ONI TWORZYLI PAŃSTWOWY INSTYTUT GEOLOGICZNY

–

Opracowanie:
Anna Bagińska, Stefan Cwojdziński, Grzegorz Czapowski, Witold Dymowski, Anna Feldman-Olszewska, Anna Fijałkowska-Mader, Zbigniew Frankowski, Małgorzata Garecka, Martyna Guzik, Janusz Jureczka, Aleksandra Kozłowska, Regina Kramarska, Marta Kuberska, Krystian Lisiak, Anna Maliszewska, Leszek Marks, Jerzy B. Miecznik, Magdalena Mizerska, Włodzimierz Mizerski, Grażyna Niemczynow-Burchart, Agata Olszyńska, Anna Pasieczna, Tadeusz Peryt, Zdzisław Petecki, Grzegorz Pieńkowski, Katarzyna Poborska-Młynarska, Maciej Podemski, Jacek Różkowski, Andrzej Sadurski, Sylwester Salwa, Lech Skrzypczyk, Cezary Sroga, Marian Stępniewski, Ryszard Strzelecki, Zbigniew Szczepanik, Ryszard Wagner, Krystyna Wołkowicz, Stanisław Wołkowicz, Antoni Wójcik, Albin Zdanowski, Michał Zieliński, Barbara Żbikowska

Pod redakcją:
Anny Bagińskiej, Ewy Dąbrowskiej-Jędrusik, Tadeusza Peryta, Stanisława Wołkowicza

Projekt, redakcja oraz opracowanie typograficzne: Anna Andraszek, Łukasz Borkowski, Agnieszka Byliniak, Monika Masiak

Projekt okładki: Monika Cyrklewicz

Fotografie pochodzą ze zbiorów i publikacji Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego

Akceptował do druku
Dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego
dr inż. Mateusz Damrat

ISBN 978-83-66752-86-3

© Copyright by Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy
Warszawa 2020

Sfinansowano ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Publikacja została wykonana w ramach zadania państwowej służby geologicznej: „Upowszechnianie wiedzy z zakresu geologii oraz promocja działań służby geologicznej” i została sfinansowana ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Wydawca:
Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa

Nakład: 1200 egz.
Druk i oprawa: Drukarnia Braci Grodzickich Sp.J., ul. Geodetów 47a, 05-500 Piaseczno

Spis treści

Józef Szymon Bażyński 4
Karol Nereusz Bohdanowicz 6
Karol Bojkowski 10
Jerzy Borucki 12
Bolesław Dominik Bujalski 14
Stanisław Bukowy 16
Jadwiga Burtan 18
Jan Jakub Calikowski 20
Edward Ciuk 22
Jan Czarnocki 24
Stefan Jan Czarnocki 26
Jan Czermiński 28
Ryszard Dadlez 30
Regina Danysz-Fleszarowa 32
Zdzisław Dembowski 34
Tadeusz Depciuch 36
Stanisław Depowski 38
Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki 40
Sonia Dybova-Jachowicz 42
Franciszek Ekiert 44
Marek Graniczny 46
Andrzej Grocholski 48
Irena Gucwa 50
Kazimierz Guzik 52
Ludwik Horwitz 54
Aleksander Jachowicz 56
Edward Walery Janczewski 58
Aleksander Jeliński 60
Jerzy Jerzmański 62
Jerzy Kanasiewicz 64

Władysław Karaszewski ... 66
Cyryl Kolago ... 68
Konrad Konior ... 70
Zbigniew Kotański ... 72
Adam Kotas ... 74
Zbigniew Kowalczewski ... 76
Kazimierz Kowalewski ... 78
Stefan Kozłowski ... 80
Roman Krajewski ... 82
Marian Książkiewicz ... 84
Stanisław Kubicki ... 86
Czesław Kuźniar ... 88
Anna Langer-Kuźniar ... 90
Józef Lis ... 92
Antoni Łaszkiewicz ... 94
Jan Malinowski ... 96
Stanisław Małkowski ... 98
Sylwester Marek ... 100
Józef Edward Mojski ... 102
Antoni Morawiecki ... 104
Józef Morozewicz ... 106
Roman Osika ... 110
Bronisław Paczyński ... 112
Maria Pajchlowa ... 114
Katarzyna Pawłowska ... 116
Stanisław Pawłowski ... 118
Henryk Pendias ... 120
Józef Poborski ... 122
Józef Porzycki ... 124
Władysław Pożaryski ... 126
Stanisław Marian Przeniosło ... 128
Ferdynand Karol Eugeniusz Rabowski ... 130
Romuald Karol Rosłoński ... 132
Andrzej Różkowski ... 134
Stefan Zbigniew Różycki ... 136
Zbigniew Rubinowski ... 138

Feliks Zdzisław Rutkowski 140
Edward Wilhelm Rühle 142
Andrzej Rydzewski 146
Wacław Ryka 148
Jan Samsonowicz 150
Arnold Sarjusz-Makowski 152
Leszek Sawicki 154
Wacław Sikora 156
Sylwester Skompski 158
Jan Skorupa 160
Stanisław Sokołowski 162
Zbigniew Bronisław Sujkowski 164
Hubert Sylwestrzak 166
Bronisław Szymański 168
Bohdan (Szczęsny) Świderski 170
Henryk Świdziński 172
Henryk Teisseyre 174
Wawrzyniec Teisseyre 176
Konstanty Tołwiński 178
Henryk Tomczyk 180
Ewa Tomczykowa 182
Stanisław Tyski 184
Ludwik Watycha 186
Stanisław Wdowiarz 188
Zbigniew Henryk Werner 190
Tadeusz Wieser 192
Eugeniusz Wutcen 194
Stanisław Wybraniec 196
Jan Wyżykowski 198
Jerzy Znosko 200
Józef Zwierzycki 202
Czesław Żak 204
Halina Żakowa 206
Antoni Maria Żelichowski 208

Na kartach historii Państwowego Instytutu Geologicznego jest zapisanych wiele spektakularnych osiągnięć. Za wszystkimi sukcesami stoją zawsze ludzie – pracownicy, którzy byli, są i będą jego największym bogactwem. Gdy w 1919 roku tworzono nasz Instytut, pracę rozpoczynało w nim niespełna 30 osób. Dziś, ponad 100 lat od tego wydarzenia, pracowników jest trzydziestokrotnie więcej, a stojące przed nami zadania spotęgowały się, czyniąc Instytut największym krajowym ośrodkiem naukowo-badawczym w zakresie geologii.

Na zakończenie jubileuszu stulecia Państwowego Instytutu Geologicznego mam przyjemność zaprezentować publikację przybliżającą sylwetki stu najwybitniejszych pracowników, których osiągnięcia w szczególny sposób wpłynęły na losy Instytutu oraz na postęp nauk geologicznych, a tym samym na rozwój geologii i kraju. Nie było łatwo wybrać Ich spośród tysięcy, bowiem Instytut zawsze przyciągał ludzi mądrych, pracowitych, ambitnych i z szerokimi horyzontami.

Życiorysy wielu z tych postaci są świadectwem trudnych czasów, ale i wielkich wyzwań, jakie przed nimi stawiano. Są wśród nich naukowcy różnych specjalizacji: geofizycy, hydrogeolodzy, petrolodzy, mineralodzy i paleontolodzy. Przyszło im pracować w różnym czasie, ale łączyła ich geologia, która była dla nich nie tylko zawodem, ale i pasją, a bardzo często treścią życia. Jej poświęcali wszystkie swoje siły, niekiedy aż do ostatnich dni.

Poniższa publikacja, której przygotowanie było możliwe dzięki zaangażowaniu wielu pracowników Instytutu, obecnych i emerytowanych, jest hołdem złożonym nie tylko wybranym STU, ale niejako wszystkim, którzy pracowali i wciąż pracują na jego chwałę. Od nich czerpaliśmy i nadal chcemy czerpać inspirację i siły do dalszych działań. To między innymi dzięki Ich osiągnięciom Instytut wszedł w kolejne stulecie z podniesionym czołem, ale i ze świadomością ciążącej na nas odpowiedzialności.

Zapraszam do zapoznania się z biogramami znamienitych pracowników Instytutu. Wielu z nich było czynnych, na różnym etapie życia, także w innych instytucjach, na które wywarli doniosły wpływ – że wspomnę dla przykładu pierwszych dyrektorów Instytutu. W niniejszej publikacji uwypuklamy ich działalność w PIG.

Mateusz Damrat

Dyrektor
Państwowego Instytutu Geologicznego
Państwowego Instytutu Badawczego

Józef Szymon Bażyński
(1927–2001)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1999

Józef Szymon Bażyński urodził się 19.03.1927 r. w Zbąszyniu w Wielkopolsce, zmarł 19.05.2001 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na cmentarzu parafialnym św. Katarzyny na Służewie.

W czasie wojny był wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec. Po wyzwoleniu uczył się w liceum polskim w Haren an der Ems, które polscy żołnierze i Polacy uwolnieni z obozów jenieckich i obozów pracy nazywali Maczkowem na cześć generała. Był absolwentem Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1952).

Jeszcze jako student rozpoczął w 1951 r. pracę w Instytucie w Warszawie. W pierwszych latach prowadził prace kartograficzne i geofizyczne w okolicach Częstochowy oraz badania geologiczno-inżynierskie krasu. Na podstawie zebranych wyników przygotował, pod kierunkiem prof. Zdzisława Pazdro, rozprawę doktorską pt. *Geologiczno-inżynierskie problemy Huty im. Bolesława Bieruta*, którą obronił w Instytucie w 1960 r. Habilitację, na podstawie pracy uzasadniającej przydatność map satelitarnych dla celów geologicznych, uzyskał w Instytucie w 1981 r. Tytuł profesora otrzymał w 1989 r.

W latach 1962–1975 kierował Zakładem Geologii Inżynierskiej, a w latach 1976–1982 – Zakładem Fotointerpretacji Zdjęć Satelitarnych i Lotniczych. Przez kilka lat pracował w rejonie Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego. Kierował zespołem, który przygotował *Atlas geologiczno-inżynierski Bełchatowskiego Okręgu Węglowego dla planowania przestrzennego*. Opracował prognozę warunków głębienia szybów dla projektowanej kopalni miedzi w rejonie Lubina i węgla kamiennego w rejonie Łęcznej. Prowadził także badania geologiczno-inżynierskie dla posadowienia budowli piętrzących w planowanej kaskadzie dolnej Wisły. Współuczestniczył w opracowaniu projektów stopni piętrzących w Wyszogrodzie, Ciechocinku, Chełmnie, Tczewie, Jazowsku i Czorsztynie.

Józef Bażyński od początku swojej pracy zawodowej propagował zastosowanie metod fotogrametrycznych w geologii, a zwłaszcza w rozwiązywaniu problemów geologiczno-inżynierskich. Brał też udział w pracach Grupy Teledetekcji RWPG. W latach siedemdziesiątych XX w. opracował metody wizualizacji i analogowej interpretacji zdjęć satelitarnych i lotniczych. Wprowadził metody teledetekcji do polskiej geologii, w 1982 r. opublikował pracę pt. *Metody interpretacji geologicznej zdjęć satelitarnych wybranych obszarów Polski* (1982). Wiele prac dotyczyło możliwości wykorzystania zdjęć satelitarnych do rozpoznania warunków geologiczno-inżynierskich i hydrogeologicznych. W ramach międzynarodowego programu badawczego *Interkosmos* opracował i koordynował temat pt. *Geologiczne badania litosfery, w tym ruchów neotektonicznych metodami teledetekcyjnymi*.

Wraz z zespołem opracował mapę geologicznej interpretacji zdjęć satelitarnych obszaru Polski oraz mapę dyslokacji Sudetów. Na podstawie interpretacji map satelitarnych z okolic Bełchatowa wykazał m.in., że w rejonie projektowanej elektrowni mogą występować uskoki, co spowodowało zmianę jej lokalizacji.

W latach 1987–1991 wykładał hydrogeologię i prowadził prace naukowo-badawcze na Wydziale Melioracji Wodnych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Od początku ostatniej dekady XX w. badał też wody poziomu oligoceńskiego w Warszawie. Dzięki niemu powstały w Warszawie pierwsze ujęcia publiczne wody oligoceńskiej. Kilkuletnie badania Józefa Bażyńskiego dotyczyły również wzajemnego oddziaływania dużych ujęć wód w strefach przygranicznych z Niemcami i Czechami. Do ich obserwacji zainicjował monitoring wód granicznych.

Istotny był także wkład Józefa Bażyńskiego w rozwój kartografii geologiczno-inżynierskiej. Był współautorem instrukcji wykonywania map warunków geologiczno-inżynierskich w planowaniu przestrzennym w gminach oraz instrukcji sporządzania cyfrowych atlasów geologiczno-inżynierskich miast w skali 1:10 000 oraz *Atlasu geologiczno-inżynierskiego Warszawy*.

Józef Bażyński przeszedł na emeryturę w 1999 r.

Był promotorem 3 prac doktorskich. Opublikował ponad 140 prac, w tym 7 książek; wykonał również ponad 150 ekspertyz na potrzeby gospodarki narodowej.

Za swoją działalność otrzymał Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski oraz liczne odznaczenia resortowe.

Zbigniew Frankowski

Karol Nereusz Bohdanowicz
(1864–1947)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1938–1939, 1945–1947

Karol Nereusz Bohdanowicz urodził się 29.10.(9.11.) 1864 r. w Lucynie (obecnie Ludza, Łotwa), w pobliżu granicy z Rosją. Zmarł 5.06.1947 r. w Warszawie, gdzie został pochowany w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Powązkowskim. Pochodził z rodziny ziemiańskiej Jana Pawła i Zofii z Kononowiczów. Ojciec był urzędnikiem sądowym.

Gruntowne wykształcenie w zakresie szkoły podstawowej Karol Bohdanowicz uzyskał w warunkach domowych, a następnie wstąpił do gimnazjum wojskowego w Niżnym Nowgorodzie. Po skończeniu gimnazjum, wbrew oczekiwaniom rodziny, w 1881 r. rozpoczął studia w Instytucie Górniczym w Petersburgu. W 1885 r., będąc jeszcze studentem, wziął udział w ekspedycji Fiedosieja N. Czernyszewa na Ural. W latach 1886–1888, już po ukończeniu studiów, prowadził badania geologiczne i hydrogeologiczne związane z budową Zakaspijskiej Kolei Żelaznej oraz linii kolejowej Samara-Złatoust budowanej na pograniczu z Persją. Opublikowane w 1888 r. wyniki badań przyniosły mu srebrny medal Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego, co spowodowało duże zainteresowanie młodym geologiem i powierzenie mu przez Komitet Geologiczny w Petersburgu, który pełnił rolę rosyjskiej służby geologicznej, nowych odpowiedzialnych zadań. W 1889 r. rosyjski wybitny geograf Michaił W. Piewcow zaproponował Bohdanowiczowi udział w tzw. wyprawie tybetańskiej. W trakcie tej trzyletniej ekspedycji badał on góry Kunlun i Tienszan. W kręgu zainteresowań Karola Bohdanowicza była również etnografia i archeologia, zwłaszcza obszaru Kaszgarii. Za publikacje prezentujące wyniki tych prac eksploatacyjnych został nagrodzony srebrnym medalem Nikołaja M. Przewalskiego.

W latach 1892–1894 prowadził badania geologiczne wzdłuż budowanej kolei transsyberyskiej (Oms–Irkuck–Bajkał). Karol Bohdanowicz kierował jedną z ekip geologicznych mających za zadanie zbadanie warunków hydrogeologicznych i rozpoznanie złóż surowców mineralnych wzdłuż tej inwestycji. Największym sukcesem tej ekspedycji było odkry-

cie złóż węgla kamiennego w rejonie Czeremchowa, które do chwili obecnej są eksploatowane w Irkuckim Zagłębiu Węglowym.

W latach 1895–1898 Karol Bohdanowicz prowadził badania geologiczne nad Morzem Ochockim, w Kraju Chabarowskim – na północ od ujścia Amuru, na rozległym obszarze ciągnącym się ponad 600 km wzdłuż wybrzeża, oraz na Kamczatce. W 1898 r. przedmiotem jego badań stała się południowa Mandżuria (okolice Portu Artura). Dwa lata później poszukiwał złota na Półwyspie Czukockim. W trakcie ekspedycji m.in. dwukrotnie odbył podróże badawcze na Alaskę, gdzie badał tereny złotonośne.

Ta wyprawa zakończyła piętnastoletni okres wielkich ekspedycji azjatyckich, które przyniosły mu międzynarodowy rozgłos. W 1901 r. został etatowym pracownikiem Komitetu Geologicznego, równolegle podjął pracę w Instytucie Górniczym w Petersburgu, od 25.01.1903 r. – w charakterze profesora nadzwyczajnego, a od 31.05.1911 r. – profesora zwyczajnego geologii złożowej. W dalszym ciągu prowadził liczne badania terenowe. Specjalnym zainteresowaniem Karola Bohdanowicza była geologia naftowa. W 1894 r. zwiedzał tereny naftowe Jawy, a w 1901 r. Kalifornię, w związku z rozpoczęciem badań naftowych na Kubaniu i w okolicach Baku na Półwyspie Apszerońskim, dzięki czemu stał się „ojcem" rosyjskiej geologii naftowej, a jego uczniowie dokonali wielkich odkryć złóż naftowych, już w okresie ZSRS. W późniejszym czasie projektował badania poszukiwawcze złóż ropy w Borysławiu i Bitkowie oraz w Rumunii. Jako ekspert naftowy wyjeżdżał do Francji, Algierii i Tunezji.

Z geologią ziem polskich po raz pierwszy zetknął się dopiero w 1905 r., zapoznając się z triasowymi złożami cynku i ołowiu w Zagłębiu Dąbrowskim. W 1913 r. Karol Bohdanowicz został wybrany na stanowisko wicedyrektora Komitetu Geologicznego w Petersburgu. W 1915 r. otrzymał formalną nominację podpisaną przez cara Mikołaja II na stanowisko dyrektora. Sytuacja w czasie rewolucji 1917 r. spowodowała, że Karol Bohdanowicz podał się do dymisji i powrócił do pracy dydaktycznej w Instytucie Górniczym, podejmując jednocześnie decyzję o wyjeździe do Polski. Warto zaznaczyć, że swoje polskie pochodzenie uznał za nadrzędne nad rosyjską przynależnością państwową dzięki kontaktom z Władysławem Szajnochą, którego rodzina była wybitnie patriotycznie uformowana. Latem 1919 r. Karol Bohdanowicz podjął pracę na stanowisku dyrektora w firmie naftowej Braci Nobel. W 1921 r. został mianowany profesorem geologii na Akademii Górniczej (AG) w Krakowie, gdzie zorganizował od podstaw Katedrę Geologii Stosowanej, tu rozwinął swe niepospolite zdolności pedagogiczne. W 1935 r. na AG obchodzono uroczyście jego 50-lecie pracy naukowej, nadając mu tytuł doktora nauk technicznych *honoris causa* oraz tytuł honorowego profesora. W 1936 r. przeszedł na emeryturę.

W połowie lat trzydziestych władze Rzeczypospolitej Polskiej podjęły decyzje o konieczności zmiany dotychczasowej polityki surowcowej państwa i zintensyfikowaniu prac poszukiwawczych kopalin, co miało oczywisty związek z rosnącą przewagą militarną Niemiec i Związku Sowieckiego oraz koniecznością uprzemysłowienia kraju. W tych latach główny ośrodek decyzyjny państwa polskiego znajdował się w kręgu szeroko rozumianych czynników wojskowych, dlatego w 1937 r. Sztab Główny Wojska Polskiego podjął starania reorganizacji Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG), uznając go równocześnie za główny ośrodek geologiczny w kraju.

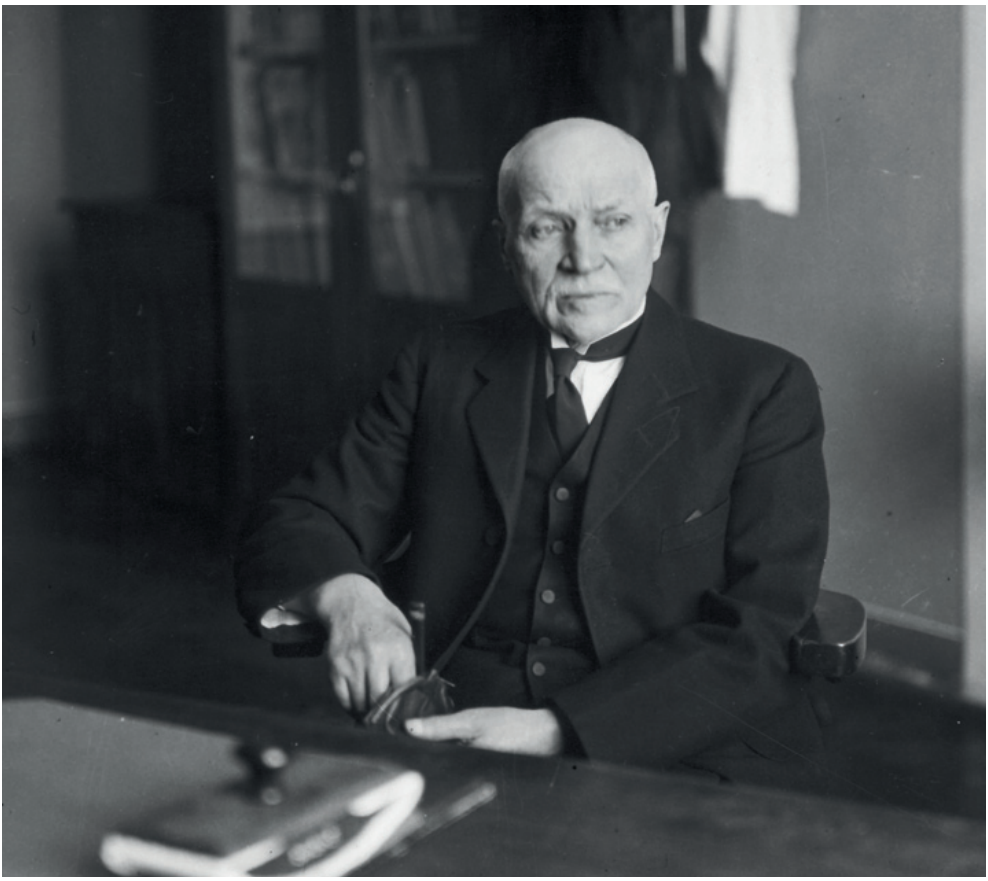

Powołany został Komitet Reorganizacyjny PIG, przewodniczącym został Karol Bohdanowicz, który był jednocześnie faworytem wojskowych na stanowisko dyrektora PIG. Na stanowisko to został mianowany 14.04.1938 r. W 1938 r. przeprowadził reorganizację PIG; spowodowała ona skuteczniejszą realizację głównych problemów surowcowych kraju. Znacząco wzrósł budżet Instytutu, co z kolei umożliwiło prowadzenie na szeroką skalę badań geologicznych wspartych różnorodnymi badaniami geofizycznymi i wierceniami. Realizację planów przekreśliła wojna. Na polecenie Ministra Przemysłu i Handlu 5 i 6 września 1939 r. personel Instytutu został ewakuowany z Warszawy, Karol Bohdanowicz przekazał obowiązki dyrektora Józefowi Zwierzyckiemu. Grupa ewakuacyjna wraz z dyrektorem Bohdanowiczem dotarła do Równego, gdzie została rozformowana. W trakcie okupacji Karol Bohdanowicz nie wyraził chęci pracy w Amt für Bodenforschung (AfB), czyli okupacyjnej formule PIG, natomiast pracował nad wielotomowym podręcznikiem wydanym dopiero po jego śmierci, zatytułowany *Surowce mineralne świata*.

W dniu 20 stycznia 1945 r., przebywający w Krakowie Karol Bohdanowicz uznał, że jako dyrektor PIG (czynny do 6.09.1939 r.) powininen ponownie objąć swoje obowiązki w Instytucie. Za siedzibę PIG uznał budynek przy ul. Kochanowskiego 5 w Krakowie, siedzibę

AfB w czasie okupacji. Oficjalnie, w dniu 3.03.1945 r., reaktywowano PIG pod kierunkiem Karola Bohdanowicza i działającego na podstawie Dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 31.03.1938 r. o Państwowej Służbie Geologicznej. Przyjęto podział Instytutu na cztery wydziały: Węgli, Rud, Geologii Regionalnej i Geofizyki Stosowanej, poza którymi istniały jeszcze pracownia chemiczna, archiwa (rękopisów i map) i biblioteka. Był to bardzo trudny okres w kierowaniu Instytutem, wobec dużego powojennego chaosu i niepewności politycznej. Pozostając w tymczasowej siedzibie PIG w Krakowie, Karol Bohdanowicz mianował swoim pełnomocnikiem w Warszawie Edwarda Rühlego, którego energiczne działania umożliwiły przeniesienie dyrekcji do Warszawy już we wrześniu 1946 r.

Karol Bohdanowicz, nazywany w tym okresie „Staruszkiem", zmarł po ciężkiej chorobie 5.06.1947 r. Można powiedzieć, że wraz z nim odeszła cała epoka. Karol Bohdanowicz był naukowcem niepospolitym. Jego działalność naukowa obejmowała szerokie spektrum nauk o Ziemi, począwszy od geografii, geologii ogólnej i ekonomicznej po hydrogeologię i sejsmologię. Jak przystało na poważnego badacza i odkrywcę przełomu XIX i XX w., interesował się archeologią i etnografią eksplorowanych terenów i zamieszkującej je ludności. Jego zainteresowania w pierwszym rzędzie skupiały się na problematyce surowców mineralnych. Świadczy o tym jego niezwykle bogaty dorobek obejmujący 217 pozycji (podręczników, opracowań, artykułów i sprawozdań), spośród których 60 jest poświęconych kruszcom, 40 geologii złóż ropy naftowej, a 5 geologii węgla. Pozostałe 112 prac dotyczy innych dziedzin nauk geologicznych, głównie stosowanych. Okres jego działalności naukowej jest również imponujący, datuje się on począwszy od 1885 r. do 1947 r., a więc 62 lata. Pierwsze 34 lata to okres badań w Rosji, kolejne 28 lat to badania w Polsce. Pierwszy z tych okresów należy uznać za ważniejszy, ponieważ przyniósł mu sławę na skalę światową. Był jednym z najwybitniejszych, o ile nie najwybitniejszym znawcą geologii złóż surowców mineralnych na świecie.

Stanisław Wołkowicz i Krystyna Wołkowicz

Karol Bojkowski
(1923–1987)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1987

Karol Bojkowski urodził się 17.09.1923 r. w Nowym Sączu, zmarł na stanowisku pracy 4.02.1987 r. w Sosnowcu. Został pochowany na cmentarzu parafialnym św. Jacka w Sosnowcu.

Edukację w szkole średniej przerwał wybuch II wojny światowej, po czym, mając 16 lat, podjął pracę zarobkową. Po wojnie kontynuował naukę, uzyskując w 1947 r. świadectwo dojrzałości w liceum ogólnokształcącym w Jaśle. Studia na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego ukończył w 1951 r., uzyskując stopień magistra filozofii w zakresie geologii i paleontologii na podstawie pracy pt. *Objaśnienia do północnej części arkusza Siewierz*. Bezpośrednio po studiach został pracownikiem Stacji Terenowej Państwowego Instytutu Geologicznego w Czeladzi. Przedmiotem jego badań naukowych były skamieniałości fauny karbońskiej ze szczególnym zwróceniem uwagi na grupę głowonogów znajdowanych w poziomach morskich osadów namuru A w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym. W połowie lat 50. XX w., przez niespełna rok, pełnił funkcję kierownika Stacji, a jednocześnie od podstaw budował Zakład Badań Stratygraficznych, którego kierownikiem był aż do śmierci. Jego praca naukowa koncentrowała się wokół zagadnień stratygraficznych, facjalnych i paleogeograficznych karbonu Polski, co było podstawą jego pracy doktorskiej pt. *Warstwy ostrawskie w północno-zachodniej części obszaru gliwickiego* napisanej pod kierunkiem prof. Stanisława Doktorowicza-Hrebnickiego i obronionej w 1963 r. Kolokwium habilitacyjne pracy pt. *Das Oberkabon (Silesium) in Polen in Lichte Faunistischer Untersuchungen*, opublikowanej w materiałach VII Międzynarodowego Kongresu Stratygrafii i Geologii Karbonu, Krefed 1971, odbyło się w 1973 r. W 1985 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. Wyniki swoich badań naukowych prezentował na wielu międzynarodowych kongresach. W 1983 r. został przedstawicielem Polski w Stałym Międzynarodowym Komitecie Kongresów Stratygrafii i Geologii Karbonu oraz członkiem Międzynarodowej

Unii Nauk Geologicznych. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa.

W latach 1969–1982 był nauczycielem akademickim Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

Za osiągnięcia naukowe, organizacyjne i społeczne został odznaczony m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, odznaką Zasłużony dla Polskiej Geologii, Nagrodą Naukową Polskiego Towarzystwa Geologicznego im. Ludwika Zejsznera, a także zespołową Nagrodą Państwową I stopnia za odkrycie i udokumentowanie złóż węgla kamiennego na Lubelszczyźnie.

Albin Zdanowski

Jerzy Borucki
(1928–2008)

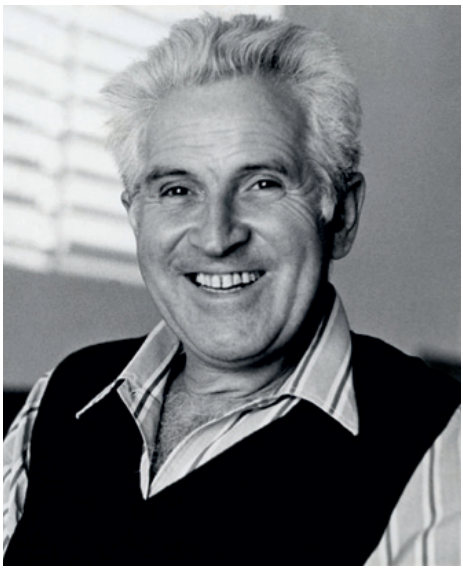

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1953–1972, 1982–1990

Jerzy Borucki urodził się 21.10.1928 r. we Lwowie. Ojciec pracował jako urzędnik w spółdzielczości, matka na poczcie. Jeszcze pierwsze publikacje i opracowania naukowe sygnowane były nazwiskiem rodowym Burek. Akt zmiany nazwiska na Borucki nosi datę 25.07.1959 r. Zmarł 13.07.2008 r. w Warszawie. Został pochowany na cmentarzu na Marysinie Wawerskim w Warszawie.

Już podczas II wojny światowej ukończył we Lwowie 6 klas szkoły powszechnej i tam też uczęszczał do szkoły techniczno-mechanicznej. Po wojnie rodzina przeniosła się do Rzeszowa, gdzie w 1947 r. ukończył liceum o profilu matematyczno-fizycznym i otrzymał świadectwo maturalne. Od najmłodszych lat wyróżniał się zamiłowaniem do nauk ścisłych, z łatwością uczył się języków obcych.

W latach 1947–1952 studiował na Wydziale Geologiczno-Mierniczym Akademii Górniczo-Hutniczej, gdzie uzyskał dyplom magistra nauk technicznych broniąc pracę pt. *Analiza mikrogeologiczna z głębokich wierceń na Przedgórzu Karpackim*. Na studiach zwrócił na siebie uwagę pracowitością i zdolnościami. Dostrzeżono to bardzo szybko i został powołany na stanowisko asystenta w Katedrze Petrografii kierowanej wówczas przez prof. Juliana Tokarskiego. Pod kierunkiem profesora powstały jego pierwsze wartościowe opracowania dotyczące wapieni dewońskich Gór Świętokrzyskich oraz tufów filipowickich.

Z dniem 1.07.1953 r., na wniosek nowo powołanego Centralnego Urzędu Geologii (CUG), został służbowo przeniesiony do Warszawy i zatrudniony w Instytucie. Najpierw zajmował stanowisko zastępcy kierownika Zakładu Surowców Skalnych, a po kilku miesiącach – kierownika Zakładu Surowców Specjalnych. Prowadził tam grupę dokumentującą złoże siarki w Machowie. Za wzorowo wykonaną pracę otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi. Później kierował Zakładem Złóż Metali Nieżelaznych. Nadzorował priorytetowe prace poszukiwawcze osadowych złóż miedzi w rejonie Lubina. W 1957 r. przeniósł się do Zakładu Złóż Surowców Promieniotwórczych. Obowiązki administracyjne związane z kierowaniem

większymi zespołami ludzkimi ograniczały możliwości pracy naukowej, a miał rozległe plany, myślał o doktoracie, o wyjeździe za granicę.

Problem oznaczania wieku bezwzględnego skał nurtował go od czasu, kiedy zajmował się tufami filipowickimi. Stało się to realne, kiedy, korzystając z pomocy i rad prof. Kazimierza Smulikowskiego, zbudował aparaturę do metody argonowej, funkcjonującej przez wiele lat w Instytucie w Warszawie.

W 1962 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Uran w polskich fosforytach*, przygotowanej pod kierunkiem prof. Kazimierza Smulikowskiego, uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych. Z dniem 1.01.1965 r. prezes CUG powołał go na stanowisko samodzielnego pracownika naukowo-badawczego w Instytucie.

Wysokie kwalifikacje i biegła znajomość języków obcych sprawiły, że został wpisany na listę ekspertów ONZ.

W latach 1966–1968 pracował na Madagaskarze, a później (1968–1970) w Nigrze i Górnej Wolcie (obecnie Burkina Faso). Organizował tam laboratoria geochemiczne i prowadził rozległe prace poszukiwawcze złóż surowców.

Po powrocie do kraju, w drugiej połowie 1971 r., pracował przez kilka miesięcy w Instytucie, gdzie prowadził badania mineralogiczne przy użyciu mikroskopu elektronowego, a w 1972 r. zatrudnił się w Ośrodku Badawczo-Rozwojowym Techniki Geologicznej (OBRTG) w Warszawie. Wdrażał tam nowe techniki obliczeniowe i nowe metody w wiertnictwie i geologii. Lata 1977–1979 to kolejny okres pracy w Górnej Wolcie na stanowisku eksperta ONZ i organizacji laboratorium geochemicznego, zwieńczone odkryciem złóż złota. W kolejnym okresie pracy w OBRTG zajmował się technikami badań jakości kamienia budowlanego.

Z początkiem 1982 r. zaistniała możliwość powrotu Jerzego Boruckiego do Instytutu w nowo utworzonym Zakładzie Geochemii i Chemii Analitycznej. Powierzono mu kierowanie Pracownią Geochemii Stosowanej, gdzie mógł wreszcie w pełni wykorzystać swoją wiedzę i doświadczenie. Przez 9 lat, do przejścia na emeryturę, był bardzo aktywny. Uczestniczył w tworzeniu nowoczesnego laboratorium geochemicznego na bazie dotychczasowego Centralnego Laboratorium Chemicznego. Wielką zasługą Jerzego Boruckiego było wdrożenie metod geochemicznych do problematyki środowiskowej. Intensywnie szkolił młodszych kolegów, angażował się w likwidację groźnych zdarzeń środowiskowych, m.in. podczas awarii taśmociągu w Fabryce Kineskopów w Piasecznie. Kierował wykonaniem dwóch pierwszych map geochemicznych: *Mapy geochemicznej okolic Warszawy* i *Regionalnej mapy geochemicznej Karpat.*

W 1990 r. odszedł na emeryturę i zajął się badaniem meteorytów.

Jego dorobek naukowy to kilkadziesiąt publikacji, opracowań archiwalnych, recenzji i ekspertyz.

Był człowiekiem niezwykle uczciwym, życzliwym, wesołym i bardzo lubianym przez współpracowników, o czym świadczy fakt, że był przez nich sympatycznie nazywany „Misiaczkiem".

Marian Stępniewski

Bolesław Dominik Bujalski
(1888–1945)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1928–1933

Bolesław Dominik Bujalski urodził się 21.03.1888 r. w Załoźcach na Wołyniu. Zmarł wiosną 1945 r. w więzieniu w Stanisławowie, jego symboliczny grób znajduje się na Starym Cmentarzu w Jaśle, przy ul. Zielonej.

Pochodził z rodziny Mariana Bujalskiego, lekarza kopalnianego, i Michaliny z d. Stankiewicz.

Do szkoły podstawowej uczęszczał w Obertynie, do gimnazjum zaś w Kołomyi. W 1906 r. rozpoczął studia przyrodnicze na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego, specjalizował się w geologii. Studia ukończył w 1911 r., rok później uzyskał doktorat na podstawie pracy pt. *Dolny cenoman w Nieźwiskach i okolicy* wykonanej pod kierunkiem prof. Rudolfa Zubera.

W latach studiów (od 1909) należał do tajnego Związku Walki Czynnej, który przygotowywał kadry przyszłych Legionów Polskich. W 1912 r. został powołany do rocznej służby w 13. Pułku Cesarskich Strzelców Tyrolskich w Rovereto w Trydencie. Po powrocie, do wybuchu wojny, pracował jako nauczyciel w prywatnym gimnazjum w Komarnie k. Lwowa.

Podczas I wojny światowej służył w wojsku austriackim. W czasie podróży służbowej 31 października 1918 r. dotarł do Lwowa, w przeddzień zajęcia miasta przez wojska ukraińskie. Przystąpił do formujących się oddziałów polskich i został dowódcą I Odcinka Obrony Lwowa. Za męstwo i sprawne dowodzenie został odznaczony Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari. Do rezerwy został przeniesiony z końcem 1919 r., w stopniu kapitana.

W styczniu 1920 r. Bolesław Bujalski rozpoczął pracę w Państwowym Urzędzie Naftowym w Krakowie, a latem ponownie brał udział w wojnie, tym razem polsko-bolszewickiej, po zakończeniu której awansował na stopień majora. W latach 1922–1939 podjął pracę w Towarzystwie Naftowym „Galicja" S.A., co wymagało wyjazdu do Bitkowa w Karpatach Wschodnich. Od 1924 r. był jednocześnie współpracownikiem tymczasowym Państwowe-

go Instytutu Geologicznego, a w latach 1928–1933 pracownikiem stałym. Współpracę z Instytutem utrzymywał także w późniejszych latach, podobnie jak ze Stacją Geologiczną w Borysławiu i Spółką Akcyjną „Pionier". Bolesław Bujalski był współzałożycielem i przewodniczącym Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Stanisławowie w 1937 r.

W dorobku naukowym Bolesława Bujalskiego szczególnie cenna była umiejętność łączenia badań podstawowych z realizacją celów poszukiwawczych. Jeszcze jako geolog Państwowego Urzędu Naftowego rozpoczął w 1921 r. szczegółowe zdjęcia geologiczne rejonu Bitkowa; ich podsumowanie stanowi rozprawa pt. *Budowa geologiczna Karpat w obszarze Bitkowa* z 1925 r. Zawarty w niej materiał kartograficzny został włączony do wydanej w tym samym roku *Mapy geologicznej polskich Karpat Wschodnich* w skali 1:200 000 autorstwa Bujalskiego, Jabłońskiego, Tołwińskiego i Weignera. Z poznawczego i złożowego punktu widzenia duże znaczenie miała jego pionierska praca z 1930 r. *Budowa geologiczna Przedgórza Karpat Wschodnich między Łukwią a Rybnicą*. W 1930 r. Bolesław Bujalski odkrył okno tektoniczne Mszany Dolnej w Karpatach Zachodnich. W 1938 r. ukazał się jego arkusz Nadwórna seryjnej mapy w skali 1:100 000, drugi w Karpatach (po arkuszu Skole Konstantego Tołwińskiego); w rękopisie pozostał arkusz Stanisławów i inne materiały kartograficzne. Jako geolog naftowy projektował i nadzorował liczne wiercenia w Karpatach Wschodnich i w rejonie jasielskim, był odkrywcą złoża gazu Strachocina (1928). Po wybuchu II wojny światowej Karpaty Wschodnie znalazły się w sowieckiej strefie okupacyjnej. Bolesław Bujalski wrócił do pracy geologa w grudniu 1939 r., a w latach 1941–1944 pracował jako geolog w Beskiden Erdöl GmbH w Stanisławowie.

Od 1942 r., jako przewodniczący Polskiego Komitetu Opiekuńczego w Stanisławowie, Bolesław Bujalski prowadził charytatywną działalność na rzecz ludzi dotkniętych skutkami wojny, również po ucieczce Niemców. W dniu 5 stycznia 1945 r. został aresztowany przez NKWD i umieszczony w miejscowym więzieniu, z którego już nie wyszedł. Według relacji współwięźniów zmarł wiosną 1945 r. na skutek chorób.

Jerzy B. Miecznik

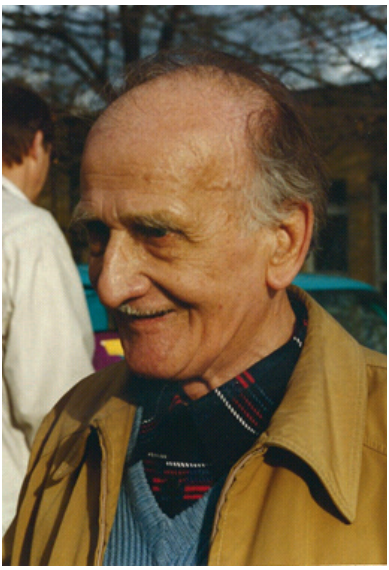

Stanisław Bukowy
(1920–2002)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1955–1978

Stanisław Bukowy urodził się 27.04.1920 r. w Jarosławiu, zmarł w Sosnowcu 25.08.2002 r. Został pochowany na cmentarzu katolickim w Sosnowcu przy ul. Mireckiego.

W Jarosławiu uczęszczał do Szkoły Powszechnej i Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego im. Augusta Witkowskiego, które ukończył w 1939 r. W okresie wojennym początkowo przebywał w obozie Hersbruck w Bawarii, a następnie we Francji, gdzie został oswobodzony przez 2. Armię gen. Pattona. Studia na Wydziale Fizyczno-Chemicznym rozpoczął na Uniwersytecie w Erlangen, a w 1947 r. zdecydował o powrocie do Polski i podjęciu studiów geologicznych na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ). Studia w zakresie geologii i paleontologii ukończył w 1951 r. broniąc pracy pt. *Geologia obszaru pomiędzy Krakowem a Korzkwią* wykonanej pod kierunkiem prof. Mariana Książkiewicza. Jeszcze w trakcie trwania studiów, w 1951 r. podjął pracę na UJ i został asystentem prof. M. Książkiewicza. Po krótkim epizodzie pracy w Zakładzie Hydrogeologii Akademii Górniczo-Hutniczej powrócił na UJ do Katedry prof. Mirosława Klimaszewskiego, gdzie prowadził badania jury okolic Krakowa. W 1955 r. przyjął propozycję prof. Stanisława Siedleckiego i przeszedł do pracy w Górnośląskiej Stacji Terenowej Instytutu w Czeladzi. W Stacji podjął się badań paleozoiku śląsko-krakowskiego, dla których poświęcił całe swoje zawodowe życie. Nawiązując do badań realizowanych w Krakowie i swoich rodzinnych stron, opracował *Sedymentację warstw egzotykowych paleocenu Karpat w okolicy Rzeszowa*. Była to jego praca doktorska obroniona w 1962 r. na UJ, którą promował prof. M. Książkiewicz, jednocześnie była to pierwsza praca doktorska w Górnośląskiej Stacji Terenowej w Sosnowcu.

Jego powołaniem była praca dydaktyczna, którą z pasją realizował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie w latach 1953–1972. Od 1963 r. był zatrudniony w Instytucie na stanowisku docenta. W 1974 r., kiedy organizowano od podstaw Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego (WNoZ UŚ), jako jeden z pierwszych zasilił kadrę dydaktyczną.

Od początku pełnił funkcję kierownika Katedry Geologii Ogólnej i prowadził wykłady z geologii dynamicznej i tektoniki. Obowiązki dydaktyczne i organizacyjne na uczelni spowodowały jego rezygnację, w 1978 r., z pracy w Instytucie. W 1985 r., na podstawie pracy pt. *Struktury waryscyjskie regionu śląsko-krakowskiego* habilitował się na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ. W latach 1987–1990 pełnił funkcję dziekana WNoZ UŚ. W 1988 r. Rada Państwa nadała mu tytuł profesora. Był honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego i honorowym członkiem Związku Nauczycieli Polskich. W 1990 r. przeszedł na emeryturę, nie rozstając się jednak z uczelnią, na której, jako wolontariusz, prowadził wykłady i seminaria z geologii ogólnej, a także z historii cywilizacji i kultur starożytnych.

Albin Zdanowski

Jadwiga Burtan
(1904–1999)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1948–1976

Jadwiga Burtan urodziła się 14.10.1904 r. w Komorowie, zmarła 1.03.1999 r. w Myślenicach, gdzie została pochowana.

W 1916 r. ukończyła szkołę podstawową w Myślenicach. Naukę kontynuowała w Krakowie: najpierw w gimnazjum, a potem na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ), gdzie uzyskała tytuł magistra filozofii. Do wybuchu wojny pracowała jako asystent w Zakładzie Geologii UJ, prowadząc prace kartograficzne na arkuszu Myślenice-Wieliczka. W 1934 r. opublikowała pracę doktorską pt. *Geologia okolicy Myślenic na zachód od Raby*, wykonaną na UJ, pod kierunkiem prof. Jana Nowaka. Badania geologiczne, które prowadziła w Beskidach Zachodnich, umożliwiły stwierdzenie występowania łupków radiolarytowych w kredzie środkowej Beskidów Zachodnich oraz rewizję wieku łupków pstrych. Pod kierunkiem prof. J. Nowaka i we współpracy z Konradem Koniorem i Marianem Książkiewiczem wykonała, w 1937 r., *Mapę geologiczną Karpat Śląskich*.

W czasie okupacji pracowała jako geolog-kartograf w Amt für Bodenforschung (niemieckiej formule Instytutu) w Warszawie i Krakowie. Po zakończeniu wojny wspólnie z innymi naukowcami odbudowywała zniszczony Zakład Geologii UJ i poświęciła się pracy dydaktycznej. Po rozstaniu z UJ rozpoczęła w 1948 r. pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym w Krakowie, gdzie kontynuowała badania geologiczne w Karpatach. Od 1955 r. była na stanowisku docenta. Na podstawie wykonanych przez Jadwigę Burtan zdjęć geologicznych projektowano wiercenia poszukiwawcze bituminów, wykorzystano je do rozpoznania geologicznego gruntów pod budowę zapór. Jej zainteresowania zawodowe obejmowały także mineralogię, paleontologię i procesy metamorficzne w najstarszych utworach jednostki magurskiej. Jeden z nowo odkrytych gatunków numulitów znaleziony w utworach górnego eocenu, w Porębie k. Myślenic, został nazwany na cześć Jadwigi Burtan *Nummulites burtani*.

Prace kartograficzne Jadwigi Burtan, obejmujące ok. 4000 km^2 zdjęcia geologicznego, wykorzystano do druku *Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski* w skali 1:50 000 zakrytej i odkrytej (m.in. arkusze Wieliczka, Bochnia, Limanowa, Męcina, Mszana Dolna, Mszana Górna, Wisła, Osielec – wykonane samodzielnie lub we współpracy). Uczestniczyła aktywnie w organizacji wycieczek kongresowych, konferencyjnych, w zjazdach Karpacko-Bałkańskiej Asocjacji (1963) i Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w Pradze (1968).

W 1976 r. odeszła na emeryturę, ale współpracowała z Oddziałem Karpackim, o czym świadczą publikacje z późniejszymi datami niż 1976 r. i arkusze map, których była autorem i współautorem.

Nie zabiegała o odznaczenia i zaszczyty. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski najbardziej ceniła odznakę Zasłużony dla Polskiej Geologii i Zasłużony Pracownik PIG. Była członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Czechosłowackiego Towarzystwa Mineralogicznego.

Uważała, że prawdziwy geolog powinien przestrzegać trzech zasad: pierwsza – to iść w teren i obserwować, druga – to iść w teren i obserwować, a trzecia – to także iść w teren i obserwować. W Oddziale Karpackim do dzisiaj wspomina się śniadania u pani docent o godz. 11 z chlebem, masłem, serem z Wiśniowej oraz zieleniną.

Małgorzata Garecka

Jan Jakub Calikowski
(1924–1997)

Praca w Państwowym Instytutcie Geologicznym: 1951–1981

Jan Jakub Calikowski urodził się 25.07.1924 r. w Krakowie, zmarł 16.11.1997 r. w Warszawie.

Ukończył gimnazjum w 1939 r., następnie, w pierwszych latach okupacji, Państwową Szkołę Przemysłową w Krakowie, Wydział Budowy Maszyn. Już po wojnie ukończył liceum matematyczno-fizyczne, uzyskując świadectwo dojrzałości. W latach 1949–1953 studiował geologię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Studia ukończył pracą magisterską pt. *Profil sedymentacyjny piaskowców istebniańskich*, którą wykonał pod kierunkiem prof. Mariana Książkiewicza.

Jeszcze w trakcie studiów (1951) rozpoczął pracę w Instytucie w Krakowie, pracując w Zakładzie Geologii Inżynierskiej. Brał udział w pracach związanych z orzecznictwem geologiczno-inżynierskim dla Nowej Huty i Nowych Tych oraz zajmował się zagadnieniami stabilizacji gruntów dla kopalnictwa. W 1955 r. przeprowadził się do Warszawy, gdzie kontynuował pracę w Instytucie.

Do 1958 r. zajmował się geologią inżynierską – mechaniką gruntów i zamrażaniem gruntów w budownictwie kopalnianym.

W kolejnych latach – do przejścia na emeryturę w 1981 r. – pracował w Zakładzie Złóż Ropy, Soli i Surowców Chemicznych, gdzie stworzył laboratorium badania bituminów oraz własności zbiornikowych skał – Laboratorium Skał Bitumicznych. Zajmował się zagadnieniami genezy złóż ropy naftowej oraz ustaleniami kierunków migracji na podstawie wskaźników geochemicznych.

Pracę doktorską pt. *Rola skał syluru syneklizy perybałtyckiej w powstawaniu ropy naftowej i jej akumulacji*, której promotorem był prof. Antoni Gaweł, obronił w 1966 r. W 1973 r. otrzymał stanowisko docenta

Jan Jakub Calikowski był autorem licznych opracowań archiwalnych dotyczących badań bitumiczności i własności fizycznych skał w różnych częściach Polski.

Był konstruktorem kilku oryginalnych rozwiązań technicznych, w tym współautorem wynalazku zarejestrowanego w Urzędzie Patentowym, służącego do określania gęstości gruntów sypkich w otworach wiertniczych, bez pobierania prób (metoda neutronowa).

Jan Jakub Calikowski był laureatem zespołowej Nagrody Państwowej II stopnia w dziedzinie postępu technicznego (1964) za *Budowę geologiczną Niżu Polskiego*.

Tadeusz Peryt

Jan Calikowski trzeci z lewej

Edward Ciuk
(1909–1995)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1945–1979

Edward Ciuk urodził się 10.10.1909 r. w Łagiszy koło Będzina w rodzinie kolejarskiej, zmarł 8.03.1995 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Bródnowskim.

W 1934 r. ukończył Wydział Górniczy Państwowej Szkoły Górniczej i Hutniczej w Dąbrowie Górniczej – sławną „Sztygarkę". W tej szkole rozpoczął także swoją pracę zawodową. Początkowo był zatrudniony jako asystent nauczyciela, a w latach 1937–1939 jako wykładowca geologii. W 1938 r., po uzyskaniu eksternistycznej matury, rozpoczął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym, gdzie studiował geologię i geografię. Naukę doskonale zapowiadającego się studenta przerwał wybuch II wojny światowej. We wrześniu 1939 r., jako plutonowy w Batalionie Obrony Narodowej, brał udział w walkach odwrotowych Armii Kraków. Uniknął niewoli i w czasie okupacji pracował początkowo jako robotnik w Kopalni Węgla Kamiennego „Mars" w Łagiszy, a następnie jako kreślarz w Biurze Wiertniczym Kopalni Węgla Kamiennego „Saturn" w Sosnowcu. Brał czynny udział w sabotażu, był współorganizatorem tajnego nauczania górniczego.

W kwietniu 1945 r., zgłosił się do pracy do reaktywowanego w Krakowie Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG). Na polecenie ówczesnego dyrektora Instytutu zajął się problematyką węgla brunatnego i był jej wierny do końca swego pracowitego życia. W 1945 r. rozpoczął także kontynuowanie przerwanych studiów na UJ oraz naukę na Akademii Górniczej i w 1955 r. uzyskał dyplom ukończenia studiów wyższych II stopnia.

W 1947 r. przeprowadził się do Warszawy. W PIG mimo braku dyplomu ukończenia studiów od razu zostały mu powierzone obowiązki kierownika Działu Węgli Brunatnych. Równocześnie ze studiowaniem i pracą w Instytucie, w latach 1945–1950 wykładał geologię w Państwowej Szkole Górniczej i Hutniczej w Dąbrowie Górniczej.

W 1956 r. w uznaniu jego dorobku naukowego oraz biorąc pod uwagę pracę pt. *O zaburzeniach glacitektonicznych utworów plejstoceńskich i trzeciorzędowych niektórych węglanowych*

obszarów zachodniej i północnej Polski otrzymał tytuł naukowy docenta. W 1972 r. Rada Państwa nadała mu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych. W 1979 r. został zatrudniony, w wymiarze połowy etatu, na stanowisku naczelnego inżyniera górniczego, w Zjednoczeniu Przemysłu Węgla Brunatnego i Elektrowni we Wrocławiu.

Edward Ciuk był wybitnym specjalistą geologii złóż węgla brunatnego i kontynentalnych utworów trzeciorzędu. Był odkrywcą, współodkrywcą i badaczem prawie wszystkich złóż węgla brunatnego w Polsce. Prowadził zakrojone na szeroką skalę poszukiwania złóż węgla brunatnego w różnych regionach kraju – początkowo w Polsce zachodniej, a następnie środkowej. Był autorem atlasu mioceńskiej formacji brunatno-węglowej, którego mapy stanowiły podstawę do właściwego – z gospodarczego punktu widzenia – ukierunkowania dalszych poszukiwań i wykorzystania węgla brunatnego w Polsce. Opublikował 80 różnych prac naukowych oraz wykonał ponad 150 opracowań archiwalnych. Od samego początku pełnił funkcje kierownicze w PIG. Kierował Zakładem Złóż Węgli, Zakładem Geologii Złóż Węgla Brunatnego i Pracowni Syntez i Monografii Złóż Węgla Brunatnego. Po przejściu na emeryturę w 1979 r., jeszcze przez wiele lat pracował jako konsultant w Zakładzie Geologii Złóż Węgla Brunatnego.

Edward Ciuk był także z zamiłowania nauczycielem. Wykładał geologię złóż na Politechnice Wrocławskiej oraz w Wieczorowej Szkole Inżynieryjnej w Warszawie na Wydziale Budownictwa Lądowego.

Edward Ciuk piąty z lewej

Za liczne zasługi w zakresie geologii złóż otrzymał wiele odznaczeń, w tym: Srebrny Krzyż Zasługi (1952), Złoty Krzyż Zasługi (1954), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1960) i Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1970). Za wybitne osiągnięcia twórcze w dziedzinie geologii minister ochrony środowiska i zasobów naturalnych i leśnictwa przyznał Edwardowi Ciukowi, jako jednemu z autorów *Mapy złóż węgli brunatnych i perspektyw ich występowania w Polsce*, nagrodę II stopnia. Przyznano mu Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego.

Anna Bagińska

Jan Czarnocki
(1889–1951)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1951

Jan Czarnocki urodził się 24.05.1889 r. w Kielcach, zmarł 16.12.1951 r. w Warszawie, gdzie został pochowany w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Powązkowskim.

Naukę rozpoczął w szkole rosyjskiej. Nie ukończył jej jednak, opuszczając jej mury po strajku szkolnym w 1905 r. W latach 1905–1909 kształcił się w polskiej Szkole Handlowej w Kielcach. Już jako uczeń szkoły średniej odbywał liczne wycieczki, czynił obserwacje w terenie i gromadził zbiory geologiczne. Pierwsza praca naukowa pt. *Paleologiczny rys iłołupków górnodewońskich okolic Kielc* z 28.05.1908 r. była wydrukowana w pamiętniku szkolnym pt. *Dla szkoły i dla siebie*.

Studia geologiczne odbył na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (1910–1913) i na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (1913). Wybuch wojny w 1914 r. oraz śmierć ojca przeszkodziły mu w powrocie do Lwowa, by formalnie zakończyć studia. W latach 1916–1919 pracował jako asystent prof. Jana Lewińskiego w Zakładzie Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Równocześnie, w 1917 r., pracował w Muzeum Przemysłu i Rolnictwa jako kierownik Pracowni Geologicznej, gdzie umieścił swoje zbiory geologiczne z Gór Świętokrzyskich. W 1919 r. zbiory i biblioteka pracowni weszły w skład nowo tworzonego Państwowego Instytutu Geologicznego, którego był jednym ze współzałożycieli. W latach 1919–1939 pracował w Instytucie jako geolog terenowy i kustosz muzeum, od 1937 r. jako kierownik grupy świętokrzyskiej, od 1938 r. zaś jako wicedyrektor. W 1939 r. został ewakuowany na wschód, skąd powrócił w styczniu 1940 r.

Podczas II wojny światowej Jan Czarnocki, jako pracownik okupacyjnej instytucji Amt für Bodenforschung, poświęcił się badaniom terenowym w Górach Świętokrzyskich, przygotowując materiały do przyszłych prac, które ukazały się po uwolnieniu kraju spod okupacji. W trakcie II wojny światowej dom Jana Czarnockiego był gniazdem ruchu oporu o wspaniałej karcie – m.in. kwaterą dla „cichociemnych". Tam też znajdowali schro-

nienie, także w latach powojennych, działacze polityczni. W czasie Powstania Warszawskiego był w Kielcach, doznając silnego wstrząsu psychicznego na wieść o spaleniu Instytutu i zniszczeniu zbiorów, które kolekcjonował całe życie. Zajmował się również opracowaniem planów wznowienia działalności Instytutu po wojnie i reorganizacji tej instytucji.

W okresie 1944–1947 przebywał w Kielcach, gdzie wyszedł z inicjatywą utworzenia Muzeum Świętokrzyskiego, a następnie Instytutu Badań Regionalnych, którego został dyrektorem. W 1947 r., po śmierci prof. Karola Bohdanowicza, Jan Czarnocki został dyrektorem Instytutu. Okres 1947–1951 stanowił czas wytężonej pracy organizacyjnej i naukowej, gdyż restytuowany w Warszawie po zniszczeniach wojennych Instytut wymagał reorganizacji wewnętrznej oraz organizacji badań dostosowanych do licznych potrzeb gospodarczych odradzającego się państwa.

W skład dorobku naukowego Jana Czarnockiego wchodzi 128 pozycji drukowanych, wśród nich Przewodnik XX Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego w Górach Świętokrzyskich w 1947 r. Był organizatorem trzech zjazdów naukowych Polskiego Towarzystwa Geologicznego w latach: 1921, 1933 i 1947. Działalność naukowa Jana Czarnockiego była związana głównie z Górami Świętokrzyskimi. Swoimi pracami przyczynił się szczególnie do rozpoznania paleozoiku, poświęcając wszystkim systemom paleozoicznym, od kambru po cechsztyn, monograficzne opracowania. Wiele wysiłków skierował ku wyjaśnieniu zawiłej tektoniki trzonu paleozoicznego Gór Świętokrzyskich. W 1950 r. ukazała się monografia Jana Czarnockiego pt. *Geologia regionu Łysogórskiego*. Odkrył i opisał wiele złóż kopalin użytecznych – rud żelaza, miedzi i ołowiu, barytu, węgla brunatnego i łupków bitumicznych. Wynikiem jego prac są również mapy geologiczne zachodniej części Gór Świętokrzyskich w skali 1:100 000, opublikowane w latach 1919 i 1937, oraz mapa całych Gór Świętokrzyskich w skali 1:300 000 z 1948 r.

W 1951 r. otrzymał Nagrodę Państwową I stopnia za całokształt pracy naukowej. Polskie Towarzystwo Geologiczne nadało mu w 1951 r. godność członka honorowego. Wytężona praca odbiła się na zdrowiu Jana Czarnockiego, który po nieuleczalnej chorobie zmarł 16.12.1951 r. Pośmiertnie został odznaczony Orderem Odrodzenia Polski Pierwszej Klasy. W 1954 r. nadano Świętokrzyskiej Stacji Terenowej Instytutu imię Jana Czarnockiego.

Krystian Lisiak

Stefan Jan Czarnocki
(1878–1947)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1922–1938

Stefan Jan Czarnocki urodził się 5 (17).04.1878 r. w Gajlańcach na Litwie. Zmarł 6.01.1947 r. w Krakowie, został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

Dzieciństwo spędził w Kurszanach na Litwie, gdzie jego ojciec, Jan Czarnocki, był lekarzem.

Po ukończeniu szkoły realnej w Sumach na Ukrainie i jednorocznego studium w Instytucie Technologicznym w Charkowie rozpoczął studia w Instytucie Górniczym w Petersburgu, który ukończył w 1906 r., uzyskując tytuł inżyniera górniczego.

Jeszcze w czasie studiów został zaangażowany przez Komitet Geologiczny w Petersburgu do współpracy z Aleksandrem Michalskim przy obliczaniu zasobów Dąbrowskiego Zagłębia Węglowego. W 1908 r. opublikował pracę dotyczącą charakteru złóż rud żelaznych zachodniej części centralnej Rosji i Królestwa Polskiego.

Po ukończeniu Instytutu Górniczego Stefan Czarnocki rozpoczął stałą pracę w Komitecie Geologicznym, początkowo jako współpracownik, a od 1912 r. na stanowisku geologa. Głównym tematem jego badań były kaukaskie złoża naftowe. Poza tym wykonał szereg ekspertyz geologicznych dla budującej się kolei północnokaukaskiej oraz badał niektóre kaukaskie złoża węglowe. W 1919 r. został powołany na profesora geologii i dziekana organizującego się wydziału górniczego na Politechnice Północno-Kaukaskiej.

W 1922 r. na zaproszenie Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG) w Warszawie przyjechał do Polski i rozpoczął pracę w Instytucie.

W 1923 r. został mianowany naczelnikiem Wydziału Węgli, od 1931 r. pełnił również obowiązki naczelnika Wydziału Nafty, a od 1933 r. połączonego Wydziału Węglowo-Naftowego. W 1933 r. był przez pewien czas wicedyrektorem, a od lutego 1937 r. do kwietnia 1938 r. – dyrektorem Instytutu.

Działalność naukowa Stefana Czarnockiego podczas pracy w Instytucie była związana głównie z geologią Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Specjalną uwagę zwrócił na zagadnienie zależności istniejącej między właściwościami węgla, a zwłaszcza jego zdolnością koksowania a budową geologiczną Zagłębia, zagadnieniu temu poświęcił wiele publikacji. Opracował mapę rozmieszczenia zasobów węgla w Zagłębiu i wyznaczył najbardziej korzystne pod względem gospodarczym kierunki ekspansji górniczej.

Do najważniejszych osiągnięć naukowych Stefana Czarnockiego w Polsce należy opublikowana w 1935 r. praca pt. *Polskie Zagłębie Węglowe w świetle badań geologicznych ostatnich lat dwudziestu* dotycząca okresu 1914–1934. Poważne osiągnięcie stanowi wykonana pod jego redakcją *Mapa bogactw kopalnych Rzeczypospolitej Polskiej* w skali 1:750 000 (1931) oraz obszerny tekst objaśniający.

W 1938 r. odszedł z PIG i objął katedrę Geologii Stosowanej na Akademii Górniczej (AG) w Krakowie. W latach 1937–1939 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Górniczego AG.

W 1939 r., niedługo po wkroczeniu okupanta niemieckiego do Krakowa, podzielił los swych kolegów z AG i Uniwersytetu Jagiellońskiego, został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, w którym przebywał do lutego 1940 r.

Następnie był wykładowcą w Technicznej Szkole Górniczo-Hutniczo-Mierniczej w Krakowie, a po zakończeniu wojny objął kierownictwo dziekanatu nowo powstałego Wydziału Geologiczno-Mierniczego AG. Był też pierwszym powojennym prezesem Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

Dorobek naukowy Stefana Czarnockiego liczy 80 publikacji.

Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem św. Stanisława III klasy.

Michał Zieliński

Stefan Jan Czarnocki trzeci z prawej

Jan Czermiński
(1923–1976)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1949–1976

Jan Czermiński urodził się 15.10.1923 r. we wsi Osielsko (powiat bydgoski), zmarł 2.03.1976 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Do szkoły powszechnej uczęszczał w latach 1929–1936 w rodzinnej wsi. Do 1939 r. ukończył trzy klasy państwowego gimnazjum i liceum w Bydgoszczy. Po wojnie, w 1945 r., w tej samej szkole kontynuował dalszą naukę. W 1946 r., po otrzymaniu świadectwa dojrzałości, przeniósł się do Poznania i rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Jeszcze jako student tej uczelni został asystentem w Zakładzie Mineralogii i Petrografii. Po ukończeniu IV roku studiów, w październiku 1949 r., przeniósł się do Warszawy, gdzie kontynuował naukę w Zakładzie Geologii Uniwersytetu Warszawskiego (UW) i jednocześnie rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG). W 1950 r. obronił pracę magisterską dotyczącą utworów jury górnej na krańcach Jury Krakowsko-Wieluńskiej, w okolicy Opatówka, wykonaną pod kierunkiem prof. Jana Samsonowicza, i objął kierownictwo Wydziału Surowców Skalnych, a w 1952 r. – kierownictwo Wydziału Świętokrzyskiego. Jesienią tego samego roku wyjechał na dwuipółletnie studia aspiranckie (tj. doktoranckie) do Leningradu (dziś Petersburg).

W 1955 r. objął kierownictwo Zakładu Podstawowych Badań Geologicznych, a Komisja Kwalifikacyjna dla Pomocniczych Pracowników Nauki przy PIG przyznała mu tytuł naukowy adiunkta. W 1959 r., po obronie wysoko ocenionej pracy pt. *Rozwój litologiczny serii węglanowej dewonu południowej części Gór Świętokrzyskich*, wykonanej pod kierunkiem prof. J. Samsonowicza, uzyskał stopień naukowy doktora. W 1963 r. nadano mu tytuł samodzielnego pracownika naukowo-badawczego, a w listopadzie 1974 r. Rada Państwa nadała Janowi Czermińskiemu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych.

W 1956 r. został zastępcą dyrektora Instytutu do spraw badań podstawowych, a w 1970 r. – zastępcą dyrektora Instytutu do spraw złóż surowców stałych. Na jesieni 1975 r. objął funkcję dyrektora PIG. Po 7 miesiącach sprawowania tego stanowiska zmarł po krótkiej chorobie.

Jan Czermiński był wybitnym ekspertem w zakresie geologii regionalnej, petrografii skał i geologii złóż. Jego dorobek składa się z 54 publikacji oraz około 40 projektów badań, sprawozdań i archiwalnych opracowań dokumentacyjnych, i wiąże się z zagadnieniami dotyczącymi poszukiwań złóż surowców mineralnych. Był redaktorem kilku opracowań syntetycznych i monograficznych – współredaktorem *Budowy geologicznej Polski cz. I Paleozoik i cz. II Mezozoik*, a także redaktorem *Katalogu skamieniałości cz. I Paleozoik* i *cz. II Mezozoik* i współredaktorem *Atlasu litologiczno-paleogeograficznego Polski* w skali 1:1 000 000 oraz *Geologii surowców mineralnych Polski*.

Jan Czermiński był współredaktorem, a następnie przez 13 lat redaktorem naczelnym „Kwartalnika Geologicznego" – specjalistycznego czasopisma Instytutu, które ukazuje się po dziś dzień i cieszy się wysoką renomą. Obok działalności naukowo-badawczej prowadził działalność dydaktyczną. Wykładał geologię złóż surowców mineralnych na Wydziale Geologii UW oraz geologię na Uniwersytecie Łódzkim.

Jan Czermiński za swoje zasługi został odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1952) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1962).

Anna Bagińska

Ryszard Dadlez
(1931–2008)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–2001

Ryszard Dadlez urodził się 1.03.1931 r. w Ciechanowie w rodzinie nauczycielskiej Michała Dadleza i Aleksandry z d. Kurek. Zmarł 14.03.2008 r. w Warszawie, gdzie został pochowany w rodzinnym grobie na Cmentarzu Powązkowskim.

Do szkoły powszechnej uczęszczał w Warszawie w latach 1938–1943, następnie kontynuował naukę na tajnych kompletach w szkole średniej, przerwaną wybuchem Powstania Warszawskiego. Maturę uzyskał w Liceum im. A. Mickiewicza w 1949 r. i podjął studia geologiczne na Uniwersytecie Warszawskim. Podczas studiów (od drugiego roku) pracował w Państwowym Instytucie Geologicznym jako pracownik pomocniczy (naukowo-techniczny). Studia ukończył w 1953 r. z tytułem magistra na podstawie pracy pt. *Kontakt triasu i jury na wschód od Łopuszna* (promotor: prof. Jan Samsonowicz).

Po studiach nadal pracował w Instytucie, początkowo w Zakładzie Podstawowych Badań Geologicznych, prowadząc badania petrograficzne skał jurajskich. W 1954 r. znalazł się w organizowanym przez Stanisława Tyskiego Zakładzie Geologii Niżu. Zaczynał się okres burzliwego rozwoju wgłębnej eksploracji geologicznej dziewiczego wówczas obszaru Niżu Polski, którego badaniom poświęcił resztę życia. W latach 50. i 60. XX w. koncentrował się na badaniach stratygrafii retyku i jury dolnej. Na podstawie rozprawy pt. *Stratygrafia liasu w Polsce zachodniej* wykonanej pod kierunkiem prof. Władysława Pożaryskiego uzyskał w 1965 r. tytuł doktora. Z czasem zainteresowania stratygraficzne Ryszarda Dadleza rozszerzyły się na cały mezozoik i paleozoik, i w naturalny sposób skierowały go ku problemom geologii regionalnej i tektoniki Niżu oraz podłoża południowego Bałtyku. W 1975 r. habilitował się na podstawie pracy pt. *Studia tektoniczne w obszarze północno-zachodniej Polski*. W latach 1973–1976 kierował Zakładem Geologii Ropy i Gazu, a następnie (do 1988 r.) Zakładem Stratygrafii, Tektoniki i Paleogeografii. W 1981 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. W tym samym roku został wybrany do Rady Naukowej PIG, w której przez 5 kadencji pełnił funkcję wiceprzewodniczącego (do 1999 r.). Był twórcą i redaktorem wielu map,

przekrojów i atlasów geologicznych m.in. dwóch edycji mapy tektonicznej kompleksu permsko-mezozoicznego Niżu (1979, 1998), współautorem *Atlasu grawimetrycznego Polski* (1996), *Atlasu paleogeograficznego epikontynentalnego permu i mezozoiku w Polsce* (1998), *Mapy geologicznej dna Bałtyku bez utworów kenozoiku* w skali 1:500 000 (1999), *Mapy geologicznej Polski bez utworów kenozoiku* w skali 1:1 000 000 (2000) oraz autorem *Przekrojów geologicznych przez bruzdę śródpolską* (2001). W końcowych latach aktywności naukowej zajmował się interpretacją geologiczną wyników głębokich sejsmicznych badań refrakcyjnych uzyskanych podczas realizacji projektów POLONAISE i CELEBRATION 2000 wykonanych w celu wyjaśnienia podstawowych problemów wgłębnej budowy geologicznej Polski i Europy Środkowej. Na emeryturę przeszedł z końcem 2001 r.

Ryszard Dadlez należał do czołowych badaczy wgłębnych struktur geologicznych Niżu Polski, był prekursorem ich interpretacji na gruncie tektoniki płyt, którą to teorię zastosował do badań w Polsce jako jeden z pierwszych. Jego zainteresowania geotektoniczne zaowocowały współautorstwem podręcznika *Tektonika* (Dadlez, Jaroszewski, 1994), po dzień dzisiejszy bardzo wysoko cenionego. Był zwolennikiem wprowadzania w badaniach geologii Niżu Polski nowoczesnej analizy basenów sedymentacyjnych (ABS), która służyć miała celom surowcowym, w szczególności poszukiwaniom węglowodorów, i współtwórcą syntetycznego modelu rozwoju basenu permo-mezozoicznego. Przyczynił się do odkrycia złóż ropy naftowej i gazu ziemnego na Pomorzu Zachodnim. W zakresie stratygrafii szczególnie ważne były jego nowatorskie badania litostratygraficzne monotonnych utworów triasu górnego i jury dolnej z użyciem analizy paleontologiczno-paleoekologicznej, co pozwoliło na wydzielanie cykli sedymentacyjnych i osiągnięcie spójnego obrazu litostratygrafii, chronostratygrafii i rozwoju sedymentacji jury dolnej w Polsce oraz przeprowadzenie korelacji z utworami liasu Europy Zachodniej i Wschodniej. Stworzony przez niego w latach 50. i 60. XX w. podział litostratygraficzny dolnej jury w znacznej mierze zachował aktualność. Był współtwórcą *Zasad polskiej klasyfikacji, terminologii i nomenklatury stratygraficznej* (1975), pierwszego polskiego kodeksu stratygraficznego.

Przez wiele lat był członkiem kolegium redakcyjnego „Geologii za granicą", a w latach 1976–1997 redaktorem naczelnym „Kwartalnika Geologicznego" (następnie „Geological Quarterly").

Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1989) i Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego.

Ryszard Dadlez był bez reszty oddany nauce. W badaniach cechowała go przenikliwość, precyzja, rzetelność i dar syntetycznego ujmowania problemów. Cieszył się opinią człowieka prawego, wymagającego i surowego, ale chętnie służącego życzliwą pomocą. Za wyniosłością i dystansem wobec ludzi kryła się natura człowieka skromnego i nieśmiałego, który nie lubił eksponowanych miejsc i publicznych wystąpień, celebry i zadęcia, choć znany był z licznych, twardych polemik naukowych. O jego wyborze kierunku studiów ważną rolę odegrało zamiłowanie do gór, które towarzyszyło mu przez całe życie. Był zapalonym krajoznawcą i fotografem.

Jerzy B. Miecznik

Regina Danysz-Fleszarowa
(1888–1969)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1944, 1951–1958

Regina Danysz-Fleszarowa urodziła się 28.03.1888 r. w Wiśniewie k. Siedlec, zmarła 01.07.1969 r. w Gdyni. Została pochowana na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Jej rodzicami byli Piotr, właściciel ziemski i Zofia z d. Zawadzka. Do szkół uczęszczała w Siedlcach, Warszawie i Kijowie. W 1906 r. rozpoczęła studia w Zurychu, jednak naukę kontynuowała na Sorbonie, gdzie w 1910 r., otrzymała licencjat z zakresu geografii. W 1912 r. przybyła do Lwowa, gdzie pod kierunkiem prof. Eugeniusza Romera wykonała pracę pt. *Etudes critique d'une carte ancienne de Pologne dressée par Stanislas Staszic* (1806), za którą na Sorbonie, w 1913 r., jako pierwsza Polka i jedna z pierwszych Europejek, uzyskała doktorat z dziedziny nauk geologicznych. Następnie wróciła do Lwowa i wzięła ślub z Albinem Fleszarem (1888–1916), geografem i geologiem, współpracownikiem prof. E. Romera i członkiem Komisji Fizjograficznej PAU oraz działaczem Związku Walki Czynnej, który w I Brygadzie Legionów był najpierw kapitanem, następnie majorem.

Po zakończeniu I wojny światowej została zatrudniona w Ministerstwie Wyznań i Oświecenia Publicznego, w którym zajmowała się dokształcaniem nauczycieli. W 1919 r., w nowo utworzonym Państwowym Instytucie Geologicznym, powierzono jej zorganizowanie biblioteki i obowiązki bibliotekarza. W Instytucie została do 1944 r. Opracowała katalog centralny zbiorów, których niestety większość została spalona podczas Powstania Warszawskiego.

Była redaktorem *Bibliografii Geologicznej Polski (Bibliographie Géologique de Pologne)*. Wykładała geografię w Wolnej Wszechnicy Polskiej. W latach 1926–1930 pracowała także jako redaktor pisma Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego „Ziemia". Zasiadała w Komisji Geograficznej Polskiej Akademii Umiejętności. Była encyklopedystką. Została wymieniona w gronie 180 edytorów pięciotomowej *Ilustrowanej encyklopedii* Trzaski, Everta i Michalskiego (1926–1928), do której napisała hasła o tematyce geograficznej i geologicznej.

W 1935 r. została mianowana senatorem. Zaangażowała się w 1937 r. w tworzenie klubów demokratycznych. Od wiosny 1939 r. należała do Stronnictwa Demokratycznego. Pozostawała członkiem jego najwyższych władz. Była kandydatką wspólnej listy PPS i SD na radną Warszawy w wyborach samorządowych w 1938 r.

W czasie II wojny światowej była związana z podziemiem. Pozostawała członkiem SD, znajdowała się w kręgu grupy popierającej działania rządu emigracyjnego w Londynie („Prostokąt"). Pomagała ukrywać się i przechodzić na „aryjską stronę" warszawskim Żydom. W 1945 r. uczestniczyła w konferencjach pokojowych, była jednym z kartografów wyznaczających zachodnią granicę Polski. Po II wojnie światowej, w latach 1946–1948, zasiadała w Radzie Warszawy.

W 1951 r. zaczęła pracować w Muzeum Ziemi, które w latach 1953–1959 wchodziło w skład Instytutu. W 1958 r. przeszła na emeryturę.

Za swą pracę naukową, polityczną i społeczną została uhonorowana wysokimi odznaczeniami państwowymi, m.in.: Medalem Niepodległości (1931), Złotym Krzyżem Zasługi (trzykrotnie w latach 1932, 1946 i 1956), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1945) oraz Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1960).

Włodzimierz Mizerski

Zdzisław Dembowski
(1925–2005)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1950–1973

Zdzisław Dembowski urodził się 25.09.1925 r. w Zakopanem, zmarł 25.09.2005 r. na Krecie. Został pochowany na cmentarzu prawosławnym w Warszawie przy ul. Wolskiej.

Szkołę powszechną ukończył w 1939 r., a średnią – w trudnych warunkach wojennych, będąc szeregowym żołnierzem AK. Po reaktywowaniu w 1946 r. Akademii Górniczej w Krakowie rozpoczął studia na Wydziale Geologiczno-Mierniczym. Ukończył je w 1951 r., uzyskując stopień magistra inżyniera geologa górniczego na podstawie pracy dyplomowej pt. *Identyfikacja pokładów węgla z kopalń: Bierut i Siersza przy pomocy analizy mikroskopowej*, której promotorem był prof. Tadeusz Bocheński. Pracę rozpoczął w kopalni „Ziemowit" w Lędzinach, następnie w 1953 r. zatrudnił się w Biurze Dokumentacji Geologicznych w Katowicach na stanowisku dokumentatora – kierownika Działu Dokumentacji, gdzie dokumentował złoża węgla kamiennego na potrzeby aktywnie rozwijającego się przemysłu górnictwa węglowego. W 1958 r. przeszedł do Stacji Terenowej Instytutu w Czeladzi, obejmując funkcję kierownika Stacji, a po ukończeniu prac budowlanych przeniósł Stację do Sosnowca. Wspólnie z kierownikami stacji terenowych w Krakowie, Wrocławiu i Kielcach doprowadził do powołania w miejsce stacji oddziałów. Było to pokłosiem realizacji projektów poszukiwań złóż węgla w rejonach górnośląskim i lubelskim, mineralizacji Zn-Pb w rejonie olkusko-trzebińskim oraz kompleksowych prac kartograficznych w skali 1:50 000. Tak szeroki zakres prowadzonych prac wymusił zmianę struktury i zakresu działania Stacji. Oprócz działalności organizacyjnej prowadził też badania sedymentologiczne formacji węglonośnej karbonu Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Były one podstawą jego pracy doktorskiej pt. *Rozwój i wykształcenie warstw libiąskich w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym* wykonanej pod kierunkiem prof. Stanisława Doktorowicza-Hrebnickiego, ukończonej w 1964 r. Zespół Stacji, a później Oddziału, działając pod jego kierunkiem, wykonał wiele opracowań, z których najważniejszym była pierwsza dokumentacja

złoża węgla „Łęczna" na Lubelszczyźnie, za którą w 1972 r. przyznano Nagrodę Państwową I stopnia.

1.05.1973 r. premier powołał Zdzisława Dembowskiego na Prezesa Centralnego Urzędu Geologii (CUG), co wiązało się z odejściem z pracy w Instytucie. Rozwój badań za jego prezesury był imponujący. Prowadzono drogie badania geologiczne z zastosowaniem technik wiertniczych i geofizycznych. Ich wynikiem było określenie perspektyw, prognoz i złóż różnych kopalin na terytorium Polski. Organizacja prac geologicznych nie była jedyną w jego działalności. Znajdywał czas i chęci do propagowania nauk geologicznych jako wykładowca geologii złóż węgla i prawa geologicznego na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Miał też związki z Uniwersytetem Jagiellońskim. Kiedy w 1973 r. pojawiła się propozycja reaktywowania kierunku geologii, jako pierwszy wydał pozytywną opinię o tym zamierzeniu, które zostało sfinalizowane już w 1975 r.

Włączał się również do realizowanych w Instytucie badań naukowych. Był współredaktorem i współautorem *Mapy geologicznej Polski i krajów ościennych bez utworów młodszych od karbonu* (1983) oraz współredaktorem obszernej monografii pt. *Karbon Lubelskiego Zagłębia Węglowego* (1988). Po likwidacji CUG (11.1985) i włączeniu jego zakresu działania do Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa został głównym specjalistą ds. geologii i górnictwa w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów. Swoim doświadczeniem służył Polsce do końca życia, będąc zatrudnionym w Rządowym Centrum Studiów Strategicznych.

Za działalność organizacyjną, naukową został odznaczony m.in. Nagrodą Państwową i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Albin Zdanowski

Zdzisław Dembowski w środku pierwszego rzędu

Tadeusz Depciuch
(1928–2007)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1958–1993

Tadeusz Depciuch urodził się 28.03.1928 r. w Przemyślu, w rodzinie kolejarza Andrzeja Depciucha i Stanisławy z d. Tartaczyńskiej. Zmarł tragicznie 9.02.2007 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Północnym.

Szkołę podstawową ukończył w latach okupacji niemieckiej. Po wycofaniu się w 1944 r. Niemców z Przemyśla wstąpił do I Państwowego Liceum i Gimnazjum im. J. Słowackiego, maturę zdał w 1948 r. Studia odbył na Uniwersytecie Poznańskim na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym na kierunkach: chemicznym i mineralogicznym. W 1952 r. uzyskał magisterium z chemii na podstawie pracy pt. *Wpływ pierwiastków śladowych na trwałość siarczku miedziowego* (promotor: prof. Alfons Krause) oraz dyplom studiów wyższych I stopnia w zakresie mineralogii.

Na podstawie nakazu pracy został zatrudniony jako geolog w Ministerstwie Przemysłu Chemicznego, a w 1955 r. przeniesiony do utworzonego resortowego zarządu kopalnictwa surowców chemicznych. Z końcem 1958 r. został przyjęty na stanowisko asystenta w Zakładzie Złóż Surowców Promieniotwórczych w Instytucie. Uczestniczył w geochemicznej prospekcji uranu w Sudetach metodą aluwialnego zdjęcia uranometrycznego, a równolegle zajmował się badaniem petrografii, geochemii i genezy nowo odkrytego złoża uranu w Grzmiącej w karbonie depresji śródsudeckiej, potem także złoża Radoniów w metamorfiku izerskim. W 1965 r. uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy pt. *Geochemia i geneza koncentracji uranu w górnokarbońskich osadach klastycznych niecki śródsudeckiej* wykonanej pod kierunkiem prof. Antoniego Polańskiego, która została wyróżniona II Nagrodą im. Karola Bohdanowicza.

W 1964 r. podjął badania geochronologiczne, zainicjowane przez prof. Kazimierza Smulikowskiego i realizowane początkowo przez Jerzego Boruckiego, który skonstruował aparaturę do stosowania metody potasowo-argonowej (K-Ar) w odmianie objętościowej.

Była to jedyna wówczas pracownia geochronologiczna w kraju. Z uwagi na wyjazd J. Boruckiego do Afryki przejął w 1966 r. kierownictwo Pracowni Mineralogii i Geochemii. Tadeusz Depciuch zbudował nowy aparat do oznaczania argonu metodą wolumetryczną o zwiększonej precyzji oznaczeń oraz szybszym procesie analizy. Badaniami wieku radiometrycznego objął granitoidy dolnośląskie. W 1968 r. zaczął także badania wieku izotopowego podłoża krystalicznego platformy prekambryjskiej. Ich wyniki publikował m.in. w dwuczęściowej monografii pt. *Skały platformy prekambryjskiej w Polsce* (1973, 1975). W latach 1968–1969 odbył 10-miesięczny staż naukowy we Francji w laboratoriach geochronologicznych w Nancy i w Clermont-Ferrand, a ponadto w ośrodku szkoleniowym Komisariatu Energii Atomowej w Razes w celu poznania organizacji i metodyki poszukiwań złóż uranu. Pobyt w laboratoriach wykorzystał do wykonania kontrolnych datowań skał z Polski metodami K-Ar i Rb-Sr (rubidowo-strontową), które były zgodne z wynikami uzyskanymi na skonstruowanym przez siebie aparacie. Następnie został kierownikiem Pracowni Geochronologii w Zakładzie Geochemii. W 1973 r. został mianowany docentem.

W 1974 r. wyjechał do Dahomeju (dzisiaj Benin), na kontrakt ONZ jako ekspert w zakresie geochemii. Po powrocie w 1984 r. do kraju i Instytutu, nie podjął już badań geochronologicznych. Z powodów zdrowotnych, aż do przejścia na emeryturę w 1993 r., pracował na pół etatu w Zakładzie Geochemii i Chemii Analitycznej (po reorganizacji – w Zakładzie Petrografii i Geochemii), zajmując się głównie metodyką oznaczania złota metodą absorpcyjnej spektrometrii atomowej.

Dorobek Tadeusza Depciucha w dziedzinie geochronologii pozwala uznać go za pioniera badań wieku izotopowego skał w Polsce. Szczególnie ważne były jego badania na obszarze platformy prekambryjskiej, które umożliwiły stworzenie pierwszego schematu rozwoju tektonicznego fundamentu krystalicznego polskiej części platformy. Istotne wyniki przyniosły także badania wieku izotopowego granitoidów dolnośląskich i gnejsów sowiogórskich. Na podkreślenie zasługuje fakt, że stosowana aparatura, która była jego dziełem, skutecznie działała przez wiele lat.

Tadeusz Depciuch wyróżniał się wybitną inteligencją, dużą samodzielnością, dyscypliną wewnętrzną i konsekwencją w działaniu, a jego kulturalny i ujmujący sposób bycia oraz życzliwy stosunek do ludzi zyskiwały mu ogólny szacunek i sympatię. Fascynowała go fizyka i cząstki elementarne, był miłośnikiem muzyki operowej.

Jerzy B. Miecznik

Stanisław Depowski
(1924–2017)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1962–1990

Stanisław Depowski urodził się 30.07.1924 r. w Leżajsku, zmarł 28.09.2017 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na cmentarzu w Pyrach.

Ukończeniu gimnazjum w Rohatynie przeszkodził wybuch II wojny światowej. W czasie okupacji niemieckiej Stanisław Depowski pracował jako robotnik leśny w tartaku w Leżajsku i jednocześnie, w okresie 05.1943–09.1944, był żołnierzem Armii Krajowej. Ostatni rok okupacji niemieckiej spędził w jej oddziałach leśnych, wziął udział w „Akcji Burza".

Zaraz po wyzwoleniu, w 1944 r., uzyskał świadectwo dojrzałości w Dębicy. W 1945 r. rozpoczął studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej w Krakowie, które ukończył w 1949 r., otrzymując tytuł zawodowy inżyniera górnika i naukowy magistra nauk technicznych w zakresie geologii kopalnianej i naftowej.

Po studiach pracował w Polskim Górnictwie Naftowym, w latach 1950–1955 był kierownikiem Sanockiego Kopalnictwa Naftowego. Przez kolejne dwa lata sprawował stanowisko głównego geologa Centralnego Urzędu Naftowego, a w latach 1958–1962 głównego geologa Ministerstwa Górnictwa i Energetyki.

Stanisław Depowski współpracował z Państwowym Instytutem Geologicznym od 1950 r. przy opracowaniu monografii karpackich złóż ropy i gazu oraz przy wykonywaniu geologicznych prac kartograficznych. W 1957 r., na Akademii Górniczej-Hutniczej, obronił pracę doktorską pt. *Fałd Zmiennicy–Turzego Pola, geologia złoża ropy i gazów*, którą wykonał pod kierunkiem prof. Henryka Świdzińskiego.

W 1962 r. objął w Instytucie stanowisko kierownika nowo utworzonego Zakładu Geologii Złóż Ropy i Gazu, w latach 1973–1976 był zastępcą dyrektora Instytutu ds. geologii strukturalnej, następnie, do 1984 r., ponownie kierownikiem Zakładu Złóż Ropy i Gazu.

Tematyką jego badań były geologiczne warunki występowania złóż ropy i gazu w Polsce, głównie w Karpatach i na Niżu Polskim. Zajmował się również problemami oceny zasobów

nagromadzeń węglowodorów, jakościowej i ilościowej oceny zasobów prognostycznych ropy i gazu, jak również metodyką poszukiwań naftowych z uwzględnianiem badań hydrogeologicznych i geotermicznych. Był autorem wielu publikacji w wydawnictwach polskich, rosyjskich, niemieckich, amerykańskich, czeskich i bułgarskich, referatów na światowych kongresach geologicznych, a także współautorem 9 książek.

Stanisław Depowski brał czynny udział w wielu gremiach naukowych: Polskim Towarzystwie Geologicznym, Komitecie Badań Morza PAN, Komitecie Nauk Geologicznych PAN, Komitecie Gospodarki Surowcami Mineralnymi PAN, Committee on Gas of the United Nations Economic Commission for Europe (ECE).

Za swoje osiągnięcia otrzymał wiele wyróżnień: zespołową Nagrodę Państwową II stopnia za pracę pt. *Budowa Geologiczna Niżu Polskiego* (1964), Srebrny Krzyż Zasługi, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1974), Krzyż Partyzancki, Krzyż Armii Krajowej, Złotą Odznakę Zasłużony dla Geologii Polskiej, Odznakę Zasłużony dla Górnictwa Naftowego i Gazownictwa, Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego.

Ryszard Wagner

Stanisław Depowski w środku pierwszego rzędu

Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki
(1888–1974)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1922–1972

Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki urodził się 9.11.1888 r. w Petersburgu, zmarł 27.12.1974 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim. Jego ojcem był Adam Hrebnicki – profesor pomolog w Instytucie Leśnym w Petersburgu.

Po ukończeniu w 1906 r. gimnazjum realnego, wstąpił do Instytutu Górniczego w Petersburgu. W 1912 r. ukończył studia pracą dyplomową z zakresu górnictwa pt. *Projekt poszukiwań geologiczno-górniczych na terenie jednej z kopalni węgla kamiennego w Zagłębiu Donieckim* i z zakresu geologii pt. *Opis skał ze złoża rud kobaltu w Daszkiesanie w kraju Zakaukaskim*. Obie prace bronił u prof. Karola Bohdanowicza, uzyskując tytuł inżyniera górniczego.

Po ukończeniu studiów podjął pracę w Komitecie Geologicznym w Petersburgu, początkowo jako geolog-asystent, a następnie geolog-adiunkt. Przez 10 lat prowadził prospekcję geologiczną zachodniego Kaukazu, zabajkalskich gór Chamar-Daban i Monostojskich między Selengą a Bajkałem, a także złóż fluorytu w Dołdurdze nad rzeką Onon oraz złota i wolframu w masywie granitowo-sjenitowym w okręgu Nerczyńskim i innych rejonach wschodniej Syberii. Jego badania geologiczne, kontynuowane przez geologów rosyjskich, a później sowieckich, doprowadziły do odkrycia złóż polimetalicznych, w tym złota i srebra, których eksploatacja rozpoczęła się już w latach 20. XX w.

Prace badawcze w dorzeczu Angary i na Zabajkalu prowadził do 1921 r., po czym, po wielu wysiłkach, w lipcu 1922 r. uzyskał prawo wyjazdu do Polski.

Z dniem 1.10.1922 r. podjął pracę w Wydziale Węgli w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG), skąd został oddelegowany do Dąbrowy Górniczej w celu prowadzenia badań złożowych i kartograficznych w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym (GZW). Opracował mapę geologiczną północnej i wschodniej części GZW w skali 1:25 000, w tym pierwszy wzorcowy Arkusz Grodziec, na którym przedstawił podział litostratygraficzny karbonu, stosowany z niewielkimi zmianami do dziś. Ponadto, w latach 1931–1932, zaj-

mował się poszukiwaniem złóż węgla brunatnego w rejonie Koluszek. W kręgu jego zainteresowań były również glinki ogniotrwałe oraz olkuskie rudy cynku i ołowiu. W 1938 r. został naczelnikiem Wydziału Węgli w PIG.

W trakcie II wojny światowej podjął pracę w Amt für Bodenforschung, gdzie pracował nad rozpoznaniem złoża żelaza w okolicach Starachowic, a następnie wykonywał szczegółowe zdjęcie geologiczne w okolicach Krzeszowic. W tym czasie mieszkał wraz z rodziną w Instytucie w Warszawie, przebywał tam do 30.08.1944 r. (w Powstaniu Warszawskim uczestniczyli jego córka i syn), potem ewakuował się do Opoczna.

W marcu 1945 r. podjął się organizacji Wydziału Geologii Węgli w Instytucie. Zadaniem wydziału było prowadzenie rozpoznania GZW i Dolnośląskiego Zagłębia Węglowego (DZW) oraz rozległych terenów zachodniej Polski, obfitującej w węgiel brunatny. Jemu jest przypisywana organizacja stacji terenowych: Górnośląskiej (w Czeladzi) i Dolnośląskiej (we Wrocławiu).

W latach 1946–1947 wykonał wspólnie z profesorem Akademii Górniczej Tadeuszem Bocheńskim wielką pracę związaną z wprowadzeniem nowej, ujednoliconej, liczbowej nomenklatury pokładów węgla w GZW powszechnie stosowanej do chwili obecnej. Na jej wzór, podobną numerację wprowadzono w DZW i Lubelskim Zagłębiu Węglowym.

Opracował także *Przeglądową Mapę Geologiczną Polski* w skali 1:300 000 (arkusz Wałbrzych), jak również współpracował przy opracowaniu kolejnych dwóch arkuszy: Kraków i Opole.

Przy współudziale Edwarda Ciuka przygotował pierwszy bilans zasobów węgla kamiennego w GZW i DZW. Zrealizował i doprowadził również do końca kartograficzne zdjęcie całego GZW. Synteza ta objęła zestaw map pod nazwą *Mapa geologiczna Górnośląskiego Zagłębia Węglowego* wykonanych w skalach 1:50 000 i 1:100 000.

Dorobek Stanisława Doktorowicza-Hrebnickiego jest imponujący, obejmuje 67 pozycji publikowanych, jak również wiele dziesiątków opracowań archiwalnych i map rękopiśmiennych. W 1954 r. został mianowany profesorem zwyczajnym i członkiem korespondentem Polskiej Akademii Nauk, był wielokrotnie promotorem, recenzentem i opiniodawcą prac doktorskich, habilitacyjnych i wniosków profesorskich.

Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Sztandaru Pracy I klasy. Na jego cześć wybito srebrny medal z okazji 40-lecia pracy w Instytucie (16.11.1962). Był laureatem indywidualnej Nagrody Państwowej I stopnia (1964). Instytut w dowód pamięci, w 15. rocznicę śmierci Stanisława Doktorowicza-Hrebnickiego, nadał nazwę jego imienia Oddziałowi Górnośląskiemu (w Sosnowcu).

Albin Zdanowski

Sonia Dybova-Jachowicz
(1932–2014)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1961–2000

Sonia Dybova-Jachowicz urodziła się 27.11.1932 r., w Ostrawie w Czechosłowacji, zmarła tragicznie 02.05.2014 r. w Sosnowcu, gdzie została pochowana na cmentarzu parafialnym św. Jacka.

Pochodziła z rodziny górniczej. Do 1948 r. uczęszczała do szkoły podstawowej i gimnazjum. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości wstąpiła na Wydział Przyrodniczy Uniwersytetu im. Tomasza Masaryka w Brnie. W 1951 r. przebywała na kilkumiesięcznym stypendium w Katedrze Złóż Węgla Akademii Górniczo-Hutniczej (AGH), podczas którego, pod kierunkiem prof. Tadeusza Bocheńskiego, prowadziła badania petrograficzne węgla i palinologiczne karbonu ostrawsko-karwińskiego. Efektem była wypracowana metodyka pozyskiwania miospor z pokładów węgla kamiennego, stosowana do dzisiaj. Wypreparowany materiał mikropaleontologiczny pozwolił rozdzielić profil karbonu na poziomy w zakresie namuru i westfalu, co wówczas było osiągnięciem w skali światowej. Po formalnym ukończeniu studiów w 1952 r., praca magisterska pt. *Mikoskopova analysa jako jedna z novych method vyzkumu uhli a jeji prakticke pouziti v uchelnem prumyslu*, po niewielkich modyfikacjach wykonanych pod kierunkiem promotora prof. Karela Zapletala, była podstawą uzyskania aspirantury rozpoczętej w 1954 r. na Uniwersytecie w Brnie. Jako kierownik Ośrodka Naukowego przy Uhelnym Pryzkumie w Ostrawie w 1954 r. ponownie przebywała na stażu w AGH. Tytuł doktora nauk przyrodniczych, po publicznej obronie tez rozprawy, uzyskała w 1957 r., zatwierdzony na posiedzeniu Rady Wydziału Przyrodniczego Uniwersytetu w Brnie w 1959 r. W 1958 r. została pracownikiem naukowym w Statnim Geologickym Ustavu w Ostrawie.

W 1961 r., już jako żona Aleksandra Jachowicza, zamieszkała w Polsce i rozpoczęła pracę w oddziale Instytutu w Sosnowcu na stanowisku adiunkta. Wykorzystując swoje doświadczenie, jako kierownik Pracowni Palinologii stworzyła od podstaw laboratorium

preparatyki mikroflory z węgla i skał płonnych. W związku z licznymi wierceniami, jakie w tamtym czasie prowdził Instytut, zajmowała się zastosowaniem metod palinologicznych w stratygrafii i korelacji utworów permskich z różnych rejonów Polski. Opracowała pierwszy palinologiczny schemat stratygrafii cechsztynu w Polsce. Wprowadziła do praktyki stosowanie metody analizy mikroskopowo-pyłkowej do korelacji i identyfikacji pokładów węgla. W 1966 r. Rada Naukowa Instytutu nadała jej stopień doktora habilitowanego; następnie została mianowana na stanowisko docenta. W latach 80. XX w. prowadziła cykl wykładów monograficznych dla studentów Wydziału Biologii Uniwersytetu Śląskiego (UŚ). W 1984 r. otrzymała tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1987 r. – zwyczajnego. W latach 1989–2004 równolegle z pracą w Instytucie kierowała Katedrą Paleontologii i Stratygrafii Wydziału Nauk o Ziemi UŚ. Na emeryturę przeszła w 2000 r. pozostając jeszcze do 2006 r. na stanowisku profesora UŚ.

Jest autorką i współautorką ponad 100 publikacji, w tym wielu podręczników i monografii. Wyniki prac i badań wielokrotnie prezentowała na kongresach i konferencjach międzynarodowych w: Heerlen, Pradze, Moskwie, Paryżu, Pekinie, Ottawie, Brukseli i innych. W 1995 r. była sekretarzem XIII Międzynarodowego Kongresu Karbonu i Permu w Krakowie.

W latach 1994–2002, jako członek Rady Naukowej Instytutu, uczestniczyła w pracach Komisji Rozwoju Naukowego. Była wielokrotnie promotorem prac doktorskich, a także recenzentem w przewodach doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich.

Za działalność naukową, społeczną i organizacyjną była wielokrotnie odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1981), Odznaką Zasłużony dla Polskiej Geologii (1987) i Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego (1996).

Albin Zdanowski

Franciszek Ekiert
(1921–1987)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1950–1987

Franciszek Tomasz Ekiert urodził się 23.08.1921 r. w Wiśniczu Nowym w powiecie Bochnia, zmarł w Warszawie 16.06.1987 r., gdzie został pochowany na Cmentarzu Północnym.

Szkołę podstawową i gimnazjum ukończył w Bochni, po czym został przyjęty do liceum matematyczno-fizycznego. Nauka została przerwana przez wybuch II wojny światowej. W czerwcu 1940 r. został wywieziony do Niemiec (Turyngia), gdzie pracował jako robotnik przymusowy.

Po zdaniu eksternistycznie matury w 1946 r. został przyjęty na studia na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym Akademii Górniczej w Krakowie. Od grudnia 1947 r. został pierwszym asystentem prof. Stanisława Jaskólskiego, który w tym czasie organizował Zakład, a następnie Katedrę Złóż Rud.

Po zakończeniu studiów w 1951 r. pracą dyplomową pt. *Geologia i złoże kopalni Bolesław*, kontynuował pracę na Akademii Górniczo-Hutniczej, awansując na stanowisko starszego asystenta w Katedrze Geologii Kopalnianej. W 1953 r. na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym zaczął prowadzić wykłady z nauki o złożach.

Już w czasie kończenia studiów w styczniu 1950 r. podjął pracę na część etatu w Państwowym Instytucie Geologicznym. Wydział Rud w Instytucie, po zniszczeniach wojennych w Warszawie, był odtwarzany w Krakowie przez prof. Romana Krajewskiego. Pierwsze zlecone mu prace, będące kontynuacją wcześniejszych (od 1947 r.) zainteresowań, dotyczyły opracowania złóż cynkowo-ołowiowych w rejonie olkuskim.

Po przejściu na pełen etat w Instytucie w lipcu 1953 r. zaczął pracować w Zakładzie Rud, który wkrótce został przeniesiony do Warszawy. W latach 1953–1956 był kierownikiem Sekcji Górnośląskich Złóż Kruszców, a następnie – kierownikiem Pracowni Złóż Kruszców Cynku i Ołowiu. W tym czasie wspomagał Jana Wyżykowskiego w poszukiwaniu i doku-

mentowaniu dolnośląskich złóż miedzi i był jednym z członków zespołu, który w 1966 r. otrzymał zespołową Nagrodę Państwową I stopnia za odkrycie tych złóż.

Od 1956 r ponownie zaczął prowadzić wykłady – tym razem na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego – petrografię złóż kruszcowych.

W latach 1960–1961 uczestniczył w poszukiwaniach złóż rud żelaza w Wietnamie, pracując w zespole kierowanym przez Romana Osikę.

Obroniona w 1969 r. praca doktorska pt. *Budowa geologiczna przedpermskiego podłoża północno-wschodniego obrzeżenia Śląsko-Krakowskiego Zagłębia Węglowego* znacznie przekraczała poziom doktoratu i w zasadzie mogłaby stanowić pracę habilitacyjną. Chęć dogłębnego zrozumienia genezy złóż spowodowała przejście do Zakładu Geochemii, gdzie mógł poświęcić się szczegółowym badaniom petrograficzno-mineralogicznym i geochemicznym. Ciekawość geologiczną i chęć poznawania nowości mógł zaspakajać w Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej, który prowadził w latach 1971–1973.

W końcu, wykorzystując szeroką wiedzę geologiczną, przeszedł do działań związanych z geologią gospodarczą. Pasje geologiczne realizował poprzez udział w polsko-amerykańskim programie współpracy w ramach Funduszu im. Marii-Curie Skłodowskiej przy studiach porównawczych złóż cynkowo-ołowiowych (Mississippi Valley Type) oraz miedzi (black shales) w Polsce i USA, w którym był głównym koordynatorem i wykonawcą.

Franciszek Ekiert był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1959) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970) oraz był członkiem zespołu, który w 1968 r. otrzymał Nagrodę III stopnia Mistrza Techniki za odkrycia złóż cynku i ołowiu (jak wcześniej wspomniano, w 1966 r. był członkiem zespołu nagrodzonego za odkrycie złóż miedzi).

Franciszek Ekiert pozostał w pamięci swoich współpracowników jako osoba o bardzo szerokich horyzontach i ogromnej wiedzy, zawsze skłonny do dysputy naukowej, której upust dawał w czasie bardzo licznych posiedzeń naukowych, jakie odbywały się w Instytucie, będąc jednym z najzagorzalszych dyskutantów.

Witold Dymowski

Marek Graniczny
(1947–2017)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1971–2017

Marek Graniczny urodził się 18.03.1947 r. w Krakowie, zmarł 24.04.2017 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim. Jego ojcem był Antoni Graniczny, znany geolog i współodkrywca dolnośląskich złóż miedzi.

Po ukończeniu liceum ogólnokształcącego w 1965 r., studiował na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego (WG UW), uzyskując tytuł zawodowy magistra w 1970 r. na podstawie pracy pt. *Charakterystyka inżyniersko-geologiczna doliny Narwi i przyległych wysoczyzn koło miejscowości Izbiszcze-Topilec.* Pracę w Instytucie rozpoczął w 1971 r. Rozprawę doktorską pt. *Charakterystyka strukturalna i hydrogeologiczna Bełchatowskiego Obszaru Węglowego w świetle badań teledetekcyjnych,* napisaną pod kierunkiem prof. Józefa Bażyńskiego, obronił w 1982 r., habilitował się w 1995 r., a w 2003 r. uzyskał tytuł naukowy profesora.

Początkowo zajmował się badaniami geologiczno-inżynierskimi. W 1974 r. ukończył na WG UW studia podyplomowe poświęcone zastosowaniu geologii inżynierskiej w budownictwie wodnym. Był współautorem *Atlasu geologiczno-inżynierskiego Poznania* (1974) i *Wytycznych dokumentowania geologiczno-inżynierskiego dla obiektów liniowych* (1974). W następnych latach zajął się zastosowaniem metod teledetekcyjnych w geologii, które wprowadził na polski grunt, korzystając z doświadczeń nabytych w trakcie stażów naukowych (w Holandii oraz USA w latach 1977–1978). W latach 1982–1983 pracował w Centrum Teledetekcji Irackiej Służby Geologicznej, gdzie opracował mapę tektoniczną całego kraju na podstawie danych teledetekcyjnych, geofizycznych, strukturalnych i sejsmologicznych. Był inicjatorem wielu projektów badawczych, których efektem było m.in. opracowanie na podstawie zdjęć satelitarnych *Mapy fotogeologicznej Polski* (1984), *Mapy fotogeologicznej Sudetów* (1986) i *Mapy fotogeologicznej Karpat i Zapadliska Przedkarpackiego* wchodzącej w skład *Atlasu geologicznego Karpat* (1988–1989). Był współautorem *Mapy kosmotektonicznej Europy Wschodniej* (1987). W 1987 r. kierował zespołem, który opracował mapę fotogeologiczną południo-

wo-wschodniej Mongolii. Przez lata swojej pracy rozwinął na dużą skalę współpracę międzynarodową. Kierował m.in. pracami, które doprowadziły do opublikowania atlasu pt. *Geology for Environmental Protection and Territorial Planning in the Polish-Lithuanian Cross-Border Area*, za który otrzymał nagrodę zespołową Ministra Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (1993).

Mając silną pozycję naukową i łatwość współpracy z innymi badaczami, Marek Graniczny był kierownikiem i współrealizatorem licznych projektów badawczych realizowanych w ramach IUGS i ramowych projektów Unii Europejskiej FP-5 do FP-7 m oraz Subcoast, DORIS, PanGeo, CEI, INTERREG – GAJA, Maria-Curie Fund MELA czy GEOCRADLE. Był jednym z liderów projektu AEGOS (African-European Georesources Observation System) realizowanego w latach 2008–2011 przez konsorcjum służb geologicznych zrzeszonych w EuroGeoSurveys (EGS), a jako szef grupy roboczej International Cooperation and Development Task Force (ICDTF) był jednym z inicjatorów kolejnego projektu współpracy europejskich służb geologicznych z ich afrykańskimi odpowiednikami – PanAfGeo, realizowanego w zasadniczej części już po jego śmierci.

W trakcie wieloletniej pracy w Instytucie Marek Graniczny pełnił szereg funkcji kierowniczych. W latach 1982–1992 był kierownikiem Zakładu Fotogeologii, następnie, do 1997 r., Zakładu Kartografii Geologicznej i Teledetekcji, później, do 2000 r., Zakładu Metodyki i Koordynacji Prac Kartograficznych. Był zastępcą dyrektora Instytutu, dyrektorem ds. państwowej służby geologicznej i państwowej służby hydrogeologicznej (w latach 2001–2002), dyrektorem ds. zasobów informacji geologicznej (2002–2005), a następnie zastępcą dyrektora Instytutu, dyrektorem ds. państwowej służby geologicznej (2008–2012).

Marek Graniczny miał bardzo dużą wiedzę specjalistyczną i lubił się nią dzielić. Wykładał na WG UW, na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli, a także na międzynarodowych kursach organizowanych przez ONZ, szkolił geologów z Iraku, Maroka, Korei, Wietnamu, Czechosłowacji, Angoli i Zambii. Był promotorem w kilku przewodach doktorskich oraz recenzentem kilku rozpraw doktorskich i habilitacyjnych. Łącznie był autorem lub współautorem 400 publikacji, zarówno naukowych, jak i popularnonaukowych (np. trzy edycje *Katastrof geologicznych* – wspólnie z W. Mizerskim).

Marek Graniczny miał szereg pasji: piłka nożna, muzyka rozrywkowa, turystyka, a jedną z ważniejszych była historia, w szczególności nauk geologicznych, co znalazło uznanie w postaci jego wyboru na członka International Commission on the History of Geological Sciences (INHIGEO).

W uznaniu za swe zasługi dla Instytutu i polskiej geologii otrzymał Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego (2001) i Złoty Krzyż Zasługi (2009). Marek Graniczny nie zdążył przejść na emeryturę, zmarł, będąc jeszcze bardzo aktywnym pracownikiem Instytutu. Zostanie zapamiętany jako pogodny, uśmiechnięty, pracowity i dobry kolega, człowiek o niespożytych siłach, mający zawsze w zanadrzu jakiś żart lub krotochwilę.

Stanisław Wołkowicz

Andrzej Grocholski
(1928–2016)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1992

Andrzej Grocholski urodził się 05.07.1928 r. w Stebniku, w rodzinie pracownika umysłowego Zygmunta i Wandy z d. Bielskiej. Zmarł 24.01.2016 r. we Wrocławiu, gdzie został pochowany na cmentarzu parafialnym na Sępolnie.

Dzieciństwo spędził w Siemianowicach Śląskich, dokąd przenieśli się jego rodzice. Lata okupacji rodzina spędziła w Krakowie, gdzie, w 1944 r., ukończył dwuletnią szkołę handlową. W latach 1944–1945 pracował w elektrowni miejskiej w Krakowie jako uczeń elektromontera. W 1948 r. Andrzej Grocholski rozpoczął studia geologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim, które skończył w 1952 r. z tytułem magistra filozofii w zakresie geologii z paleontologią na podstawie pracy pt. *Spękania skalne na ark. 1:25000 – Wojciechowice*, wykonanej pod kierunkiem prof. Henryka Teisseyre'a. Pracę w Instytucie, w ówczesnej Stacji Terenowej we Wrocławiu, podjął na początku 1951 r. W 1957 r. został kierownikiem Dolnośląskiej Pracowni Stratygrafii. W 1963 r., broniąc pracy pt. *Wulkanity niecki wałbrzyskiej w świetle badań strukturalnych*, uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych.

W tym samym roku rozpoczął się nowy etap w jego życiu zawodowym – etap pracy w zagranicznych ekspedycjach geologicznych. Była to Mongolia w ramach Międzynarodowej Ekspedycji Geologicznej w latach 1963–1964, 1976–1978 i pół roku w 1980 r., wreszcie Algieria w latach 1988–1989. Między kolejnymi ekspedycjami Andrzej Grocholski realizował wiele tematów kartograficznych w ramach *Szczegółowej mapy geologicznej Sudetów*, a następnie, będąc już docentem w Instytucie, podjął szczegółowe badania strukturalne i złożowe w depresji śródsudeckiej (1957–1967). Od 1967 r. był kierownikiem Pracowni Głębokich Struktur, od 1980 r. – kierownikiem Grupy Problemowej Złóż Węgla Kamiennego, a od 1982 r. – kierownikiem Grupy Problemowej Złóż Węgla Kamiennego i Badań Struktralnych Depresji Śródsudeckiej. W ramach swoich obowiązków w tych latach kierował zespołem badawczym bloku przedsudeckiego. Był to wieloletni program badań

geofizycznych i wiertniczych, pierwszy tego typu na Dolnym Śląsku, który przyniósł ogromny przyrost informacji o budowie podłoża krystalicznego bloku oraz jego kenozoicznej pokrywy osadowej. Osiągnięte wówczas wyniki dały podstawę do kolejnych, wgłębnych projektów badawczych i złożowych dotyczących kompleksów skał zasadowych i ultrazasadowych, surowców kaolinowych i ceramicznych, węgla brunatnego itp. We wszystkich swoich rolach: kartografa, geologa strukturalnego czy też kierownika zespołów badawczych był zawsze pracownikiem wybitnym: lojalnym i uczciwym, przyjacielskim i życzliwym dla współpracowników. W 1982 r. Andrzej Grocholski został kierownikiem Oddziału Dolnośląskiego. W 1990 r. przeszedł na emeryturę, jednak do 1992 r. pracował w Instytucie na pół etatu.

Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1966) oraz Złotą Odznaką Zasłużony dla Dolnego Śląska (1969).

Resztę życia poświęcił rodzinie i prywatnym już wycieczkom geologicznym. Był popularyzatorem wiedzy geologicznej poprzez przedstawianie jej w przewodnikach geologicznych. Był wieloletnim przewodniczącym Klubu Inteligencji Katolickiej we Wrocławiu.

Stefan Cwojdziński

Andrzej Grocholski z lewej

Irena Gucwa
(1932–2009)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1955–1992

Urodziła się 17.01.1932 r. w Krakowie, zmarła 19.03.2009 r. w Krakowie, gdzie została pochowana na Cmentarzu Rakowickim.

W latach 1950–1955 studiowała na Akademii Górniczo-Hutniczej, którą ukończyła z tytułem zawodowym magistra w zakresie geologii podstawowej. Po studiach, z dniem 1.08.1955 r., rozpoczęła pracę w Oddziale Karpackim Instytutu, gdzie pracowała do przejścia na emeryturę, przy czym później, w 1992 r., była zatrudniona w wymiarze 1/3 etatu.

Zajmowała się badaniami geochemicznymi utworów Karpat fliszowych, na początku utworami menilitowymi i bentonitami warstw krośnieńskich. Ostatecznie zajęła się powszechnie występującymi we fliszu łyszczykami, czego efektem była rozprawa doktorska pt. *Łyszczyki okruchowe fliszu karpackiego* napisana pod kierunkiem Tadeusza Wiesera, którą obroniła w 1963 r. W 1971 r. uzyskała stopień doktora habilitowanego za pracę pt. *Geochemia krzemionkowych i wapiennych osadów biogenicznych na przykładzie osadów fliszu karpackiego.* Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego otrzymała w 1988 r.

W latach 1982–1987 była kierownikiem Pracowni Petrografii i Geochemii w Zakładzie Geologii Regionalnej i Badań Podstawowych w Oddziale Karpackim, a w latach 1987–1989 była kierownikiem tego zakładu. Na stanowisku profesora pracowała od 1.01.1989 r. do wcześniejszego – z powodów zdrowotnych – przejścia na emeryturę w dniu 17.12.1989 r.

Do najważniejszych osiągnięć naukowych Ireny Gucwy należy encyklopedyczne opracowanie pt. *Minerały polskich Karpat* wydane w 1986 r. (we współpracy z Aurelią Pelczar) oraz *Katalog analiz chemicznych skał Karpat Polskich za lata 1963–1985. Cz.I. Skały osadowe* i *Cz.II. Skały magmowe i metamorficzne,* opublikowany w 1992 r. we współautorstwie z T. Wieserem, w 1960 r. opublikowała klasyczną pracę pt. *Geochemia i mineralogia skał osadowych fliszu karpackiego zasobnych w materię organiczną*.

Wyniki badań prezentowała ma kongresach i sympozjach naukowych. Aktywnie uczestniczyła w pracach Asocjacji Karpacko-Bałkańskiej. Za zasługi dla polskiej geologii została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi i Srebrną Odznaką Zasłużony dla Polskiej Geologii.

Małgorzata Garecka, Antoni Wójcik

Kazimierz Guzik
(1911–1970)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1937–1952

Kazimierz Guzik urodził się 10.01.1911 r. w Kołomyi, zmarł 31.12.1970 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim. Jego rodzicami byli Antoni Guzik i Jadwiga z d. Gaudynów. Ojciec pracował jako maszynista na kolei, był socjalistą i swoje przekonania polityczne przekazał synowi.

Po zdaniu matury w 1929 r. w VII Męskim Gimnazjum Humanistycznym w Krakowie, w latach 1930–1934, studiował geografię, biologię i geologię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ). W 1933 r. uzyskał stopień magistra filozofii na podstawie pracy pt. *Zachodnia krawędź Jury krakowskiej*.

W latach 1933–1936 był asystentem prof. Jana Nowaka w Katedrze Geologii UJ. W 1934 r. zorganizował wraz z prof. Wojciechem Poganym pierwszą w Polsce Pracownię Mechaniki Gruntów.

W latach 1933–1936 prowadził badania triasu płaszczowiny reglowej górnej i opracował mapę geologiczną serii reglowej na zachód od Doliny Kościeliskiej, następnie prowadził badania w Karpatach Wschodnich.

W latach 1936–1937 odbył staże na Uniwersytecie w Monachium w zakresie geologii i stratygrafii alpidów oraz w Akademii Górniczej we Freibergu w zakresie mechaniki gruntów.

W 1937 r. został zatrudniony w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie, gdzie kontynuował prace geologiczne w Karpatach Wschodnich, ponownie łącząc wszystkie swoje pasje w jednym: geologię, wędrówki górskie i malarstwo. Równolegle, w latach 1937–1939, zorganizował i prowadził Zakład Geologii Inżynierskiej i Mechaniki Gruntów Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej.

W czasie wojny prowadził badania geologiczne w Karpatach, biorąc udział m.in. w projektach związanych z budową zapór na Dunajcu, Wisłoku i Sanie. Działał również w konspiracji w strukturach Polskiej Partii Robotniczej. W 1943 r został aresztowany, był więziony w Nowym Sączu i w Krakowie (na Montelupich), a następnie w Oświęcimiu. Od niechybnej śmierci w obozie koncentracyjnym uratowała go interwencja okupacyjnego dyrektora Insty-

tutu (przekształconego w Amt für Bodenforschung) prof. Rolanda Brinkmanna, który – pod pozorem dokończenia ważnych dla Niemców raportów geologicznych – spowodował ponowne osadzenie go w więzieniu w Krakowie, gdzie stworzono mu warunki do pracy.

Wiosną 1945 r. Kazimierz Guzik podjął prace kartograficzne w Tatrach, jednak jego głównym zadaniem była organizacja Wydziału Geologii Technicznej, którym kierował w latach 1948–1950.

Był autorem lub współautorem ponad 200 orzeczeń geologiczno-inżynierskich dla najważniejszych inwestycji realizowanych w powojennej Polsce, m.in. dla hut w Warszawie, Krakowie, Częstochowie, zapór wodnych w Czorsztynie i Jazowsku, kopalni w Turowie, Kłodawie, Wapnie i Inowrocławiu oraz warszawskiego metra i Pałacu Kultury i Nauki.

Prace związane z opracowaniem i publikacją *Mapy geologicznej Tatr Polskich* w skali 1:10 000 (której redaktorami byli S. Sokołowski i K. Guzik) były realizowane do 1980 r. Arkusze wykonane przez Kazimierza Guzika, a był on autorem lub współautorem 8 (z 14) arkuszy, zachwycają niemal artystyczną szczegółowością. Z jego też inicjatywy w analizie geologicznej wykorzystano zdjęcia lotnicze.

W grudniu 1951 r. Kazimierz Guzik został dyrektorem Państwowego Instytutu Geologicznego; funkcję tę sprawował przez rok. Następnie, w latach 1953–1954, był dyrektorem Departamentu Nadzoru Geologicznego Centralnego Urzędu Geologii. W tym samym czasie przewodniczył komisji, której celem była reforma szkolnictwa wyższego w zakresie geologii. Sam chętnie angażował się w dydaktykę, m.in. poprzez zorganizowanie Wieczorowego Studium Geologii Technicznej przy Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego (WG UW). W 1954 r. został mianowany docentem i kierownikiem Zakładu Kartowania Geologicznego na WG UW, a w 1962 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W latach 1966–1969 kierował Katedrą Geologii Ogólnej WG UW, a w latach 1969–1970 był dyrektorem Instytutu Geologii Podstawowej WG UW.

W 1957 r. stworzył i kierował Pracownią Kartografii Geologicznej w Zakładzie Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk.

Będąc uznanym ekspertem w dziedzinie kartografii geologicznej i geologii inżynierskiej, był zapraszany w roli eksperta do Grecji, Jugosławii, Bułgarii, Sudanu i na Kubę. Z zastosowaniem metod fotointerpretacyjnych zostały opracowane z jego udziałem mapy geologiczne rejonu Jeziora Iliki w Grecji oraz prowincji Pinar del Río na Kubie.

Kazimierz Guzik był promotorem dziesięciu prac doktorskich. Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi, Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Kazimierz Guzik uczył się malarstwa w atelier Wojciecha Weissa, jednego z najsławniejszych polskich ekspresjonistów, a także w pracowni Juliana Fałata. Tematem jego obrazów były wyłącznie góry, malowane olejem i akwarelą, z ogromnym wyczuciem kolorów. Kolekcja jego obrazów znajduje się w Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem. Obrazy niejednokrotnie były malowane z natury, ponieważ pasja malarska łączyła się u niego z zamiłowaniem do wypraw górskich. Latem uprawiał wspinaczkę, zimą organizował wyprawy narciarskie, polegające na ekstremalnych zjazdach narciarskich poza szlakami.

Agata Olszyńska

Ludwik Horwitz
(1875–1943)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1921–1933, 1940–1943*

Urodził się w maju 1875 r. w Warszawie. Miejsce śmierci i pochówku nie są znane, śmierć nastąpiła prawdopodobnie w 1943 r. Jego rodzicami byli Gustaw Horwitz – doktor filozofii i teologii Uniwersytetu Wiedeńskiego i Julia z d. Kleinman. Jego dziadek, Lazar Horowitz, był znanym rabinem Wiednia, młodszy zaś brat Maksymilian współzałożycielem Komunistycznej Partii Polski.

Ludwik Horwitz uczył się w III Gimnazjum Filologicznym w Warszawie, po maturze zapisał się na Wydział Przyrodniczy Uniwersytetu Warszawskiego, który ukończył w 1901 r. ze złotym medalem za rozprawę pt. *O glukozach* i stopniem kandydata nauk przyrodniczych. Podjął następnie studia chemiczno-fizyczne i pracę u prof. Wilhelma Ostwalda w Lipsku, a w 1904 r. swoje zainteresowania skierował na geografię, którą studiował na uniwersytecie w Lipsku, na Sorbonie, a potem w Wiedniu, gdzie u prof. Albrechta Pencka napisał pracę pt. *O szacie śnieżnej w Galicji Zachodniej i linii śnieżnej w Tatrach*.

Następnie powrócił do Warszawy w 1906 r., i za udział w konspiracji został wkrótce aresztowany i wydalony poza granice imperium rosyjskiego. W 1907 r. trafił do Szwajcarii, znowu podejmując studia, tym razem na uniwersytecie w Lozannie, w Laboratorium Geografii Fizycznej i Geologii u sławnego prof. Maurice'a Lugeona. W 1911 r. uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. *Contribution à l'étude des cones de dejection dans la valée du Rhone*. Pozostał na uniwersytecie jako savant-etranger (uczony-cudzoziemiec) częściowo wspierany przez Kasę Pomocy im. Mianowskiego. Prowadził prace kartograficzne w Alpach Fryburskich i Prealpach, był współpracownikiem Szwajcarskiej Komisji Geologicznej.

---

* Praca nieoficjalna i w ukryciu

Zaraz po zakończeniu I wojny światowej Ludwik Horwitz wrócił do Warszawy i w 1919 r. zaczął pracować w Państwowym Instytucie Meteorologicznym, będąc jednocześnie współpracownikiem Państwowego Instytutu Geologicznego, do którego przeniósł się w 1921 r. Od 1919 r. zajmował się geologią pienińskiego pasa skałkowego, w latach 1924–1938 prowadził równolegle prace kartograficzne w Karpatach fliszowych. W 1933 r. podczas poważnej redukcji personelu Instytutu przeszedł na emeryturę, ale swoje badania kontynuował jako współpracownik Instytutu.

Mimo żydowskiego pochodzenia Horwitz został w 1940 r. nieoficjalnie zatrudniony w Instytucie (Amt für Bodenforschung) przez ówczesnego niemieckiego dyrektora prof. Rolanda Brinkmanna, i zamieszkał z żoną w ukryciu na terenie Instytutu. Jego zadaniem było napisanie monografii geologii pienińskiego pasa skałkowego. Ukończył ją w grudniu 1942 r. Nagłe ujawnienie się Ludwika Horwitza podczas zorganizowanej 20.02.1943 r. w Instytucie sesji naukowej z udziałem Niemców doprowadziło do jego (i żony) aresztowania przez Gestapo i, w konsekwencji, do ich nieuchronnej śmierci.

Ludwik Horwitz najbardziej był znany jako badacz pienińskiego pasa skałkowego. Opracował pierwszą *Szczegółową mapę geologiczną Pienin* (1:10 000). Z prac kartograficznych Ludwika Horwitza zachowała się w rękopisie wspomniana mapa geologiczna Pienin z przekrojami geologicznymi, która po wojnie, z inicjatywy Stanisława Sokołowskiego, została przygotowana do druku przez Krzysztofa Birkenmajera.

Do ważniejszych osiągnięć Ludwika Horwitza w Karpatach fliszowych należy rozpoziomowanie warstw krośnieńskich w centralnej depresji karpackiej i opisanie ich obocznych zmian facjalnych oraz krytyczna analiza danych na temat wieku łupków menilitowych, ze wskazaniem na ich oligoceński wiek.

Jerzy B. Miecznik

Aleksander Jachowicz
(1928–1989)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1950–1955, 1957–1980

Aleksander Jachowicz urodził się w 26.02.1928 r. w Grybowie, zmarł 15.08.1989 r. w Katowicach, został pochowany na cmentarzu parafialnym św. Jacka w Sosnowcu.

W Grybowie rozpoczął naukę w szkole powszechnej kierowanej przez ojca. W 1941 r. naukę kontynuował na tajnych kompletach w gimnazjum i liceum w Nowym Sączu, pracując jednocześnie w atelier fotograficznym i czynnie działając w Tajnej Organizacji Nauczania. W lipcu 1946 r. zdał egzamin maturalny i rozpoczął studia na Wydziale Geologiczno-Mierniczym w Akademii Górniczej w Krakowie. Studia w zakresie stratygrafii i geologii złożowej ukończył w 1951 r., broniąc pracy dyplomowej pt. *Identyfikacja pokładów węgla na kopalniach Brzeszcze i Silesia metodą mikrosporową* przygotowanej pod kierunkiem prof. Tadeusza Bocheńskiego.

Jego pierwszym miejscem pracy była Stacja Karpacka Państwowego Instytutu Geologicznego w Krakowie, gdzie rozpoczął pracę w 1950 r. specjalizując się w mikropaleobotanice. Po krótkim epizodzie pracy u prof. T. Bocheńskiego w Zakładzie Złóż Węgli Akademii Górniczo-Hutniczej (AGH) na początku 1955 r., przez następne półtora roku, pracował w Uhelnym Pruzkumie w Ostrawie. Po powrocie do Polski, w 1957 r., został ponownie przyjęty do pracy w Instytucie w Górnośląskiej Stacji Terenowej w Czeladzi, a następnie w Sosnowcu, gdzie zorganizował Pracownię Sporologii Karbonu i Petrologii Węgla.

Problematyka stratygrafii karbonu formacji węglonośnych była przedmiotem jego pracy doktorskiej pt. *Nowe gatunki mikrospor Tripertites z osadów dolnego namuru północno-wschodniej części Zagłębia Górnośląskiego,* ukończonej i obronionej w 1963 r. Promotorem pracy był prof. Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki. Kolokwium habilitacyjne na podstawie pracy pt. *Mikroflora warstw zarębiańskich z Gór Świętokrzyskich* zdał w 1966 r., po czym został powołany na stanowisko docenta. Był inicjatorem i współautorem projektów rozpoznania geologicznego karbonu węglonośnego w polskich zagłębiach węglowych. Od maja 1973 r.,

przez 2,5 roku pełnił obowiązki Kierownika Oddziału Górnośląskiego Instytutu w Sosnowcu, będąc jednocześnie wykładowcą stratygrafii i paleontologii na nowo utworzonym Wydziale Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego (UŚ). Zaangażowanie w organizację wydziału i powierzenie Aleksandrowi Jachowiczowi funkcji dziekana wydziału zmieniły jego relacje z Instytutem, gdzie pozostał na pół etatu, ciągle zajmując się sporologią osadów karbońskich i promotorstwem trzech zakończonych sukcesem doktoratów. Będąc jeszcze pracownikiem Instytutu, uzyskał w lutym 1975 r. tytuł profesora nadzwyczajnego w zakresie nauk przyrodniczych. Wymagająca praca dziekana, kierownika katedry i wykładowcy spowodowała, że w 1980 r. definitywne zakończył pracę w Instytucie. Krótko później, po zakończeniu kadencji dziekana w 1982 r., został powołany na funkcję prorektora UŚ, którą pełnił do końca swojego życia.

Był autorem i współautorem około 120 publikacji naukowych o tematyce palinologicznej, stratygraficznej i popularno-naukowych, a także opracowań archiwalnych z zakresu geologii złożowej.

Za działalność naukową, organizacyjną i społeczną był odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, zespołową Nagrodą Państwową I stopnia i wieloma innymi odznaczeniami resortowymi i nagrodami. Był czynnym członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

Albin Zdanowski

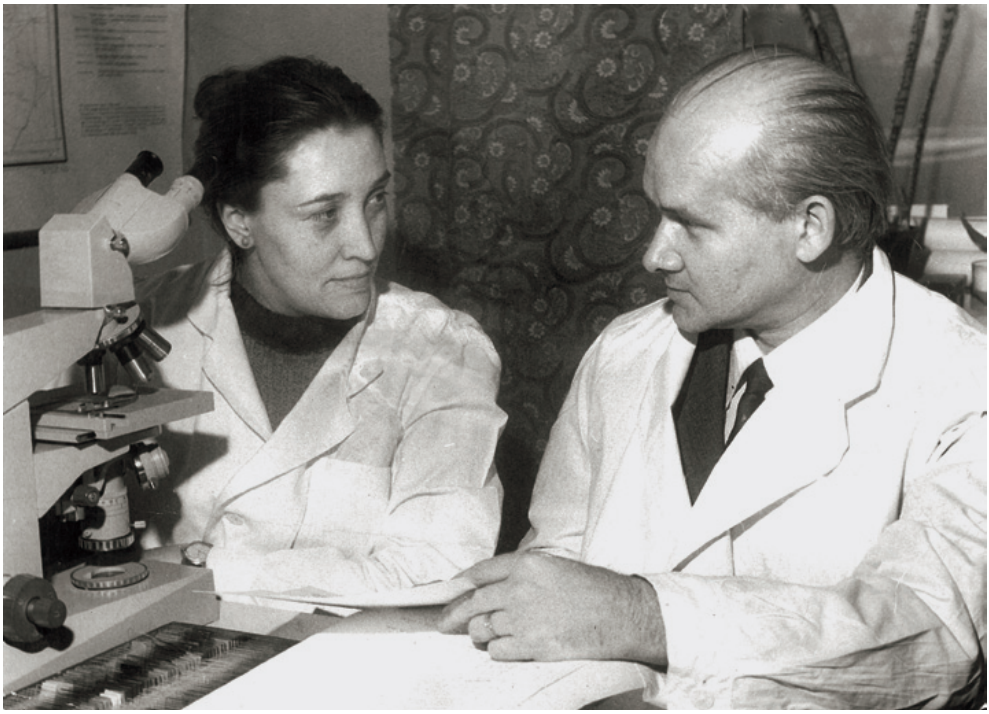

Edward Walery Janczewski
(1887–1959)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1921–1952

Edward Walery Janczewski urodził się 28.02.1887 r. w Krakowie, zmarł 24.08.1959 r. w Krakowie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

Był synem znanego profesora botaniki i rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ), Edwarda Janczewskiego. Matka, Jadwiga Szetkiewicz, była rodzoną siostrą żony Henryka Sienkiewicza.

W 1906 r., po ukończeniu gimnazjum im. R. Nowodworskiego, rozpoczął studia wyższe z zakresu fizyki, geologii i geofizyki na Wydziale Filozoficznym UJ. W 1909 r. wyjechał do Szwajcarii, gdzie studiował we Fryburgu, Zurychu, Lozannie i Neuchâtel sejsmologię, geologię i glacjologię. Praca z zakresu geologii i glacjologii dała mu dyplom licencjatu matematyczno-przyrodniczego (1912). Następnie kontynuował badania nad odtworzeniem formy przedglacjalnej doliny Renu Alpejskiego, których wynikiem była rozprawa pt. *Le de Bagnes, étude de morphologie glaciaire*. Praca ta była przedstawiona jako doktorska na uniwersytecie w Neuchâtel i uzyskała bardzo pochlebną ocenę ze strony prof. Emila Arganda (1914).

Po powrocie do kraju, podjął w 1921 r. pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) w Warszawie, w 1925 r. został kierownikiem pracowni, a w 1937 r. utworzył Zakład Geofizyki Stosowanej. Wtedy też zorganizował pierwsze na terenie Polski badania geofizyczno-poszukiwawcze z zakresu grawimetrii i sejsmiki refrakcyjnej. Wykonywał pomiary grawimetryczne w wielu rejonach, m.in. w okolicy Kałusza i na Podkarpaciu. Prowadził też poszukiwania geofizyczne metodą magnetyczną na Wołyniu i w okolicy Druskiennik oraz badania grawimetryczne na obszarze Kujaw, odkrywając m.in. ujemną anomalię grawimetryczną Kłodawy-Izbicy. Jako pierwszy stwierdził, że jest ona wywołana przez wysad solny. Zajmował się także problematyką górnośląskich wstrząsów górniczych. Wyniki tych prac opublikował w „Posiedzeniach Naukowych PIG".

Po wybuchu II wojny światowej był mocno zaangażowany w ochronę zasobów PIG. W ciągu całego okresu okupacji prowadził (znając dobrze języki obce) systematyczny nasłuch radiowy, wykorzystując własne mieszkanie i różne zakamarki Instytutu. Był to jeden z głównych nasłuchów KG ZWZ i AK.

Po wojnie został zatrudniony w krakowskim oddziale PIG.

Współpracował również z przemysłem naftowym i Akademią Górniczą w Krakowie. gdzie, już jako jej pracownik (1948 r.), zorganizował pierwszą w Polsce Katedrę Geofizyki Stosowanej, którą kierował do końca życia.

W 1954 r. przyznano mu tytuł naukowy profesora zwyczajnego.

Wydał kilka skryptów geofizyki stosowanej i podręcznik akademicki pt. *Zarys sejsmologii ogólnej i stosowanej*.

W uznaniu zasług w 1956 r. został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Był alpinistą i taternikiem, współtwórcą sieci triangulacyjnej w Tatrach. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego oraz Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.

Zdzisław Petecki

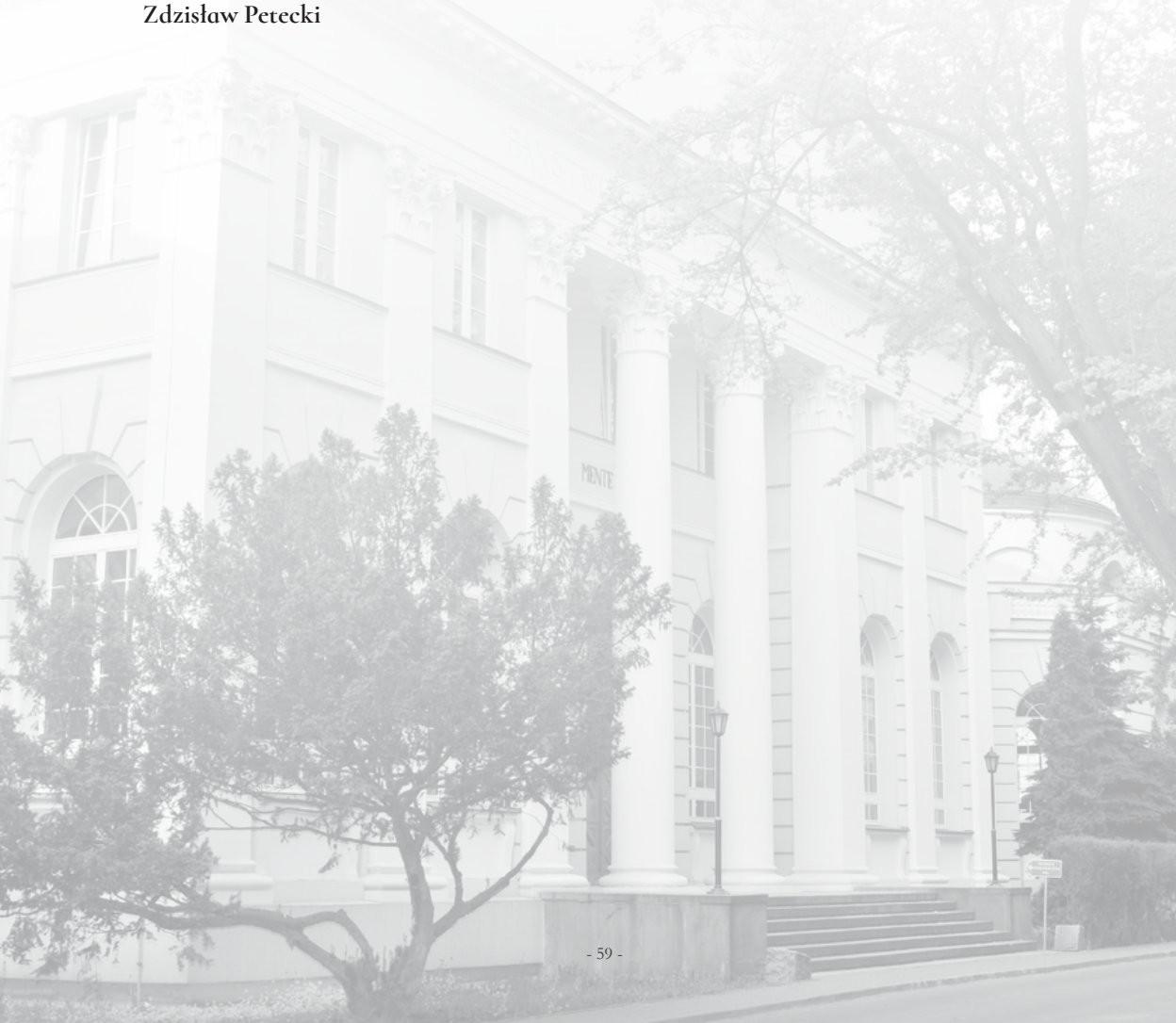

Aleksander Jeliński
(1920–2015)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1947–1955, 1957–1980

Aleksander Jeliński urodził się 13.04.1920 r. w Warszawie, zmarł 3.07.2015 r. również w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Bródnowskim. Jego ojciec był zegarmistrzem, a matka zajmowała się domem.

W latach 1927–1930 uczęszczał do szkoły powszechnej, następnie do 1937 r. do XII Gimnazjum Miejskiego w Warszawie. Od 1937 r. do wybuchu II wojny światowej uczęszczał do Państwowego Liceum Chemicznego i Ceramicznego. W lipcu 1940 r. został wywieziony do Niemiec (do Küstrin, obecnie Kostrzyna n. Odrą), gdzie do momentu wkroczenia Armii Czerwonej w lutym 1945 r. pracował w charakterze robotnika rolnego. Po powrocie do Warszawy kontynuował naukę w tym samym liceum, które ukończył w 1947 r. W tym czasie zarabiał korepetycjami z języka niemieckiego i naprawą zegarków, czego nauczył się od swojego ojca.

Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości podjął pracę w Państwowych Zakładach Olejarsko-Tłuszczowych w Warszawie (d. „Woyton"), na stanowisku kierownika laboratorium. W grudniu 1947 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) i do 1952 r. pracował na stanowisku chemika-ceramika (podreferendarz) w Pracowni Surowców Skalnych. Pełniąc równocześnie funkcję kierownika Sekcji Materiałów Ogniotrwałych, brał udział w licznych pracach geologicznych. W latach 1948–1952, za zgodą władz Instytutu, studiował na Wydziale Chemicznym Uniwersytetu Warszawskiego (UW), uzyskując stopień magistra filozofii w zakresie chemii. Po skończeniu studiów, z nakazu pracy Ministra Szkolnictwa Wyższego, do końca 1955 r. pracował w Instytucie jako geolog na stanowisku kierownika Sekcji Surowców Rzadkich, która od 1954 r. znajdowała się w strukturze Zakładu Złóż Surowców Specjalnych. Badał wówczas występowanie takich kopalin jak gliny dla ceramiki budowlanej, kryształ górski, mika, turmalin, beryl, fluoryt oraz minerały ciężkie w piaskach plażowych Bałtyku. W 1955 r. został mianowany adiunktem,

wówczas otworzył też przewód doktorski (kandydacki). W okresie od stycznia 1956 r. do marca 1957 r. pracował w Centralnym Zarządzie Przemysłu Ceramicznego, pełniąc początkowo funkcję kierownika Działu Eksploatacji Górniczej, a następnie zastępcy dyrektora ds. geologiczno-górniczych i inwestycyjnych. W 1957 r. powrócił do Instytutu, a dyrektor prof. Edward Rühle powierzył mu zadanie zorganizowania zakładu zajmującego się badaniem i poszukiwaniem złóż rud pierwiastków promieniotwórczych. Dzięki jego staraniom już we wrześniu tego roku powstał taki zakład (Zakład Złóż Pierwiastków Promieniotwórczych, później Zakład Złóż Pierwiastków Rzadkich i Promieniotwórczych), którym Aleksander Jeliński kierował do 1970 r. Zbudował bardzo młody i prężny zespół złożony z ludzi niezwykle pracowitych i ambitnych, a niemal wszyscy zrobili w przyszłości kariery naukowe i przyczynili się do znaczącego wzrostu potencjału badawczego Instytutu. On sam w 1963 r. uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych na podstawie rozprawy pt. *Geochemia uranu w granitowym masywie Karkonoszy z uwzględnieniem innych masywów granitoidowych Sudetów*, przygotowanej pod kierunkiem prof. Antoniego Polańskiego. W tym okresie zajmował się problematyką możliwości występowania złóż pierwiastków rzadkich i rozproszonych w Polsce oraz praktycznego ich wykorzystania.

W 1967 r. został powołany na stanowisko samodzielnego pracownika naukowego, a w 1973 r. został mianowany docentem.

W 1970 r. Aleksander Jeliński został zastępcą dyrektora Instytutu ds. pionu podstawowego i funkcję tę pełnił do przejścia na emeryturę w 1980 r.

W trakcie pracy w Instytucie Aleksander Jeliński odbył w latach 1957–1958 wielomiesięczne staże w ZSRS i Jugosławii. W latach 1954–1960 prowadził wykłady z technologii surowców mineralnych na Wieczorowym Studium Geologii Technicznej działającym przy UW. W latach 1961–1965 był zastępcą przewodniczącego Zespołu Wydziału III PAN koordynującego poszukiwania i badania złóż pierwiastków promieniotwórczych w Polsce. Od 1953 r. Aleksander Jeliński był członkiem PZPR, okresami dość aktywnym, wchodząc w skład władz tej partii w Instytucie. Otrzymał wiele medali i odznaczeń, w tym: Złoty Krzyż Zasługi (1964), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1970). Będąc na emeryturze, wstąpił do Stowarzyszenia Emerytowanych Pracowników PIG, został jego członkiem honorowym. W 2013 r. w wydawnictwie Stowarzyszenia opublikował interesującą powieść zatytułowaną *W środku Europy*.

Stanisław Wołkowicz

Jerzy Jerzmański
(1927–1994)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1950–1994

Jerzy Jerzmański urodził się 03.01.1927 r. w Sosnowcu, zmarł 17.03.1994 r. we Wrocławiu.

Jeszcze przed ukończeniem studiów na Uniwersytecie Wrocławskim, w 1950 r., został zatrudniony w ówczesnej Dolnośląskiej Stacji Terenowej Państwowego Instytutu Geologicznego we Wrocławiu, jako geolog kartograf.

Był odkrywcą (1955) i pierwszym dokumentatorem złoża barytu w Stanisławowie (1956), które eksploatowano do 1997 r. Swą wiedzę i doświadczenie geologa złożowego wykorzystał jako współautor *Projektu generalnego poszukiwań złóż barytu w Polsce* (1967), a podsumował w pracy pt. *Barite and fluorite mineralization and its position in the metallogenic development of the Lower Silesia area* (1976).

Był autorem kilku arkuszy *Szczegółowej mapy geologicznej Sudetów* w skali 1:25 000, prowadził również badania w północnej części struktury kaczawskiej. Efektem tych prac była m.in. rozprawa doktorska pt. *Budowa geologiczna północnosudeckiej części Gór Kaczawskich* (1960), w której został przedstawiony podział tektoniczny tej części Sudetów, stosowany do dziś.

Głównym tematem prac badawczych Jerzego Jerzmańskiego były jednakże zagadnienia surowcowe, od poszukiwań złóż rud metali, poprzez prospekcję złóż barytowo-fluorytowych i surowców skalnych, aż do rozwiązywania zagadnień strukturalnych – badań anomalii geofizycznych i budowy głębszego podłoża w Sudetach i na bloku przedsudeckim. Inicjował i prowadził poszukiwania rud żelaza w strukturze kaczawskiej oraz barytu i fluorytu w całym regionie sudeckim. Opracowywał prognozy i perspektywy surowcowe kwarcytów, surowców ceramicznych, kwarcu żyłowego, kamieni blocznych i łamanych.

Rozpoczęte, w latach 60. ubiegłego wieku, badania strukturalne sudeckich masywów granitowych kontynuował na bloku przedsudeckim za pomocą głębokich wierceń – w efekcie rozpoznał nieznane wcześniej kompleksy skał maficznych i ultramaficznych. Wyniki tych badań zawarł w licznych publikacjach dotyczących głębokich otworów wiertniczych:

Niedźwiedź IG-1 i IG-2 (1984), Wilków IG-1, Środa Śląska IG-1, Chomiąża IG-1, Cesarzowice IG-1 (1986) oraz Borek Strzeliński (1993), a podsumował je w pracy pt. *Nowo wykryte ciała bazytów i ultrabazytów w okolicy masywu Ślęży na bloku przedsudeckim* (1991).

W Instytucie przeszedł niemal wszystkie stopnie kariery – był kierownikiem sekcji i pracowni, w latach 1955–1962 kierownikiem Dolnośląskiej Stacji Terenowej. W 1973 r. został mianowany docentem i kierownikiem Zakładu Geologii Złóż w Oddziale Dolnośląskim. Inicjował i organizował współpracę z geologami niemieckimi i czeskimi (m.in. był współautorem mapy metalogenicznej masywu czeskiego), a w latach 1980–1981 uczestniczył w międzynarodowej ekspedycji geologicznej w Mongolii.

Uhonorowano go wieloma odznaczeniami państwowymi i resortowymi: Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką Tysiąclecia, Złotą Odznaką Zasłużonego dla Dolnego Śląska.

Jako przyrodnik łączył pasję badacza z umiłowaniem ochrony przyrody. Działał czynnie w wojewódzkich komisjach ochrony przyrody, Państwowej Radzie Ochrony Przyrody, Polskim Towarzystwie Geologicznym. Wyprawy terenowe były w znacznym stopniu treścią jego życia, również w wymiarze rodzinnym. Jak wspominał – najlepsze urlopy spędzał wspólnie z żoną, Anną Jerzmańską, na poszukiwaniu odcisków ryb kopalnych w karpackim fliszu.

Cezary Sroga

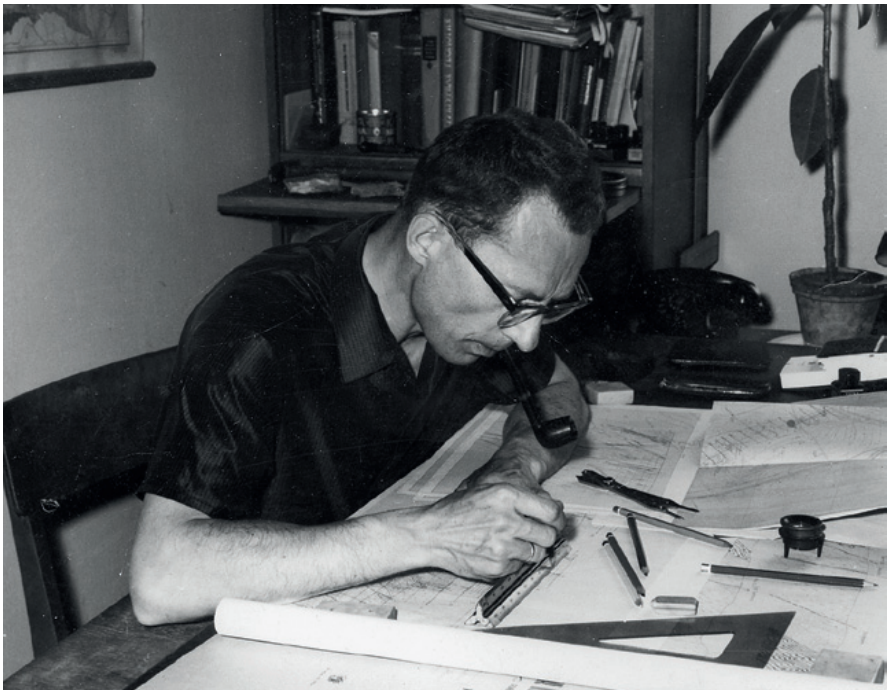

Jerzy Kanasiewicz
(1934–1992)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1958–1992

Jerzy Stanisław Kanasiewicz urodził się 9.05.1934 r. we Lwowie w rodzinie Jana i Janiny z Kanasiewiczów, zmarł 24.08.1992 r. w Warszawie i został pochowany na cmentarzu komunalnym w Piasecznie koło Warszawy.

Lata wojenne spędził w rodzinnym mieście. Wcześnie osierocony przez ojca (1945) opuścił z matką Lwów w 1947 r. i przeniósł się na stałe w Bytomia. Tam ukończył szkołę podstawową i liceum ogólnokształcące Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Dzięki dobrym wynikom w nauce został skierowany na studia w ZSRS i został zatrudniony w Instytucie Górniczym w Swierdłowsku (dziś Jekaterynburg) na Uralu. Dyplom magistra inżyniera uzyskał na podstawie pracy pt. *Szczegółowe rozpoznanie tugieniewskiego złoża polimetalicznego w Górnej Szorji (Ałtaj),* której promotorem był prof. A.E. Małachow.

W 1958 r. rozpoczął pracę w Instytucie w Warszawie, w Zakładzie Złóż Surowców Promieniotwórczych (późniejszy Zakład Złóż Pierwiastków Rzadkich i Promieniotwórczych). Zrazu zajął się tematyką uranową, badając wystąpienia uranu w otworach wiertniczych, czynnych kopalniach węgla kamiennego oraz w kopalniach miedzi w Sudetach i na monoklinie przedsudeckiej. W 1961 r. został starszym asystentem, a trzy lata później awansował na adiunkta. Uczestniczył w geochemicznej prospekcji uranu w Sudetach metodą aluwialnego zdjęcia uranometrycznego. Równolegle rozwijał badania nad występowaniem pierwiastków rzadkich w cechsztyńskich złożach miedzi. W 1967 r. obronił rozprawę doktorską pt. *Występowanie renu i selenu oraz niektórych innych pierwiastków towarzyszących w serii miedzionośnej dolnego cechsztynu monokliny przedsudeckiej* wykonaną pod kierunkiem prof. Stanisława Jaskólskiego. Interesował się zachowaniem pierwiastków rzadkich w poszczególnych cyklach przeróbki rud miedzi, pod kątem możliwości ich odzysku.

Następnie Jerzy Kanasiewicz przeszedł do prospekcji mineralizacji kruszcowej w Sudetach metodą szlichową, wykrywając w aluwiach dorzecza Kwisy koncentracje złota i kasyterytu.

Badaniami objęto cały metamorfik izerski, a ich rezultatem była *Mapa rozmieszczenia kasyterytu i złota w aluwiach na obszarze metamorfiku izerskiego* (1977), opracowana przez polsko-czeski zespół pod jego kierunkiem. Równolegle prowadził poszukiwania pierwiastków ziem rzadkich i toru, dokumentując ich koncentrację w okolicach Szklarskiej Poręby i Markocic. W latach 1975–1976 pełnił funkcję kierownika Zakładu Złóż Pierwiastków Rzadkich i Promieniotwórczych. W 1977 r. został mianowany docentem.

Zdobyte doświadczenia pozwoliły mu na podjęcie działalności w charakterze międzynarodowego eksperta w zakresie złóż pierwiastków ziem rzadkich (Wietnam, 1971 i 1976, Mongolia, 1978 i 1981), złota, cyny, litu, niobu, tantalu (Indie, 1979–1981), uranu (Libia, 1982) i złóż cynowo-wolframowych (Wietnam, 1990). Był inicjatorem polskich poszukiwań złóż pierwiastków ziem rzadkich w Mongolii, zakończonych dokumentacją złoża Ługin-goł. Jako uznany ekspert został zaproszony do komitetów redakcyjnych chińskich czasopism naukowych „Geotectonica et Metallogenia" i „Geochemistry".

W połowie lat 80. ubiegłego wieku opracował rozległy program poszukiwań mineralogiczno-geochemicznych w Sudetach i na bloku przedsudeckim, z użyciem nowoczesnych technik i metod. Badania przyniosły wiele danych z zakresu metodyki prac, perspektyw surowcowych (baryt, złoto, molibden i in.), antropogenicznych anomalii geochemicznych (metale ciężkie). Dysponując wynikami analiz zdjęć satelitarnych mógł wrócić do podejmowanego wcześniej zagadnienia związków między rozmieszczeniem mineralizacji kruszcowej a przebiegiem głównych lineamentów sudeckich.

Jerzy Kanasiewicz odznaczał się dużą niezależnością umysłową i odwagą w formułowaniu oryginalnych pomysłów, był jednocześnie sprawnym organizatorem. Jego pasją było poznawanie świata i obok podróży zawodowych podejmował prywatne eskapady krajoznawcze (Birma, Tajlandia), w czasach, kiedy nie było to bynajmniej łatwe.

Jerzy B. Miecznik

Jerzy Kanasiewicz drugi z lewej w górnym rzędzie

Władysław Karaszewski
(1911–2003)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1937–1939, 1945–1976

Władysław Karaszewski urodził się 18.04.1911 r. we wsi Wola Łokotowa, w województwie łódzkim, jako syn pracownika kolejowego. Zmarł 28.12.2003 r., został pochowany na cmentarzu parafialnym w Piasecznie.

W 1937 r. ukończył studia geologiczne, uzyskując na Uniwersytecie Warszawskim tytuł magistra za pracę pt. *Czwartorzęd w dolinie środkowego Bugu* i podjął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym.

Był kombatantem Września 1939 r., jako ochotnik-sanitariusz wziął udział w bitwie pod Kockiem. W czasie wojny pracował w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach i w Skierniewicach jako gleboznawca, działał jednocześnie w konspiracji i organizował tajne nauczanie.

Natychmiast po wojnie zgłosił się do odbudowy Państwowego Instytutu Geologicznego – swego przedwojennego miejsca pracy. Ówczesna polska rzeczywistość była odległa od jego marzeń. Władysław Karaszewski potrafił odważnie i publicznie wyrażać swoje krytyczne opinie o systemie stalinowskim. W latach 60. i 70. ubiegłego wieku angażował się w działalność opozycyjną, dystrybuował materiały informacyjne (często osobiście przepisywane), współpracował z Janem Strękowskim, w jego domu w Zalesiu znalazła schronienie podziemna drukarnia Jana Walca.

Był wyjątkowo wszechstronnym, wybitnym geologiem-stratygrafem, kartografem, tektonikiem i paleontologiem. Opublikował 125 prac. Szczególnie istotne były jego prace o jurze dolnej, w tym monografia – rozprawa doktorska z 1961 r. pt. *Stratygrafia liasu w północnym obrzeżeniu Gór Świętokrzyskich*, wykonana pod kierunkiem prof. Władysława Pożaryskiego, oraz mapy i prace dotyczące stratygrafii plejstocenu. W latach 60. XX w. odkrył pierwsze w Polsce tropy dinozaurów. Został w tym czasie zaproszony na wykłady

na Uniwersytet Sztokholmski. Był znany z rzetelności i dokładności badawczej, zdaniem wielu był to jeden z najbardziej niedocenionych w Polsce badaczy w dziedzinie geologii.

Odszedł na emeryturę w 1978 r., ale utrzymywał kontakty z Instytutem, zawsze chętnie służąc innym radą i pomocą. Otrzymał Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

Opublikował też kilka prac archeologicznych. Bardzo wcześnie zwrócił uwagę na znaczne wahania poziomu Morza Czarnego w nieodległej przeszłości geologicznej. Był erudytą, doskonale znał historię. Był znawcą dziejów i kultury Łużyczan, przy wielu okazjach propagował wiedzę o tym zapomnianym narodzie.

Grzegorz Pieńkowski

Cyryl Kolago
(1915–1987)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1986

Cyryl Kolago urodził się 23.03.1915 r. w Wilnie w rodzinie lekarza i nauczycielki, zmarł 29.09.1987 r. w Warszawie.

W latach 1925–1933 uczęszczał do gimnazjum typu humanistycznego, uzyskując świadectwo dojrzałości. W latach 1933–1938 studiował geografię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, otrzymując w 1938 r. dyplom magistra filozofii na podstawie pracy z zakresu geografii fizycznej – hydrografii pt. *Grupa jezior Lubiazko–Nobelskich na Polesiu*.

Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Artylerii Przeciwlotniczej w Brześciu, zakończoną kampanią wrześniową i uczestnictwem w obronie Warszawy. Podczas okupacji walczył w szeregach Armii Krajowej w okolicach Spały, w latach 1943–1944 był dowódcą placówki AK w Inowłodzu n. Pilicą.

W latach 1941–1945 pracował jako geolog w kamieniołomach k. Tomaszowa Mazowieckiego. Po wojnie rozpoczął pracę i działalność w hydrogeologii, która stała się pasją jego życia. W latach 1945–1951 pracował w Ministerstwie Zdrowia, zajmując się problematyką uzdrowiskową. Zainteresowanie wodami leczniczymi skierowało uwagę Cyryla Kolagi ku geomedycynie. Z tej dziedziny, łączącej nauki medyczne i geologiczno-geograficzne, wykonał kilka prac, spośród których najważniejsza była rozprawa doktorska pt. *Geomedyczne zagadnienia wola*, obroniona w 1951 r.

W 1951 r. Cyryl Kolago rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym w Zakładzie Hydrogeologii. W latach 1952–1955 był kierownikiem Sekcji Wód Mineralnych. W pierwszych latach pracy zajmował się badaniami wód mineralnych na potrzeby lecznictwa. W 1955 r. powierzono mu kierownictwo nad wykonaniem *Przeglądowej mapy hydrogeologicznej Polski* w skali 1:300 000 oraz jej redakcję. W 1956 r. został powołany na redaktora *Przeglądowych map hydrogeologicznych IG*. Założenia koncepcyjne i metodyczne

Cyryl Kolago opracował osobiście. Dzięki jego wielkim staraniom mapę dla całego kraju zakończono w 1963 r. Za to dzieło zespołowi autorskiemu przyznano w 1964 r. Nagrodę Państwową II stopnia.

Mapa w skali 1:300 000 stanowiła punkt wyjścia dla oryginalnej syntetycznej *Mapy hydrogeologicznej Polski* w skali 1:1 000 000, opracowanej przez Cyryla Kolagę i wydanej w 1970 r. Stopień doktora habilitowanego otrzymał w 1970 r. na podstawie oceny ogólnego dorobku naukowego i przedłożonej rozprawy habilitacyjnej pt. *Mapy hydrogeologiczne Polski*. W 1983 r. Cyryl Kolago otrzymał tytuł profesora.

Był autorem i współautorem wielu prac z zakresu klasyfikacji wód mineralnych, geografii polskich uzdrowisk, geologicznych regionów wód mineralnych oraz kartograficznego odwzorowania tych wód. Pod jego naukowym kierownictwem i przy autorskim udziale powstała czteroplanszowa *Mapa wód mineralnych Polski* w skali 1:1 000 000.

Na początku lat 70. ubiegłego wieku Cyryl Kolago rozpoczął prace przygotowawcze nad sporządzeniem *Mapy hydrogeologicznej Polski* w skali 1:200 000. W 1986 r. zakończył pracę naukową w Instytucie i przeszedł na emeryturę.

Ważne miejsce w działalności Cyryla Kolago zajmowała również praca dydaktyczna. Przez wiele lat uczył w Technikum Geologicznym, przez ostatnie dziesięć lat wykładał hydrogeologię regionalną Polski i świata na Uniwersytecie Wrocławskim oraz prowadził seminaria z tych przedmiotów. Jego publikowany dorobek składa się z ponad 100 prac tekstowych oraz wielu opracowań kartograficznych.

Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i innymi odznaczeniami państwowymi oraz wyróżnieniami i nagrodami.

Andrzej Sadurski, Lech Skrzypczyk

Cyryl Kolago drugi z prawej

Konrad Konior
(1905–1999)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1954–1975

Konrad Konior urodził się 14.07.1905 r. w Zaleszczykach na Podolu, zmarł 16.01.1999 r. w Krakowie.

Po ukończeniu szkoły podstawowej w miejscowości Krasne, uczył się w Wyższej Szkole Realnej w Krakowie. W 1922 r., po zdanym egzaminie dojrzałości, rozpoczął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) na Wydziale Filozoficznym, które pomyślnie ukończył w 1926 r.

W 1930 r. na podstawie rozprawy pt. *Badania geologiczne na wschodniej części arkusza Biała-Bielsko* (promotorem był prof. Jan Nowak) uzyskał stopień doktora filozofii w zakresie geologii. Był także bardzo uzdolniony muzycznie. W latach 1912–1925 uczęszczał na studia muzyczne w zakresie gry fortepianowej, organowej i teorii muzyki.

Swoją działalność zawodową rozpoczął jeszcze podczas studiów w 1925 r., kiedy pracował jako młodszy asystent w Gabinecie Geologicznym UJ. W późniejszych latach, z pewnymi przerwami, był pracownikiem tej uczelni.

W latach 1928–1939 był kolejno: geologiem i sekretarzem Stałej Komisji Technicznej przy Okręgowym Urzędzie Górniczym w Jaśle (1928–1930), geologiem w Karpackiej Stacji Geologicznej w Borysławiu (1930–1931), asystentem w Zakładzie Geologicznym UJ (1932–1937), asystentem i wykładowcą w Zakładzie Geologii i Paleontologii Uniwersytetu Poznańskiego (1937–1939).

W czasie okupacji hitlerowskiej pracował jako robotnik, a następnie muzyk. Po wojnie początkowo został zatrudniony jako adiunkt w Zakładzie Geologicznym UJ, a następnie w Lublinie na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) jako kierownik Zakładu Geologicznego. Organizował ten zakład od podstaw. W krótkim czasie zgromadził w nim duży zbiór okazów geologicznych i pomocy naukowych.

Był członkiem Senatu UMCS i delegatem Ministerstwa Oświaty do Spraw Młodzieży Szkół Wyższych.

W 1946 r. habilitował się na Wydziale Przyrodniczym UMCS, na podstawie pracy pt. *Zarys budowy geologicznej brzegu karpackiego w obrębie arkusza Biała-Bielsko.*

W 1955 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Naukowych przyznała mu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. W 1972 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

Pracując na UMCS, wydał książkę popularnonaukową pt. *Epoki geologiczne* oraz opublikował cztery prace naukowe, w tym m.in. artykuł o występowaniu węgla brunatnego w Trzydniku Małym k. Kraśnika.

Po rezygnacji z pracy na UMCS w 1950 r. przeniósł się do Krakowa. W latach 1950–1954 pełnił funkcję zastępcy dyrektora i kierownika badań terenowych w Przedsiębiorstwie Państwowym Wiercenia Poszukiwawcze w Krakowie, a następnie naczelnika Wydziału w Departamencie Nadzoru Geologicznego Centralnego Urzędu Geologii w Warszawie.

Od 1954 r. aż do emerytury w 1975 r. był samodzielnym pracownikiem naukowo-badawczym Stacji Karpackiej (później Oddziału Karpackiego) Instytutu w Krakowie. Pracował tam na stanowisku kierownika Pracowni Złóż Ropy i Gazu Karpat.

Konrad Konior był wybitnym specjalistą w zakresie geologii regionalnej Karpat i Pogórza Karpackiego. Krakowski okres pracy zaowocował ponad 100 wartościowymi pracami naukowymi z różnych dziedzin geologii, 33 artykułami naukowymi oraz licznymi ekspertyzami i opiniami dla przemysłu. Jednocześnie pełnił rolę konsultanta naukowego Uzdrowiska Goczałkowice Zdrój oraz Beskidzkiego Zespołu Leczniczo-Rehabilitacyjnego w Jaworzu.

Jego dużym osiągnięciem naukowym było opisanie nowej rośliny wczesnodewońskiej nazwanej od nazwiska odkrywcy – *Konioria andrychoviensis* i wprowadzenie jej do światowej literatury naukowej. Po raz pierwszy nazwa ta została wymieniona w podręczniku *Plant Life in the Deuonian* (Nowy Jork, 1984).

Za zasługi w pracy naukowej i zawodowej został odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Warto podkreślić, że Konrad Konior był także kompozytorem i członkiem wielu stowarzyszeń muzycznych. Skomponował ponad 60 utworów fortepianowych, 13 pieśni, 5 poematów symfonicznych i 5 koncertów fortepianowych.

Michał Zieliński

Zbigniew Kotański
(1927–2005)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1970–1999

Zbigniew Kotański urodził się 17.08.1927 r. w Pudzinie (województwo nowogródzkie) w rodzinie nauczycieli, zmarł 18.06.2005 r. w Warszawie. Pochowany został na Cmentarzu Bródnowskim w Warszawie.

Do czasu wybuchu II wojny światowej Zbigniew Kotański ukończył 6 klas szkoły powszechnej i zdał egzamin do gimnazjum. Jako młody chłopak (16–17 lat) był członkiem Armii Krajowej (pseudonim „Artur") i walczył w oddziałach partyzanckich, w tym dowodzonym przez „Ponurego" (majora Jana Piwnika). Brał udział w operacji „Ostra Brama", a po rozbrojeniu oddziałów AK w Puszczy Rodnickiej pod Wilnem udało mu się uniknąć internowania i wrócił w okolice Lidy. Wiosną 1945 r. został wraz z rodziną przesiedlony do Białegostoku. Następnie rodzina przeniosła się do Sierpca, gdzie Zbigniew Kotański zdał – w tamtejszej szkole – małą maturę, aby jesienią 1945 r. osiąść w Toruniu; tam też przystąpił do egzaminu dojrzałości.

W 1947 r. rozpoczął studia geograficzne i geologiczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1949 r., będąc studentem, pracował na uniwersytecie jako zastępca asystenta w Zakładzie Geologii. W 1952 r. po obronie pracy dyplomowej otrzymał dyplom magistra filozofii w zakresie geologii i paleontologii.

W 1952 r. wraz z całym Zakładem Geologii został przeniesiony do Warszawy, do nowo organizującego się Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. W 1957 r. uzyskał stopień doktora, a w 1961 r. doktora habilitowanego na podstawie rozprawy pt. *Tektogeneza i rekonstrukcja paleogeografii pasma wierchowego w Tatrach*. W 1962 r. minister szkolnictwa wyższego powołał go na stanowisko docenta. W 1968 r. wykładał na Sorbonie we Francji, w latach 1972–1976 na Uniwersytecie Ahmadu Bello w Zaria w Nigerii, a w latach 1983–1986 na Uniwersytecie w Beżai w Algierii.

W 1970 r. rozpoczął pracę w Instytucie na stanowisku samodzielnego pracownika naukowo-badawczego w Zespole Syntez Geologiczno-Strukturalnych. W 1981 r. Rada Państwa nadała Zbigniewowi Kotańskiemu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych. W latach 1992–1997 pełnił w Instytucie funkcję kierownika Muzeum Geologicznego.

Zbigniew Kotański był wybitnym znawcą geologii Tatr, gdzie prowadził bardzo intensywne badania geologiczne, których efektem było najpierw poznanie zmienności facjalnej w strefie wierchowej i reglowej, a następnie – rekonstrukcja palinspastyczna oraz przedstawienie nowego ujęcia tektoniki Tatr. Do jego wielkich osiągnięć należało też odkrycie jedynych w Tatrach triasowych amonitów, daonelli i płazów tarczogłowych w płaszczowinie reglowej górnej oraz wyróżnienie wielu jednostek tektonicznych w paśmie wierchowym i reglowym. Opracował i, w 1959 r., wydał materiały rękopiśmienne Ferdynanda Rabowskiego. Był wybitnym znawcą glonów wapiennych; monografia pt. *Anisian Dasycladales from Upper Silesia and adjacent regions*, ukazała sie pośmiertnie (2013).

W Instytucie rozpoczął prace metodyczne, dotyczące geologicznej kartografii wgłębnej i bardzo szybko stał się uznanym autorytetem w tej dziedzinie. Ukoronowaniem tego wątku twórczości naukowej Zbigniewa Kotańskiego był bardzo wysoko oceniany, wykonany w 1997 r. pod jego kierownictwem naukowym *Atlas geologiczny Polski. Mapy geologiczne ścięcia poziomego* w skali 1:750 000.

Zbigniew Kotański był autorem ponad 150 publikacji, w tym kilkunastu podręczników uniwersyteckich i książek popularnonaukowych oraz bardzo popularnych przewodników geologicznych po Tatrach i Górach Świętokrzyskich. Te ostatnie publikacje szczególnie ceniło wiele pokoleń studentów geologii, przygotowując się do praktyk terenowych.

W uznaniu zasług dla polskiej geologii Zbigniewowi Kotańskiemu nadano odznakę honorową Zasłużony dla Polskiej Geologii; otrzymał także Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego. W 2000 r. otrzymał Nagrodę Ministra Środowiska za całokształt działalności w dziedzinie geologii strukturalnej, paleogeografii, tektoniki i kartografii geologicznej.

Anna Bagińska, Tadeusz Peryt

Adam Kotas
(1931–2007)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1961–1977, 1980–1991

Adam Kotas urodził się 3.05.1931 r. w Puńcowie k. Cieszyna, zmarł 8.02.2007 r. w Sosnowcu, został pochowany na cmentarzu w Puńcowie.

Uczęszczał do Państwowego Gimnazjum i Liceum Koedukacyjnego im. A. Osuchowskiego w Cieszynie (matura w 1949 r.), w latach 1950–1955 studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim. Studia ukończył na Akademii Górniczo-Hutniczej na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym, uzyskując dyplom magistra geologii na podstawie pracy pt. *Zdjęcie geologiczne okolic Błogocic, Puńcowa i Dzięgielowa*, wykonanej pod kierunkiem prof. Mariana Książkiewicza.

Po studiach rozpoczął pracę w Biurze Dokumentacji Geologicznej Przemysłu Węglowego w Katowicach, następnie w latach 1957–1961 przebywał w Albanii (gdzie prowadził prace poszukiwawcze złóż węgla brunatnego, boksytów, żelaza i niklu), a po powrocie do kraju na 30 lat związał się z Oddziałem Górnośląskim w Sosnowcu. Kontrakt w Zambii, na który wyjechał w poszukiwaniu węgla, kamieni szlachetnych oraz molibdenu, spowodował przerwę w pracy w Instytucie w latach 1977–1980.

Po powrocie kontynuował pracę w Oddziale, w kolejnych latach awansował na kierownika Zakładu Złóż Węgla Kamiennego i Surowców Mineralnych, a później – zastępcę kierownika oddziału. Adam Kotas zaangażował się też w ruch „Solidarności", przez dwie kadencje był także członkiem Rady Naukowej Instytutu.

Dorobek badawczy i naukowy, liczący kilkadziesiąt publikacji i ponad 100 opracowań utylitarnych, jest związany głównie z Górnośląskim Zagłębiem Węglowym (GZW). W pierwszych latach pracy w Instytucie Adam Kotas wziął udział w monumentalnym opracowaniu identyfikacji pokładów węgla w GZW (1963) oraz w monografii karbonu GZW (1972). W tym czasie zaprojektował i wykonał dokumentację dwóch głębokich wierceń: Sosnowiec IG-1 i Goczałkowice IG-1. Kolejny duży projekt – najważniejszy w jego

karierze zawodowej – to *Badania głębokich poziomów karbonu produktywnego GZW* (1974), w ramach którego w newralgicznych obszarach GZW odwiercono 24 otwory wiertnicze. Wyniki licznych prac porównawczych oraz analiz regionalnych stanowiły podstawę do wykonania wielu syntetycznych opracowań dotyczących budowy geologicznej GZW, pozycji geotektonicznej i ewolucji strukturalnej oraz zagadnień litostratygraficznych i paleogeograficznych utworów karbonu.

Równolegle zajmował się tematyką złożową, w tym zwłaszcza metamorfizmem węgla, oraz zmianami jakości pokładów węgla, które kompleksowo ujął w wydanym w 1983 r. atlasie. Przez wiele lat kierował pracami dotyczącymi nowego ujęcia kartograficznego struktury utworów karbonu w GZW. W 1989 r. zaczął zajmować się problematyką metanu z pokładów węgla; jego autorstwa jest m.in. pierwsze oszacowanie zasobów tego gazu oraz monograficzne opracowanie z 1994 r. Adam Kotas miał też znaczący udział w projektowaniu i dokumentowaniu otworów rozpoznawczych złóż metanu z pokładów węgla w GZW.

Po zakończeniu pracy w Instytucie w 1991 r. założył firmę konsultingową, pracując m.in. dla amerykańskich koncernów Amoco i Texaco, zainteresowanych pozyskiwaniem metanu z pokładów węgla. W 1998 r. zakończył swoją działalność zawodową i zmniejszył aktywność naukową, zmagając się przez następne lata ze śmiertelną chorobą.

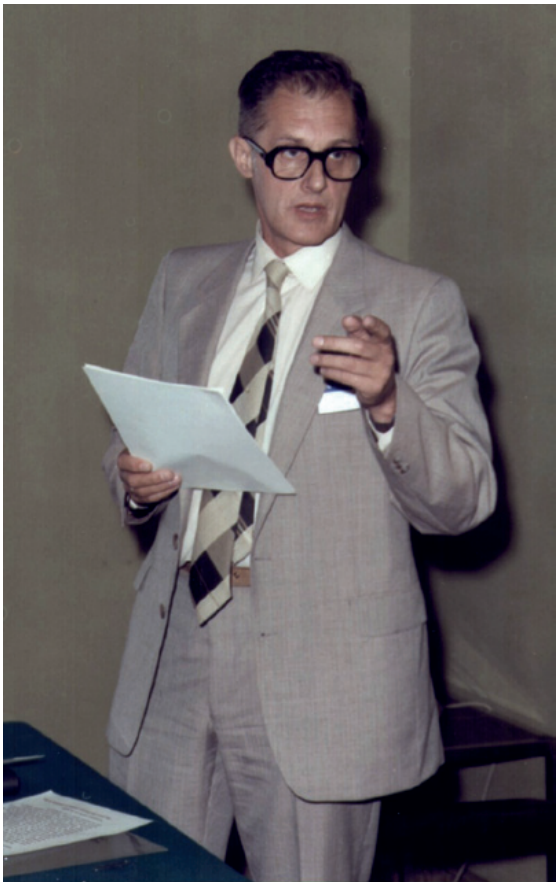

Pod koniec swojego życia, mimo postępującej choroby, nadal prowadził działalność naukową. Zajmował się głównie tematyką dojrzałości termicznej osadów karbońskich, wyników tych prac nie zdołał jednak opublikować.

Adam Kotas nigdy nie dorobił się zaszczytnych tytułów naukowych i wysokich stanowisk, był klasycznym pozytywistą, podejmował wyzwania i stosował pracę zaczynaną u podstaw. Można by powiedzieć, że był rzemieślnikiem geologii – lecz w tym rzemiośle był mistrzem.

Janusz Jureczka

Zbigniew Kowalczewski
(1938–2018)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1961–2006

Zbigniew Kowalczewski urodził się 25.02.1938 r. w Łodzi, jako drugi syn Sylwestera i Eugenii z d. Petri. Zmarł 20.12.2018 r. w Warszawie, został pochowany w rodzinnym grobowcu na Starym Cmentarzu w Kielcach.

Jego ojciec, zasłużony pedagog, geograf oraz krajoznawca, miał niewątpliwy wpływ na wybór drogi życiowej syna. Po zakończeniu II wojny światowej rodzina Kowalczewskich przeprowadziła się do Kielc, gdzie Zbigniew Kowalczewski w 1955 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego. W tym samym roku podjął studia na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego, które ukończył w 1961 r., pisząc pracę dyplomową ze stratygrafii pt. *Zdjęcie geologiczne okolic Piotrowa i Piórkowa w środkowej części Gór Świętokrzyskich*, przygotowaną pod kierunkiem prof. Henryka Makowskiego.

Następnie podjął pracę w Świętokrzyskiej Stacji Terenowej Instytutu, wchodząc w skład zespołu kierowanego przez Zbigniewa Rubinowskiego. Zakres jego badań obejmował głównie rozwikłanie zawiłych problemów tektoniki Gór Świętokrzyskich.

W kręgu jego zainteresowań znajdowała się także problematyka magmatyzmu świętokrzyskiego i jego związków z tektoniką oraz mineralizacją. Prace nad tymi zagadnieniami zaowocowały rozprawą doktorską pt. *Pozycja geologiczno-strukturalna magmatyzmu świętokrzyskiego w świetle wyników ostatnich badań geologicznych*, przygotowaną pod kierunkiem prof. Jerzego Znoski, obronioną w 1972 r. W kręgu zainteresowań naukowych Zbigniewa Kowalczewskiego znajdowało się wiele dziedzin geologii, które potrafił ze sobą łączyć w swoich interpretacjach. Efektem jego badań skał kambryjskich z Gór Świętokrzyskich, podłoża: niecki nidziańskiej, regionu śląsko-krakowskiego oraz Karpat, stała się praca habilitacyjna pt. *Grubookruchowe skały kambru na środkowym południu Polski (litostratygrafia, tektonika, paleogeografia)*, opublikowana w 1994 r., oraz inne ważne publikacje. W 1990 r.

Zbigniew Kowalczewski uzyskał stopień doktora habilitowanego, a w 1991 r. został mianowany na stanowisko docenta.

W parze z karierą naukową szła także kariera administracyjna. W 1965 r. Zbigniew Kowalczewski objął funkcję kierownika Samodzielnej Pracowni Zdjęć Geologicznych. Od 1982 r. sprawował kierownictwo Zakładu Geologii Regionalnej. W 1986 r. został dyrektorem Oddziału Świętokrzyskiego. Funkcję te sprawował do przejścia na emeryturę w 2006 r. Jako dyrektor pomyślnie przeprowadził Oddział Świętokrzyski przez trudny czas przemian ustrojowych na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku. Był również długoletnim członkiem Rady Naukowej PIG, w której przez cztery kadencje kierował Komisją Nauki. Pozostawił po sobie znaczący dorobek naukowy obejmujący ponad 150 prac publikowanych, a także liczne opracowania archiwalne. Za długoletnią pracę i wybitne osiągnięcia naukowe został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1992) oraz Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego (1994).

Zbigniew Kowalczewski, obok pracy naukowej, zajmował się także edukacją geologiczną. Był promotorem dwóch rozpraw doktorskich. Był także jednym z członków założycieli, a następnie prezesem Stowarzyszenia Ochrony Dziedzictwa Narodowego w Kielcach.

Ostatnie lata życia spędził wraz z rodziną w Warszawie. Zbigniew Kowalczewski w pamięci osób, które miały szczęście z nim współpracować, zapisał się nie tylko jako wybitny geolog, ale również jako człowiek o ogromnym poczuciu humoru i dystansie do własnej osoby, erudyta z nieprzebranym zasobem anegdot geologicznych, a przy tym niewątpliwy autorytet w dziedzinie geologii Gór Świętokrzyskich.

Sylwester Salwa

Kazimierz Kowalewski
(1894–1970)

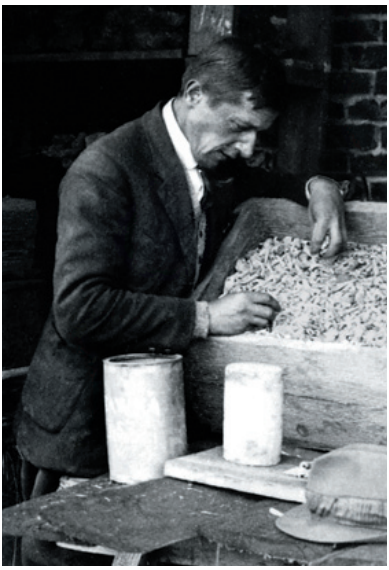

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1934, 1951–1965

Kazimierz Kowalewski urodził się 4.05.1894 r. w Warszawie, jako najmłodsze dziecko z trójki rodzeństwa w rodzinie warszawskiego zegarmistrza Władysława i jego żony Anny. Zmarł w Warszawie 14.02.1970 r., gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Edukację szkolną pobierał najpierw w rządowej szkole rosyjskiej, a następnie w prywatnych polskich szkołach (handlowej E. Rontalera i gimnazjum E. Konopczyńskiego), znanych zarówno z pielęgnowania wartości patriotycznych, jak i wysokiego poziomu kształcenia. W 1914 r. podjął pracę w Towarzystwie Akcyjnym Potrzeb Szkolnych „Urania" na stanowisku montera pomocy szkolnych, co pozwoliło mu rozwijać umiejętności związane z przygotowywaniem eksponatów i tworzeniem różnego rodzaju kolekcji. Kontakt z wieloma osobami współpracującymi w tym czasie z „Uranią" umożliwił mu nawiązanie interesujących znajomości, m.in. zaprzyjaźnił ze znanym artystą malarzem Tadeuszem Nartowskim, z którego siostrą Marią zawarł związek małżeński. W „Uranii" poznał także znanego geologa Stanisława Kontkiewicza, Jana Lewińskiego i jego asystentów z Zakładu Geologii Uniwersytetu Warszawskiego: Jana Czarnockiego i Jana Samsonowicza. Dzięki nim uzyskał dostęp do zbiorów i biblioteki Uniwersytetu, co pozwoliło mu na dalsze studiowanie zagadnień przyrodniczych. Swoją pierwszą pracę naukową pt. *Trzeciorzęd w dolinach Opatówki i Pokrzywianki* Kazimierz Kowalewski opublikował w 1918 r. w „Sprawozdaniach Towarzystwa Naukowego Warszawskiego". Będący jej przedmiotem neogen pozostał głównym przedmiotem jego zainteresowań przez całe jego życie zawodowe.

W 1919 r. został zatrudniony na stanowisku młodszego asystenta w Wydziale Węgli w nowo utworzonym Państwowym Instytucie Geologicznym, gdzie ściśle współpracował z J. Czarnockim, zarówno w przygotowywaniu zbiorów muzealnych, jak i asystowaniu mu w licznych pracach terenowych w Górach Świętokrzyskich, na Wołyniu i Podolu. Realizował różnego rodzaju prace: kartograficzne, surowcowe, a przede wszystkim paleontolo-

giczne dotyczące skamieniałości neogenu. W Instytucie pracował do 1934 r., kiedy w efekcie redukcji jego stanowisko zostało zlikwidowane. Kazimierz Kowalewski przeniósł się wówczas do Muzeum Ziemi, gdzie kontynuował swoje prace do wybuchu II wojny światowej. Nie zaprzestał jednak współpracy z Instytutem, m.in. jako pracownik nieetatowy, wszedł w skład zorganizowanej przez J. Czarnockiego „grupy świętokrzyskiej" – kilkunastoosobowego zespołu geologów badającego geologię Gór Świętokrzyskich.

W 1951 r. Kazimierz Kowalewski ponownie rozpoczął pracę w Instytucie. Organizacyjnie został przypisany do utworzonej w Kielcach Stacji Geologicznej. Rozpoczął pracę w zespole zajmującym się rozpoznaniem i dokumentowaniem złóż siarki, a następnie w Zakładzie Stratygrafii, gdzie pracował do przejścia na emeryturę w 1965 r.

Dorobek naukowy Kazimierza Kowalewskiego jest ściśle związany z badaniami formacji neogeńskiej, głównie z regionu świętokrzyskiego. Włożył wielki wkład w rozpoznanie bogatego zespołu malakofauny z okolic Korytnicy, stając się uznanym w świecie specjalistą w dziedzinie badań neogeńskich mięczaków.

Życiorys Kazimierza Kowalewskiego jest przykładem determinacji w dążeniu do rozwoju w pracy zawodowej. W trudnym okresie dwóch wojen światowych, pomimo nękających go problemów ze zdrowiem i braków w formalnym wykształceniu geologicznym, dzięki samokształceniu i pracowitości rozwinął swoje pasje badawcze, przechodząc przez wiele stopni kariery zawodowej od montera szkolnych kolekcji aż do tytułu docenta, który otrzymał w 1954 r.

W 1960 r. został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Jego dorobek naukowy, szczególnie w dziedzinie badań kopalnych mięczaków, do dziś służy badaczom skał neogeńskich.

Zbigniew Szczepanik

Kazimierz Kowalewski pierwszy z prawej

Stefan Kozłowski
(1928–2007)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1963–2003

Stefan Kozłowski urodził się 5.01.1928 r. we Lwowie, zmarł 17.09.2007 r. w Krynicy-Zdroju. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie

Pochodził z rodziny Jadwigi z Postępskich i Tomasza Kozłowskiego, legionisty, posła na Sejm RP w latach 1930–1939. W czasie okupacji uczył się na tajnych kompletach, by potem w Miechowie kontynuować naukę w zakresie liceum o profilu matematyczno-przyrodniczym. Egzamin dojrzałości zdał w 1946 r. w gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Krakowie, następnie rozpoczął studia, które ukończył w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1952), uzyskując tytuł inżyniera geologii i magistra nauk technicznych na podstawie pracy dyplomowej pt. *Złoże melafiru w Simocie koło Regulic*, wykonanej pod kierunkiem prof. Walerego Goetla. Na uczelni tej uzyskał następnie stopień doktora nauk technicznych (1962) na podstawie rozprawy pt. *Pozycja stratygraficzna i tektoniczna wulkanizmu permskiego w centralnej części niecki śródsudeckiej* i doktora habilitowanego (1969) z zakresu geologii surowcowej, na podstawie rozprawy dotyczącej magmatyzmu masywu Chasagtu w Mongolii Zachodniej.

Od 1951 r. był pracownikiem Biura Projektów Przemysłu Materiałów Budowlanych w Krakowie, od 1953 r. – Przedsiębiorstwa Geologicznego Surowców Skalnych. W 1963 r. rozpoczął pracę w Instytucie, gdzie pracował przez 40 lat i, w 1976 r., otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych. W Instytucie, w latach w 1963–1984 pełnił funkcję kierownika Zakładu Geologii Surowców Skalnych, a następnie, w latach 1990–1991, był kierownikiem Zespołu Ochrony Złóż. Swoją pracę naukową umiejętnie łączył z działalnością o charakterze popularyzatorskim i edukacyjnym. Początkowo zainteresowania geologiczne Stefana Kozłowskiego dotyczyły różnych aspektów (w tym także o naturze badań podstawowych) geologii surowcowej — dla przykładu, swoje wieloletnie prace nad krajową bazą surowcową Stefan Kozłowski podsumował w monografii pt. *Surowce skalne Polski* (1975). Pod jego redakcją ukazało się też 28 arkuszy *Przeglądowej MapySurowców Skalnych Polski* 1:300 000. Począwszy od 1966 r.

zaczęły się ukazywać jego prace dotyczące ochrony zasobów przyrody nieożywionej, projektów rezerwatów i muzeów, ochrony złóż, krajobrazu i środowiska poszczególnych regionów kraju (np. książka pt. *Przyrodnicze uwarunkowania gospodarki przestrzennej Polski* w 1983 r.) i Stefan Kozłowski szybko stał się uznanym w kraju ekspertem w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego. Przewodniczył m.in. Komitetowi Inżynierii Środowiska Polskiej Akademii Nauk w latach 1982–1987. W 1988 r. wszedł w skład Komitetu Obywatelskiego i przewodniczył zespołowi ekologicznemu, ze strony opozycyjnej, w obradach Okrągłego Stołu. W latach 1989–1991 sprawował mandat posła na Sejm X Kadencji. Późną jesienią 1991 r. Stefan Kozłowski został ministrem ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa w rządzie Jana Olszewskiego, a w latach 1992–1995 doradzał prezydentowi Lechowi Wałęsie w sprawach ekologii i ochrony środowiska. Od 1993 r. sprawował nadzór nad programem „Ochrona litosfery"; w 1996 r. zaczęła się realizacja kolejnego dużego wielodyscyplinarnego programu „Ochrona georóżnorodności".

Stefan Kozłowski był również nauczycielem akademickim i wykładowcą w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu (w latach 1989–1995), na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1992–2002 – jako kierownik Katedry Ochrony Środowiska), w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku (1995–2004).

W 1998 r. odszedł na emeryturę, ale był pracownikiem PIG do 2003 r. Później – oprócz działalności naukowej (także w PIG) – zajął się intensywnie działalnością dydaktyczną w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Rozwoju Regionalnego w Falentach (2005–2007), był też dziekanem Wydziału Ekologii Wyższej Szkoły Ekologii i Zarządzania w Warszawie (2006–2007).

Był członkiem honorowym m.in. Polskiego Towarzystwa Geologicznego (od 1996) i Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (od 2007). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1974) i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1990) oraz Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego. W 2007 r. otrzymał Nagrodę Ministra Środowiska za całokształt działalności naukowo-badawczej w dziedzinie geologii i ochrony środowiska.

Tadeusz Peryt

Roman Krajewski
(1906–1993)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1931–1937, 1945–1965

Roman Krajewski urodził się w 27.12.1906 r. w Jaśle, zmarł 12.06. 1993 r. Został pochowany na Cmentarzu Salwatorskim w Krakowie.

Urodził się w rodzinie profesora gimnazjalnego uczącego matematyki. W 1924 r. ukończył gimnazjum w Rzeszowie i rozpoczął studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej w Krakowie. W 1930 r. na podstawie pracy dyplomowej z dziedziny przemysłu naftowego otrzymał stopień inżyniera górniczego i w 1931 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) w Warszawie. W 1937 r. zwolnił się z pracy w Instytucie i został dyrektorem technicznym w spółce „Mangaser" w Bukareszcie utworzonej przez Polski Związek Hut Żelaznych dla zbadania złóż manganu w Rumunii. W maju 1939 r. wrócił do Warszawy i objął stanowisko doradcy geologicznego i kierownika robót poszukiwawczych w spółce „Tissa" – Towarzystwo Importu Surowców. W czasie wojny pracował w kopalni rudy żelaza „Boży Dar" w Koryciskach, a także na własną rękę prowadził badania geologiczne.

Od 1945 r. był związany zawodowo z PIG, gdzie objął stanowisko naczelnika Wydziału Rud, a następnie został pracownikiem Karpackiej Stacji Terenowej (później Oddziału Karpackiego) PIG. Był wysokiej klasy specjalistą w zakresie geologii złóż rud żelaza oraz rud cynku i ołowiu. Prowadził badania nad złożami różnego rodzaju rud na Dolnym Śląsku oraz nad rudami żelaza w rejonie Częstochowy i w regionie świętokrzyskim. Był autorem wielu opracowań z zakresu budowy geologicznej, szczególnie stratygrafii i litologii doggerskich złóż rud żelaza północnego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich, a także geologii i genezy rud cynkowo-ołowianych Górnego Śląska. Zajmował się także zagadnieniami z zakresu geologii kopalnianej i zagadnieniami hydrogeologicznymi przy eksploatacji złóż.

Po wojnie związał się także z Akademią Górniczą, gdzie objął stanowisko kierownika Zakładu Geologii Stosowanej. W 1946 r. uzyskał tytuł doktora nauk technicznych na pod-

stawie pracy pt. *Złoża żeleziaków ilastych we wschodniej części powiatu koneckiego*, a dwa lata później, przedstawiając pracę pt. *Zawodnienie kopalń Piast i Ziemowit w Lędzinach na tle stosunków geologicznych*, otrzymał habilitację. W 1950 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1957 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu tytuł naukowy profesora zwyczajnego. Był dziekanem (1952–1954) i organizatorem Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego Akademii Górniczo-Hutniczej, a w latach 1958–1961 pełnił funkcję prorektora ds. nauki.

Był autorem ponad 140 publikacji z zakresu szeroko rozumianej geologii stosowanej, w tym fundamentalnego podręcznika pt. *Geologiczna obsługa kopalń*. Był promotorem 17 rozpraw doktorskich.

W uznaniu zasług Roman Krajewski został odznaczony m.in.: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, był także laureatem zespołowej oraz indywidualnej Nagrody Państwowej II stopnia, indywidualnej Nagrody II stopnia i Nagrody I stopnia Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Anna Bagińska

Roman Krajewski pierwszy z prawej

Marian Książkiewicz
(1906–1981)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1953–1961

Marian Książkiewicz urodził się 22.01.1906 r. w Krakowie, zmarł 16.02.1981 r. w Krakowie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

W 1924 r. ukończył gimnazjum im. Jana Kochanowskiego w Krakowie i podjął studia geologiczne na Wydziale Filozoficznym (matematyczno-przyrodniczym) Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ). W 1925 r. został asystentem pomocniczym (dawniej demonstrator) w Gabinecie Geologii u prof. Władysława Szajnochy, a po jego śmierci u prof. Jana Nowaka w Zakładzie Geologii. Już podczas studiów rozpoczął systematyczne badania w Karpatach, na arkuszu Wadowice, ostatnim nieskartowanym arkuszu *Atlasu Geologicznego Galicji*. Wyniki badań przedstawił w rozprawie doktorskiej pt. *Rezultaty dotychczasowych badań geologicznych w Karpatach Wadowickich* na zakończenie studiów w 1929 r. (promotorem był prof. Jan Nowak). Prace nad zdjęciem geologicznym arkusza Wadowice kontynuował jako asystent Zakładu Geologii UJ, korzystając w latach 1930–1931 z dotacji Państwowego Instytutu Geologicznego. Wtedy to po raz pierwszy został współpracownikiem Instytutu. W 1932 r. opublikował pracę pt. *Budowa geologiczna brzeżnych Beskidów Wadowickich i ich stosunek do przedmurza*, która stała się podstawą do uzyskania rok później habilitacji.

W 1939 r. został wydelegowany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych do Portugalskiej Afryki Wschodniej (Mozambik) z zadaniem dokonania oceny możliwości eksploatacji surowców mineralnych. Tam zastała go wojna. W grudniu 1939 r. przedostał się do Francji, wstąpił do Wojska Polskiego (WP), a po klęsce Francji został ewakuowany do Anglii, gdzie znalazł się w służbie kartograficznej WP. W 1944 r. rozpoczął pracę w Funduszu Kultury Narodowej, a następnie kierował referatem szkół wyższych w Ministerstwie Oświaty emigracyjnego Rządu Polskiego w Londynie i wykładał w Birmingham geologię dla studentów Akademii Górniczej, których wojna rzuciła na Zachód.

W listopadzie 1945 r. Marian Książkiewicz powrócił do kraju, w styczniu 1946 r. został mianowany zastępcą profesora i kierownikiem Zakładu Geologii UJ, a w lipcu profesorem

zwyczajnym geologii. Osierocony po prof. Janie Nowaku Zakład Geologii Marian Książkiewicz w krótkim czasie rozwinął w przodujący w świecie ośrodek sedymentologii fliszu. Jednak już w 1951 r., wskutek reorganizacji wyższego szkolnictwa geologicznego w Polsce, studia geologiczne na UJ zostały zlikwidowane i Marian Książkiewicz związał się w latach 1953–1961 z Oddziałem Karpackim Instytutu, obejmując jego kierownictwo. W Akademii Górniczo-Hutniczej, gdzie przeniesiono Zakład Geologii, zachował tylko część etatu. W latach 1962–1964 pełnił jeszcze funkcję dziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ, a w latach 1970–1972 korzystając z otrzymanego urlopu bezpłatnego objął kierownictwo Zakładu Nauk Geologicznych PAN w Krakowie. Na uniwersytet powrócił w 1973 r.

W latach 1947–1950 był członkiem Państwowej Rady Geologicznej, w latach 1963–1967 członkiem Rady Głównej Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, w 1952 r. został członkiem korespondentem PAN, a w 1969 r. członkiem rzeczywistym.

Dorobek naukowy Książkiewicza sytuuje go w gronie najwybitniejszych uczonych w historii polskiej geologii i zapewnia mu trwałe miejsce w geologii światowej.

Jego działalność naukowa obejmowała głównie tematykę karpacką. Był autorem wielu znakomitych map geologicznych fliszowych Karpat zewnętrznych, z unikatową mapą arkusza Wadowice w skali 1:50 000, przez lata uważaną za wzorzec kartograficznego opracowania. Przez wiele lat prowadził badania nad tektoniką fliszowych Karpat Zachodnich, wyróżniając i definiując płaszczowinę śląską, podśląską i tworząc krok po kroku syntezą tektoniczną Karpat.

Po II wojnie światowej skoncentrował się na pionierskich badaniach sedymentologicznych fliszu karpackiego. Badania sedymentologiczne i paleogeograficzne fliszu Karpat Zachodnich doprowadziły Mariana Książkiewicza do opracowania wraz z grupą uczniów i współpracowników *Atlasu paleogeograficznego polskich Karpat zewnętrznych w skali 1:600 000 dla kredy i starszego trzeciorzędu* (1962), pierwszego tego rodzaju wzorcowego opracowania w literaturze geologicznej świata.

Marian Książkiewicz interesował się także związanymi z fliszem skamieniałościami śladowymi i zajął się ich systematycznym badaniem m.in. w aspekcie batymetrycznym i stratygraficznym.

Był znakomitym nauczycielem akademickim, wykładowcą, autorem wysokiej klasy podręczników, cieszył się powszechnym uznaniem i szacunkiem wśród współpracowników i studentów. W latach 1947–1951 był prezesem, a od 1956 r. członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego. W uznaniu dla osiągnięć naukowych wyróżniono go członkostwem honorowym kilku zagranicznych towarzystw geologicznych.

Odznaczał się wielkim sercem, prawością i bezkompromisowością w sprawach zasadniczych, był rozmiłowany w muzyce poważnej i przyrodzie.

Jerzy B. Miecznik

Stanisław Kubicki
(1932–1991)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1956–1991

Stanisław Kubicki urodził się 25.10.1932 r. w Gdowie, nieopodal Krakowa, zmarł nagle 21.04.1991 r. w Warszawie, został pochowany na cmentarzu parafialnym we Wrociszewie pod Warką na Mazowszu.

Wcześnie osierocony przez ojca wzrastał w ubóstwie. Wykształcenie podstawowe uzyskał podczas okupacji niemieckiej, po wojnie ukończył jako prymus liceum ogólnokształcące w Gdowie, po maturze w 1951 r. został w nagrodę skierowany na studia na Uniwersytecie w Rostowie nad Donem (ZSRS). W trakcie studiów geologicznych uczestniczył w dwóch ekspedycjach naukowych do Kazachstanu (był naocznym świadkiem naziemnego wybuchu jądrowego w sąsiedztwie terenu badań). Uniwersytet ukończył z wyróżnieniem w 1956 r., uzyskując tytuł magistra inżyniera na podstawie pracy dyplomowej pt. *Mineralogia, petrografia i geochemia Dżumanajskiego złoża złota w Kazachstanie*, wykonanej pod kierunkiem kandydata nauk D.F. Własowa.

We wrześniu podjął pracę w Instytucie w Warszawie, w Zakładzie Złóż Rud Żelaza. Początkowo zajmował się badaniem hydrotermalnej mineralizacji kruszcowej w Górach Świętokrzyskich (Wzdół Kamieniec) oraz poszukiwaniem osadowych rud żelaza w świętokrzyskim paleozoiku. W latach 1960–1962 uczestniczył w polskiej ekspedycji geologicznej do Wietnamu, pod kierunkiem Romana Osiki, której głównym zadaniem było zbadanie geologii rejonu Bao-ha nad Rzeką Czerwoną (Song Hong) pod kątem występowania złóż rud żelaza. W zastępstwie R. Osiki pełnił w okresie od listopada 1961 r. do maja 1962 r. funkcję kierownika wyprawy. Po powrocie do kraju został skierowany do prac rozpoznawczych nowo odkrytego złoża rud żelaza, tytanu i wanadu w suwalskim masywie anortozytowym (Krzemianka), a następnie prowadził badania mineralogiczne suwalskich kruszców. Ich podsumowaniem była rozprawa doktorska pt. *Mineralizacja kruszcowa suwalskiego masywu zasadowego – ilmenit i siarczki* obroniona w 1974 r. (promotor prof. R. Osika). W latach

1962–1963 i 1973–1976 kierował Zakładem Złóż Rud Żelaza, w międzyczasie Pracownią Petrografii Rud Żelaza, a po 1976 r. – Pracownią Geologii Podłoża NE Polski. Plonem prowadzonych badań były opracowania archiwalne i publikacje o stratygrafii, tektonice i metalogenezie fundamentu platformy oraz mapy litologiczne stropu podłoża w skali 1:200 000 zestawiane w latach 1969–1980. Opublikowany na ich podstawie wspólnie z Wacławem Ryką *Atlas geologiczny podłoża krystalicznego polskiej części platformy wschodnioeuropejskiej* został wyróżniony zespołową Nagrodą Państwową II stopnia. W 1980 r. Stanisław Kubicki został powołany na stanowisko docenta na podstawie oceny całości dorobku naukowego.

W latach 80. ubiegłego wieku skupił się na badaniach sjenitów ełckich i karbonatytów masywu Tajna; w roli eksperta w dziedzinie karbonatytów i mineralizacji pierwiastków ziem rzadkich wyjeżdżał do Mongolii i Algierii. W 1983 r. kierował rekonesansową wyprawą geologiczną na Gobi w Mongolii, której zadaniem było dokonanie przeglądu zaproponowanych przez stronę mongolską rejonów ze stwierdzoną mineralizacją pierwiastków ziem rzadkich.

Stanisław Kubicki należał do pionierów badań podłoża krystalicznego północno-wschodniej Polski. Był współautorem jego pierwszego schematu tektonicznego i podziału na jednostki geologiczno-tektoniczne oraz współtwórcą wspomnianego wyżej atlasu podłoża, do dziś zachowującego duży walor dokumentacyjny. Zajmował się jednocześnie mineralogią kruszcową, zagadnieniami genezy i budowy złóż suwalskich, cechami rud w aspekcie sposobu ich przyszłej eksploatacji. Inicjował nowe kierunki poszukiwań surowców mineralnych, prowadzące do odkryć koncentracji pierwiastków ziem rzadkich w intruzjach Tajna i Ełku. Podczas pobytu w Wietnamie rozpoznał złoże limonitów Qui-xa, dokumentując jego zasoby. Z kolei w Mongolii wytypował do szczegółowego rozpoznania masyw sjenitowy Ługin-goł i był współautorem projektu prac geologicznych, które doprowadziały do udokumentowania złoża pierwiastków ziem rzadkich.

Stanisław Kubicki cieszył się w środowisku geologicznym prawdziwym szacunkiem, jako wybitny geolog, a jednocześnie bardzo skromny i życzliwy człowiek.

Jerzy B. Miecznik

Czesław Kuźniar
(1889–1955)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1947

Czesław Kuźniar urodził się 15.02.1889 r. w Suchej Podhalańskiej jako syn funkcjonariusza kolejowego, zmarł 26.08.1955 r. w Warszawie, został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Po latach dzieciństwa, spędzonych w rodzinnych stronach i w Tarnowie, kształcił się w Gimnazjum św. Anny i w IV Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Krakowie, gdzie uzyskał świadectwo dojrzałości w 1907 r. W tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ). Wstąpił do Sekcji Nauk Geologicznych, gdzie zajmował się naukami matematycznymi, fizyką, chemią, a także mineralogią i petrografią. Jeszcze na studiach wydał drukiem opracowanie na temat petrografii lessów z okolic Krakowa i Beskidów Zachodnich.

Od 1910 r. brał aktywny udział w badaniach petrograficznych skał osadowych Tatr, które były prowadzone przez Zakład Mineralogii UJ pod kierunkiem prof. Józefa Morozewicza. W 1913 r. wyniki tych badań zostały przedstawione w pracy pt. *Skały osadowe tatrzańskie, studyum petrograficzne*, na podstawie której uzyskał stopień doktora filozofii z zakresu geologii i mineralogii.

W 1912 r., chcąc pogłębić wiedzę geologiczną, rozpoczął studia w Ecole Nationale Supérieure des Mines w Paryżu. W latach 1911, 1913 i 1914 prowadził badania geologiczne i prace poszukiwawcze na Kaukazie.

Wybuch I wojny światowej zastał go w Rosji, gdzie początkowo, był internowany, potem jednak uzyskał pozwolenie na prowadzenie badań geologicznych z ramienia Komitetu Geologicznego w Petersburgu, na obszarze miedzionośnym na Uralu, nad Jenisejem, w górach Ałtaju oraz nad Morzem Białym. Po powrocie do kraju w 1919 r., jako bliski współpracownik prof. J. Morozewicza, brał udział w organizowaniu Państwowego Instytutu

Geologicznego (PIG), a po jego utworzeniu objął funkcję kierownika Wydziału Kruszców i Soli.

W ramach pracy w PIG, jak i w charakterze doradcy naukowego Towarzystwa Eksploatacji Soli Potasowych, prowadził wieloletnie prace dokumentacyjne i rejestracyjne materiałów geologicznych pochodzących z wierceń i kopalni soli. Duże doświadczenie z zakresu geologicznych badań terenowych wykorzystał dla zapoczątkowania zdjęcia geologicznego arkusza Myślenice–Wieliczka. Rezultatem jego prac kartograficznych jest pierwsza *Mapa geologiczna Polski* (w skali 1:750 000) wydana w 1926 r. przez Instytut. Kolejna mapa geologiczna całego obszaru kraju (w skali 1:1 000 000) została opracowana także przez Czesława Kuźniara (1938).

W 1926 r. otrzymał habilitację na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej w Krakowie i jako docent wykładał geologię ogólną i geologię złóż, a od 1934 r. prowadził wykłady na Politechnice Warszawskiej.

W latach okupacji, po aresztowaniu prof. Józefa Zwierzyckiego, objął obowiązki kierownika polskiego personelu, zapewniając względną samodzielność polskiej placówki naukowej.

W swoim dorobku posiada ponad 80 prac z zakresu geologii złóż kruszców, soli, węgla brunatnego wydanych w języku polskim, francuskim, rosyjskim i niemieckim. Za dorobek naukowy został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Michał Zieliński

Anna Langer-Kuźniar (1931–2016)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1956–2005

Anna Langer-Kuźniar urodziła się 7.07.1931 r. w Krakowie, zmarła 30.08.2016 r. w Warszawie i została pochowana na cmentarzu parafialnym w Warszawie–Gołąbkach. W 1949 r. ukończyła liceum ogólnokształcące i rozpoczęła studia geologiczne na Uniwersytecie Warszawskim. Po drugim roku studiów rozpoczęła pracę zawodową w Zakładzie Geologii Inżynierskiej Politechniki Warszawskiej. W 1952 r. na podstawie pracy pt. *Analiza petrograficzna iłów mioceńskich formacji solonośnej rowu podkarpackiego*, której promotorem był prof. Antoni Gaweł, uzyskała stopień magistra, a w 1956 r. podjęła pracę w Zakładzie Petrografii i Geochemii Instytutu. W 1960 r. obroniła na Uniwersytecie Jagiellońskim pracę doktorską pt. *Wpływ typowych stabilizatorów chemicznych na minerały ilaste w analizie granulometrycznej na przykładzie metody pipetowej*, również wykonanej pod kierunkiem prof. A. Gawła.

Głównym obiektem badań petrograficznych Anny Langer-Kuźniar (używającej w publikacjach naukowych nazwiska Langier-Kuźniarowa) były skały osadowe ordowiku i syluru, pochodzące z rdzeni głębokich otworów wiertniczych na obszarze Niżu Polskiego. Część wyników stała się podstawą pracy habilitacyjnej pt. *Petrografia ordowiku i syluru na Niżu Polskim* (1967).

Anna Langier-Kuźniarowa zajmowała się też badaniami różnorodnych skał ilastych z obszaru przedkarpackiego, eoceńskich zlepieńców tatrzańskich, minerałów ilastych z cechsztyńskich skał solnych, prowadziła prace z zakresu gleboznawstwa i archeologii. Tytuł profesora nauk przyrodniczych otrzymała w 1978 r. Szczególnym obszarem jej zainteresowań były zagadnienia metodyczne, w tym analiza termiczna i rentgenografia. Była znanym ekspertem w dziedzinach badania iłów i analizy termicznej. Była autorką podręcznika pt. *Termogramy minerałów ilastych* (1967) oraz licznych artykułów dotyczących metodologii, nomenklatury i standaryzacji w analizie termicznej. Wspólnie z dr. Stefanem Cebulakiem z Uniwersytetu Śląskiego rozwijała prace nad nową termiczną analizą oksyreaktywną do badań materii organicznej rozproszonej w skałach.

Była aktywnym członkiem wielu towarzystw naukowych. Była członkiem-założycielem oraz członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego, Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego oraz Polskiego Towarzystwa Kalorymetrii i Analizy Termicznej. W latach 1969–1982 była także członkiem Sekcji Analizy Termicznej Komitetu Chemii Analitycznej PAN.

Była członkiem International Confederation for Thermal Analysis and Calorimetry (ICTAC) oraz European Society on Thermal Analysis and Calorimetry. W 2004 r. w uznaniu zasług dla rozwoju analizy termicznej na świecie została uhonorowana w ICTAC nagrodą im. R.C. Mackenziego.

Od 1987 r. udzielała się społecznie jako ławnik w Rejonowym Sądzie Pracy Miasta Warszawy. Była aktywnym członkiem NSZZ „Solidarność".

W 2003 r. uległa ciężkiemu wypadkowi komunikacyjnemu, w 2005 r. odeszła na emeryturę. Pozostała w pamięci współpracowników jako osoba bardzo życzliwa, prawa i szlachetna.

Była zamiłowaną turystką, miłośniczką przyrody, szczególnie – ornitologii.

Anna Maliszewska

Anna Laniger-Kuźniarowa pierwsza z prawej

Józef Lis
(1934–2009)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1957–2005

Józef Lis urodził się 10.03.1934 r. w Bliżycach (powiat Zawiercie) w rodzinie nauczycielskiej, zmarł 9.02.2009 r. w Warszawie. Został pochowany na cmentarzu w Brwinowie pod Warszawą.

Po ukończeniu liceum ogólnokształcącego w Kielcach w latach 1952–1957 studiował na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Na postawie pracy pt. *Biochemiczne metody poszukiwań miedzi na Dolnym Śląsku*, której promotorem był prof. Antoni Polański, uzyskał tytuł magistra geologii w zakresie mineralogii i geochemii.

Pracę w Instytucie w Warszawie rozpoczął zaraz po studiach i pracował w nim w latach 1957–2005, z wyjątkiem pobytów w Republice Nigru (1971–1974) i w Republice Burundi (1981–1984), gdzie prowadził prace poszukiwawcze złóż rud niklu, miedzi, wanadu, pierwiastków ziem rzadkich i złota.

W 1966 r. doktoryzował się na podstawie pracy pt. *Geochemia niektórych pierwiastków chemicznych w granitoidowym masywie Karkonoszy w powiązaniu z geochemią uranu*. W 1999 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk przyrodniczych, na podstawie rozprawy pt. *Kartografia geochemiczna w ochronie środowiska*.

W Instytucie pracował początkowo w Zakładzie Złóż Pierwiastków Rzadkich i Promieniotwórczych, prowadząc prace poszukiwawcze i dokumentacyjne złóż uranu w Sudetach. W latach 1974–1981 kierował Pracownią Geochronologii i Geochemii Izotopów, zajmując się problematyką oznaczeń wieku izotopowego skał i minerałów.

W latach 1984–2005 kierował Pracownią Geochemii w Zakładzie Geochemii i Chemii Analitycznej, prowadząc wieloetapowy program badawczy, którego rezultatem było opublikowanie serii atlasów geochemicznych w różnych skalach (przeglądowych, regionalnych lub szczegółowych) odpowiednio do założonego celu: *Atlas geochemiczny Wałbrzycha i okolic* w skali 1:50 000, *Atlas geochemiczny Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego* w skali 1:250 000, *Atlas geochemiczny Wrocławia i okolic* w skali 1:100 000.

Pracował w międzynarodowych zespołach geochemików w Europie, biorąc udział w opracowaniu *Atlasu pogranicza polsko-litewskiego* (1997), *Atlasu gleb użytkowanych rolniczo w Europie* (2003) i *Atlasu geochemicznego Europy* (2005, 2006).

Jego zasługi zostały uhonorowane nadaniem mu wielu nagród i odznaczeń. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego, a także otrzymał liczne nagrody ministra ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa.

Współpracownicy znali jego skromność, zamiłowanie do pracy twórczej i rzetelność naukową. Był człowiekiem powszechnie lubianym i znanym nie tylko w środowisku geologów. Imponował ogromną wiedzą w zakresie nauk geologicznych, a szczególnie w dziedzinie mineralogii i geochemii. Jego wiedzę w tej dziedzinie najpełniej ilustruje obszerna monografia pt. *Minerały Dolnego Śląska* (1986), autorstwa H. Sylwestrzaka i J. Lisa. Był wspaniałym gawędziarzem i człowiekiem bardzo towarzyskim o wielkim poczuciu humoru. Jego pasją była także historia, szczególnie dotycząca czasów napoleońskich i dziejów cesarstwa austro-węgierskiego.

Dopiero po jego odejściu dowiedzieliśmy się, że pomagał systematycznie wielu potrzebującym, biorąc czynny udział w pracy charytatywnej prowadzonej bez rozgłosu, a skutecznie. O innych pamiętał zawsze – był prawdziwym, wypróbowanym przyjacielem.

Anna Pasieczna

Antoni Łaszkiewicz
(1907–1980)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1955–1973

Antoni Łaszkiewicz urodził się 28.09.1907 r. w Zakatałach na Kaukazie (obecnie Azerbejdżan), zmarł 21.04.1980 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Pochodził z rodziny inteligenckiej. Ojciec jego był sędzią, a następnie adwokatem, matka zaś pracowała jako nauczycielka i urzędnik bankowy.

Młode lata spędził w Gruzji i na Wołyniu, a od 1920 r. mieszkał w Warszawie. W 1922 r., po ukończeniu gimnazjum państwowego w Warszawie, rozpoczął studia z zakresu krystalografii, mineralogii i petrografii na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego (UW). W 1923 r., będąc studentem, został zatrudniony jako demonstrator, a następnie młodszy asystent w katedrze mineralogii i geologii Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.

Od 1925 r. był również asystentem w Zakładzie Mineralogii i Petrografii Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w latach 1926–1928 wykładał mineralogię na kursach prowizorskich dla farmaceutów. Studia ukończył 1 lutego 1929 r. w stopniu doktora filozofii na podstawie rozprawy „Studia mineralogiczne", po czym podjął pracę na Wszechnicy Jagiellońskiej pod kierownictwem prof. Stefana Kreutza. W 1931 r. uzyskał stypendium Funduszu Kultury Narodowej i studiował krystalografię w Heidelbergu oraz w Zurychu. Po powrocie do Polski kontynuował działalność dydaktyczną na UW. W latach 1934–1939 był zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Mineralogii i Petrografii UW. Habilitację w zakresie krystalografii uzyskał na Wolnej Wszechnicy Polskiej w 1931 r., a w zakresie mineralogii na UW w 1932 r.

We wrześniu 1939 r. został zmobilizowany i odbył kampanię wrześniową w stopniu porucznika. Po kampanii wrześniowej wyjechał do Wilna, gdzie prowadził wykłady i ćwiczenia z krystalografii na Uniwersytecie im. S. Batorego. Pracował także w Komitecie Pomocy Uchodźcom oraz w Zarządzie Drogowym Litwy jako inżynier-gruntoznawca.

Po powrocie do Warszawy brał udział w tajnym nauczaniu i konspiracji. Był żołnierzem Armii Krajowej (ps. „Szymański") i walczył w Powstaniu Warszawskim. Następnie przedostał się do Krakowa, gdzie prowadził wykłady w Tajnych Kursach Uniwersyteckich.

W lutym 1945 r. Antoni Łaszkiewicz powrócił do Warszawy i podjął pracę na Wydziale Farmaceutycznym UW. W czerwcu 1946 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym oraz kierownikiem Zakładu Mineralogii i Petrografii UW.

W latach 1949–1955 przebywał w więzieniu pod zarzutem działalności konspiracyjnej (w 1956 r. został uniewinniony i zrehabilitowany). Po odzyskaniu wolności, 1 grudnia 1955 r., rozpoczął pracę w Instytucie na stanowisku samodzielnego pracownika nauki oraz kierownika Zakładu Petrografii i Geochemii. W 1964 r. Rada Państwa nadała mu tytuł profesora zwyczajnego. W sierpniu 1972 r. przeszedł na emeryturę.

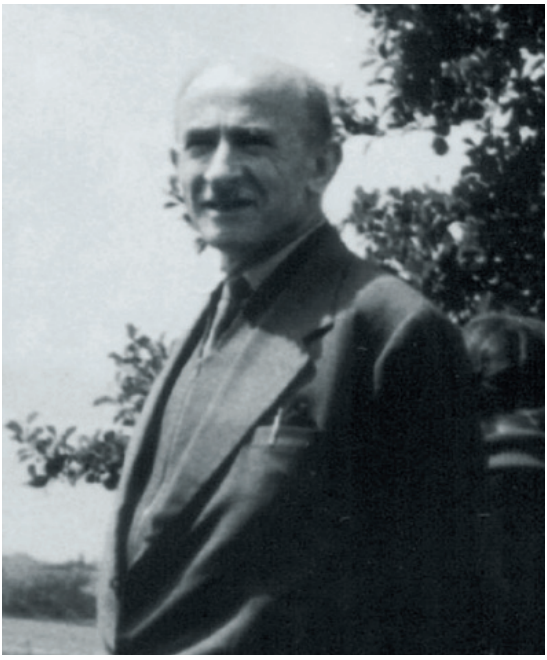

Niemal do końca życia, pomimo przejścia na emeryturę, pracował w Instytucie i w Muzeum Ziemi PAN, chętnie służąc swoim doświadczeniem młodszym pracownikom.

Na dorobek naukowy Antoniego Łaszkiewicza składa się około 140 publikacji poświęconych mineralogii (szczególnie skał solnych), badaniu morfologii kryształów i ich własności optycznych oraz popularyzacji i historii nauki. Najważniejsze jego prace to: *Siarka i celestyn z Tarnobrzega i Szydłowa* (1957), *Akcesoria wzrostu* (1957), *Minerały solne Inowrocławia* (1958), *Siarka z Kłodawy* (1959), *Kalcyt z Doliny Białego* (1959), *Rzekomo pirogeniczne kwarce* (1960), *Skały i minerały krystalicznego podłoża Niżu Polskiego* (1960). Był wieloletnim redaktorem naczelnym i przewodniczącym Rady Programowej „Kwartalnika Geologicznego" (obecnie „Geological Quarterly").

Był promotorem 10 przewodów doktorskich, recenzentem 49 rozpraw doktorskich i habilitacyjnych. Był założycielem i członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego.

Za zasługi dla polskiej nauki i geologii był wielokrotnie odznaczany m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz Krzyżem Walecznych za udział w Powstaniu Warszawskim.

Antoni Łaszkiewicz był autorem około 170 publikacji filatelistycznych oraz znanym ekspertem o renomie międzynarodowej z tej dziedziny. Był wieloletnim redaktorem i współautorem wielkiej monografii *Polskie Znaki Pocztowe*, opracował również *Znaki Pocztowe Polski Demokratycznej*.

Anna Maliszewska

Jan Malinowski
(1922–1994)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1994

Jan Malinowski urodził się 1.01.1922 r. w Sitnie k. Zamościa w rodzinie chłopskiej, zmarł 21.05.1994 r. w Warszawie. Został pochowany na cmentarzu parafialnym Św. Katarzyny na Służewiu.

Rozpoczętą w 1935 r. naukę w gimnazjum przerwała śmierć ojca. Pierwsze lata II wojny światowej spędził wraz z rodziną w Sitnie. W 1942 r. został wysiedlony i wraz z rodziną przymuszony do pracy u niemieckich osadników. W 1944 r. rozpoczął pracę w Urzędzie Pocztowym w Miączynie k. Hrubieszowa, a w 1945 r. – najpierw jako referent techniczny w Zjednoczeniu Przemysłu Koksochemicznego w Wałbrzychu, a następnie w Zjednoczeniu Przemysłu Nieorganicznego. W 1946 r. zdał egzamin dojrzałości w Państwowym Liceum im. B. Limanowskiego. Studia wyższe odbył w latach 1948–1952 na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego (UWr). Tytuł magistra uzyskał na podstawie pracy pt. *Spękania skalne w okolicy Kłodzka* wykonanej pod kierunkiem prof. Henryka Teisseyre'a. W 1951 r. został pracownikiem Dolnośląskiej Stacji Terenowej Państwowego Instytutu Geologicznego we Wrocławiu, a od 1952 r. pracował w Zakładzie Geologii Inżynierskiej Instytutu w Warszawie. W latach 1959–1962 pracował dodatkowo w Przedsiębiorstwie Geologicznym Budownictwa Wodnego „Hydrogeo" w Warszawie.

W latach 1954–1962 kierował Zakładem Geologii Inżynierskiej, a w 1962 r. został zastępcą dyrektora. W 1962 r. obronił w Instytucie rozprawę doktorską pt. *Budowa geologiczna i własności geotechniczne lessów Roztocza i Kotliny Zamojskiej, między Turobinem i Szczebrzeszynem*, której promotorem był prof. Zdzisław Pazdro. Rozprawa pt. *Hydrogeologia Roztocza Zachodniego* stała się podstawą nadania mu stopnia naukowego doktora habilitowanego przez Radę Wydziału Nauk Przyrodniczych UWr w 1974 r. Tytuł profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych otrzymał w 1977 r.

W latach 1976–1981 był dyrektorem Instytutu, a od roku 1986 – kierownikiem pracowni w Zakładzie Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej. W latach 1986–1991 pracował dodatkowo w Instytucie Nauk Geologicznych UWr.

Opublikował wiele opracowań hydrogeologicznych dotyczących całego kraju. Był redaktorem *Atlasu zasobów zwykłych wód podziemnych i ich wykorzystania w Polsce* w skali 1:500 000. Pod jego redakcją ukazała się w 1991 r. pierwsza w kraju monografia regionalna wód podziemnych pt. *Budowa geologiczna Polski, t. VII – Hydrogeologia*. Prowadził także badania metodyczne dotyczące metod badań geologiczno-inżynierskich dla różnych typów budownictwa, wykonywania kompleksowych zdjęć geologiczno-inżynierskich i map przeglądowych. Opracował pierwszy *Atlas geologiczno-inżynierski Warszawy* w skali 1:20 000. Był autorem około 150 publikacji, 36 dokumentacji oraz ponad 100 opinii i ekspertyz.

Jan Malinowski był również autorem lub współautorem wielu podręczników, m.in. *Geologia inżynierska* (1959), *Hydrogeologia* (1991), *Geologia i geotechnika dla inżynierów budownictwa* (we współautorstwie z Zygmuntem Glazerem, 1991).

Był promotorem siedmiu przewodów doktorskich i recenzentem ponad 30 rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Za swoją działalność oraz w uznaniu dorobku naukowego otrzymał liczne odznaczenia państwowe m.in. Krzyż Kawalerski i Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski oraz resortowe.

Zbigniew Frankowski

Stanisław Małkowski
(1889–1959)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1921–1933, 1948–1962

Stanisław Małkowski urodził się 22.08.1889 r. w Radzyniu Podlaskim, zmarł 21.12.1962 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Pochodził z rodziny ziemiańskiej, był synem Wacława i Marty z d. Guzowskich.

Studiował petrografię u prof. Józefa Morozewicza i geomorfologię u prof. Jerzego Smoleńskiego na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ) w Krakowie. Pracę rozpoczął jako praktykant w Zakładzie Mineralogii i Petrografii UJ w 1911 r., w latach 1913–1914 był tam zastępcą asystenta. W 1913 r., na wniosek prof. J. Morozewicza, został powołany na współpracownika Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności. Po wybuchu I wojny światowej podupadł na zdrowiu i wrócił do Warszawy. Tu prowadził kursy dla dorosłych (1915–1918) i był asystentem w Pracowni Mineralogicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1916–1921), gdzie zapoznał się m.in. z metodami syntez hydrotermalnych prof. Stanisława Thugutta. Mimo starań i pomocy prof. J. Morozewicza nie zrobił doktoratu.

W latach 1921–1933 pracował w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) w Warszawie na stanowisku geologa. Zorganizował tam pracownię fizycznych własności skał (petrograficzno-mechaniczną) i kierował jej pracami (1931–1933). Wykonał dokumentacje dla Państwowego Kamieniołomu Bazaltu w Janowej Dolinie i Kamieniołomów Śląskich pod Klesowem. Badał złoża kaolinu i miedzi rodzimej na Wołyniu. Kontynuował też wcześniej rozpoczęte badania andezytów okolic Pienin.

W latach 1931–1934 r. jako profesor prowadził wykłady z mineralogii i petrografii na Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Od czerwca 1934 r. do zamknięcia uczelni (1939) był profesorem nadzwyczajnym mineralogii i petrografii na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie. Fundusze pozyskiwał m.in. z PIG. Badał skały Wołynia i utwory czwartorzędowe ziemi wileńskiej. W sierpniu 1944 r. wywieziony z Warszawy do obozu koncen-

tracyjnego w Sachsenhausen, został wyzwolony w kwietniu 1945 r. Od sierpnia 1945 r. organizował Muzeum Ziemi (MZ) w Warszawie, które otwarto w 1948 r., a Stanisław Małkowski został jego dyrektorem. W 1950 r. zrezygnował z tego stanowiska, lecz nadal kierował Zakładem (od 1952 r. – Pracownią) Mineralogii i Petrografii, Pracownią Historii Nauk Geologicznych i Referatem Zabytków Przyrody MZ. Pełnił funkcję naczelnego redaktora wydawnictw MZ. Organizował zespół petrografów do systematycznych badań przejawów wulkanizmu na ziemiach polskich. Wskazywał na konieczność zbadania budowy geologicznej głębokiego podłoża Polski. W 1955 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego, a w 1959 r. przeszedł na emeryturę.

Stanisław Małkowski był członkiem licznych komisji i towarzystw. Od 1925 r. był członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody. W 1932 r. założył Towarzystwo Muzeum Ziemi i został jego sekretarzem, a w 1937 r. prezesem. Był członkiem Państwowej Rady Geologicznej zarówno przed II wojną światową, jak i po niej. W 1957 r. założył Polskie Towarzystwo Miłośników Nauk o Ziemi i został jego prezesem.

Był redaktorem *Przewodnika Geologicznego po Warszawie i okolicy* (1927), dzieła *Muzea Regionalne* (1928), *Zabytków Przyrody Nieożywionej Ziem Rzeczypospolitej Polskiej* (1928), „*Służby Nauce*" (1932–1933), „*Wiadomości Muzeum Ziemi*" (od 1938), „*Acta Geologica Polonica*" i *Prac „Muzeum Ziemi"*.

W 1921 r. otrzymał nagrodę naukową Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, w 1946 r. Złoty Krzyż Zasługi, a w 1956 r. – Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

Stanisław Małkowski był autorem 156 opublikowanych prac naukowych. Większość publikacji dotyczyła zagadnień mineralogiczno-petrograficznych, np. andezytów okolic Pienin, skał okolic Tatr i Dąbrowskiego Zagłębia Węglowego, surowców mineralnych Wołynia, Polesia i ziemi wileńskiej. Przedstawił syntetyczny pogląd na wulkanizm Gór Świętokrzyskich. W petrologii polskiej był prekursorem koncepcji transformizmu skał. Wskazywał na powstawanie skał magmowych w wyniku granityzacji i metasomatozy. Wiele prac poświęcił popularyzacji nauk geologicznych, muzealnictwu geologicznemu, ochronie przyrody i historii.

Krystyna Wołkowicz

Sylwester Marek
(1927–2013)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1997

Sylwester Marek urodził się 8.12.1927 r. w Liège w Belgii (dokąd jego rodzice wyemigrowali w 1925 r.), zmarł 09.08.2013 r. w Warszawie, został pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Z Belgii do Polski (rodzinnej wsi Winiary Dolne koło Nowego Korczyna niedaleko ujścia Nidy do Wisły) przyjechał wraz z matką w 1935 r., po tragicznej śmierci ojca, górnika w kopalni węgla.

W czasie wojny pobierał naukę w szkole handlowej w Opatowcu i na tajnych kompletach w Kazimierzy Wielkiej, a od 1942 r. podjął też pracę w Nowym Korczynie przy umacnianiu brzegów rzeki. Po wojnie kontynuował naukę w Tarnowie i w Krakowie, gdzie w 1947 r. uzyskał maturę. Jednocześnie, jako wolny słuchacz, studiował matematykę na Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 1947–1952 był studentem geologii w Akademii Górniczo-Hutniczej na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym, gdzie uzyskał dyplom inżyniera geologii i magistra nauk technicznych na podstawie pracy dyplomowej pt. *Kartowanie poziomów kopalnianych w kopalni soli w Inowrocławiu i próba stratygrafii cechsztyńskiej serii solnej* wykonanej pod kierunkiem prof. Józefa Poborskiego. W czasie wakacji pracował jako górnik w Sosnowcu.

W 1951 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie, gdzie uczestniczył w badaniach geologicznych na obszarze budowanej kopalni soli w Kłodawie. Od 1954 r. zajmował się rozpoznaniem podłoża Niżu Polskiego, prowadząc jako geolog regionalny wiercenia oraz kartując osady mezozoiku na obszarze Kujaw. W późniejszych latach kierował wieloma projektami badań regionalnych oraz współpracował z przemysłem naftowym przy poszukiwaniu złóż ropy i gazu. W istotny sposób przyczynił się do pogłębienia znajomości wgłębnej budowy geologicznej centralnej części Niżu Polskiego.

Łączył aktywność zawodową z pasją naukową, zajmując się zagadnieniami stratygrafii i paleogeografii utworów kredy dolnej na Niżu Polskim. Zwieńczeniem tych prac było uzyskanie w 1965 r. stopnia doktora, a w 1975 r. – doktora habilitowanego.

Jego dorobek naukowy z dziedziny badań regionalno-tektonicznych liczy 150 publikacji indywidualnych i zespołowych, obejmujących monografie, syntezy, mapy i atlasy geologiczne Polski. W 1985 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego.

Za pracę zawodową i społeczną otrzymał Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał także Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego.

Pomimo, że przez lata zmagał się z chorobą wzroku, nawet po przejściu na emeryturę w 1997 r. nie zaprzestał działalności na różnych polach życia. Umiał dojrzeć drugiego człowieka, zarówno w pracy, jak i życiu osobistym, wspomagał poszkodowanych przez los, zwłaszcza niewidomych i zwierzęta. Był aktywnym działaczem Związków Zawodowych Górników i NSZZ „Solidarność".

Anna Feldman-Olszewska

Sylwester Marek pierwszy z prawej

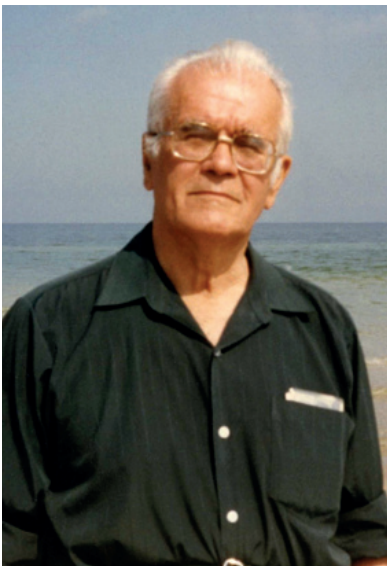

Józef Edward Mojski
(1926–2020)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1953–1997

Józef Edward Mojski urodził się 1.07.1926 r. w Trawnikach, w ówczesnym powiecie lubelskim, zmarł 16.06.2020 r. w Gdańsku, został pochowany na Cmentarzu Czerniakowskim w Warszawie.

Był najstarszym z dzieci Stanisława i Olgi z d. Szmidt. Na co dzień używał drugiego imienia Edward. Po 7-klasowej szkole powszechnej, do wybuchu wojny kontynuował naukę w gimnazjum ogólnokształcącym w Milanówku. W latach 1942–1945 uczył się w technikum drogowym w Lublinie, gdzie uzyskał dyplom technika drogowego II stopnia. Jesienią 1945 r. podjął studia w Sekcji Geograficznej Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie. Dyplom magistra geografii ze specjalizacji geomorfologicznej uzyskał w 1950 r. na UMCS, na podstawie pracy pt. *Asymetria zboczy dolinnych w dorzeczu Bystrzycy,* wykonanej pod kierunkiem prof. Adama Malickiego, stopień naukowy doktora – w 1961 r. na podstawie rozprawy pt. *Stratygrafia lessów w dorzeczu dolnej Huczwy,* wykonanej w Instytucie pod kierunkiem prof. Edwarda Rühlego, a stopień doktora habilitowanego – w 1969 r. w Instytucie, na podstawie rozprawy pt. *Stratygrafia zlodowacenia północnopolskiego na obszarze Niżu Polskiego i wyżyn środkowopolskich*. W czerwcu 1979 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego.

W latach 1945–1951 podjął pracę jako zastępca asystenta w Zakładzie Mineralogii i Petrografii UMCS. Z Państwowym Instytutem Geologicznym związał się w 1951 r., początkowo wykonując na zlecenie różne opracowania, a w 1953 r. został zatrudniony na stałe w Warszawie, gdzie w 1959 r. objął kierownictwo Zakładu Zdjęć Geologicznych Niżu. Od 1983 r. do przejścia na emeryturę w 1997 r. pracował w Oddziale Geologii Morza Instytutu, mieszczącym się początkowo w Sopocie, a następnie w Gdańsku. W latach 1979–1997 był członkiem Rady Naukowej Instytutu. Był współtwórcą tzw. lubelskiej szkoły lessowej oraz wychowawcą wielu pokoleń geografów i geologów. Dzielił się swoją wiedzą, będąc cenionym i powszechnie szanowanym wykładowcą w Wyższej Szkole Pedagogicznej (obecnie Akademia Pomorska) w Słupsku (1984–1994) i w Instytucie Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego (1997–2006).

W początkowym okresie pracy zawodowej projektował otwory badawcze, nadzorował głębokie wiercenia i brał udział w różnych opracowaniach geologiczno-inżynierskich. Był współautorem arkusza Zamość *Przeglądowej Mapy Geologicznej Polski* w skali 1:300 000. W 1954 r. rozpoczął samodzielne prace geologiczno-zdjęciowe nad arkuszami *Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski* w skali 1:50 000 i opracował 8 arkuszy tej mapy. W latach 60. ubiegłego wieku przystąpił do prac związanych z opracowaniem *Mapy Geologicznej Polski* w skali 1:200 000. Był współautorem instrukcji, redaktorem naukowym w latach 1972–1998 oraz autorem i współautorem 8 arkuszy mapy powierzchniowej i 6 arkuszy mapy podłoża czwartorzędu. Podczas pracy w Oddziale Geologii Morza zajął się również redakcją naukową *Mapy Geologicznej Dna Bałtyku* w skali 1:200 000, której 17 arkuszy pokrywających całą powierzchnię polskiego obszaru morskiego ukazało się drukiem w latach 1989–1995.

Oprócz kartografii geologicznej, podstawowym kierunkiem jego działalności naukowej stała się stratygrafia czwartorzędu. Badania prowadzone na Lubelszczyźnie dotyczyły profili lessowych, pokryw peryglacjalnych i innych osadów plejstoceńskich. Niektóre wydzielone przez niego w tym regionie jednostki stratygraficzne, szczególnie interglacjał ferdynandowski, weszły na stałe do podziału stratygraficznego czwartorzędu Europy.

W 2000 r. został członkiem korespondentem, a w 2005 r. członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Był członkiem honorowym Stowarzyszenia Geomorfologów Polskich oraz członkiem Gdańskiego Towarzystwa Naukowego (od 1983 r.), Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Litewskiego Towarzystwa Przyrodników. W randze podoficera należał do Stowarzyszenia Szarych Szeregów.

Za swoje zasługi naukowe został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979). W 1998 r. otrzymał medal imienia Albrechta Pencka od Niemieckiego Stowarzyszenia Badań Czwartorzędu. Do krajowych dowodów uznania należą m.in. medal Za zasługi dla Państwowego Instytutu Geologicznego (2009) i złota odznaka ministerialna Zasłużony dla Polskiej Geologii (1995) oraz tytuł Honorowego Profesora UMCS w Lublinie (2018). Otrzymał także Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego.

Był uczestnikiem i organizatorem wielu konferencji naukowych m.in. jednym z sekretarzy kongresu INQUA w Polsce w 1961 r. Był autorem i współautorem ponad 400 publikacji naukowych w książkach oraz czasopismach krajowych i międzynarodowych, głównie z zakresu stratygrafii i paleogeografii czwartorzędu, stratygrafii lessów i struktur peryglacjalnych oraz badań dna Morza Bałtyckiego (m.in. *Atlas geologiczny południowego Bałtyku* w skali 1:500 000, *Europa w plejstocenie. Ewolucja środowiska przyrodniczego* oraz *Ziemie polskie w czwartorzędzie. Zarys morfogenezy*).

Józefa Edwarda Mojskiego cechowało szerokie spojrzenie na świat i problemy naukowe, a przy tym umiejętność syntetyzowania wyników badań. Od najmłodszych lat interesował się sportem, szczególnie lekkoatletyką. Uwielbiał muzykę klasyczną, a zwłaszcza koncerty skrzypcowe. Był obdarzony świetnym głosem i poczuciem humoru.

Regina Kramarska, Leszek Marks

Antoni Morawiecki
(1903–1971)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1950–1971

Antoni Morawiecki urodził się 28.12.1903 r. w Winnicy na Ukrainie, zmarł 14.07.1971 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Do szkół średnich uczęszczał najpierw w Charkowie, a po powrocie do Polski w Warszawie. Świadectwo dojrzałości otrzymał w 1923 r., i w tym samym roku rozpoczął studia mineralogiczne i petrograficzne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego (UW).

W ciągu kilku lat wykazał się dużymi postępami w nauce, o czym świadczą oryginalne prace publikowane w czasopiśmie „Archiwum Mineralogiczne". Dobrze zapowiadającemu się doktorantowi przyznano stypendium z Funduszu Kultury Narodowej i skierowano na dalsze studia do Francji. W latach 1928–1930 przebywał w Paryżu, studiując mineralogię i petrografię, prowadził także badania geologiczne pod kątem złożowo-surowcowym w Algierii i Tunezji.

W 1930 r. wrócił do Warszawy i doktoryzował się na podstawie opublikowanej jeszcze w 1927 r. w „Archiwum Mineralogicznym" rozprawy pt. *Cenomańskie warstwy fosforytonośne okolic Niżniowa nad Dniestrem*.

Podjęcie pracy zawodowej dla młodego geologa nie było sprawą łatwą w czasach ogólnego kryzysu ekonomicznego. Przez kilka lat był współpracownikiem Państwowego Instytutu Geologicznego, a w latach 1934–1936 pełnił obowiązki asystenta w dziale geologiczno-górniczym Muzeum Przemysłu i Techniki w Warszawie.

W czasie okupacji, działając w strukturach AK, prowadził produkcję materiałów wybuchowych. W połowie 1944 r. został aresztowany przez Gestapo, następnie z Pawiaka wywieziony do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen, potem do obozu w Bergen-Belsen. Ujęty podczas próby ucieczki, do maja 1945 r. przez szereg miesięcy przebywał w różnych

więzieniach. Przeżycia z czasów wojny odbiły się na jego zdrowiu. Ciężko chorował przez kilka następnych lat.

W 1950 r. podjął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym, początkowo jako kierownik pracowni Wydziału Surowców Skalnych, a później już jako samodzielny pracownik naukowy z tytułem docenta i profesora nadzwyczajnego kierował wieloma sekcjami i pracowniami. Od 1966 r. do śmierci był kierownikiem Zakładu Ekonomiki Prac Geologicznych.

Działalność Antoniego Morawieckiego nie ograniczała się tylko do Państwowego Instytutu Geologicznego. Należał on do nielicznej grupy geologów, którzy obok wysokich kwalifikacji teoretycznych osiągnęli wybitną wiedzę w zakresie geologii złożowej. Od 1954 r. prowadził wykłady na UW, a w 1956 r. został doradcą do spraw geologii w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów. Był również członkiem szeregu komisji i rad naukowych zajmujących się problematyką złożową.

Wielokrotnie także wyjeżdżał w charakterze eksperta za granicę: do Belgii, Czechosłowacji, Francji, Gwinei, Mongolii, Senegalu, Węgier i ZSRS.

Jego dorobek naukowy obejmuje ponad 350 opracowań, artykułów, referatów i recenzji, z których duża część jest poświęcona zagadnieniom związanym ze złożami fosforytów oraz metodami ich wzbogacania. Jego najważniejsza publikacja w tym zakresie *Badania nad wzbogaceniem i wykorzystaniem fosforytów krajowych*, która została opublikowana w 1971 r., stanowi przykład nowoczesnego ujmowania problematyki złożowej, znacznie wyprzedzającego ówczesne wymagania w tej dziedzinie.

Wielokierunkowa działalność naukowa Antoniego Morawieckiego obejmowała również zagadnienia dotyczące surowców skalnych i minerałów rozproszonych oraz pierwiastków ziem rzadkich. W latach 1950–1960 ukazało się kilkanaście publikacji o tej tematyce, m.in.: *Uwagi o krysztale górskim z Jegłowej na Dolnym Śląsku*, *Utwory dikitowe i kaolinitowe (foleryty) z Nowej Rudy na Dolnym Śląsku* czy *O celestynie z Czarków nad Nidą*.

Współpracował także z wydawnictwami metodologicznymi i encyklopedycznymi. Opracował m.in. ponad 600 haseł do tomu VI Encyklopedii Techniki pt. *Materiałoznawstwo.*

W 1953 r. otrzymał Państwową Nagrodę Naukową II stopnia za odkrycie nowych złóż minerałów użytecznych, a w 1966 r. został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski za całokształt działalności naukowej.

Michał Zieliński

Antoni Morawiecki pierwszy z lewej

Józef Morozewicz
(1865–1941)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1937

Józef Morozewicz urodził się 27.03.1865 r. w Rzędzianach nad Narwią w rodzinie ziemiańskiej. Zmarł 12.06.1941 r. w Warszawie, został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim. Jego rodzicami byli Augustyn i Weronika z d. Puchalskich.

Edukację szkolną odbył w latach 1874–1884 w gimnazjum w Łomży. W 1884 r. rozpoczął studia na Wydziale Przyrodniczym Cesarskiego Uniwersytetu w Warszawie. Wzorem dla młodego studenta był Aleksander Lagorio (1852–1922), profesor mineralogii i petrografii, co spowodowało, że J. Morozewicz zajął się badaniami mineralogicznymi. W 1888 r. odbył swoją pierwszą wyprawę naukową na Wołyń, gdzie badał skały krystaliczne. Skałom Wołynia poświęcił swoje pierwsze publikacje. Za jedną z nich pt. *K petrografii Wołyni* otrzymał na uczelni warszawskiej złoty medal. W latach 1889–1894 prowadził prace badawcze na terenie Tatr. W 1891 r. rozpoczął syntezy mineralogiczne i petrograficzne skał magmowych przeprowadzane w hucie szkła „Kijewski, Scholtze i Ska" na warszawskim Targówku. W efekcie Józef Morozewicz uzyskał syntetyczne bazalty (nefelinowe, hajuinowe i melilitowe) oraz liparyt, w którym wśród szkliwa tkwiły drobne kryształy kwarcu, biotytu i sanidynu. Były to pierwsze w dziejach nauk mineralogicznych syntezy tych skał. Wyniki prac w zakresie doświadczeń nad krystalizacją minerałów w magmie przedstawił w pracy dyplomowej pt. *Doświadczenia nad tworzeniem się minerałów w magmie*, na podstawie której uzyskał stopień kandydata, a następnie stopień magistra. Obszerne wyniki badań opublikował również w językach rosyjskim i niemieckim w latach 1897–1898. Prace te przyniosły mu międzynarodowy rozgłos.

W 1894 r. Józef Morozewicz uczestniczył w VI Międzynarodowym Kongresie Geologicznym w Zurychu. Spotkał tam znanego rosyjskiego geologa Fieodosieja Czernyszewa (1856–1914), który zaproponował mu udział w wyprawie naukowej na Nową Ziemię, zorganizowanej w 1896 r. Po powrocie z wyprawy otrzymał propozycję poprowadzenia wykładów z petrografii na Wydziale Przyrodniczym jego macierzystej uczelni. Jego kandydatura została

jednak odrzucona ze względów politycznych przez ówczesnego kuratora, „słynnego Polakożercę", Aleksandra Lwowicza Apuchtina (1822–1903), który w osobistej rozmowie oświadczył: *„Wy Maraziewicz, goworiat, choroszyj specjalist no miesta wam zdieś niet, wy zawziętyj Polak, pojeżżajtie w Pieterburg"*. W taki oto sposób Józef Morozewicz został geologiem w Komitecie Geologicznym w Petersburgu, gdzie pracował w latach 1897–1904. Dyrektorem Komitetu był Aleksander Karpiński, wnuk zesłanego w głąb Rosji uczestnika insurekcji kościuszkowskiej. Józef Morozewicz w ramach działalności Komitetu prowadził badania geologiczne wzdłuż linii kolejowej Jekaterynburg–Czelabińsk. W 1897 r. wziął udział w wycieczce na Ural, zorganizowanej w ramach VII Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w Petersburgu. Prowadził tam badania w okolicach góry Magnitnaja, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania rud żelaza, a w latach 1898–1901 na obszarze Stepów Nogajskich nad Morzem Azowskim. Z badań tego obszaru pochodzą liczne jego prace publikowane od 1898 r. poświęcone grupie skał nazwanych przez Morozewicza *mariupolitami*. Najważniejszym jego osiągnięciem z okresu petersburskiego była samodzielna misja na Wyspy Komandorskie (1903), której celem było zbadanie wysp Beringa i Miedzianej. Wyniki tych badań Morozewicz opublikował dopiero w niepodległej Polsce, w cennej monografii pt. *Komandory* (1925). Przywiezione z ekspedycji i przebadane zbiory petrograficzne pozwoliły mu wyrazić pogląd o przynależności Wysp Komandorskich do północnoamerykańskiej prowincji petrograficznej, choć pod względem tektonicznym wyspy te wydawały się być związane z azjatyckim wybrzeżem Pacyfiku.

W 1904 r. Morozewicz otrzymał propozycję objęcia katedry mineralogii i petrografii na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ), w charakterze profesora zwyczajnego. Z entuzjazmem przystąpił do organizowania nowoczesnego Zakładu Mineralogii i Petrografii, troszcząc się zarówno o jego wyposażenie, jak i o dobór odpowiedniej kadry. Tak powstała pierwsza szkoła petrograficzna w Polsce. Zakład ten mieścił się w gmachu *Collegium Minus* przy ulicy Gołębiej 11. Zakład kierowany przez Morozewicza w krótkim czasie zyskał sobie bardzo dobrą opinię.

W latach 1904–1919 Morozewicz pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji, m.in.: profesora Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, a w kwietniu 1913 r. został przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego Akademii Górniczej w Krakowie, powołanego przez Ministerstwo Robót Publicznych. Jego energiczne działania na rzecz Akademii wpłynęły na decyzję władz powierzenia mu misji zorganizowania Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG).

W 1918 r. na posiedzeniu Akademii Umiejętności w Krakowie, wygłaszając referat pt. *Przyroda Polska wobec zadań gospodarczych Państwa Polskiego*, wskazał na konieczność powstania Polskiego Państwowego Instytutu Geologicznego. *Instytut*, jako urząd do badania bogactw kopalnych Rzeczypospolitej, został uroczyście otwarty 7 maja 1919 r., uroczystość odbyła się w tymczasowej siedzibie PIG w Pałacu Staszica przy ul. Nowy Świat 72. Nominację na dyrektora, podpisaną przez J. Piłsudskiego, W. Witosa i S. Przanowskiego, Józef Morozewicz otrzymał 1 czerwca 1921 r. Jeszcze przed formalnym utworzeniem PIG, 9 stycznia 1919 r. przygotował memoriał pt. *O potrzebie budowy osobnego gmachu, na pomieszczenie Państwowego Instytutu Geologicznego (P.I.G.) w Warszawie.* Dzięki jego staraniom i po-

parciu Sekcji Górniczo-Hutniczej, już 20.08.1919 r. Wydział Gmachów Państwowych Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych zaproponował do objęcia pod budowę gmachu PIG „*Plac państwowy na Mokotowie między ulicami Rakowiecką, Wiśniową, i Kazimierzowską, o powierzchni 22.500 m*^{2}". W postępowaniu konkursowym zwyciężył projekt prof. Mariana Lalewicza utrzymany w stylu akademickiego klasycyzmu z elementami polskiego renesansu. W wyniku realizacji projektu powstał Pawilon Południowy (obecny budynek B, im. I. Domeyki) oddany do użytku w 1926 r. oraz budynek Muzeum Geologicznego (obecny budynek C, im. P.E. Strzeleckiego) oddany do częściowego użytku w 1930 r., a całkowitego – w 1936 r. Biorąc pod uwagę czas budowy siedziby PIB (częste okresy inflacji, wielki kryzys gospodarczy), doprowadzenie pierwotnego projektu do pełnej realizacji należy uznać za duży sukces organizacyjny Józefa Morozewicza.

W latach 1919–1937, kiedy Instytutem kierował Józef Morozewicz, w PIG zorganizowano 188 posiedzeń naukowych, podczas których przedstawiono 865 prac i komunikatów. Opublikowano 48 zeszytów „Posiedzeń Naukowych PIG", 8 tomów „Sprawozdań PIG", 3 tomy „Prac PIG" zawierających 11 opracowań monograficznych. Jednym z podstawowych kierunków prac geologicznych realizowanych przez PIG było opracowywanie map geologicznych. Opracowano wówczas 80 arkuszy seryjnej *Ogólnej Mapy Geologicznej Polski* w skalach 1:50 000 i 1:100 000, *Mapę środkowej części Gór Świętokrzyskich* w skali 1:100 000 (J. Czarnocki, 1919), *Mapę przeglądową Polski* w skali 1:750 000 (C. Kuźniar, 1926), *Mapę bogactw kopalnych Polski* w skali 1:750 000 (S. Czarnocki, 1931), *Szczegółową Mapę Geologiczną Polskiego Zagłębia Węglowego – Arkusz Grodziec* w skali 1:25 000 (S. Doktorowicz-Hrebnicki, 1934). Do najistotniejszych osiągnięć tego okresu, ważnych dla polskiej gospodarki, trzeba zaliczyć odkrycie przez J. Samsonowicza w 1922 r. złóż hematytu i pirytu w Rudkach oraz fosforytów koło Rachowa, a także stworzenie przez niego, w 1932 r., koncepcji, która pozwoliła na późniejsze odkrycie i udokumentowanie złóż węgla Lubelskiego Zagłębia Węglowego. Należy przy tym podkreślić, że wymienione badania i prace wykonywał stosunkowo nieliczny zespół liczący 20–30 pracowników merytorycznych.

Pod jego kierunkiem PIG realizował również aktywną współpracę międzynarodową. Sam Morozewicz uczestniczył we wszystkich międzynarodowych kongresach geologicznych, które odbyły się w czasie jego kadencji. W Polsce odbył się pierwszy Zjazd Asocjacji Karpackiej (1925).

Nie można pominąć roli J. Morozewicza jako popularyzatora nauk geologicznych oraz jednego z prekursorów ochrony przyrody. Przetłumaczył na język polski podręcznik pt. *Mineralogia* K.F. Petersa (1894) oraz *Podręcznik mineralogii* G. Tschermaka (1900), uzupełniając go informacjami dotyczącymi mineralogii ziem polskich i spisem minerałów ze zbioru G.G. Puscha, oraz *Zasady nauki o skałach* H. Rosenbuscha i M. Osanna (1937). W latach 1905–1912 pod jego redakcją ukazało się monumentalne dwutomowe dzieło pt. *Dzieje Ziemi* M. Neumayra.

Józef Morozewicz był pierwszym prezesem Ligi Ochrony Przyrody w Polsce. Z jego inicjatywy w PIG powstała również Komisja Ochrony Zabytków Przyrody Nieożywionej, która utworzyła swoje odrębne wydawnictwo.

Za swoje zasługi był odznaczony Krzyżem Komandorskim Odrodzenia Polski (1924) i Złotym Krzyżem Zasługi (1936). Był również uhonorowany doktoratami *honoris causa* UJ (1910) i Politechniki Warszawskiej (1931).

20 stycznia 1937 r., ówczesny minister przemysłu i handlu przeniósł J. Morozewicza na emeryturę, kończąc w ten sposób jego pracę w PIG po 18 latach kierowania tą instytucją. W maju tego roku rodzina Morozewiczów opuściła służbowe mieszkanie na terenie PIG, przenosząc się do mniejszego lokalu przy ul. Rakowieckiej 43 i przekazując równocześnie księgozbiór liczący 3290 książek, broszur i map Instytutowi. W 1938 r. J. Morozewicz opublikował autobiografię pt. *Życie Polaka w zaborach i odzyskanej ojczyźnie (1865–1937).*

Stanisław Wołkowicz

Józef Morozewicz trzeci z prawej

Roman Osika
(1919–1986)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1937–1986

Roman Osika urodził się 17.02.1919 r., zmarł nagle 2.04.1986 r. w Warszawie. Pochowany został na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. Jego rodzice, Jan i Franciszka, posiadali gospodarstwo rolne (3 ha).

Po ukończeniu szkoły podstawowej w Racławicach rozpoczął w 1935 r. naukę w Państwowej Szkole Górniczej i Hutniczej im. Stanisława Staszica w Dąbrowie Górniczej, słynnej „Sztygarówce". Do wybuchu wojny ukończył 3 kursy roczne oraz roczny staż praktyczny w kopalni „Saturn" w Czeladzi (1936–1937). W 1940 r. zapisał się do Państwowej Technicznej Szkoły Górniczo-Hutniczo-Mierniczej (Staatlische Fachschule für Berg- Hütten- und Vermessungswesen). Po uzyskaniu dyplomu technika górniczego, w 1941 r., rozpoczął praktykę w działającym pod niemieckim zarządem Instytucie (Amt für Bodenforschung), pracując w Górach Świętokrzyskich pod kierunkiem Czesława Kuźniara i Władysława Pożaryskiego. Począwszy od maja 1943 r. do stycznia 1945 r. był zatrudniony w Karpathen Öl AG w Jaśle i Gorlicach jako geolog terenowy.

W 1945 r. zdał maturę i podjął studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej w Krakowie, które ukończył w 1950 r., uzyskując tytuł inżyniera górnictwa i magistra przeróbki mechanicznej. Opiekunem pracy dyplomowej byli prof. Witold Budryk, a w zakresie geologii – prof. Roman Krajewski, który zainspirował Romana Osikę do zajęcia się problematyką rud żelaza. Przez cały okres studiów pracował w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) w Wydziale Rud, m.in. przy badaniach rud żelaza w rejonie częstochowskim. Po uzyskaniu dyplomu otrzymał nakaz pracy w PIG w Krakowie, gdzie objął stanowisko kierownika Działu Rud Żelaza w Wydziale Rud. W 1953 r. został przeniesiony służbowo do Warszawy, mianowany kierownikiem Zakładu Złóż Kruszców, a w 1956 r., po jego podziale, został mianowany kierownikiem Zakładu Złóż Rud Żelaza.

Ważnym etapem kariery zawodowej Romana Osiki była organizacja i kierowanie Polską Ekspedycją Geologiczną w Wietnamie w latach 1959–1961. Prace obejmujące koncepcję

poszukiwań, etap kartograficzno-prospekcyjny i prace dokumentacyjne rud żelaza i rud polimetalicznych na obszarze 1500 km^2 były pierwszym tak dużym przedsięwzięciem Instytutu. Roman Osika zorganizował i prowadził ze współpracownikami kursy i wykłady z geologii, kartografii, geologii złożowej dla kadry wietnamskiej.

W 1962 r. Roman Osika objął stanowisko dyrektora ds. oddziałów zamiejscowych, a w 1966 r. został mianowany na stanowisko dyrektora Instytutu, które zajmował do 1975 r., kiedy to ustąpił ze stanowiska na własną prośbę. W okresie sprawowania funkcji dyrektora kontynuował politykę rozwoju badań geologicznych ukierunkowanych na powiększanie zasobów surowców mineralnych.

W 1956 r. otrzymał tytuł docenta, w 1971 r. tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1976 r. profesora zwyczajnego nauk przyrodniczych.

W 1975 r. R. Osika został mianowany kierownikiem Zespołu Kartografii Surowców Mineralnych. W zakres działalności zespołu wchodziło opracowanie arkuszowe map surowców mineralnych Polski w skali 1:200 000, opracowywania okresowych aktualizacji zasobów perspektywicznych surowców mineralnych Polski, udział w opracowaniu map metalogenicznych Europy w ramach Międzynarodowej Podkomisji Mapy Metalogenicznej Europy. Ten zakres działania Zespołu odpowiadał zainteresowaniom naukowym Romana Osiki, które – oprócz geologii złóż rud żelaza – obejmowały szeroko pojętą problematykę geologii gospodarczej. Znakomicie współpracował ze środowiskiem naukowym Akademii Górniczo-Hutniczej.

Od 1982 r. pracował w Zakładzie Geologii Gospodarczej jako kierownik Pracowni Prognoz Geologiczno-Złożowych. W 1985 r., z powodu złego stanu zdrowia, przeszedł na emeryturę, ale dalej pracował w Instytucie na pół etatu przy opracowaniu *Mapy metalogenicznej Polski*, której nie zdążył ukończyć.

Roman Osika był autorem lub współautorem 118 publikacji wydanych w Polsce i zagranicą. Wśród nich trzeba wymienić autorskie opracowania: *Mapa mineralogiczna Polski* w skali 1:1 000 000 (1969), *Mapa złóż surowców mineralnych Polski* w skali 1:500 000 (1971, 1984) oraz w skali 1:2 000 000 (1974); był współredaktorem *Mapy geologicznej Polski bez utworów kenozoicznych* w skali 1: 500 000 (1972), *Mapy geologicznej Polski bez utworów czwartorzędowych* w skali 1:500 000 (1977) i kilku innych wydawnictw kartograficznych. Był redaktorem naukowym VI tomu *Budowy Geologicznej Polski – Złoża Surowców Mineralnych*, który ukazał się w 1987 r., oraz jego edycji w języku francuskim.

Był promotorem 6 prac doktorskich i ponad 30 recenzji prac doktorskich, habilitacyjnych i ocen dorobku kandydatów do tytułu docenta i profesora.

Był odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1952), dwukrotnie Złotym Krzyżem Zasługi (1955, 1959), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970), Orderem Sztandaru Pracy I Klasy (1977).

Był członkiem zespołu naukowców Instytutu, który w 1966 r. otrzymał Nagrodę Państwową I stopnia za odkrycie i udokumentowanie pierwszego złoża miedzi w rejonie Lubina-Sieroszowic.

Ryszard Strzelecki

Bronisław Paczyński
(1930–2017)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1960–2002

Bronisław Paczyński urodził się 1.01.1930 r. w Nowej Górze k. Żarnowa, zmarł 8.05.2017 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Przed II wojną światową mieszkał wraz z rodzicami w Sulejówku pod Warszawą. W czasie okupacji rodzina przeniosła się do Warszawy, gdzie chodził do gimnazjum konspiracyjnego Anny Goldman. Mając zaledwie 14 lat, wstąpił do Szarych Szeregów (ps. „Ciapek"). 1 sierpnia 1944 r. pełnił służbę przy ul. Wolskiej. Po rzezi na Woli, w której stracił część rodziny, dotarł na Starówkę. Walczył tam, a później w Śródmieściu, w zgrupowaniu majora „Sosny". Po zakończeniu walk przeszedł przez dwa obozy jenieckie. Najpierw był to Stalag XI B Fallingbostel k. Hanoweru, potem Stalag VI J w Dorsten przy granicy z Holandią, gdzie doczekał wyzwolenia przez armię brytyjską.

W 1946 r., po dwóch latach pobytu w Niemczech, powrócił do kraju i zamieszkał we Wrocławiu. Dokończył szkołę średnią i rozpoczął studia na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1953 r. otrzymał dyplom magistra geologii i podjął pracę w Przedsiębiorstwie Geologicznym Gospodarki Komunalnej „Południe" we Wrocławiu. Rok później powrócił do Warszawy i podjął pracę na Wydziale Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej Centralnego Urzędu Geologii (CUG). W 1955 r. rozpoczął studia aspiranckie w Moskowskim Geołogo-Razwiedocznym Institutie w Moskwie. W ramach studiów prowadził w Kazachstanie badania geofizyczne z wykorzystaniem metody potencjałów samoistnych do oceny zasięgu leja depresji ujęć wód podziemnych. Wyniki badań zawarł w pracy doktorskiej pt. *Zagadnienia metodyki badań hydrogeologicznych dla celów zaopatrzenia w wodę w rejonach suchych na przykładzie miast Akmolińska i Kokczatawy*, którą obronił w 1959 r. Po powrocie do Warszawy kontynuował pracę w CUG, a w następnym roku rozpoczął pracę w Instytucie.

Prowadził samodzielne badania w zakresie regionalnego rozpoznania zasobów wód podziemnych niecki mazowieckiej (1960–1962), niecki lubelskiej (1963–1965), regionu

synklinorium szczecińskiego (1966–1968) i synklinorium mogileńskiego (1969–1971). Prowadził również rozpoznanie zasobów wód w ramach pracy nad arkuszami *Mapy Hydrogeologicznej Polski* w skali 1:500 000 i 1:200 000. Były to lata rozwoju polskiej hydrogeologii, wprowadzano nowe terminy i metody badawcze, np. nieciągłości warstwy wodonośnej, wydajności potencjalnej lub poziomu użytkowego. Wiele lat pracy z zespołami hydrogeologów z Instytutu i przedsiębiorstw geologicznych zostało uwieńczonych publikacjami atlasów zasobów wód podziemnych Polski w skali 1:500 000 (1976 i 1995).

Na podstawie uzyskanych wyników badań regionalnych stworzył hydrogeologiczny podział kraju. Zasady klasyfikacji hydrogeologicznej przedstawił w swojej rozprawie habilitacyjnej w 1982 r. Opracował i wdrożył zasady waloryzacji i ochrony zasobów zwykłych wód podziemnych w Polsce.

Bronisław Paczyński, jeden z pionierów polskiej hydrogeologii, należał do tych badaczy, którzy wyznaczali drogi rozwoju zwłaszcza w hydrogeologii regionalnej i kartografii. W środowisku specjalistów, zajmujących się wodami podziemnymi, był znany z fundamentalnych prac i wielkich syntez rozpoznania warunków występowania wód podziemnych, zarówno zwykłych, jak i mineralnych oraz termalnych, a także z opracowań kartograficznych, zasobowych i hydrogeochemicznych.

Do najważniejszych jego osiągnięć należą też: monografia hydrogeologiczna niecki mazowieckiej (ilustrowana mapami w skali 1:100 000 i 1:200 000) wraz z oceną zasobów i propozycjami ich zagospodarowania (1962), wytyczne dotyczące metodyki badań, zakresu i formy hydrogeologicznych operatów regionalnych (1968), metodyczne zasady oceny zasobów wód podziemnych w strukturach regionalnych (1972), ustalenie zasobów zwykłych wód podziemnych Polski (1976, 1977), opracowanie podziału regionalnego i ocena głębokości występowania zwykłych wód podziemnych Polski (1978), waloryzacja zasobów wód podziemnych (1988, 1989, 1991, 1993 i 1996) oraz wykonanie *Mapy zasobów wód dorzecza Wisły* i *Atlasu zasobów zwykłych wód podziemnych Polski*, a także wielu arkuszy *Mapy Hydrogeologicznej Polski* w skali 1:200 000 i 1:50 000. Wspólnie z Andrzejem Różkowskim był też autorem publikacji dotyczących wodonośności struktur dolin kopalnych (pogrzebanych) (1970–1985).

Jako Przewodniczący Komisji Dokumentacji Hydrogeologicznych (KDH) przy Ministerstwie Środowiska czuwał nad poziomem regionalnych opracowań z dziedziny zasobów wód zwykłych, mineralnych i termalnych. Od 1990 r. prowadził posiedzenia KDH dla ponad 700 dokumentacji hydrogeologicznych. Sam opracował ponad 600 opinii, ekspertyz i recenzji.

Za wybitne osiągnięcia w pracy naukowej Bronisław Paczyński otrzymał w 1981 r. Nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, a w 2011 r. Nagrodę Ministra Środowiska za całokształt dorobku naukowego. Otrzymał Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego.

Zbigniew Frankowski

Maria Pajchlowa
(1919–1996)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym:
1939–1950 (umowy krótkoterminowe),
stałe zatrudnienie: 1952–1990

Maria Pajchlowa urodziła się 19.02.1919 r. w Pawłowie (powiat chełmski), zmarła 8.11.1996 r., została pochowana na cmentarzu w Marysinie Wawerskim.

Do 1927 r. mieszkała wraz z rodzicami we wsi Krzywiczki (powiat chełmski), gdzie jej ojciec był pracownikiem samorządowym. Świadectwo dojrzałości uzyskała w 1937 r. w Liceum Państwowym im. St. Czarnieckiego w Chełmie. W latach 1934–1937, pełniąc funkcję drużynowej, udzielała się czynnie w Związku Harcerstwa Polskiego.

We wrześniu 1937 r. rozpoczęła studia geologiczne na Uniwersytecie Warszawskim i do 1939 r. zaliczyła dwa lata, podejmując 1.05.1939 r. pracę technika w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG). Od maja do sierpnia 1939 r. prowadziła pod kierunkiem Władysława Pożaryskiego prace kartograficzne nad mapą geologiczną – arkusz Opatów, od czerwca zaś do grudnia 1940 r. przy kartowaniu antykliny Rachowa i badaniu fosforytów między Zawichostem i Chałupkami. Po półrocznej przerwie, od czerwca do listopada 1941 r., ponownie pracowała w terenie – tym razem pod kierunkiem Jana Czarnockiego w Rudkach k. Nowej Słupi. W latach 1942–1943 była zatrudniona w kamieniołomach chełmskich.

W 1945 r. wznowiła, przerwane przez wojnę, studia geologiczne. Po obronie pracy magisterskiej, od 1952 r. została na stałe zatrudniona jako starszy asystent w PIG. Przeszła wszystkie stopnie służbowe do stanowiska docenta w 1963 r. Od 1977 r. do emerytury pełniła funkcję kierownika Pracowni Paleogeografii w Zakładzie Stratygrafii, Tektoniki i Paleogeografii, a przejściowo również zastępcy kierownika Zakładu. Na własną prośbę przeszła na wcześniejszą emeryturę w 1984 r., ale do 1990 r. była zatrudniona w niewielkim wymiarze etatu, pełniąc rolę konsultanta.

W czasie blisko 40 lat pracy zawodowej Maria Pajchlowa zajmowała się kartowaniem geologicznym, badaniem fosforytów Rachowa i pirytów w Rudce k. Nowej Słupi oraz zagadnieniami dewonu, początkowo świętokrzyskiego, następnie polskiego, wreszcie eu-

ropejskiego. Sukcesywnie przechodziła wszelkie wtajemniczenia geologa-badacza od stratygrafii przez rozwój facjalny aż po paleogeografię dewonu, stając się bardzo szybko wybitną znawczynią tych zagadnień.

Jej pasją było naukowe redagowanie atlasów i katalogów skamieniałości, w które włożyła dużo wysiłku i serca. Do najważniejszych publikacji tego typu należą: *Atlas Geologiczny Polski – zagadnienia stratygraficzno-facjalne* w skali 1:3 000 000, *Atlas litologiczno-paleogeograficzny Polski* w skali 1:2 000 000 oraz *Atlas skamieniałości cz. I – Paleozoik*.

Maria Pajchlowa była autorem 45 publikacji, w tym wielu monografii i regionalnych opracowań dewońskich oraz ponad 40 prac archiwalnych. Za zasługi w pracy naukowej została odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1960) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1971); otrzymała także Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego. Cieszyła się powszechnym uznaniem, szacunkiem i sympatią całego otoczenia. Była dobrym duchem dla tych, którzy z nią współpracowali.

Anna Bagińska

Katarzyna Pawłowska
(1917–2020)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym:
1936–1944 (jako praktykantka), 1952–1987

Katarzyna Pawłowska urodziła się 6.06.1917 r. w Warszawie, zmarła 6.10.2020 r. w Warszawie, gdzie została pochowana na Cmentarzu Bródnowskim.

Urodziła się w rodzinie inteligenckiej. Była córką Jana Czarnockiego – wybitnego geologa, późniejszego współtwórcy i – w latach 1947–1951 – dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego.

W latach 1928–1934 uczęszczała do żeńskiego Gimnazjum i Liceum J. Popielewskiej i J. Roszkowskiej w Warszawie, gdzie w 1934 r. zdała maturę. W tym samym roku rozpoczęła studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym (Sekcja Geologii) UW. Wybuch wojny przekreślił możliwość ukończenia studiów w terminie. Wznowiła je dopiero w 1949 r.

Pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) rozpoczęła w 1936 r. jako praktykantka. W latach 1936–1939, pod kierunkiem swego ojca, współuczestniczyła w badaniach geologicznych w regionie świętokrzyskim. Lata II wojny światowej spędziła u boku aktywnego zawodowo ojca oraz od 1940 r. męża – Stanisława Pawłowskiego – geodety, geofizyka i geologa.

W latach 1940–1944 brała udział w terenowych pracach geofizycznych w rejonie Gór Świętokrzyskich i ich obrzeżenia oraz w rejonie Krakowa. Po Powstaniu Warszawskim wraz z mężem zamieszkała w Kielcach, a po wyzwoleniu małżonkowie przenieśli się do Łodzi.

W 1949 r. Katarzyna Pawłowska wznowiła przerwane wybuchem wojny studia na UW. W 1951 r. na podstawie pracy dyplomowej pt. *Stratygrafia górnej jury na podstawie wiercenia w „Zagłobie" koło Strykowa pod Łodzią*, wykonanej pod kierunkiem prof. Jana Samsonowicza, uzyskała tytuł magistra geologii.

W czerwcu 1952 r. została zatrudniona w Instytucie. W okresie od 1.01–2.04.1953 r. była oddelegowana do pracy w Centralnym Urzędzie Geologii, gdzie brała udział w opracowaniu pierwszego w Polsce bilansu zasobów kopalin. W czerwcu 1953 r. wróciła do pracy

w Instytucie i pracowała w nim, kończąc swoją karierę zawodową na stanowisku docenta 31 grudnia 1987 r., kiedy przeszła na emeryturę.

Za jedno ze swoich największych życiowych dokonań zawsze uważała udział w odkrywaniu i dokumentowaniu złóż siarki. Miało to miejsce w latach 1953–1968 r., kiedy uczestniczyła w opracowaniu pierwszej dokumentacji geologicznej złóż siarki rodzimej w rejonie Tarnobrzega (1953–1954), Piaseczna (1956) i Staszowa (1957). Jest także autorem pierwszej dokumentacji geologicznej złoża Grzybów (1958). Wraz ze swoim mężem prof. Stanisławem Pawłowskim jest współautorem dokumentacji geologicznej najbogatszego w Polsce złoża siarki Jeziorko-Grębów (1967) i złoża Grzybów-Dobrów-Poręba-Wierzbicko (1968).

W latach 1959–1963 brała udział w badaniach struktur geologicznych w południowej części Gór Świętokrzyskich i Roztocza, wykonywała cenne opracowania stratygraficzne starszego paleozoiku – dewonu oraz cechsztynu w Górach Świętokrzyskich i na Niżu Polskim, czego efektem są wciąż wykorzystywane opracowania i publikacje.

Za wybitne osiągnięcia została odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1955) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970). W 1976 r. otrzymała zespołową Nagrodę Państwową I stopnia za udział w odkryciu i udokumentowaniu nowych złóż siarki rodzimej. Otrzymała także Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego.

Katarzyna Pawłowska, która cieszyła się niekwestionowanym moralnym i społecznym autorytetem, została powołana do Klubu Matek Chrzestnych Statków Polskiej Żeglugi Morskiej. Została matką chrzestną statku m/s „Kopalnia Grzybów".

W 2003 r. Katarzyna Pawłowska otrzymała medal *Sigillum Civis Virtuti* – najwyższe miejskie odznaczenie przyznawane osobom związanym z Tarnobrzegiem. W maju 2013 r. Rada Miasta Tarnobrzega nadała Katarzynie Pawłowskiej tytuł honorowego obywatela miasta Tarnobrzeg.

Anna Bagińska

Stanisław Pawłowski
(1910–1992)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1937–1982

Stanisław Pawłowski urodził się 11.05.1910 r. w Łodzi w rodzinie robotniczej, zmarł 2.06.1992 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Bródnowskim.

W latach 1929–1934 studiował na Wydziale Inżynierii Politechniki Warszawskiej. Stopień inżyniera geodety z wynikiem bardzo dobrym uzyskał na podstawie pracy dyplomowej pt. *Pomiary grawimetryczne wahadłami w Warszawie w 1933 r.* Po zakończeniu studiów został zatrudniony na Politechnice Warszawskiej (PW), a następnie w Ministerstwie Komunikacji.

W 1937 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym, w którym do czasu wybuchu II wojny światowej prowadził badania geofizyczne na terenie Wołynia, Podola i Gór Świętokrzyskich. Pomiary i badania prowadzone przez Stanisława Pawłowskiego w tym okresie wniosły pionierski wkład w rozwój geofizyki polskiej i doprowadziły do wykrycia w Polsce wielu anomalii grawimetrycznych.

Żołnierz ZWZ i AK (ps. „Cis", „Ślusarczyk"). W latach 1941–1944 w Wojskowej Służbie Geograficznej KG AK „Schronisko", dla której wykonał mapę zboczeń magnetycznych Polski 1:1000 000 oraz określał szczegółowe współrzędne topograficzne obozów koncentracyjnych i jenieckich.

Lata 1939–1944 to okres dalszych intensywnych terenowych badań grawimetrycznych i magnetycznych, samokształcenia oraz kameralnej pracy naukowej. Publikacja dotyczącą wyrównania triangulacji I rzędu, która miała być przedstawiona jako rozprawa doktorska i zyskała wstępne pozytywne oceny – została niestety zniszczona w czasie Powstania Warszawskiego. Badania magnetyczne po zakończeniu II wojny światowej zostały podsumowane w publikacji pt. *Anomalie magnetyczne w Polsce*, która w 1948 r., jako rozprawa doktorska, została obroniona na PW.

W latach 1945–1947 dodatkowo prowadził wykłady z geografii i geofizyki na Uniwersytecie Łódzkim, na PW (1950–1951) i Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie.

W latach 1952–1954 był kierownikiem Świętokrzyskiej Stacji Terenowej Instytutu w Kielcach. W 1953 r. wraz z najbliższymi współpracownikami – żoną Katarzyną i Bolesławem Kubicą – odkrył w utworach mioceńskich zapadliska przedkarpackiego w okolicy Mokrzyszowa jedno z największych złóż siarki na świecie, a potem w ciągu ćwierćwiecza – kolejne złoża.

Pierwszą dokumentację złoża siarki w Tarnobrzegu opracowano już w styczniu 1954 r. Dokumentacje kolejnych złóż powstały w ekspresowym tempie: w 1955 r. – złoża w Solcu k. Szydłowa, 1956 r. – złoża Piaseczno, 1957 r. – złóż w Grzybowie, Świniarach i Woli Żyznej-Gackach. Opracowane 12 dokumentacji złóż stanowiły podstawę dynamicznego rozwoju aglomeracji przemysłowej w widłach Wisły i Sanu (6 kopalń siarki) i powstania nowego województwa tarnobrzeskiego. Odkrycia w krótkim czasie wyniosły Polskę na podium światowych producentów siarki i na pierwsze miejsce w świecie jako eksportera siarki elementarnej.

Stanisław Pawłowski był również współodkrywcą złóż gazu ziemnego koło Lubaczowa, wysadu solnego w Rogóźnie, fosforytów na Lubelszczyźnie oraz biłgorajskiej anomalii grawimetrycznej.

W 1954 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1964 r. Rada Państwa nadała tytuł profesora zwyczajnego.

Od 1976 r. Stanisław Pawłowski był członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk. Jako poseł (bezpartyjny), w ciągu dwóch kadencji (1965–1972), uczestniczył w pracach licznych komisji sejmowych, zwracając uwagę na konieczność racjonalnej gospodarki surowcami energetycznymi.

Z końcem 1980 r. przeszedł na zasłużoną emeryturę, ale nadal angażował się w prace Instytutu. Jako emeryt pracował jeszcze do końca marca 1982 r.

Za wybitne osiągnięcia został odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Złotym Krzyżem Zasługi. Dwukrotnie otrzymał Nagrodę Państwową I stopnia, w 1955 r. indywidualną, a w 1976 r. zespołową.

W dniu 4.09.2010 r. w Tarnobrzegu odbyło się uroczyste odsłonięcie pomnika – trzymetrowej wysokości stojąca postać Stanisława Pawłowskiego, trzymającego w ręku bryłę siarki, została odlana z brązu i ustawiona na granitowym postumencie z napisem:
PROF. STANISLAW PAWLOWSKI ODKRYWCA POLSKIEJ SIARKI.

Anna Bagińska

Henryk Pendias
(1921–1994)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1953–1990

Henryk Pendias urodził się 3.02.1921 r. w Chojnie k. Rawicza, jako syn Wojciecha i Marty z d. Jax. Zmarł po krótkiej chorobie w dniu 20.01.1994 r., został pochowany na cmentarzu parafialnym w Puławach.

W 1939 r. ukończył cztery klasy gimnazjum. Dalszą naukę przerwała wojna. Dzięki jego przymusowej pracy, w lesie i mleczarni, rodzina Pendiasów uniknęła wysiedlenia do Generalnego Gubernatorstwa. W tym czasie otrzymał od miejscowej organizacji powstańczej zadanie konspiracyjne – nasłuchu radia BBC, przekazując informacje do kolportażu podziemnego. Po zakończeniu wojny wznowił naukę w Liceum Przyrodniczym w Rawiczu i w styczniu 1946 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. W lutym tego samego roku rozpoczął studia na Wydziale Chemii Uniwersytetu Poznańskiego. W 1950 r. ukończył studia, uzyskując stopień magistra filozofii w zakresie chemii na podstawie pracy pt. *Utlenianie indygokarminu tlenem powietrza wobec fermentów nieorganicznych.* W związku z tym, że Henryk Pendias w czasie studiów odbył szereg praktyk w ramach prac terenowych, w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) mógł zdać dodatkowo egzamin z geologii.

W 1950 r. Henryk Pendias rozpoczął pracę w Dolnośląskiej Stacji Terenowej PIG we Wrocławiu. Ten okres to pionierskie lata polskiej geologii na Dolnym Śląsku. Henryk Pendias przez niemal dwa lata jako pracownik PIG był zatrudniony w Poznaniu jako asystent prof. K. Smulikowskiego. W latach 1952–1962 pełnił funkcję kierownika Pracowni Geochemii i Petrografii we Wrocławiu. Zorganizował tam pracownię chemiczną, gdzie wykonywał wraz ze współpracownikami setki analiz minerałów i skał. Zainteresowania naukowe Henryka Pendiasa skupiały się na geochemii i mineralogii granitoidów i skał wulkanicznych masywu strzegomskiego – badał występowanie wolframitu, kasyterytu i molibdenitu, a także pierwiastki rzadkie w węglu Zagłębia Wałbrzyskiego. W 1957 r. został mianowany adiunktem, a w styczniu 1962 r. otrzymał stopień doktora nauk przy-

rodniczych na podstawie pracy pt. *Geochemiczne profile z okolicy Radzimowic na Dolnym Śląsku*. W grudniu tego samego roku został przeniesiony służbowo do Warszawy, gdzie objął stanowisko kierownika Zakładu Geochemii Instytutu. Zakładem tym (zmieniającym kilkakrotnie nazwę) kierował nieprzerwanie 28 lat, aż do przejścia na emeryturę. Świadczy to o ogromnej umiejętności kierowania zespołem i pobudzania aktywności pracowników. Był człowiekiem niezwykle pracowitym, skromnym i życzliwym.

W dorobku naukowym Henryk Pendias ma około 100 opracowań archiwalnych i publikowanych. Największe z nich to opracowanie (we współautorstwie z Wacławem Ryką) pt. *Chemizm skał magmowych Polski w ujęciu regionalnym i genetycznym* (1981). Szczególne miejsce zajmują książki dotyczące problematyki pierwiastków śladowych, a te napisane wspólnie z żoną, Aliną Kabatą-Pendias, przekroczyły swoim znaczeniem granice Polski. Ich wspólne prace dotyczyły geochemii środowiska, obiegu biologicznego pierwiastków śladowych i zagadnień ochrony środowiska. Są to: *Pierwiastki śladowe w środowisku biologicznym* (1979), *Trace elements in soils and plants* (1984), *Biogeochemia pierwiastków śladowych* (1993).

W 1993 r. Henryk Pendias otrzymał tytuł Honorowego Członka Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego, którego był jednym z członków-założycieli. W latach 1973–1980 był członkiem Rady Naukowej Instytutu Geochemii i Mineralogii Uniwersytetu Warszawskiego, a w latach 1980–1984 członkiem Komisji Nauk Mineralogicznych PAN.

Praca naukowa, postawa osobista, działalność zawodowa i społeczna były wysoko cenione i za to Henryk Pendias został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (1961), Złotym Krzyżem Zasługi (1970) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1975). Otrzymał również Odznakę Zasłużony dla polskiej geologii (1981).

Marta Kuberska, Aleksandra Kozłowska

Józef Poborski
(1912–1998)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1936–1939, 1952–1966

Józef Poborski urodził się 6.04.1912 r. w Lusławicach, zmarł 21.08.1998 r. w Krakowie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Batowickim.

Studia matematyczne rozpoczął na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, w 1931 r. przeniósł się na Wydział Górniczy Akademii Górniczej, gdzie uzyskał dyplom inżyniera górniczego w 1938 r.

Jeszcze przed ukończeniem studiów, w 1936 r., podjął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG). Asystował w pracach terenowych Andrzejowi Bolewskiemu i Stefanowi Z. Różyckiemu, a następnie prowadził samodzielne roboty górnicze i wiercenia w poszukiwaniach rud żelaza i fosforytów na północno-wschodnim obrzeżeniu Gór Świętokrzyskich.

Zainteresowania solami zaczęły się u niego podczas okupacji, gdy od listopada 1939 r. do końca stycznia 1945 r. pracował w żupie solnej w Bochni jako geolog-mierniczy kopalni.

Po wojnie, w latach 1945–1982 r., Józef Poborski pracował w Akademii Górniczej (następnie: Górniczo-Hutniczej – AGH), gdzie w 1950 r. obronił pracę doktorską pt. *Złoże solne Bochni na tle geologicznym okolicy*. Nawiązując do przedwojennego Zakładu Halurgii, stworzonego przez prof. Edwarda Windakiewicza, reaktywował na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym AGH w latach 1949–1952 Zakład Złóż Soli, a od 1952 r. był jego kierownikiem aż do emerytury, na którą odszedł w 1982 r. W 1972 r. otrzymał tytuł naukowy profesora zwyczajnego.

Pracę w AGH J. Poborski łączył w latach 1946–1963 z obowiązkami pracownika PIG, prowadząc w latach 1946–1948 badania geologiczne i geofizyczne w regionie kujawskim. Jako pierwszy przeprowadził w 1946 r. rekonesans geologiczny w kopalniach soli w Inowrocławiu i Wapnie, w 1947 r. zorganizował pierwszą po wojnie grupę sejsmiczną w celu rozpoznania wysadu solnego Góra k. Inowrocławia. Podczas badań nad strukturą solną Izbica Kujawska-Łęczyca odkrył w 1950 r. w rejonie Łęczycy rudonośne utwory doggeru (co zainicjowało

późniejsze zainteresowanie rudami żelaza pod Łęczycą), następnie rozpoczął intensywne badania wysadu kłodawskiego w związku z planowaną w tych okolicach budową kopalni.

Józef Poborski był wybitnym specjalistą geologii salinarnej i geologii górniczej w złożach solnych. Koncentrował się w swoich badaniach na obszarze tzw. polskiej prowincji cechsztyńskiego zagłębia solnego i wysadach solnych Polski środkowej (np. *Cechsztyńskie zagłębie solne Europy środkowej na ziemiach Polski*, 1960) oraz na miocenie solonośnym i złożach solnych Podkarpacia (np. *Złoże solne Bochni na tle geologicznym okolicy*, 1952). Jego prace z lat 50–80. XX w. o stratygrafii, zróżnicowaniu litofacjalnym ewaporatów permskich i budowie geologicznej wysadów solnych (Inowrocław, Kłodawa, Wapno) oraz złóż solnych w zapadlisku przedkarpackim przez wiele lat należały do kanonów literatury geologicznej. Stale współpracując z przemysłem solnym, był niekwestionowanym autorytetem w rozwiązywaniu trudnej problematyki warunków geologiczno-górniczych w złożach soli oraz różnorodnych zagadnień w zakresie geologii górniczej.

Dużo podróżował i był uznanym w świecie znawcą problematyki formacji solnych. Pracował jako ekspert w dziedzinie geologii górniczej złóż surowców chemicznych lub jako profesor-wykładowca (znał biegle język angielski i hiszpański) na kilku kontynentach i w wielu krajach m.in. w Chile, Brazylii, Wenezueli, USA, Etiopii, Iraku.

Jego nieocenioną zasługą było stworzenie własnej szkoły geologii i górnictwa salinarnego, która kształciła przez dziesięciolecia kadrę geologów i inżynierów górników dla przemysłu wydobywczego. Dorobek naukowy Józefa Poborskiego to ponad 125 publikacji, których w większości był jedynym autorem, oraz dziesiątki ekspertyz i opracowań naukowo-badawczych.

Stworzył on nowy wzór badania i rozwiązywania problemów geologii salinarnej, bazujący na rzetelnym i szczegółowym dokumentowaniu obserwacji geologicznych, zdyscyplinowanej interpretacji i wnioskowaniu, popartych ogromną wiedzą teoretyczną i praktyczną i jednocześnie nawiązujących do regionalnej budowy geologicznej. Zawsze uważał się za geologa górniczego, dlatego jego prace były mocno zakorzenione w geologii stosowanej: poszukiwawczej, złożowej i górniczej (np. *Geological Prediction of the Mining Feasibility within the Salt Domes of Upper Permian Zechstein, Central Poland*, Ślizowski, Poborski, 1983).

Otrzymał wiele odznaczeń, w tym: Nagrodę Państwową II stopnia (1968) i Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

Prywatnie czuł się silnie związany z rodzinnymi stronami, zajmował się historią regionu, był jednym z inicjatorów utworzenia i współtwórcą Rożnowsko-Ciężkowickiego Parku Krajobrazowego. Kolejnymi jego pasjami były muzyka, rysunek i przyroda, którą podziwiał jako wytrawny turysta, w wędrówkach zaś nieodzownymi towarzyszami były młotek geologiczny, kompas i notatnik, bo zawsze można odkryć coś nowego.

W pamięci tych, którzy go znali, pozostanie jego szczupła postać, odpoczywającego w biurze głównego geologa kopalni soli po wielogodzinnej wędrówce wyrobiskami, ze smakiem popijającego herbatę z obowiązkową szczyptą karnalitu („...to dla kondycji i zdrowia...") i dyskutującego z werwą o geologii. W kącie zaś – wyładowany plecak z zebranymi okazami soli.

Katarzyna Poborska-Młynarska, Grzegorz Czapowski

Józef Porzycki
(1932–1998)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1956–1993

Józef Porzycki urodził się 24.05.1932 r. w Barwałdzie Średnim k/Wadowic, zmarł 9.01.1998 r. w Sosnowcu, gdzie został pochowany na cmentarzu przy ul. Gen. Władysława Andersa.

Gimnazjum i liceum ukończył w Wadowicach już po zakończeniu wojny. W latach 1951–1956 studiował w Donieckim Instytucie Przemysłowym Politechniki Donieckiej. W czerwcu 1956 r. obronił pracę dyplomową pt. *Stratygrafia otwornicowa dolnego karbonu zachodniego skrzydła antykliny kiziłowskiej* wykonaną pod kierunkiem B.S. Panowa.

Po powrocie do kraju rozpoczął pracę w Instytucie w Warszawie, gdzie pod nadzorem Edwarda Ciuka prowadził wspólnie z Michałem Marcem i Wiesławem Malczykiem prace terenowe związane z trzeciorzędowymi złożami węgla brunatnego: Gubin, Jordanów Śląski, Korfantów, Świecie-Grodek, Tarczew, Włocławek i innych. W 1957 r. objął stanowisko asystenta. W 1959 r. dostał polecenie opracowania założeń geologicznych dla otworu Kryłów w rejonie hrubieszowskim, w celu rozpoznania możliwości występowania węgla kamiennego, odkrytego wcześniej na Wołyniu przez Jana Samsonowicza.

Przypisanie merytoryczne do prac związanych z węglem kamiennym spowodowało, że przeniósł się do Stacji Terenowej Instytutu w Czeladzi. W tym czasie przystąpił do opracowania projektów badań w obszarach Górnośląskiego Zagłębia Węglowego i regionu lubelskiego. Na podstawie materiałów z kilku otworów wiertniczych wykonanych na Lubelszczyźnie dokonał pierwszego podziału litostratygraficznego opublikowanego w 1966 r. w „Pracach Instytutu Geologicznego". Zarówno podział, jak i określenie Lubelskie Zagłębie Węglowe (LZW) w kolejnych latach ewaluowały do wersji aktualnie stosowanej w literaturze. Podsumowaniem tych badań było wydanie *Atlasu geologicznego Lubelskiego Zagłębia Węglowego* w skali 1:200 000 (1978). J. Porzycki był też autorem pierwszych dokumentacji złóż Łęczna i Chełm oraz opracowań regionalnych wykonanych w trakcie zagospodarowania górniczego LZW. Rozwój litofacjalny karbonu lubelskiego był przedmiotem dysertacji opracowanej w 1981 r. pod kierunkiem prof. J. Znoski.

W latach 1980–1993 był kierownikiem Oddziału Górnośląskiego Instytutu w Sosnowcu. Wtedy też, we współpracy ze Zdzisławem Dembowskim, był redaktorem naukowym monografii pt. *Karbon Lubelskiego Zagłębia Węglowego* (1988). Ta praca była podstawą procesu habilitacyjnego ukończonego w 1991 r. Ostatnim opracowaniem naukowym Józefa Porzyckiego były rozdziały do monografii *Carboniferous in Poland* (Zdanowski, Żakowa, red., 1995). Nagła utrata kondycji zdrowotnej w 1993 r. wyeliminowała go z intensywnego życia zawodowego w wieku 61 lat i po kilku miesiącach ciężkiej choroby odszedł z Instytutu na emeryturę.

Za wykonane prace i za rozwój badań w Instytucie został odznaczony Nagrodą Państwową (1972), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979), Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego (1994) i wieloma innymi odznaczeniami państwowymi, resortowymi i regionalnymi.

Albin Zdanowski

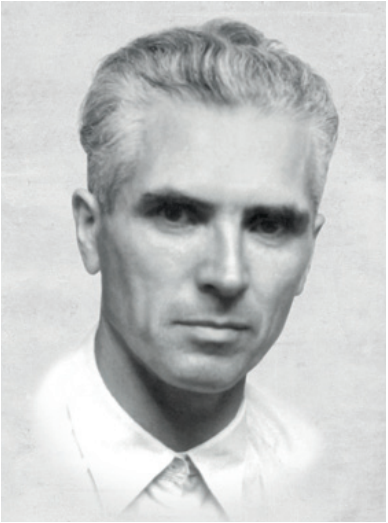

Władysław Pożaryski
(1910–2008)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1938–1991

Władysław Pożaryski urodził się 4.12.1910 r. w Warszawie. Zmarł 5.03.2008 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Jego rodzicami byli Mieczysław, inżynier elektryk zwany ojcem elektryków polskich, i Wanda Maria z d. Grzegorzewska.

Maturę uzyskał w Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczym im. Stefana Batorego w Warszawie. W tym samym roku rozpoczął studia geologiczne na Uniwersytecie Warszawskim (UW). W 1934 r. otrzymał dyplom magistra filozofii w zakresie geologii i paleontologii na podstawie pracy poświęconej kredzie i kenozoikowi okolic Kazimierza Dolnego. Obowiązkową służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Rezerwy Saperów w Modlinie. Ukończył ją w stopniu plutonowego w 1935 r.

Do września 1937 r. pracował w Muzeum Techniki i Przemysłu w Warszawie na stanowisku asystenta do spraw geologii. Od października 1937 r. do sierpnia 1938 r. był asystentem prof. Jana Lewińskiego na UW. W 1938 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG), w którym pozostał do emerytury (w trakcie II wojny światowej był pracownikiem Amt für Bodenforschung). W tym samym roku opublikował rozprawę pt. *Stratygrafia senonu w przełomie Wisły między Rachowem a Puławami*, na podstawie której uzyskał w 1940 r. stopień doktora na działającym w konspiracji UW.

We wrześniu 1944 r., podczas ewakuacji Warszawy, został wywieziony do obozu koncentracyjnego, najpierw do Oświęcimia, a następnie do Litomierzyc, skąd wrócił do Warszawy w maju 1945 r.

W 1948 r. opublikował pracę pt. *Jura i kreda między Radomiem, Zawichostem i Kraśnikiem*, uznaną w 1951 r. za pracę habilitacyjną. Od 1952 r. pracował również jako profesor na Wydziale Geologii UW oraz kierownik Zakładu Mikropaleontologii, które to stanowiska piastował do 1969 r. W 1954 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1964 r. profesora zwyczajnego. W 1969 r. został powołany w poczet członków korespondentów PAN

i Niemieckiej Akademii Nauk. W 1976 r. został członkiem rzeczywistym PAN, a w latach 1978–1986 członkiem Komisji Nagród Państwowych.

Jednym z pierwszych kierunków zainteresowań Władysława Pożaryskiego była mikropaleontologia. Tuż po wojnie zorganizował w PIG laboratorium i Pracownię Mikropaleontologiczną, której był kierownikiem do 1953 r. Pod jego kierunkiem, w ciągu kilku lat, zebrano i usystematyzowano olbrzymi materiał dokumentacyjny i opracowano stratygrafię mikropaleontologiczną mezozoiku Niżu Polskiego. Następnie został kierownikiem Zakładu Geologii Niżu (1955–1964) i Pracowni Geologii Wgłębnej (1964–1978).

Główny wysiłek skierował na badania geologii regionalnej całego Niżu Polskiego, bardzo słabo jeszcze znanej po II wojnie światowej. Do badań tych zorganizował w PIG w 1955 r. cały zespół specjalistów, z którym badał stratygrafię i tektonikę tego obszaru na podstawie licznych prac geofizycznych i coraz głębszych wierceń. Praca ta została podsumowana w 1961 r. wielką syntezą geologiczną pt. *Budowa geologiczna Niżu Polskiego*. Wiele opublikowanych na ten temat monografii ma nadal fundamentalne znaczenie, także dla poszukiwań złóż ropy naftowej i gazu ziemnego.

Był członkiem wielu komitetów, komisji i rad naukowych. Z zagranicznych instytucji można wymienić członkostwo w Niemieckiej Akademii Przyrodników Leopoldina (*Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina*) (Halle) oraz członkostwo honorowe *Deutsche Gesellschaft für Geologische Wissenschaften* (NRD) i Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

Odbył ponad 50 zagranicznych podróży naukowych do ZSRS, Szwecji, Danii, Islandii, Wielkiej Brytanii, Holandii, Belgii, Luksemburga, Francji, Włoch, Szwajcarii, Austrii, RFN, NRD, Czechosłowacji, Rumunii, Węgier, Meksyku, Stanów Zjednoczonych i Kanady, podczas których wygłosił wiele referatów i wykładów.

Władysław Pożaryski był autorem około 300 opracowań, opublikowanych głównie w wydawnictwach Państwowego Instytutu Geologicznego. Był też kierownikiem 32 prac magisterskich i promotorem 20 doktoratów.

Otrzymał Nagrody Państwowe: II stopnia indywidualną (1955) i zespołową (1964). Odznaczony został m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1955), Orderem Sztandaru Pracy I klasy, Krzyżem Oficerskim, Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą i Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski (2000), a także Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego.

Włodzimierz Mizerski

Stanisław Marian Przeniosło
(1935–2008)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1953–2006

Stanisław Marian Przeniosło urodził się 21.03.1935 r. w Przesławicach w powiecie miechowskim. Zmarł 7.02.2008 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Służewskim Starym.

Jego rodzice, Bolesław i Zofia z Guzików, posiadali niewielkie gospodarstwo rolne.

Najpierw uczył się w szkole podstawowej w Koniuszy, następnie w Prywatnym Gimnazjum i Liceum Ks. Misjonarzy w Krakowie, gdzie w 1951 r. ukończył 10. klasę, po czym do 1953 r. uczęszczał do Technikum Geologicznego Ministerstwa Górnictwa w Krakowie, gdzie zdał egzamin dojrzałości. Z nakazu pracy w dniu 1 lipca 1953 r. rozpoczął pracę w Instytucie w Warszawie, na stanowisku p.o. młodszego asystenta w Zakładzie Surowców Skalnych (po reorganizacji – w Zakładzie Złóż Surowców Specjalnych).

W latach 1954–1958 studiował w Wieczorowym Studium Geologii Technicznej działającym przy Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego, które ukończył, przedstawiając pracę dyplomową dotyczącą piaskowców szydłowieckich. W latach 1959–1962 studiował eksternistycznie na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym Akademi Górniczo-Hutniczej, gdzie uzyskał tytuł magistra inżyniera, przedkładając pracę pt. *Wstępne opracowanie mineralizacji uranowej na kontakcie granitów z łupkami mikowymi Pogórza Izerskiego* przygotowaną pod kierunkiem prof. Stanisława Jaskólskiego.

Problematyka prospekcji uranu była głównym nurtem jego działalności badawczej przez wiele lat. Z Zakładem Złóż Pierwiastków Rzadkich i Promieniotwórczych był związany od momentu jego powstania, tj. od 1957 r. Kontynuując prace badawcze w Sudetach, w 1967 r., uzyskał stopień doktora na podstawie dysertacji pt. *Uran w aluwiach na tle jego zawartości w skałach we wschodniej części metamorfiku Lądka i Śnieżnika Kłodzkiego* przygotowanej pod kierunkiem prof. S. Jaskólskiego. Był znakomicie przygotowany do prospekcji złóż rud uranu, gdyż w 1963 r., jako jeden z pierwszych młodych polskich badaczy, otrzymał stypendium Międzynarodowej Agen-

cji Energii Atomowej i odbył półroczny staż we Francji. W 1964 r. został adiunktem, a w lutym 1968 r. powołano go na stanowisko kierownika Zakładu Złóż Rud Metali Nieżelaznych. Zajął się wówczas badaniami petrograficzno-geochemicznymi rud Zn-Pb i okruchowymi złożami chromitów. W 1971 r. otrzymał stanowisko docenta. Wkrótce jednak diametralnie zmieniły się kierunki jego badań. W marcu 1972 r. wyjechał do Gabonu jako ekspert Programu ONZ ds. Rozwoju (UNDP), gdzie zajmował się strategicznymi poszukiwaniami rud miedzi i złota. W 1973 r. wyjechał ponownie jako ekspert UNDP do Republiki Haiti. Przez sześć lat zajmował się tam strategicznymi poszukiwaniami geochemicznymi złóż surowców mineralnych, inwentaryzacją złóż i przejawów mineralizacji, opracowywaniem map metalogenicznych i prognostycznych. Prowadzone przez niego prace doprowadziły do odkrycia kilku porfirowych złóż miedzi (Douvray, Blondin, Vallieres) oraz szeregu przejawów okruszcowania złotem.

Interesując się piłką nożną, przez wiele lat na Haiti bacznie obserwował styl gry reprezentacji tego kraju. Swoje obserwacje przekazał selekcjonerowi polskiej reprezentacji, Kazimierzowi Górskiemu, który opracował odpowiednią taktykę gry. W efekcie na Mistrzostwach Świata w 1974 r. polscy piłkarze sprawili Haitańczykom tęgie lanie.

Jesienią 1981 r. w gorącym okresie festiwalu „Solidarności", Stanisław Przeniosło uzyskał jednogłośną rekomendację działających wówczas partii politycznych i NSZZ „Solidarność" na stanowisko zastępcy dyrektora instytutu ds. geologii złóż surowców mineralnych i prognoz surowcowych. Funkcję tę pełnił w latach 1981–1987 r., a następnie, w latach 1992–2001, kierował Zakładem Geologii Gospodarczej. Jak wielu geologów, zajmujących się badaniem złóż surowców mineralnych, w naturalny sposób zajął się geologią gospodarczą i tę dziedzinę geologii w nowoczesny sposób rozwinął w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG). Był twórcą nowej, skomputeryzowanej formy *Bilansu Zasobów Kopalin i Wód Podziemnych w Polsce*, który jest opracowywany nieprzerwanie od 1953 r., oraz inicjatorem komputerowego Systemu Gospodarki i Ochrony Bogactw Mineralnych Polski MIDAS. Przez wiele lat był wiceprzewodniczącym Komisji Zasobów Kopalin przy ministrze środowiska, będąc odpowiedzialnym za kluczowe kopaliny dla polskiej gospodarki: kopaliny energetyczne i metaliczne. Na zlecenie KGHM wspólnie z S. Oszczepalskim uczestniczył w rozpoznaniu złóż miedzi w Katandze (Demokratyczna Republika Kongo), a wcześniej, w 1981 r., przeprowadził z H. Sylwestrzakiem rekonesans terenowy w Algierii w celu oceny możliwości występowania złóż rud uranu.

Stanisław Przeniosło posiadał wiele odznaczeń państwowych, w tym Złoty Krzyż Zasługi (1970) i Krzyż Kawalerski Orderu Polonia Restituta, ale najbardziej cenił sobie Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego (1994), którą zwykle nosił wpiętą w klapę marynarki.

Stanisław Przeniosło przeszedł na emeryturę 30 czerwca 2005 r., z uwagi jedak na duże zaangażowanie w bieżące prace, związanie z modernizacją bazy MIDAS, kontynuował pracę w PIG do końca 2006 r. Będąc pracownikiem PIG przez 53,5 roku (!), stał się osobą o najdłuższym stażu pracy w historii Instytutu i jest to rekord prawdopodobnie niemożliwy do pobicia.

Stanisław Przeniosło był człowiekiem prostolinijnym, bezpośrednim i bardzo uczciwym. Zawdzięczając wszystko wyłącznie swojej pracy, przeszedł w Instytucie drogę od technika do zastępcy dyrektora.

Stanisław Wołkowicz

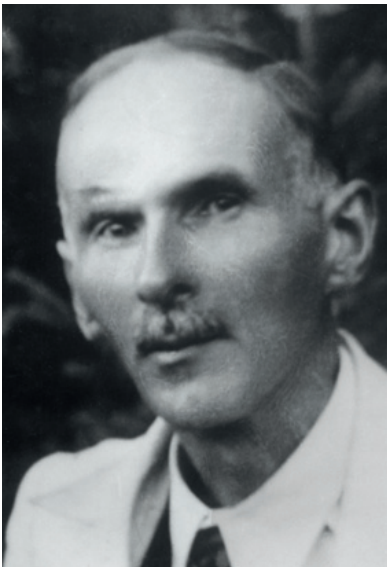

Ferdynand Karol Eugeniusz Rabowski (1884–1940)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1920–1933

Ferdynand Karol Eugeniusz Rabowski urodził się 5.02.1884 r. we Włocławku. Zmarł 19.04.1940 r., został pochowany na Nowym Cmentarzu w Zakopanem.

Pochodził z ewangelickiej rodziny przedsiębiorcy Juliusza Eugeniusza Rabowskiego i Anny Wiktorii z Braunów.

W latach 1897–1900 chodził do gimnazjum w Warszawie, w 1901 r. przeniósł się do Zakopanego, gdzie uczył się prywatnie, maturę zdał w 1903 r. W tym samym roku podjął studia geograficzne u prof. Edwarda Brucknera w Bernie, a po przeniesieniu się w 1904 r. na uniwersytet w Lozannie – studia geologiczne u prof. Maurice'a Lugeona. W 1909 r. został współpracownikiem Szwajcarskiej Komisji Geologicznej, prowadząc przez wiele lat prace geologiczno-kartograficzne w Prealpach Berneńskich i Alpach Pennińskich. Prace przerwał w 1919 r. w związku z powrotem do odrodzonej Polski. Przed wyjazdem Rabowski przedstawił Szwajcarskiej Komisji Geologicznej pierwszą część (szczegółowe opisy terenu i tektonika) niedokończonej wielkiej monografii pt. *Les Prréalpes entre le Simmental et le Diemtigtal*, stanowiącej objaśnienia do wydanej w 1912 r. mapy geologicznej rejonu (1:50 000). Na jej podstawie uzyskał w 1920 r. doktorat z filozofii na Uniwersytecie Warszawskim.

W styczniu 1920 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG), zajął się kartografią geologiczną i tektoniką Tatr, a w latach 1924 i 1926–1928 równolegle prowadził prace kartograficzne w Karpatach Wschodnich. Od młodości miał kłopoty ze zdrowiem (płuca, później choroba Parkinsona), które z czasem nasilały się, i z ich powodu w 1933 r. przeszedł na emeryturę, mając 49 lat. Ale swoje badania w Tatrach prowadził do końca życia. Jako emeryt zamieszkał w Zakopanem, korzystał ze wsparcia finansowego Funduszu Kultury Narodowej i Towarzystwa Muzeum Ziemi, a w latach 1938–1939 – także PIG.

Wielkie predyspozycje Ferdynanda Rabowskiego do badań gór typu alpejskiego ujawniły się już na początku jego studiów u prof. M. Lugeona. Stąd M. Lugeon zaproponował mu w 1906 r. podjęcie badań bardzo skomplikowanego geologicznie rejonu Simmental w Prealpach. Uzyskane wyniki badań zachęciły Szwajcarską Komisję Geologiczną do zlecenia Ferdynandowi Rabowskiemu w 1909 r. dokonania rewizji geologii sąsiedniego obszaru.

Swoje bogate doświadczenia alpejskie wykorzystał w badaniach geologicznych Tatr, kładąc podwaliny pod nowoczesne koncepcje ich budowy. Dobra znajomość triasu alpejskiego pomogła mu stwierdzić, że zaliczone przez V. Uhliga do jury wapienie i dolomity serii wierchowej należą do triasu środkowego, co miało przełomowe znaczenie w ustaleniu głównych elementów tektonicznych. W serii wierchowej wyróżnił strefę autochtoniczną i nasunięte na nią dwa fałdy leżące: niższy, Czerwonych Wierchów i wyższy, Giewontu. Wspólnie z Walerym Goetlem wyróżnił w serii reglowej dwie płaszczowiny rozpadające się na kilka elementów drugorzędnych.

Ferdynand Rabowski nie ukończył swoich prac tatrzańskich; zostało po nim wiele materiałów rękopiśmiennych. Z inicjatywy Stanisława Sokołowskiego, po wojnie wydano część z nich, m.in. w 1953 r. *Mapę geologiczną serii wierchowej Tatr Polskich* w skali 1:20 000, a w 1959 r. – bogate materiały dokumentacyjne do mapy, opracowane przez Zbigniewa Kotańskiego, pt. *Serie wierchowe w Tatrach Zachodnich* („Prace Instytutu Geologicznego", tom 27).

Był znakomitym geologiem terenowym, zafascynowanym geologią gór, odznaczającym się wielką wyobraźnią przestrzenną i pracowitością. Pracę w terenie wysokogórskim ułatwiała mu zdobyta w Tatrach znajomość techniki wspinaczkowej, rozwijana w Alpach. Był człowiekiem skromnym, skupionym na swojej pracy, ale chętnie dzielącym się wiedzą. Pisał mało, jego artykuły cechuje zwięzłość, precyzja i podawanie nowych, istotnych treści. Tak wspominał go prof. M. Lugeon (1949): „*Rabowski wykazywał zawsze niejaką rezerwę, która wynikała z pewnego rodzaju nieśmiałości. On raczej słuchał, niż mówił, ale kiedy rozpoczął wykładać swój sposób pojmowania, widzenia, interpretowania, inni milkli, gdyż w jego przemówieniach zawsze były zawarte oryginalne poglądy*".

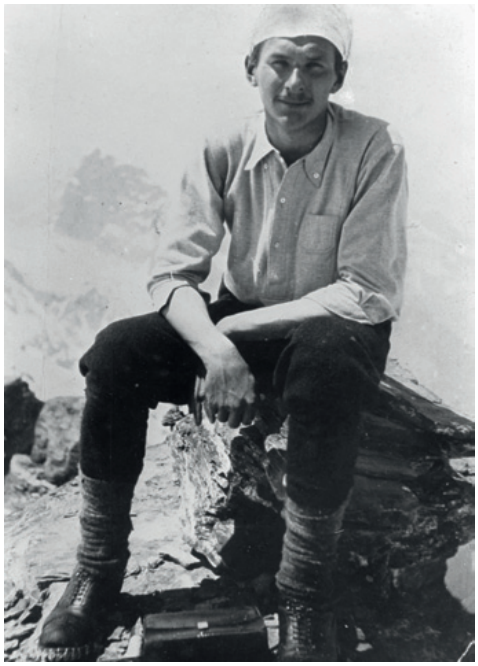

Walka Ferdynanda Rabowskiego z rozwijającą się chorobą stała się z czasem prawdziwym heroizmem. Zmarł kilka dni po powrocie z ostatniej górskiej wyprawy do Doliny Chochołowskiej.

Jerzy B. Miecznik

Romuald Karol Rosłoński
(1880–1956)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1937

Romuald Karol Rosłoński urodził się 10.03.1880 r. w Bednarowie k. Kałusza w województwie stanisławowskim, jego rodzicami byli Roman Rosłoński i Wilhelmina z d. Hübner. Zmarł 4.01.1956 r. w Krakowie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

Uczęszczał do szkół w Szczercu i Buczaczu. W 1898 r. ukończył III Gimnazjum Klasyczne im. Franciszka Józefa we Lwowie. Po zakończeniu rocznej służby wojskowej rozpoczął studia na Wydziale Inżynierii Lądowo-Wodnej Szkoły Politechnicznej we Lwowie, gdzie otrzymał dyplom inżyniera w maju 1904 r. W czasie studiów, od 1903 r., pracował jako asystent w Katedrze Budownictwa Wodnego Politechniki oraz na stanowisku inżyniera w Wodociągach Lwowskich. W latach 1906–1907 studiował budownictwo wodne na politechnice w Charlottenburgu k. Berlina, a po uzyskaniu stypendium pojechał na studia uzupełniające na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. Będąc w Stanach Zjednoczonych, pracował jako inżynier przy budowie metra oraz Centralnego Wodociągu dla Nowego Jorku.

Po powrocie do kraju, w 1909 r., został zatrudniony w Krakowskiej Dyrekcji Dróg Wodnych, gdzie pracował przy budowie obiektów hydrotechnicznych. Równolegle studiował nauki przyrodnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim – głównie geologię, klimatologię, meteorologię i geofizykę.

W 1909 r. na politechnice we Lwowie uzyskał stopień doktora nauk technicznych, broniąc pracę na temat wydajności i oddziaływania studni. W 1913 r. kierował budową wodociągu i kanalizacji w Przemyślu, gdzie został zatrudniony na stanowisku dyrektora do 1918 r.

W 1919 r. przeszedł do nowo powołanego Państwowego Instytutu Geologiczego (PIG) w Warszawie, w którym pracował do 1937 r. Był pionierem hydrogeologii, nazywanej wówczas hydrologią wód podziemnych. Od 1923 r. kierował pionem hydrologicznym, który później przemianowano na Wydział Hydrogeologiczny PIG. Wspólnie z Janem Samsonowi-

czem badał wody artezyjskie niecki łódzkiej. Przez wiele lat prowadził badania hydrodynamiki na obszarze Górnośląskiego Zagłębia Węglowego, na Niżu Polskim rozpoznał wody lecznicze i prowadził nad nimi badania. Na obszarze Karpat opracował strefy ochronne dla wielu źródeł wód leczniczych (np. w Krynicy i Rymanowie).

Zajmował się bilansami wodnymi zlewni rzek, poszukiwaniem i ochroną wód mineralnych. Wprowadził do praktyki nowe, własne metody badawcze, będące podstawą oryginalnych wyników.

Równolegle utrzymywał ożywione kontakty z Politechniką Lwowską, gdzie w 1925 r. habilitował się w dziedzinie hydrologii.

Romuald Rosłoński był pierwszym hydrogeologiem w Polsce, jego dorobek obejmuje ponad 70 prac z szerokiego zakresu: hydrologii dróg śródlądowych, regulacji dróg wodnych, hydrometrii, w tym prawie 50 dotyczy hydrogeologii. Do jego pionierskich osiągnięć należy zaliczyć stwierdzenie radioaktywności wód ze źródeł w Żurawiczach na Wołyniu, opracowanie bilansów wodnych rzek polskich oraz informatorów do planowania sieci kanalizacyjnej w rozbudowujących się miastach w kraju, kartografia hydrogeologiczna i rozpoznawanie miejsc występowania i zasobów wód podziemnych. Podjęte w latach 1935–1937 prace nad przygotowaniem map hydrogeologicznych Polski w skali 1:300 000 przerwał wybuch wojny. Do jego oryginalnych prac należy klasyfikacja wód mineralnych oraz podział wód podziemnych i mineralnych opublikowane w 1927 r. W praktyce inżynierskiej w Polsce kierował budową wodociągów i kanalizacji, opracował wiele ekspertyz geologicznych i hydrogeologicznych, m.in. dla budowanych w okresie międzywojennym zbiorników retencyjnych.

W okresie po II wojnie światowej był profesorem-założycielem Politechniki Krakowskiej, gdzie od 1945 r. sprawował funkcję kierownika II Katedry Budownictwa, a później Katedry Budowy Zapór i Siłowni Wodnych. Prowadził wykłady z melioracji wodnych, kultury torfowisk, budowy stawów rybnych, hydrologii, hydrogeologii.

Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi oraz uzyskał Nagrodę Państwową II stopnia za całokształt pracy w dziedzinie hydrologii.

Andrzej Sadurski

Andrzej Różkowski
(1928–2018)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1958–1986

Andrzej Różkowski urodził się 12.06.1928 r. w Poznaniu, w rodzinie profesorskiej. Zmarł 31.05.2018 r. w Sosnowcu i tam został pochowany na cmentarzu parafialnym św. Tomasza.

Studia geologiczne ukończył na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w 1951 r. Po studiach podjął pracę w Zjednoczeniu Kopalnictwa Metali Nieżelaznych w Katowicach, gdzie pracował do 1953 r. W latach 1953–1956 kierował polską ekspedycją geologiczną, zajmującą się badaniem złóż węgli brunatnych w Albanii. W 1958 r. rozpoczął pracę w Górnośląskiej Stacji Terenowej Instytutu z siedzibą w Czeladzi, która została następnie przekształcona w Oddział Górnośląski w Sosnowcu. W Oddziale Górnośląskim Andrzej Różkowski pracował w latach 1958–1986, pełniąc funkcję kierownika Pracowni Hydrogeologii. W tym czasie przeszedł wszystkie stopnie kariery naukowej. Stopień doktora uzyskał w 1964 r. na podstawie rozprawy pt. *Charakterystyka hydrogeologiczna utworów trzeciorzędowych zachodniej części GZW* (Górnośląskie Zagłębie Węglowe). Habilitował się w 1971 r. na Uniwersytecie Warszawskim.

Główną dziedzinę zainteresowań badawczych A. Różkowskiego stanowiły szeroko pojęte badania hydrogeologiczne GZW i Lubelskiego Zagłębia Węglowego. Dotyczyły one szczególnie chemizmu, genezy wód kopalnianych oraz zagrożeń wodnych w kopalniach. Równie ważne dla niego były badania hydrogeologiczne głębokich struktur geologicznych w aspekcie perspektywicznej eksploatacji głębokich złóż węgla kamiennego w GZW. Innym obszarem zainteresowań była hydrogeologia masywów szczelinowo-krasowych, występujących na obrzeżeniu GZW, a zwłaszcza utworów triasu i jury w obrębie monokliny śląsko-krakowskiej oraz ochrona wód podziemnych w tym rejonie.

W 1975 r. Andrzej Różkowski podjął pracę na Wydziale Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego (UŚ), z zadaniem zorganizowania Zakładu Hydrogeologii w celu kształcenia

hydrogeologów dla dynamicznie rozwijającego się górnictwa. Od tej pory A. Różkowski łączył pracę naukowo-badawczą w Instytucie z pracą dydaktyczną na UŚ. W 1985 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1986 r. przeszedł na Wydział Nauk o Ziemi UŚ, obejmując kierownictwo Katedry Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej. Przez wiele kolejnych lat Andrzej Różkowski utrzymywał kontakty z Odziałem Górnośląskim Instytutu, uczestnicząc w jego pracach. W latach 1993–1996 pełnił funkcję prodziekana, a do 2004 r. kierował Katedrą Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej Wydziału Nauk o Ziemi UŚ.

Dokonania zawodowe Andrzeja Różkowskiego dokumentuje ogromna liczba publikacji, około 250 pozycji prac opublikowanych, w zdecydowanej większości poświęconych problematyce hydrogeologicznej GZW i jego obrzeżenia. Na szczególne podkreślenie zasługują prace o charakterze monograficznym oraz mapy hydrogeologiczne i hydrogeologiczno-sozologiczne aglomeracji miejsko-przemysłowej GZW i jego obrzeżenia. Mapy te, wraz z tekstowym opracowaniem, stanowią doskonałą syntezę wiedzy o wodach użytkowych GZW. Andrzej Różkowski był współredaktorem pięciojęzycznego *Słownika Hydrogeologicznego*, który jest pozycją unikatową w skali europejskiej. Dorobek ten uzupełniają setki prac niepublikowanych, o charakterze studialnym i przeglądowym, a także syntezy, projekty i dokumentacje geologiczne i hydrogeologiczne, ekspertyzy oraz liczne opinie o pracach naukowych i wdrożeniowych.

Andrzej Różkowski prowadził też badania w ramach licznych ekspedycji naukowych. Był członkiem Komisji Dokumentacji Hydrogeologicznych przy Ministrze Środowiska, członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego oraz Międzynarodowej Asocjacji Hydrogeologów i Międzynarodowej Asocjacji Wód Kopalnianych. Był członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, Komitetu Badań Naukowych oraz Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych (1991–1996).

Za całokształt działalności oraz osiągnięcia naukowo-dydaktyczne Andrzej Różkowski został uhonorowany m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką za zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego i Złotą Odznaką Zasłużonego dla Polskiej Geologii. W 2006 r. został wyróżniony uniwersytecką Nagrodą „Pro Scientia et Arte" przyznaną *„za wybitne i twórcze osiągnięcia naukowe i dydaktyczne"*.

Martyna Guzik,
Jacek Różkowski

Stefan Zbigniew Różycki
(1906–1988)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1936–1945, 1953–1954

Stefan Zbigniew Różycki urodził się 8.01.1906 r. w Konstantynówce k. Doniecka na wschodniej Ukrainie, jako syn Romana i Reginy z d. Rogozińskiej. Na chrzcie otrzymał imię Stefan, ale używał drugiego imienia Zbigniew. Zmarł 16.09.1988 r. w Warszawie i został tam pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Do szkoły chodził w Charkowie, Jekaterynosławiu (dziś Dniepropietrowsk), Warszawie i Częstochowie. Jako piętnastolatek zgłosił się do wojska w czasie wojny polsko-bolszewickiej. Ze względu na młody wiek nie został skierowany na front i pełnił służbę wartowniczą w Cytadeli Warszawskiej. W 1925 r. rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego (UW) i w 1931 r. uzyskał stopień doktora filozofii w zakresie geologii i geografii fizycznej na podstawie pracy pt. *Interglacjał Żoliborski*. Od 1927 r. był asystentem w Zakładzie Geologii i Paleontologii UW.

Był współpracownikiem Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG) w latach 1929–1932. Wykonał mapę geologiczną w skali 1:100 000, arkusz Żarki. Jako asystent prof. Jana Lewińskiego uczestniczył w pracach związanych z kanalizacją Warszawy. W ich efekcie, wspólnie ze Zbigniewem Sujkowskim, wydał w 1937 r. atlas pt. *Geologia Warszawy* będący wówczas pracą pionierską w skali europejskiej. Prowadził badania geologii czwartorzędu Warszawy i okolic również w aspekcie problemów urbanistycznych; m.in. brał udział w geologicznym opracowaniu do pierwszych projektów metra w Warszawie. Był wtedy pracownikiem Zakładu Geologii UW. W 1937 r. został starszym geologiem w Instytucie. Poszukiwał rud żelaza w Radomskiem i badał północne obrzeżenie Gór Świętokrzyskich. W czasie okupacji niemieckiej pracował w Amt für Bodenforschung, gdzie w ramach komórki „Schronisko" Komendy Głównej AK, opracowywał mapy do celów wojskowych, a z grupą architektów i urbanistów przygotowywał plany przyszłego rozwoju i rozbudowy stolicy (wykorzystał je po wojnie, będąc kierownikiem Pracowni Fizjografii Urbanistycznej w Biurze Odbudowy Stolicy). Brał także udział w tajnym nauczaniu.

Jako jeden z pierwszych przybyłych do Warszawy, po jej opuszczeniu przez wojska niemieckie, przystąpił do zabezpieczenia majątku Instytutu na stanowisku – od 30 stycznia 1945 r. przez kilka tygodni – jego tymczasowego kierownika. W 1945 r. habilitował się na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UW pracą pt. *Baton, kelowej i oksford Jury Krakowsko-Częstochowskiej*, a w 1946 r. został profesorem nadzwyczajnym UW, gdzie objął Katedrę Geografii Fizycznej. W latach 1948–1951 kierował Zakładem Geograficznym i był prodziekanem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UW. W 1951 r. był organizatorem Wydziału Geologii na UW, gdzie utworzył pierwszą w świecie Katedrę Geologii Czwartorzędu.

W latach 1953–1954 był dyrektorem PIG, nie przerywając pracy na UW. Przeprowadził reorganizację Instytutu i opracował nowy program prac badawczo-poszukiwawczych pod kątem potencjalnych możliwości surowcowych Niżu Polskiego; kierował badaniami poszukiwawczymi złóż rud żelaza w rejonie Łęczycy.

Był członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego od 1945 r., natomiast od 1952 r. – członkiem korespondentem, a od 1965 r. – członkiem rzeczywistym PAN. Był jednym z inicjatorów utworzenia Zakładu Nauk Geologicznych PAN w 1956 r., w którym został kierownikiem Pracowni Geologii Czwartorzędu. W latach 1971–1975 kierował interdyscyplinarnym zespołem naukowym opracowującym dokumentację Centralnej Magistrali Kolejowej.

Był promotorem blisko 200 prac magisterskich, 26 rozpraw doktorskich i autorem ponad 250 publikacji, m.in.: *Górny dogger i dolny malm Jury Krakowsko-Częstochowskiej*, *Budowa geologiczna północno-zachodniej części Ziemi Torella, Spitsbergen*, *Plejstocen Polski Środkowej na tle przeszłości w górnym trzeciorzędzie*.

Stefan Zbigniew Różycki należy do grona najwybitniejszych polskich geologów jako badacz jury i kredy, twórca polskiej szkoły geologii czwartorzędu, polarnik (był m.in. jednym z organizatorów pierwszej polskiej wyprawy polarnej na Spitsbergen) i podróżnik. Wyróżniony wieloma odznaczeniami krajowymi i zagranicznymi, w tym Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (1986). Laureat Nagrody Państwowej I stopnia (1968) i II stopnia (1951).

Był człowiekiem niezwykłej rzetelności naukowej i znakomitym wykładowcą. Większość życia spędził w Warszawie, której geologią i geomorfologią był zafascynowany. Odzwierciedleniem jego wielkiej erudycji i pasji poznawczej są niedoprowadzone do końca, ale opublikowane pośmiertnie *Dzieje Warszawy widziane okiem geologa*.

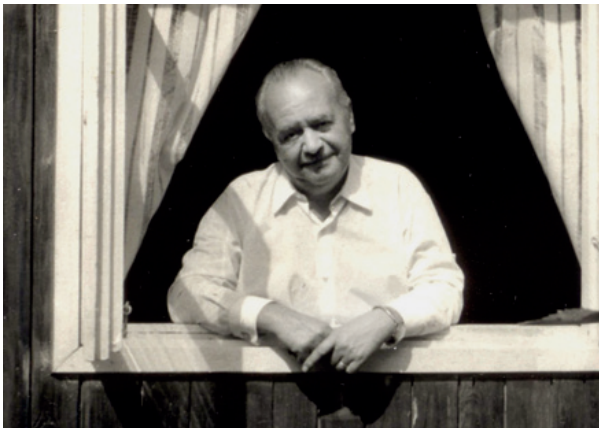

Leszek Marks

Zbigniew Rubinowski
(1929–1997)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1957–1997

Zbigniew Rubinowski urodził się 19.10.1929 r. w Krakowie, zmarł tragicznie na skutek wypadku w Alpach, będąc jeszcze pracownikiem Instytutu, 11.02.1997 r., został pochowany w Niemczech.

W 1948 r. zdał maturę w Zakopanem i rozpoczął studia na Akademii Górniczej w Krakowie, początkowo na Wydziale Górniczym, a następnie w Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym. Jeszcze będąc studentem, w 1951 r., podjął pracę na Wydziale Rud Państwowego Instytutu Geologicznego w Krakowie, a w 1952 r. – w Katedrze Geologii Kopalnianej Akademii Górniczo-Hutniczej. Pracę magisterską, w zakresie geologii poszukiwawczej rud metali, pt. *Budowa geologii i mineralizacja złoża Miedzianka*, pod kierunkiem prof. Romana Krajewskiego, obronił w 1954 r.

W 1955 r. Zbigniew Rubinowski rozpoczął na terenie Gór Świętokrzyskich systematyczną inwentaryzację objawów mineralizacji rudej, a w 1957 r. został pracownikiem Świętokrzyskiej Stacji Terenowej Instytutu – późniejszego Oddziału Świętokrzyskiego. Zorganizował pracownię złożową, przekształconą w 1971 r. w Zakład Geologii Złóż Regionu Świętokrzyskiego, którym kierował przez kilkanaście lat. W 1967 r. uzyskał stopień doktora. Zajmował się problemami geologii gospodarczej – złożami surowców skalnych i geosozologią. Był inicjatorem nowego kierunku kartografii – mapy geologiczno-gospodarczej. Miał duże zasługi dla ochrony przyrody, zwłaszcza nieożywionej, przy projektowaniu wielu nowych rezerwatów, pomników przyrody, parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu w województwie świętokrzyskim. Na przełomie lat 1979/1980 wziął udział w IV Wyprawie Antarktycznej PAN na Wyspę Króla Jerzego.

Pozostawił po sobie ok. 250 publikacji i prawie 150 opracowań naukowych.

Za działalność naukową, społeczna i sportową otrzymał wiele odznaczeń i nagród państwowych, w tym Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski,

Złotą Odznakę Zasłużonego dla Polskiej Geologii, Złoty Medal za Wybitne Osiągnięcia Sportowe. Otrzymał Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego.

Jego życiową pasją była wspinaczka. Należał do prekursorów polskiego alpinizmu. Brał udział w wyprawach w Alpy, Kaukaz, Ałtaj, Pamir, Hindukusz, Himalaje, Andy i Góry Skaliste.

Anna Fijałkowska-Mader

Zbigniew Rubinowski stoi w pierwszym rzędzie trzeci z lewej

Feliks Zdzisław Rutkowski
(1878–1964)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1921–1934, 1948–1964

Feliks Rutkowski urodził się 20.11.1878 r. w Warszawie, w rodzinie Zdzisława, artysty rzeźbiarza, i Anieli z d. Rodowicz. Zmarł dnia 2 listopada 1964 r. w Warszawie, i tam został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

W Warszawie również uczęszczał do IV Rządowego Gimnazjum, które ukończył w 1898 r. W tym roku zapisał się na Wydział Przyrodniczy Cesarskiego Uniwersytetu w Warszawie. Tematem pracy dyplomowej – wykonanej pod kierunkiem W.P. Amalickiego – było opracowanie mało wówczas zbadanych utworów kredowych, występujących w przełomowym odcinku Wisły między Sandomierzem a Puławami. W 1902 r. Feliks Rutkowski ukończył studia z prawem do stopnia kandydata nauk przyrodniczych. Bezpośrednio po studiach przeszło rok przebywał w Chinach jako nauczyciel w szkole prywatnej, a później był nauczycielem nauk przyrodniczych w szkole handlowej w Kaliszu. W 1914 r. podjął pracę w Warszawie w Gimnazjum im. Pankiewicza, a w 1917 r. został inspektorem szkolnym powiatu puławskiego i kozienickiego. W tym czasie w ramach skromnych własnych środków finansowych prowadził dorywczo prace naukowe. W 1914 r. opublikował w „Pamiętniku Fizjograficznym" oraz w „Sprawozdaniach Towarzystwa Naukowego Warszawskiego" dwie prace poruszające zagadnienia geologii czwartorzędu. W 1920 r. służył ochotniczo w 1 pułku artylerii polowej.

W 1921 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG). Początkowo jego badania dotyczyły złóż węgla brunatnego w liasie w okolicy Zawiercia, ale szybko powierzono mu opracowanie trzech arkuszy mapy geologicznej Górnośląskiego Zagłębia Węglowego w skali 1:25 000. Feliks Rutkowski badał wschodnią część Zagłębia (wówczas słabo poznaną) oraz jego wschodnie i północne obrzeżenie, dużo uwagi poświęcając zagadnieniom tektonicznym. Jedna z powstałych w tym czasie rozpraw pt. *O budowie paleozoicznego grzbietu dębnickiego*, opublikowana w 1928 r., była podstawę do uzyskania na Uniwersytecie Warszawskim (UW) stopnia doktora w 1932 r. (promotorem był Jan Lewiński).

Po roku 1925 Feliksowi Rutkowskiemu stopniowo powierzano – jako najlepszemu znawcy geologii obszaru śląsko-krakowskiego – rozwiązanie problemów hydrogeologicznych związanych z priorytetowym zagadnieniem zaopatrzenia w wodę wielkich skupisk miejskich i przemysłowych na tym obszarze. Kiedy w 1933 r., ze względów oszczędnościowych, zredukowano i przeniesiono na emeryturę część starszych wiekiem geologów, w tym 55-letniego Feliksa Rutkowskiego, rozpoczął on prace nad licznymi orzeczeniami hydrogeologicznymi.

Po przeprowadzeniu przewodu habilitacyjnego na UW, w 1935 r. Feliks Rutkowski rozpoczął tam prowadzić wykłady z hydrogeologii, już jako docent. Wykłady te kontynuował w latach 1946 i 1947, po pięcioletniej przerwie spowodowanej II wojną światową. Od 1947 r. prace dydaktyczne na UW łączył z działalnością naukową w PIG, do którego powrócił i objął stanowisko naczelnika Wydziału Hydrogeologicznego. Na tym stanowisku pozostawał do 1955 r., to jest do czasu nadania mu tytułu profesora nadzwyczajnego. Jego działalność była ukierunkowana głównie na ustalenie warunków wodnych wielu rejonów kraju. Powstało wówczas ponad 30 większych orzeczeń obejmujących różne problemy hydrogeologiczne, dotyczące licznych obiektów o dużym znaczeniu gospodarczym. W 1956 r. opracował syntezę stosunków wodnych na Górnym Śląsku, która obejmowała charakterystykę geologiczną, zasoby wód, ich dynamikę oraz skład chemiczny.

Wykaz publikowanych prac Feliksa Rutkowskiego składa się z 28 pozycji. W Narodowym Archiwum Geologicznym znajdują się 133 prace rękopiśmienne z okresu jego powojennej pracy w Instytucie.

W uznaniu zasług nadano mu m.in. medal „za długoletnią służbę" (1938), Złoty Krzyż Zasługi (1955) i Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1960).

W dniu 24.05.1963 r. odbyła się w Instytucie uroczysta sesja dla uczczenia 60-lecia pracy naukowej seniora polskich geologów, jakim był właśnie Feliks Rutkowski. Z tej okazji wybito pamiątkowy medal, który wręczono jubilatowi. Feliks Rutkowski był samodzielnym pracownikiem nauki w Instytucie i brał żywy udział w jego pracach aż do dnia śmierci.

Tadeusz Peryt

Edward Wilhelm Rühle
(1905–1988)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1937–1978

Edward Rühle urodził się 2.09.1905 r. w Warszawie, zmarł 24.08.1988 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Ewangelicko-Augsburskim.

Jego rodzicami byli Wilhelm i Joanna z d. Geyer. Ojciec był rymarzem, starszym cechu.

W latach 1912–1918 rodzina Rühlów została deportowana na Ural. Po powrocie z zesłania w czasie wojny 1920 r., jako 15 letni chłopiec, był sanitariuszem w szpitalu wojskowym. Edukację szkolną, rozpoczętą jeszcze w trakcie zesłania, kontynuował w Gimnazjum im. Mikołaja Reja. Świadectwo dojrzałości z wynikiem bardzo dobrym uzyskał w 1926 r.

Edward Rühle studiował ma Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, a jego kierunkiem specjalistycznym była geomorfologia i geologia czwartorzędu. Stopień magistra filozofii uzyskał w 1931 r. na podstawie pracy pt. *Morfologia i geologia wzgórz w dorzeczu górnej Prypeci*, którą opublikował w 1933 r.

Już na początku swoich studiów znalazł się w zespole badawczym (kierowanym przez S. Lencewicza), który prowadził prace geologiczne na rzecz Biura Melioracji Polesia w zachodniej części tego regionu. W latach 1932–1938, zatrudniony w Głównym Urzędzie Statystycznym, zajmował się zagadnieniami kartograficznymi. W latach 1937–1938 był redaktorem „Rocznika Ziem Wschodnich". Długie lata spędzone na badaniu Polesia Wołyńskiego zaowocowały rozprawą doktorską pt. *Utwory polodowcowe w zachodniej części Polesia Wołyńskiego*, opublikowaną w 1937 r., na podstawie której uzyskał w 1939 r. stopień doktora na Uniwersytecie Jagiellońskim. Promotorem pracy był prof. Eugeniusz Romer. W 1937 r. Edward Rühle opublikował obszerną monografię pt. *Studium powiatu kowelskiego*. Monografia, oprócz opisu budowy geologicznej, zawierała także mapę geologiczną w skali 1:300 000, która stała się pierwowzorem *Mapy geologicznej Polski* w tej skali, opracowanej pod kierunkiem Edwarda Rühlego, ale 10 lat później. W Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) Edward Rühle był zatrudniony od 1937 r., jako pracownik sezonowy, a od

1 sierpnia 1938 r., już jako pracownik etatowy, wszedł w skład regionalnej badawczej Grupy Wołynia, Polesia i Podola kierowanej przez Zbigniewa Sujkowskiego. Przed wojną zdążył jeszcze opracować arkusz mapy geologicznej Kołki nad Styrem w skali 1:25 000 oraz wydać pracę pt. *Morfologia glacjalna dorzecza Czereku Bałkańskiego w Środkowym Kaukazie* (1939).

W latach 1939–1944 pracował jako geolog w Amt für Bodenforschung, czyli okupacyjnej formule PIG w Warszawie. W tym czasie opracował m.in. mapę geologiczną arkusz Radom (1942) oraz współpracował przy opracowaniu innych nieopublikowanych arkuszy.

W tych samych latach działał czynnie w ruchu oporu pod pseudonimem „Zawrat", a od 1943 r. jako „Gozdawa". W latach 1939–1942 był kierownikiem komórki kartograficznej Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej Armii Krajowej, a w okresie 1943–1945 pierwszym zastępcą szefa Wojskowej Służby Geograficznej Komendy Głównej AK „Schronisko". W Służbie Geograficznej AK „Schronisko" gromadził i drukował mapy dla walczących oddziałów podziemnych. Uczestniczył w Powstaniu Warszawskim na terenie Starego Miasta i Śródmieścia. Z początkiem 1945 r., na zlecenie przedstawiciela Delegatury Rządu w Londynie, E. Rühle przygotował opracowanie pt. *Znaczenie Ziem Wschodnich dla gospodarki Polski w latach 1920–1939*. Ustalenia konferencji jałtańskiej sprawiły, że dokument ten stracił swój podstawowy sens. Został opublikowany dopiero w 2005 r., w stulecie urodzin jego autora.

W styczniu 1945 r. Edward Rühle zainicjował zbadanie stanu gmachów PIG w Warszawie. Straty materialne były ogromne, budynki zrujnowane i wypalone. W marcu 1945 r. został pełnomocnikiem dyrektora ds. odbudowy warszawskiej siedziby PIG. Uzyskał wsparcie Hilarego Minca, ówczesnego ministra przemysłu, i już latem 1945 r. przystąpiono do odbudowy Instytutu. Ogromne zaangażowanie w prace spowodowało, że w listopadzie 1946 r., do prawie odbudowanego gmachu głównego, przeniosła się z Krakowa dyrekcja PIG z liczną grupą pracowników. Edward Rühle otrzymał wówczas nominację na stanowisko wicedyrektora Instytutu. Funkcję tę pełnił do połowy 1949 r., miał się zajmować sprawami administracyjno-finasowymi, działem archiwalno-muzealno-bibliotecznym oraz wydawnictwami.

Jeszcze w 1945 r. Edward Rühle przedstawił Karolowi Bohdanowiczowi projekt opracowania *Przeglądowej Mapy Geologicznej Polski* w skali 1:300 000, na którą miało składać się 38 arkuszy pokrywających obszar całego kraju. Autor tego projektu został głównym koordynatorem i redaktorem całego przedsięwzięcia. Praca ta została zrealizowana w latach 1947–1955, a wszystkie arkusze składały się z wydania A (mapy zakrytej) i wydania B (mapy odkrytej) i była wielkim sukcesem inicjatora prac i całego zespołu autorskiego. Za edycję tej mapy w 1952 r. otrzymał nagrodę prezesa Centralnego Urzędu Geologicznego. Równolegle, od 1945 r., zajmował się także badaniem czwartorzędu w Polsce. Pierwsze cztery tomy poświęcone tej tematyce ukazały się pod jego redakcją w 1952 r., kolejnych osiem – zostało wydanych do 1968 r.

W okresie od lutego 1953 r. do 17 maja 1954 r. sprawował funkcję wicedyrektora PIG ds. naukowych, po czym pełnił obowiązki dyrektora PIG, a 1 lipca 1955 r. został dyrektorem Instytutu, funkcje tę pełnił nieprzerwanie aż do rezygnacji w dniu 17 czerwca 1966 r. W 1954 r. Edward Rühle uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a 10 lat później profesora zwyczajnego.

Lata, w których Edward Rühle kierował Instytutem, to złoty okres badań geologicznych w Polsce i czas największych odkryć złóż surowców mineralnych. Wówczas zostały odkryte i udokumentowane złoża miedzi i srebra na monoklinie przedsudeckiej, siarki w rejonie Tarnobrzega, węgla brunatnego w zachodniej Polsce i węgla kamiennego Lubelszczyzny. Dzięki jego staraniom zostały rozwinięte na niespotykaną dotąd skalę prace kartograficzne. Do ważnych dzieł kartograficznych z tego okresu należy zaliczyć *Atlas geologiczny Polski* opracowany przez liczny zespół autorski, opublikowany pod jego redakcją naukową w latach 1950–1962, oraz *Przeglądową mapę surowców mineralnych Polski* w skali 1:300 000, ukończoną w 1962 r. Mapy geologiczne autorstwa lub współautorstwa Edwarda Rühlego były publikowane w *Atlasie Świata* (1968) i *Narodowym Atlasie Polski* (1974), a jego nazwisko widnieje również w zespole autorów dwóch arkuszy *Międzynarodowej mapy czwartorzędu Europy* w skali 1:2 500 000 opracowanej w latach 1969–1978. W latach 1972–1979 wydano pod jego redakcją zestaw map geologicznych w skali 1:500 000, ilustrujących budowę utworów mezo- i kenozoicznych Polski.

Począwszy od lat 60. XX w. Edward Rühle interesował się tematyką geologii mórz i oceanów i był prekursorem tego kierunku badań w Polsce, a jego artykuł pt. *Stan badań geologicznych południowego Bałtyku i kierunki ich rozwoju* (1968) miał charakter programowy. Efektem tych zainteresowań były liczne publikacje naukowe i stworzenie zespołu badawczego, który z powodzeniem kontynuował rozpoczęte przez niego dzieło. Jest współautorem bardzo obszernej monografii pt. *Surowce mineralne mórz i oceanów*, która została opublikowana 10 lat po jego śmierci. Z jego inicjatywy, w 1964 r., powstała Pracownia Badań Morza w Szczecinie, a badania geologiczne Morza Bałtyckiego, które były mu szczególnie bliskie, miała prowadzić powołana w 1968 r. Pracownia Geologii Bałtyku przekształcona później w Oddział Geologii Morza w Gdańsku.

Edward Rühle był naukowcem cenionym w międzynarodowym środowisku geologicznym. Wypromował 6 doktorów, był recenzentem 14 rozpraw doktorskich, 15 habilitacji, opiniował 13 wniosków dotyczących profesur nadzwyczajnych i 8 dotyczących profesur zwyczajnych.

Edward Rühle widział wielką potrzebę publikowania wyników badań. Był inicjatorem powstania Wydawnictw Geologicznych. Po wojnie, w latach 1946–1949, uruchomił wydawanie „Materiałów Archiwum Wierceń", wznowił wydawanie „Biuletynu PIG" i „Prac PIG". Zainicjował powstanie „Kwartalnika Geologicznego". W latach 1975–1988 był redaktorem naczelnym „Przeglądu Geologicznego", a w okresie 1978–1985 był przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego Wydawnictw Komitetu Badań Morza PAN. Jego dorobek publikacyjny obejmuje około 300 pozycji z różnych dziedzin geologii. Dorobek geologiczno-kartograficzny obejmuje 20 map opracowanych indywidualnie, 86 we współautorstwie i 60 przygotowanych redaktorsko.

Przechodząc na emeryturę w 1978 r., wciąż był mocno związany z PIG. Był przewodniczącym Rady Naukowej PIG w latach 1981–1985. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

Za swoje zasługi Edward Rühle otrzymał m.in. Srebrny Krzyż Zasługi z Mieczami (1943), Złoty Krzyż Zasługi (1947), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1960), Order

Sztandaru Pracy I klasy (1963), Krzyż Armii Krajowej i Warszawski Krzyż Powstańczy (1977), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą (1978), Srebrny Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju (1981).

Edward Rühle był człowiekiem niezwykle prawym i uczciwym, bardzo uczynnym, wrażliwym i przyjazny ludziom, a przy tym bardzo skromnym. Dla całego środowiska był wielkim autorytetem moralnym, był żarliwym patriotą zdolnym wszystko poświęcić dla swojej Ojczyzny. Mnogość jego dokonań była efektem wielkiej systematyczności, doskonałego zorganizowania i pracowitości.

Stanisław Wołkowicz

Andrzej Rydzewski
(1933–2020)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1956–2001

Andrzej Rydzewski urodził się 15.06.1933 r. w Warszawie w rodzinie inteligenckiej, oboje rodzice byli nauczycielami. Zmarł 19.07.2020 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

W 1945 r., po ukończeniu szkoły powszechnej, rozpoczął naukę w Gimnazjum Koedukacyjnym w Węgrowie. W 1949 r. wraz z rodzicami przeniósł się do Mogielnicy k. Grójca i tam ukończył szkołę średnią. W 1951 r. rozpoczął studia geologiczne na Uniwersytecie Warszawskim. W 1956 r. na podstawie pracy dyplomowej pt. *Skały metamorficzne okolic Rogóżki*, wykonanej pod kierunkiem prof. Kazimierza Smulikowskiego, uzyskał tytuł magistra petrografii.

W tym samym roku rozpoczął pracę w Instytucie w Zakładzie Rud Metali Nieżelaznych. Początkowo prowadził badania związane z poszukiwaniem złóż na obszarze Sudetów, wykorzystując nowatorską wówczas w Polsce metodę szlichową, ale szybko włączono go do zespołu Jana Wyżykowskiego prowadzącego pionierskie prace poszukiwawcze i rozpoznawcze rud miedzi na monoklinie przedsudeckiej. Był jednym z autorów pierwszej *Dokumentacji geologicznej złoża rud miedzi Lubin-Sieroszowice w rejonie Głogowa i Legnicy* i współlaureatem – w 1966 r. – Nagrody Państwowej I stopnia za to wielkie odkrycie.

W 1963 r. Rada Naukowa PIG powołała go na stanowisko adiunkta, a w 1965 r., na podstawie rozprawy pt. *Petrografia łupków miedzionośnych cechsztynu na monoklinie przedsudeckiej*, której promotorem był prof. Antoni Łaszkiewicz, nadała mu stopień doktora nauk przyrodniczych. Nieprzerwanie w latach 1965–1992 kierował różnymi jednostkami organizacyjnymi PIG, początkowo Pracownią Petrografii i Geochemii, następnie Zakładem Geologii Złóż Rud Metali i Pracowni Miedzi.

Dorobek naukowy to ponad 60 artykułów i ponad 80 niepublikowanych opracowań archiwalnych. Prowadzone przez wiele lat badania Andrzeja Rydzewskiego doprowadziły go

w 1977 r. do fundamentalnych spostrzeżeń genetycznych związanych z istnieniem w złożach monokliny przedsudeckiej wtórnych stref utlenionych (sławne Rote Fäule) i redukcyjnych. Precyzyjne określenie znaczenia facji utlenionej w systemie mineralizacyjnym należy do jego największych osiągnięć. Innym znacznym sukcesem było współautorskie udokumentowanie nieznanego wcześniej na obszarze środkowoeuropejskiego basenu permskiego, nowego typu stratoidalnych złóż Au-Pt-Pd, związanych z uznawanymi dotąd za płonne utworami utlenionymi.

Jego działania w zakresie ochrony złóż i środowiska na obszarach górniczych rud miedzi umożliwiły dokonanie oceny stopnia wykorzystania metali i gospodarki złożem oraz analizę strat eksploatacyjnych i zasobów przemysłowych w kopalniach KGHM Polska Miedź S.A.

Niebagatelną część jego kariery zawodowej i naukowej zajmowała działalność doradcza i ekspercka. Pracował jako ekspert rządowy w Wietnamie, Chinach i Algierii, udzielał licznych konsultacji geologicznych, nie tylko w kraju, lecz także w Niemczech, USA, Kubie i Jugosławii.

Za swoje wybitne osiągnięcia otrzymał liczne odznaczenia państwowe, w tym m.in. Złoty Krzyż Zasługi (1979), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1989), a także Złotą Odznakę Zasłużony dla Polskiej Geologii, Złotą Odznakę Zasłużony dla Górnictwa RP oraz Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego.

Zarażał współpracowników – którzy cenili go bardzo za życzliwość oraz skromność – swoją pasją badawczą i oddaniem. W pracy zawodowej ściśle współpracował z przemysłem wydobywczym, zyskując w tym środowisku wielkie uznanie i autorytet. Był wielkim miłośnikiem i znawcą przyrody.

Anna Bagińska

Andrzej Rydzewski w środku

Wacław Ryka
(1931–1996)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1956–1996

Wacław Ryka urodził się 23.07.1931 r. we Lwowie w rodzinie Wilhelma, drukarza, i Zofii z d. Doboszów, zmarł 20.05.1996 r. w Parku Narodowym Yellowstone. Został pochowany na Cmentarzu Wilanowskim w Warszawie.

W 1945 r., w rezultacie przesiedlenia, znalazł się w Krakowie, gdzie, w 1950 r., zdał maturę. Od 1951 r. studiował petrografię na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym Akademii Górniczo-Hutniczej. Dyplom magistra uzyskał w 1956 r. na podstawie pracy pt. *Opracowanie petrograficzne diabazów okolic Barda,* wykonanej pod kierunkiem prof. Antoniego Gawła. W tym samym roku podjął pracę w Zakładzie Petrografii i Geochemii Instytutu w Warszawie, gdzie zajmował się badaniami diabazów świętokrzyskich, a następnie – geologią, mineralogią i petrografią skał metamorficznych, pochodzących z rdzeni otworów wiertniczych na Niżu Polskim. W 1961 r. opublikował pracę pt. *Skały metamorficzne podłoża północno-wschodniej Polski* oraz obronił rozprawę doktorską pt. *Zjawiska metamorfizmu w obrzeżeniu płyty wschodnioeuropejskiej*, wykonaną pod kierunkiem prof. A. Łaszkiewicza. Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1969 r. na podstawie pracy pt. *Czarnokity z Podlasia*. W 1973 r. został mianowany docentem, w 1976 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych, a w 1985 r. – profesora zwyczajnego.

W IV kwartale 1976 r. był kierownikiem Zakładu Złóż Rud Metali Instytutu, w grudniu 1976 r. został kierownikiem Pracowni Petrografii i Geochemii Skał Magmowych i Metamorficznych, a w maju 1981 r. – zastępcą dyrektora ds. geologii podstawowej. Dyrektorem Instytutu został 23.12.1981 r. Przeprowadził Instytut przez okres stanu wojennego i ciągłych zmian warunków działania i zasad finansowania. W czasie jego kadencji (i starań) Instytut, po niemal czterdziestu latach, powrócił do pierwotnej nazwy – Państwowy Instytut Geologiczny. Po ustąpieniu w październiku 1989 r. ze stanowiska dyrektora powrócił do macierzystego Zakładu Petrologii, w którym pracował do śmierci w trakcie podróży służbowej.

Był współautorem mapy geologicznej stropu skał podłoża krystalicznego północno-wschodniej Polski w skali 1:200 000 oraz – wspólnie z S. Kubickim – *Atlasu geologicznego podłoża krystalicznego polskiej części platformy wschodnioeuropejskiej* (1982), za który uzyskał zespołową Nagrodę Państwową II stopnia (1986). W latach 1968–1989 zajmował się badaniami permskich skał wulkanicznych zachodniej części Niżu Polskiego oraz diabazów i lamprofirów północno-wschodniej części obrzeżenia Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Zajmował się także petrograficznymi i geochemicznymi badaniami wybranych masywów magmowych (Ełk, Tajno) z uwagi na ich wartości złożowe, jak i występowaniem pierwiastków ziem rzadkich lub tytanowo-magnetytowych rud żelaza (Suwałki). Prowadził Centralny Program Badawczo-Rozwojowy nr 1.8 Budowa geologiczna Polski i poszukiwania złóż surowców mineralnych. Był współautorem *Słownika petrograficznego* opublikowanego wspólnie z Anną Maliszewską w 1982 r. i 1991 r., który został wyróżniony Nagrodą Sekretarza Naukowego PAN. W 1989 r. słownik ukazał się również w tłumaczeniu na język rosyjski. Był także współautorem *Słownika stratygraficznego*, *Katalogu analiz chemicznych minerałów i skał*, autorem instrukcji *Klasyfikacja i nazewnictwo skał plutonicznych* oraz autorem i współautorem 207 publikacji.

Był promotorem w 12 przewodach doktorskich, recenzentem 11 rozpraw doktorskich i 6 habilitacyjnych. Przez wiele lat był członkiem Rady Naukowej Państwowego Instytutu Geologicznego i licznych rad naukowych innych instytucji, członkiem Komitetu Nauk Geologicznych PAN i Komisji Nauk Mineralogicznych PAN. Był także od 1995 r. członkiem zagranicznym Narodowej Akademii Nauk Ukrainy i od 1994 r. członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności, a także wieloletnim członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego. Był członkiem kolegiów redakcyjnych: „Kwartalnika Geologicznego", „Mineralogia Polonica", „Archiwum Mineralogicznego" i „Mineralogical Abstracts". Był laureatem licznych odznaczeń i nagród, m.in. Złotego Krzyża Zasługi, Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski, Złotej Odznaki Zasłużony dla Polskiej Geologii oraz Złotej Odznaki Państwowego Instytutu Geologicznego.

Do końca życia pozostawał człowiekiem niezwykle aktywnym i entuzjastą nauk mineralogicznych.

Anna Maliszewska

Z lewej Wacław Ryka

Jan Samsonowicz
(1888–1959)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1938, 1943–1944

Jan Samsonowicz urodził się 14.09.1888 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim. Zmarł w Warszawie 3.11.1959 r., gdzie został pochowany w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Powązkowskim.

Jego rodzicami byli Tomasz Samsonowicz (urzędnik kolejowy) i Michalina z Konarzewskich. W Ostrowcu Świętokrzyskim ukończył szkołę powszechną, a wykształcenie średnie zdobywał w Kielcach, jednak państwową maturę uzyskał eksternistycznie w 1905 r. w Petersburgu, gdzie następnie rozpoczął studia geologiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym miejscowego uniwersytetu. W 1914 r. złożył końcowe egzaminy, a rozprawę napisał o geologii Gór Świętokrzyskich. Po dyplomie wrócił w 1915 r. na stałe do Polski i wkrótce zaczął pracować na reaktywowanym Uniwersytecie Warszawskim (UW) pod kierunkiem prof. Jana Lewińskiego.

W 1919 r. został zatrudniony w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG). W wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. był ochotnikiem 5 Pułku Piechoty Legionów. W PIG pracował przez najbardziej owocne naukowo lata swego życia, kolejno jako geolog, starszy geolog, kierownik i naczelnik Wydziału Kartograficzno-Wydawniczego oraz redaktor serii wydawniczych Instytutu: „Posiedzenia Naukowe", „Sprawozdania" i „Prace PIG".

Jego głównymi zadaniami badawczymi stały się prace geologiczno-kartograficzne w Górach Świętokrzyskich (także na Niżu Polskim i na Wołyniu), które zaowocowały ważnymi odkryciami m.in. złóż hematytu i syderytu w Rudkach k. Nowej Słupi, neolitycznej kopalni jurajskich krzemieni pasiastych w Krzemionkach (wraz z S. Krukowskim), fosforytów i złóż krzemienia turońskiego w Rachowie nad Wisłą. W 1932 r., po pięciu latach prac terenowych, wydano drukiem jeden z czterech arkuszy mapy geologicznej Polski w skali 1:100 000, które ukazały się przed wojną – arkusz Opatów jego autorstwa. Jedno z ważniejszych opracowań Jana Samsonowicza z tego okresu, opublikowana w 1929 r. rozprawa pt. *Cechsztyn, Trias i Lias na*

północnym zboczu Łysogór stała się podstawą jego habilitacji. Objął on wówczas katedrę Geologii Regionalnej na UW. Bogaty już dorobek naukowy Jana Samsonowicza przyczynił się do jego nominacji w 1935 r. na stanowisko profesora i kierownika Zakładu Paleontologii na Uniwersytecie Lwowskim. Podczas pracy we Lwowie, w latach 1935–1938, Jan Samsonowicz prowadził badania geologiczne Wołynia. Tam dokonał największego życiowego odkrycia – karbonu i pokładów węgla późniejszego nadbużańskiego zagłębia węglowego.

W 1939 r. objął kierownictwo Zakładu Geologii na UW. W czasie wojny mieszkał w Warszawie. Czynnie udzielał się w tajnym nauczaniu. Po Powstaniu Warszawskim, w którym jako uczestnik obrony cywilnej był dwukrotnie ranny i w którym zginął jego syn Andrzej, przeniósł się do Starachowic. Po wojnie powrócił do pracy na UW, gdzie w 1951 r. objął kierownictwo Katedry Geologii Historycznej i Regionalnej. Poświęcał się nie tylko dydaktyce i pracy badawczej. Aktywnie uczestniczył w pracach organizacyjnych powstałej w 1952 r. PAN, gdzie mianowano go przewodniczącym Komitetu Nauk Geologicznych. Dzięki jego staraniom powstał w 1956 r. Zakład Nauk Geologicznych PAN, którym kierował do śmierci. W latach 1953 i 1954 był współpracownikiem PIG.

Był geologiem wszechstronnym, autorem ok. 130 publikacji (w tym podręczników), członkiem rzeczywistym PAN, członkiem wielu towarzystw naukowych na świecie, uhonorowany wieloma państwowymi odznaczeniami i nagrodami, m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi (1930), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1951), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1954).

Barbara Żbikowska

Arnold Sarjusz-Makowski
(1876–1943)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1920–1943

Arnold Sarjusz-Makowski urodził się 11.12.1876 r. w Petersburgu, zmarł 10.09.1943 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Ewangelicko-Augsburgskim.

Do szkoły średniej uczęszczał w Rydze, a następnie w latach 1893–1900 studiował zoologię i chemię na Uniwersytecie w Petersburgu, na Wydziale Przyrodniczo-Matematycznym. Po ich ukończeniu, rozpoczął kolejne studia w Instytucie Górniczym w Petersburgu (w latach 1900–1908).

W 1908 r. po uzyskaniu dyplomu inżyniera górniczego i kilkuletniej pracy w Rosji (m.in. prowadząc badania terenów naftowych w rejonie Kaukazu), Arnold Sarjusz-Makowski wyjechał w 1912 r. do Niemiec, gdzie pogłębiał swą wiedzę na uniwersytecie w Tybindze (badania paleontologiczne), a następnie w 1914 r. do Szwajcarii, gdzie pracując na uniwersytecie w Zurychu prowadził m.in. badania jury szwabsko-szwajcarskiej. W 1920 r. przyjechał do Polski i podjął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG), początkowo na stanowisku adiunkta, a od 1922 r. geologa w Wydziale Węgli. W 1920 r. został również mianowany profesorem geologii w Instytucie Pedagogicznym Liceum Krzemienieckiego, a w 1921 r. profesorem geologii i paleontologii Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie.

Początkowo w Instytucie Arnold Sarjusz-Makowski zajmował się badaniem jury i rud żelaza okolic Radomska, a następnie rozpoczął badania Górnośląskiego Zagłębia Węglowego (GZW). W 1921 r. zorganizował Stację Terenową PIG w Dąbrowie Górniczej, którą kierował do 1923 r. W tym czasie kompletował materiały geologiczne z kopalń oraz sporządził przeglądowy opis GZW wraz z obliczeniem zasobów węgla. W następnych latach uczestniczył w opracowaniu mapy geologicznej GZW w skali 1:25 000 (arkusze: Stary Bieruń, Lędziny, Wodzisław i Gorzyczki). Zajmował się też stratygrafią utworów węglonośnych karbonu, m.in. wykonując szczegółową korelację poziomów z fauną morską warstw porębskich i jaklowieckich rejonu rybnickiego z rejonem Ostrawy, do dziś o fundamentalnym znaczeniu. Badania karbonu

o charakterze sedymentologicznym i stratygraficznym podsumował w 1935 r. na II Kongresie Stratygrafii Karbonu w Heerlen oraz w publikacji z 1937 r. Uzupełnieniem tych prac było opracowanie koncepcji nowej nomenklatury pokładów węgla, powiązanej z imionami słowiańskimi oraz polskimi nazwami geograficznymi.

Drugi ważny obszar działalności Arnolda Sarjusz-Makowskiego w PIG dotyczył węgla brunatnego. Przez cały okres pracy gromadził wszelkie informacje o złożach tej kopaliny, a także kierował pracami poszukiwawczymi. Na podstawie zebranych danych rozpoczął opracowywanie obszernej monografii pt. *Węgle brunatne w Polsce*, której pierwsze części ukazały się jeszcze przed wojną, a w ograniczonym zakresie, jako wydanie pośmiertne, w 1947 r.

Należy też wspomnieć o geologicznym zamiłowaniu Arnolda Sarjusz-Makowskiego do amonitów, szczególnie rodzaju *Macrocephalites*, którymi interesował się od czasu pracy w Szwajcarii. Wykorzystując wolne chwile, prowadził metodyczne badania, które miały być podstawą nowej klasyfikacji i nomenklatury amonitów – podsumowanie swoich badań odkładał na emeryturę. Czas boleśnie zweryfikował te zamiary. Profesor zmarł, do końca trwając na posterunku w trudnych warunkach Instytutu pod niemieckim nadzorem, a cały zgromadzony materiał naukowy uległ zniszczeniu w wyniku działań wojennych.

Kolejne dziesięciolecia nie przyniosły uznania i właściwej oceny dorobku naukowego i badawczego Arnolda Sarjusz-Makowskiego, w olbrzymiej części nigdy nieopublikowanego, przysypanego popiołem czasu i gruzem zniszczeń wojennych. Utrata zbiorów i rękopisów jest nieodwracalna, ale ważne, aby pozostał w naszej pamięci tak, jak w pośmiertnym wspomnieniu napisanym przez jego przyjaciela prof. Stanisława Doktorowicza-Hrebnickiego: „*Polskiej geologii stała się krzywda, że ubył przedwcześnie, na skutek ciężkich przejść wojennych, naukowiec tak głęboko rzetelny, tak sumienny i tak bez reszty oddany swemu zawodowi, jakim był prof. Arnold Sarjusz-Makowski*".

Janusz Jureczka

Z prawej Arnold Sarjusz-Makowski

Leszek Sawicki
(1924–2017)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1950–1996

Leszek Sawicki urodził się 12.08.1924 r., w Kopyczyńcach w ówczesnym woj. tarnopolskim w rodzinie inteligenckiej, jako syn Władysława (inżyniera mierniczego w służbie państwowej) i Zofii z d. Mentzel. Zmarł 21.02.2017 r. we Wrocławiu, gdzie został pochowany na Cmentarzu Osobowickim.

Wczesną młodość spędził we Lwowie, tam też ukończył szkołę powszechną i rozpoczął naukę w gimnazjum. Wrzesień 1939 r. przekreślił dalszą edukację szkolną. We Lwowie spotkał go los typowy dla Polaków: okupacja sowiecka, później niemiecka (1941–1944) i ponownie sowiecka. W okresie 1942–1944 pracował (w ramach obowiązku pracy na rzecz okupanta) jako goniec w niemieckim urzędzie kwaterunkowym w nadzorze technicznym Niemieckiej Kolei Wschodniej, potem jako kreślarz w służbie budowlanej. Uzupełniał wykształcenie na tajnych kompletach i w podziemnym harcerstwie. W czasie II wojny światowej był – po odbyciu szkolenia wojskowego AK – żołnierzem plutonu „Świteź/II" (Okręg Lwów) o pseudonimie „Trajan". Brał udział w akcji „Burza". W lipcu 1944 r. Leszek Sawicki opuścił Lwów na zawsze. W trakcie drogi na zachód został aresztowany przez NKWD, ale szczęśliwie dostał się do Ludowego Wojska Polskiego. Do 1947 r. był szefem kancelarii w szkolnej eskadrze lotniczej w Dęblinie.

We Wrocławiu, dokąd przeniósł się w 1947 r. po demobilizacji, odbył studia geologiczne. Pracę magisterską pt. *Uwagi w sprawie metod pomiarowych spękań skalnych i ich graficznego odzwierciedlenia*, pod kierunkiem prof. H. Teisseyre'a, obronił w 1951 r. Pracę doktorską pt. *Tektonika południowej części rowu Nysy i jego krystalicznych obramowań*, której promotorem był prof. H. Teisseyre, obronił w 1968 r.

W 1950 r. rozpoczął pracę w Instytucie Dolnośląskim (taką nazwę nosił obecny Oddział Dolnośląski Państwowego Instytutu Geologicznego). W 1962 r., po powrocie z kontraktu w Wietnamie, został kierownikiem Oddziału Dolnośląskiego i był nim aż do 1977 r. (re-

kordowe 15 lat). Stanowisko docenta objął w 1973 r, od 1977 r. kierował Pracownią Geologii Strukturalnej Instytutu, w 1988 r. zaś został kierownikiem Pracowni Geologii Strukturalnej i Stratygrafii w Zakładzie Geologii Regionalnej. W Oddziale Dolnośląskim pracował do przejścia na emeryturę w 1996 r., czyli przez ponad 45 lat.

Leszek Sawicki rozpoczynał pracę jako geolog-kartograf przy realizacji *Szczegółowej mapy geologicznej Polski* w skali 1:25 000 w południowej części Ziemi Kłodzkiej i w Górach Opawskich. Prowadził wiele znaczących programów podstawowych badań geologicznych przy pomocy głębokich wierceń. Ostatnim był realizowany w latach 80. XX w. program wierceń rozpoznawczych na Opolszczyźnie. Był redaktorem i współautorem istotnych syntez wiedzy geologicznej na Dolnym Śląsku, także autorem ważnych map geologicznych regionu w skali: 1:200 000, w latach 60. XX w., i 1:100 000, w latach 90. XX w.

Jako szef Leszek Sawicki był surowy, ale sprawiedliwy. Za jego czasów odbywały się w Oddziale radosne Barbórki, programy rozrywkowe, zabawy karnawałowe.

W latach 1952–1960 prowadził wykłady w Technikum Geologicznym, a następnie na Uniwersytecie Wrocławskim (z geologii w gospodarce narodowej).

W 2014 r. w Instytucie opublikował swoje wspomnienia w książce pt. *Pies i geolog drogą nie chodzą*. To osobista opowieść wybitnego człowieka, który był świadkiem wielu historycznych wydarzeń w czasie II wojny światowej, aż do ostatecznego opuszczenia miasta swojej młodości. Los zdarzył, że był także naocznym świadkiem wkroczenia armii sowieckiej do Pragi w sierpniu 1968 r. (podczas Międzynarodowego Kongresu Geologicznego, gdzie reportersko sfotografował przypadkowe sceny demonstracji ulicznych). Był pasjonatem podróży. Pasja ta zaprowadziła go i towarzyszące mu osoby, do miejsc leżących często poza znanymi trasami, na uboczu głównych szlaków turystycznych: do dżungli Indochin i Indii, na pustynie Sinkiangu, na płaskowyże Tybetu, w doliny Mekongu i rzek polarnego Uralu. Na trasach jego wędrówek znalazły się także Kirgistan, Maroko, wyspy Indonezji i Filipin, Kenia, Peru. Leszek Sawicki był człowiekiem niezwykłym, a jego długie, pracowite życie było pełne nagłych zwrotów, rozmaitych przygód i wydarzeń. Zachował zawsze wierność pamięci Lwowa, publikując wiele artykułów wspomnieniowych i działając we wrocławskich organizacjach lwowiaków.

Odznaczony m.in. Krzyżem Armii Krajowej (1985, Londyn), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1960) i Złotym Krzyżem Zasługi (1970), Odznaką Zasłużony dla polskiej geologii (1987), Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego (1994) i Złotą Odznaką Towarzystwa Miłośników Lwowa (1995).

Leszek Sawicki pierwszy z prawej

Stefan Cwojdziński

Wacław Sikora
(1928–1981)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1952–1981

Wacław Sikora urodził się 21.11.1928 r. w Stebniku, zmarł w 19.04.1981 r. w Rabacie (Maroko). Został pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Szkołę powszechną ukończył w Stebniku. W czasie okupacji pracował w Kopalni Soli Potasowych w rodzinnym mieście. Po wojnie, po ukończeniu szkół średnich, rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego, które ukończył w 1952 r. Jeszcze w tym samym roku rozpoczął pracę w Karpackiej Stacji Terenowej (przemianowanej wkrótce na Oddział Karpacki) Instytutu, kartując zachodnią część Karpat w rejonie Beskidu Wysokiego. Głównym obszarem jego badań była płaszczowina magurska i strefa okienna na południowy zachód od Gorlic.

W 1963 r. otrzymał stopień doktora nauk przyrodniczych za pracę pt. *Geologia płaszczowiny magurskiej między Szymbarkiem Ruskim a Nawojową (środkowe Karpaty)*. Opracował okna tektoniczne w rejonie Gorlic, wydzielając nowe ogniwa litostratygraficzne i opisując ich złożoną budowę (1960). W okolicach Grybowa odkrył złoża iłów bentonitowych (1963, 1967). Wykonał zdjęcie geologiczne wschodniej części centralnego synklinorium karpackiego i jego północnego obrzeżenia. Był jednym ze współautorów *Atlasu stratygraficzno-facjalnego Karpat* i mapy tektonicznej wraz z tekstem opracowanej w ramach Karpacko-Bałkańskiej Asocjacji Geologicznej. Przygotował do druku pięć arkuszy mapy geologicznej Karpat i przedgórza w skali 1:50 000. Włączył się także w badania pienińskiego pasa skałkowego i przedstawił nowe dane dotyczące jego rozwoju, żywo dyskutując z Krzysztofem Birkenmajerem (1962).

Jego zainteresowania skupiły się wokół wgłębnej budowy Karpat. Na podstawie wyników tych badań uzyskał w 1975 r. stopień doktora habilitowanego. Był autorem koncepcji występowania dwóch wgłębnych rozłamów pod Karpatami oraz współodkrywcą jednostki Obidowej-Słopnic (1976). Projektował i prowadził wiercenia w zachodniej części Karpat.

Był jednym ze współautorów wgłębnego przekroju geologicznego Kraków-Zakopane (1980). W latach 1969–1978 pełnił funkcję kierownika Oddziału Karpackiego Instytutu. W latach 1976–1981, zatrudniony jako specjalista w Ministerstwie Górnictwa i Energetyki, pracował w Maroku, gdzie brał udział w pracach dotyczących rozpoznania wgłębnego Rifu Marokańskiego i prowadził prace geologiczne na obszarze marokańskiego wybrzeża Cieśniny Gibraltarskiej na potrzeby projektowanego tunelu.

Otrzymał odznakę Zasłużony Pracownik Instytutu Geologicznego.

Geologia była powołaniem życiowym Wacława Sikory, cenił i szanował poglądy innych, nawet, jeśli były inne niż jego. Był ceniony i wielbiony przez żeńską część Oddziału Karpackiego, jako doskonały tancerz.

Małgorzata Garecka

Sylwester Skompski
(1928–2018)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1955–2000

Sylwester Skompski urodził się 18.12.1928 r. w Ślesinie k. Konina, gdzie spędził dzieciństwo i lata szkoły powszechnej, zmarł 6.09.2018 r. w Warszawie, został pochowany Cmentarzu Komunalnym Południowym w Antoninowie.

W 1942 r. został wywieziony przez Niemców na przymusowe roboty w okolice Międzychodu, gdzie pracował jako robotnik rolny do 1945 r.

Po zakończeniu II wojny światowej podjął naukę w gimnazjum i liceum ogólnokształcącym w Koninie, gdzie w 1949 r. zdał egzamin maturalny. Bezpośrednio po maturze został zatrudniony jako nauczyciel w szkole podstawowej w Sławęcinie k. Ślesina. W 1950 r. rozpoczął studia geologiczne na Uniwersytecie Poznańskim (UP), a następnie kontynuował je w Warszawie, już po włączeniu w 1952 r. Zakładu Geologicznego UP do Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego (UW).

W 1955 r., po obronieniu pracy dyplomowej pt. *Kompleksowe zdjęcie geologiczne ark. 1:25 000 Zakroczym i Kazuń Polski*, której opiekunem był prof. Stefan Różycki, rozpoczął pracę w Instytucie w Warszawie. W 1962 r. został zatrudniony na stanowisku adiunkta, a w 1974 r. został powołany na stanowiska docenta. W latach 1974–1992 pełnił funkcję kierownika Pracowni Szczegółowych Zdjęć i Map Geologicznych Polski Północno-Zachodniej w Zakładzie Kartografii Geologicznej.

W 1968 r. Sylwester Skompski obronił pracę doktorską pt. *Stratygrafia osadów czwartorzędowych wschodniej części Kotliny Płockiej*, za którą otrzymał III Nagrodę im. Karola Bohdanowicza.

W ciągu całego okresu zatrudnienia wykonał samodzielnie lub ze współautorami 18 arkuszy *Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski* w skali 1:50 000 oraz 2 arkusze *Mapy Geologicznej Polski* w skali 1:200 000, w różnych rejonach kraju.

Był także autorem i współautorem opracowań i dokumentacji geologicznych, geologiczno-surowcowych i kartograficznych dla Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego, Lubel-

skiego Zagłębia Węglowego, rejonu Zatoki Puckiej oraz surowców budowlanych w wielu regionach kraju.

Sylwester Skompski opublikował ok. 130 prac naukowych, wśród których znajdują się podręczniki, opracowania syntetyczne, regionalne, metodyczne, kartograficzne, surowcowe, geomorfologiczne, paleontologiczne i inne. Jednym z jego ważniejszych osiągnięć było opublikowanie informacji o 9 nowych stanowiskach osadów interglacjalnych.

Interesował się także fauną czwartorzędową, początkowo mięczaków, a następnie również innych grup zwierzęcych (ryb, chrząszczy, wioślarek i gryzoni), umożliwiających określenie pozycji stratygraficznej oraz środowiska sedymentacyjnego badanych osadów. W miarę postępu prac zebrał liczną kolekcję szczątków zwierzęcych z ponad 50 stanowisk, z których część opracował i opublikował, m.in. w wyróżnionej Nagrodą Rektora UW, syntetycznej, kartograficzno-stratygraficznej książce pt. *Fauna czwartorzędowa Polski – Bezkręgowce* oraz w *Atlasie fauny czwartorzędowej*.

W latach 1985–1995 prowadził również prace dydaktyczne – ćwiczenia terenowe w Technikum Geologicznym oraz wykłady i ćwiczenia na UW.

Zajmował się również popularyzacją języka esperanto.

Po przejściu na emeryturę Sylwester Skompski zamierzał opracować swoje bogate zbiory fauny czwartorzędowej, kolekcjonowane przez wiele lat pracy w Instytucie, i przekazać je do Muzeum Geologicznego. Niestety, uniemożliwiła mu to postępująca choroba.

W ciągu swej pracy w Instytucie dał się poznać jako wspaniały, doświadczony kolega o życzliwym usposobieniu, które przysparzało mu ogólnej sympatii otoczenia.

Magdalena Mizerska

Jan Skorupa
(1912–1994)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1946–1952, 1954–1978

Jan Skorupa urodził się 5.12.1912 r. w Gościewiczu (powiat garwoliński) w rodzinie chłopskiej, zmarł 17.12.94 r.

Wykształcenie średnie zdobył w Gimnazjum Państwowym im. Hetmana Stanisława Żółkiewskiego w Siedlcach, a następnie rozpoczął studia na Wydziale Inżynierii Politechniki Warszawskiej. Pierwszą pracę podjął jeszcze w trakcie studiów. Pracował wówczas w Biurze Triangulacji, a następnie w Biurze Pomiarów Magistratu m.st. Warszawy.

Po uzyskaniu dyplomu inżyniera geodety w 1936 r. został powołany do czynnej służby wojskowej. Po jej odbyciu, do czasu wybuchu II wojny światowej, podejmował prace przy reambulacji map katastralnych, pełniąc także funkcję kierownika Sekcji Pomiarów w Wydziale Dróg Wodnych Urzędu Województwa Krakowskiego. We wrześniu 1939 r. ponownie został powołany do czynnej służby wojskowej, po bitwie pod Kockiem dostał się do niewoli niemieckiej i został wywieziony do Norymbergii (Stallag XIII A), gdzie przebywał do 1940 r. Po zwolnieniu do domu, przez 4 lata pracował w gospodarstwie u rodziców.

Po wojnie powrócił do pracy w charakterze urzędnika zatrudniając się w Urzędzie Ziemskim w Garwolinie, gdzie wykonywał prace związane z reformą rolną. Pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym rozpoczął w 1946 r., gdzie zajął się badaniami grawimetrycznymi w rejonie Kłodawy. W latach 1946–1952 zajmował stanowisko kierownika Grupy Magnetycznej i Grawimetrycznej oraz kierownika Pracowni Magnetycznej.

Prowadził badania magnetyczne w różnych regionach kraju, ustalając metodykę zdjęć oraz wstępne zasady kartografii magnetycznej. Był współinicjatorem instrukcji i metodyki prac nad stworzeniem państwowej sieci grawimetrycznej. Opublikował wiele fachowych artykułów przedstawiających metodykę prac geofizycznych poszukiwawczych w kraju i zagranicą.

W latach 1952–1954 był naczelnikiem wydziału w Centralnym Urzędzie Geologii, po czym, po kolejnej reorganizacji, powrócił do Instytutu i zorganizował w 1955 r. Pracownię Sejsmiki.

W 1955 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu stopień naukowy docenta, a w 1974 r. Rada Państwa nadała mu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych.

Śmiało można określić Jana Skorupę jako jednego z prekursorów badań geofizycznych w Polsce. Jednym z większych jego osiągnięć były prace w zakresie projektowania, kierowania i udziału w pracach sejsmicznych strefy przedsudeckiej, w której odkryto, w 1957 r., największe złoże miedzi w Europie. W latach 1955–1962 sporządził wiele prac archiwalnych i był autorem przeszło 50 publikacji, w tym: *Badania sejsmiczne struktury Kłodawskiej* (1956), *Stan geofizycznego rozpoznania Polski i wnioski co do kierunków rozwoju prac w poszczególnych metodach geofizycznych* (1957), *Morfologia podłoża magnetycznie czynnego i podłoża krystalicznego w pn.–wsch. Polsce* (1958), *Główne elementy tektoniki podłoża krystalicznego Płyty Wsch.-Europejskiej dla obszaru Polski w nawiązaniu do danych geofizycznych* (1960), *Zastosowanie metod geofizycznych w poszukiwaniach złóż ropy i gazu w Polsce* (1961).

Był przedstawicielem Polski w Komisji Akademii Nauk Krajów Socjalistycznych dla Spraw Planetarnej Geofizyki, członkiem Komitetu Geofizyki PAN i przedstawicielem Polski w Komisji Geofizycznej Asocjacji Geologicznej Karpacko-Bałkańskiej. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, był dwukrotnie laureatem Nagrody Państwowej II stopnia Otrzymał także Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego. Jan Skorupa był człowiekiem, który wykazał się całkowitym oddaniem pracy naukowej, sumiennością i wielką pracowitością.

Krystian Lisiak

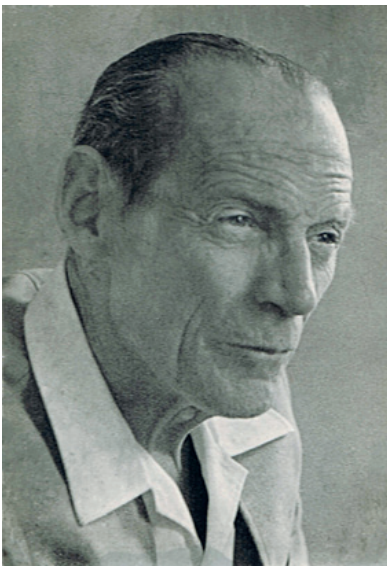

Stanisław Sokołowski
(1900–1990)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1945–1975

Stanisław Sokołowski urodził się 14.08.1900 r. w Zakopanem. Zmarł 3.04.1990 r. w Warszawie, spoczął u stóp Tatr w rodzinnym grobowcu na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem.

Jego ojcem był Stanisław Piotr Sokołowski, leśnik, profesor Wyższej Szkoły Lasowej we Lwowie i Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ), matką – Agnieszka z d. Walczak, nauczycielka koronkarstwa.

Uczył się w szkole ludowej w Zakopanem, następnie w gimnazjach we Lwowie i Zakopanem, ale z powodu wojny maturę zdał dopiero w 1920 r. Wcześniej, w listopadzie 1918 r., zgłosił się do wojska i do połowy stycznia 1919 r. uczestniczył w polsko-ukraińskich walkach o Lwów (w pociągu pancernym „Odsiecz"), po maturze zaś od lipca do listopada 1920 r. walczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Za zasługi i męstwo został odznaczony Krzyżem Obrony Lwowa i Krzyżem Walecznych.

W grudniu 1920 r. podjął studia na Akademii Górniczej w Krakowie, ale już w styczniu 1921 r. przeniósł się na Wydział Filozoficzny UJ, gdzie studiował geologię i też biologię. W 1924 r. uzyskał asystenturę w katedrze paleontologii u prof. Jana Nowaka. Pod jego kierunkiem, w 1929 r., zrobił doktorat na podstawie pracy pt. *Przyczynki do budowy geologicznej okolic Żywca*. Po objęciu przez prof. J. Nowaka katedry geologii, Stanisław Sokołowski przeniósł się tam, pozostając u boku mentora do wybuchu II wojny światowej jako asystent, a następnie od 1934 r. – jako adiunkt. W latach 1929–1932 był dodatkowo asystentem w Wydziale Ropy i Soli w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) w Warszawie. Początkowo zajmował się głównie geologią Tatr, później pracował także w Karpatach fliszowych jako kartograf i tektonik oraz geolog inżynierski.

W kampanii wrześniowej 1939 r. walczył jako strzelec w 20 pułku piechoty 6 Dywizji Piechoty Armii „Kraków", a potem w grupie „Kowel" płk. Koca. Osaczony z oddziałem przez Sowietów w Puszczy Solskiej podjął ucieczkę i wpadł w ręce Niemców

15.10.1939 r. Kolejne lata spędził w obozach jenieckich, zanim w 1942 r. został uwolniony wskutek interwencji ówczesnego okupacyjnego dyrektora PIG (Amt für Bodenforschung) prof. Rolanda Brinkmanna, i zaraz potem zatrudniony w krakowskim oddziale Instytutu. W latach 1942–1944 prowadził prace kartograficzne w Karpatach Zachodnich.

W styczniu 1945 r. wrócił do Zakładu Geologii UJ, ale z końcem maja przeniósł się do PIG i objął stanowisko kierownika Wydziału Geologii Technicznej. W 1949 r. został naczelnikiem Wydziału Geologii Regionalnej, a w 1953 r. – kierownikiem Zakładu Zdjęć Geologicznych. W 1952 r. habilitował się na podstawie przygotowanej przed wojną rozprawy pt. *Tatry Bielskie. Geologia zboczy południowych* (1948). Monografia ta postawiła go w rzędzie klasyków geologii tatrzańskiej. Po mianowaniu na profesora nadzwyczajnego w 1955 r. zrezygnował z funkcji kierowniczych i przeszedł na stanowisko samodzielnego pracownika. Był klasycznym geologiem terenowym, niechętnym przyjmowaniu obowiązków administracyjnych, mimo to nie uniknął w późniejszych latach kolejnych awansów m.in. w Zakładzie Wydawnictw (1962) i na krótki czas funkcji redaktora naczelnego wielkiego przedsięwzięcia wydawniczego pt. *Budowa Geologiczna Polski*. W 1964 r. został profesorem zwyczajnym.

Stanisław Sokołowski pracował w Instytucie do 1975 r., jego odejście zostało wymuszone skomplikowanym złamaniem nogi, ale konsultantem naukowym (także w terenie!) pozostawał jeszcze w późniejszych latach.

Najbardziej znany dorobek naukowy Stanisława Sokołowskiego wiąże się z pasmem reglowym, eocenem numulitowym, a także syntezami geologicznymi Tatr. Dzięki jego inicjatywie i staraniom w 1946 r. podjęta została decyzja o wykonaniu pierwszej szczegółowej mapy geologicznej Tatr Polskich (1:10 000), w realizacji której uczestniczył jako współredaktor, współautor i konsultant. Jego upór i konsekwencja w działaniu doprowadziły do spektakularnego odkrycia w 1963 r. wód termalnych w otworze Zakopane IG-1.

W dorobku karpackim Stanisława Sokołowskiego zwracają uwagę badania czołowej strefy płaszczowiny magurskiej, od okolic Żywca (jednostka przedmagurska), aż po Gorlice na wschodzie, prowadzone we współpracy z Jadwigą Burtan, kontynuowane po wojnie.

Inną ważną dziedziną w jego działalności były badania geologiczno-inżynierskie, służące realizacji projektów zbiorników wodnych z zaporami w dolinie Dunajca oraz Raby, a także poza Karpatami.

Stanisław Sokołowski jest wspominany jako człowiek bez reszty oddany pracy naukowej, wytrawny kartograf, chętnie służący pomocą współpracownikom i młodym adeptom geologii, skromny, nade wszystko ceniący badania w terenie i rozmiłowany w Tatrach. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

Jerzy B. Miecznik

Zbigniew Bronisław Sujkowski
(1898–1954)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1929–1942

Zbigniew Bronisław Sujkowski urodził się 8.01.1898 r. w Zagórzu w powiecie będzińskim. Zginął tragicznie 8.09.1954 r. w rzece Saquenay (Kanada), próbując ratować tonącego wnuka. Jego symboliczny grób znajduje się w rodzinnym grobowcu Sujkowskich na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Był synem Antoniego Sujkowskiego, geografa, profesora i rektora Wyższej Szkoły Handlowej, ministra w rządach Kazimierza Bartla, i Heleny z Chmielińskich, działaczki niepodległościowej i oświatowej.

W latach 1910–1914 uczęszczał do prywatnej średniej Szkoły Towarzystwa Kultury Polskiej w Warszawie (szkoła Kreczmara), od 1913 r. działał w konspiracyjnym Związku Strzeleckim. W 1914 r. wstąpił do 1. Kompanii Kadrowej, potem służył w Legionach Polskich. Ranny pod Kostiuchnówką w listopadzie 1915 r. dostał się do niewoli rosyjskiej. Po ucieczce, w 1917 r. przedostał się do Moskwy i pod przybranym nazwiskiem zrobił maturę w polskiej szkole Kulwiecia.

W 1918 r. wrócił do Warszawy i w październiku podjął studia geologiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego (UW,) jednak już w listopadzie, podczas rozbrajania Niemców, ponownie wstąpił do wojska. Po ponad 2 latach służby przeszedł do rezerwy w lutym 1921 r., jako kawaler Srebrnego Krzyża Virtuti Militari. Wrócił na studia, a po uzyskaniu w 1924 r absolutorium został asystentem w Zakładzie Geologii u prof. Jana Lewińskiego. W następnym roku obronił doktorat pt. *O utworach jurajskich, kredowych i czwartorzędowych okolic Wolbromia*. W 1928 r. przebywał na stypendium rządu francuskiego, u prof. Luciena Cayeux w College de France w Paryżu, specjalizując się w petrografii skał osadowych i sedymentologii, a w 1929 r. w Anglii, jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej, u prof. Percy'ego Boswella w Liverpoolu i w British Museum w Londynie, zapoznając się osadami oceanicznymi. W laboratorium u prof. Cayeux opracował przywiezione z kraju próbki skał z kredy lubelskiej. Wyniki przedstawił w rozprawie pt. *Petrografja kredy Polski. Kreda z głębokiego wiercenia w Lublinie w porównaniu z kredą niektórych innych obszarów Polski*, opublikowanej w 1931 r. jako praca habilitacyjna.

W październiku 1929 r. Zbigniew Sujkowski rozpoczął pracę w Instytucie na etacie geologa, w 1934 r. został kierownikiem Pracowni Skał Osadowych, a w 1937 r. – Wydziału Wschodniego, utworzonego do badań na Wołyniu, Podolu i Polesiu. Jako docent wykładał jednocześnie na UW geologię mórz, petrografię rud i kruszców osadowych oraz sedymentologię. W 1937 r. został zastępcą chorego prof. Lewińskiego i pełnił tę funkcję do jego śmierci w 1939 r.

Po wybuchu wojny Sujkowski pozostał w przejętym przez administrację niemiecką Instytucie (Amt für Bodenforschung) jako kierownik Pracowni Petrograficznej, wykładał także na tajnym UW. Od początku okupacji uczestniczył w organizacji i kierowaniu walką sabotażowo-dywersyjną Związku Odwetu Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej, korzystając z zaplecza lokalowego i technicznego Instytutu, jednak wobec rosnącego zagrożenia dekonspiracją pracę przerwał w 1942 r. W tym samym roku objął szefostwo Biura Studiów Kedywu Komendy Głównej Armii Krajowej, w maju 1944 r. został przerzucony do Wielkiej Brytanii, gdzie w stopniu majora służył w Sztabie Naczelnego Wodza.

Po wojnie pozostał w Anglii. Początkowo był zastępcą profesora Rady Akademickich Szkół Technicznych („polska politechnika"), a po utworzeniu w 1947 r. Polish University College (PUC) objął katedrę geologii. Uczestniczył w założeniu Studium Polski Podziemnej w Londynie i Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie. Po likwidacji katedry geologii na PUC (1950) wyjechał w 1951 r. do Kanady, gdzie pracował jako szef grup prospekcyjnych w prywatnych przedsiębiorstwach. W 1953 r. został profesorem geologii na Uniwersytecie McMastera w Hamilton.

Zbigniew Sujkowski jest uważany za współtwórcę polskiej petrografii skał osadowych oraz pioniera sedymentologii i geologii morza. W jego dorobku szczególnie ważne były badania skał krzemionkowych, które należały do utworów słabo poznanych.

Uczestnicząc w dyskusji na temat skał krzemionkowych i warunków ich powstawania Zbigniew Sujkowski, zdobył międzynarodowe uznanie. Na XVIII Międzynarodowym Kongresie Geologicznym w Londynie w 1948 r. przedstawił pracę o konkrecjach manganowych we współczesnych osadach oceanicznych, a w artykule w „American Journal of Science" podjął problem przeciętnego składu chemicznego powłoki skał osadowych w skorupie ziemskiej (*Average composition of sedimentary rocks*, 1952). Kolejne dwie prace zostały opublikowane już po jego śmierci (*Flysch sedimentation*, 1958; *Diagenesis*, 1958); ta druga przeszła do klasyki światowej literatury geologicznej.

Otrzymał wiele odznaczeń wojennych: Srebrny Krzyż Virtuti Militari (1921), dwukrotnie Krzyż Walecznych (1944).

Zbigniew Sujkowski wyróżniał się wielkim potencjałem naukowym, wykorzystanym tylko częściowo, bo miał jednocześnie duszę żołnierza i bohatera, a żył w trudnych czasach wojennych. Odznaczał się bardzo twórczym, żywym umysłem i odwagą w formułowaniu nowych myśli, znany był z gorących polemik naukowych. Katarzyna Pawłowska (inf. ustna 2013) wspominała go jako „*wspaniałego człowieka, otwartego, przyjaznego, dowcipnego, bardzo zdolnego i podziwianego za wojenną przeszłość*". W 2013 r. córka Danuta Sujkowska-Francka wydała jego książkę „Bitwa o Warszawę 1944". Napisana w latach 1944–1945 w Anglii nie została opublikowana, aby „nie drażnić" Sowietów.

Jerzy B. Miecznik

Hubert Sylwestrzak
(1933–2009)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1956–1995

Hubert Sylwestrzak urodził się 26.07.1933 r. w Porębie. Zmarł 31.03.2009 w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu parafialnym Kościoła Św. Jakuba w Toruniu.

Był drugim dzieckiem Edwarda, robotnika Fabryki Urządzeń Mechanicznych w Porębie, i Marty z d. Maciążek, zajmującej się domem.

W 1948 r., po ukończeniu szkoły podstawowej w Porębie, uczył się w liceum ogólnokształcącym w Zawierciu. W 1951 r. zdał egzamin maturalny i rozpoczął studia na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym Akademii Górniczo-Hutniczej (AGH) w Krakowie, które zakończył w 1956 r. pracą pt. *Mineralizacja pirytowa w Dolinie Starorobociańskiej (Tatry Zachodnie)* wykonaną pod kierunkiem prof. Antoniego Gawła.

1 września 1956 r. z nakazu pracy rozpoczął pracę w Pracowni Geologii Złóż Górnośląskiej Stacji Terenowej Instytutu w Czeladzi, a po roku, na własną prośbę, został przeniesiony do Zakładu Pierwiastków Promieniotwórczych w Warszawie. Przez wiele lat zajmował się problematyką złóż uranu, głównie w Sudetach.

W 1962 r., jako stypendysta Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, odbył 6-miesięczny staż naukowy w Komisariacie Energii Atomowej w Paryżu i Razes. W 1968 r. na podstawie pracy pt. *Geochemia uranu w młodopaleozoicznych wulkanitach Dolnego Śląska na tle ogólnego zróżnicowania geochemicznego tych skał*, przygotowanej pod kierunkiem prof. Antoniego Polańskiego, otrzymał stopień naukowy doktora. W latach 1970–1973 pracował w Nigrze, jako geolog-prospektor w Service des Mines et de la Géologie w Niamey, gdzie poszukiwał mineralizacji miedziowo-molibdenowej w masywach granitowych, mineralizacji miedziowej w prekambryjskich skałach metamorficznych i badał okruchowe złoża złota.

W kraju, wraz z Tadeuszem Depciuchem i Józefem Lisem, zajmował się geochemią i geochronologią masywów magmowych w Sudetach oraz poszukiwał złóż rud metali, uranu w Sudetach. Pisał też o występowaniu asfaltytu w skałach wulkanicznych, o surowcach

skaleniowych w Karkonoszach, genezie nefrytu w złożu jordanowskim. W latach 1978–1982, jako ekspert Ministerstwa Energii i Górnictwa, uczestniczył w poszukiwaniu złóż rud cynku i ołowiu w Maroku (we wschodniej części kraju, w rejonie Udżdy).

Hubert Sylwestrzak to przede wszystkim autor licznych publikacji popularno-naukowych poświęconych geologii. Zawarł w nich mnóstwo informacji historycznych, kulturowych, ciekawostek lingwistycznych, niezwykle trafnych spostrzeżeń własnych i innych autorów (*Wybrałem geologię* – 1986, *Kalcyt – fundament mineralogii* – 1986, *Złoto w przyrodzie i dziejach* – 1997; seria 24 zeszytów pod ogólnym tytułem *Minerały 1996–1999*, a wśród nich: *Kalcyt – Kamień węgielny mineralogii* i *Siarka – Kamień piekielny*). Przez ponad 20 lat drukował liczne artykuły popularno-naukowe w „Problemach" i „Wiedzy i Życiu".

Za dzieło *Minerały Dolnego Śląska* (1986), wraz z współautorem J. Lisem, otrzymał w 1990 r. zespołową Nagrodę I stopnia przyznaną przez Ministra Edukacji Narodowej. Jest współautorem podręcznika pt. *Słownik Geologiczny* (napisanego z W. Mizerskim).

W połowie lat 90. XX w. prowadził wykłady na temat *Geologiczne tło architektury europejskiej*, m.in. w AGH i na Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Hubert Sylwestrzak otrzymał wiele odznaczeń i nagród, w tym: Srebrny Krzyż Zasługi (1984), Złotą Odznakę Zasłużony dla Polskiej Geologii (1995), Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego (1995).

Hubert Sylwestrzak był nie tylko niezwykle inteligentnym naukowcem o wszechstronnych zainteresowaniach, lecz przede wszystkim człowiekiem o niepowtarzalnym poczuciu humoru, zarażającym wszystkich pogodą ducha i młodzieńczym optymizmem. Dla kolegów i znajomych był po prostu – Buśkiem, znakomitym towarzyszem wypraw, a wyjazdy z nim w Sudety były nie tylko wspaniałą lekcją geologii, stanowiły również źródło poznania historii, nie tylko geologicznej, ukochanych przez niego gór. Był także utalentowany muzycznie. W okresie okupacji poznał tajniki gry na wiolonczeli. Grał w orkiestrze zakładowej w Porębie, w czasie studiów – w Zespole Muzycznym AGH, a pracując w Warszawie – muzykował w Zespole Politechniki Warszawskiej.

Krystyna Wołkowicz

Z lewej Hubert Sylwestrzak

Bronisław Szymański
(1938–2013)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1962–2009

Bronisław Szymański urodził się 1.10.1938 r. w Częstochowie, zmarł 6.06.2013 r. w Warszawie. Został pochowany na cmentarzu w Marysinie Wawerskim.

Naukę w szkole podstawowej rozpoczął w Częstochowie, a ukończył po przeprowadzce rodziny już w Warszawie. Po zdaniu matury w Liceum Ogólnokształcącym im. Mikołaja Reja wstąpił na Wydział Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Pracę magisterską pt. *Tektonika partii osiowej fliszu podhalańskiego na zachód od Białego Dunajca* obronił w 1962 r., i w tym samym roku rozpoczął pracę w Zakładzie Złóż Rud Żelaza Instytutu.

W początkowym okresie pracy w Instytucie zajmował się pracami poszukiwawczymi rud żelaza w utworach krystalicznych prekambru i pokrywie osadowej platformy wschodnioeuropejskiej w Polsce północno-wschodniej. Prowadził badania stratygraficzne i petrograficzno-sedymentologiczne osadów starszego paleozoiku w obniżeniu podlaskim. Jako pierwszy w Polsce stwierdził bogaty zespół dictyonem w ciemnych łupkach ilastych tremadoku, pozwalający na wyróżnienie tremadoku dolnego i górnego. Uczestniczył także w badaniach zależności mineralizacji od charakteru mikrofacjalnego osadów cechsztynu na monoklinie przedsudeckiej. W kolejnych latach prowadził badania osadów kambru i ordowiku w podłożu północno-wschodniego obrzeżenia Górnośląskiego Zagłębia Węglowego.

W 1969 r. uzyskał stopień naukowy doktora nauk przyrodniczych za pracę pt. *Utwory dolnego ordowiku (tremadoku i arenigu) na obszarze Białowieży*, której promotorem był prof. Jerzy Znosko, i został powołany na stanowisko adiunkta. Rok później ukończył studia zaoczne w zakresie ekonomiki przemysłu w Szkole Głównej Planowania i Statystyki i otrzymał tytuł magistra ekonomii.

Badania geologiczne prowadził także poza granicami Polski. W latach 1979–1980 uczestniczył w pracach międzynarodowej Ekspedycji Geologicznej w Mongolii, organizując

prace polowe oraz geologiczną obsługę wierceń. W okresie 1985–1988 był delegowany do pracy w Algierii, gdzie prowadził badania litofacjalne oraz poszukiwawcze rud żelaza i mineralizacji polimetalicznej w utworach metamorficznych prekambru oraz seriach węglanowych jury dolnej, kredy i trzeciorzędu.

W 1990 r. na podstawie dorobku naukowego i pracy pt. *Ewolucja geologiczna wschodniej Polski na przełomie kambru i ordowiku* uzyskał stopień doktora habilitowanego i został zatrudniony na stanowisku docenta. W Instytucie pełnił funkcje kierownicze – kierował m.in. Zakładem Stratygrafii Tektoniki i Paleogeografii, Pracowni Starszego Paleozoiku; był także członkiem redakcji „Kwartalnika Geologicznego".

Jest autorem wielu opracowań archiwalnych oraz prac publikowanych poświęconych w większości lito- i biostratygrafii oraz problematyce regionalnej osadów kambru górnego i ordowiku dolnego w północno-wschodniej Polsce.

Anna Bagińska

Bohdan (Szczęsny) Świderski
(1892–1943)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1926, 1930–1943

Bohdan Świderski urodził się 12.06.1892 r. w Kamieńcu Podolskim w rodzinie Zdzisława Świderskiego i Łucji z d. Szaniawskiej. Zmarł tragicznie 21.02.1943 r. w następstwie dramatycznych przeżyć w latach niemieckiej okupacji, pobytu w Auschwitz i nagłego zagrożenia powrotem do obozu koncentracyjnego. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

W 1910 r. ukończył szkołę realną im. Stanisława Staszica w Warszawie i podjął studia geologiczne w Szwajcarii, najpierw we Fryburgu, a po roku w Lozannie – u prof. Maurice'a Lugeona. W latach 1912–1913 dodatkowo studiował w Genewie petrografię i mineralogię u prof. Louisa Duparca. W 1917 r. uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. *Sur les facies de la couverture sedimentaire de la partie occidentale du massif de l'Aar*, a wykonane przez niego zdjęcie geologiczne rejonu badań włączono do *Carte geologique de la Suisse*. W latach 1917–1919 był współpracownikiem Szwajcarskiej Komisji Geologicznej.

W 1919 r. powrócił do Polski i został pracownikiem Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG). W następnym roku przeszedł wraz z grupą geologów naftowych do powołanego Państwowego Urzędu Naftowego. Po jego likwidacji, jako ekspert, pracował dla przemysłu naftowego (w latach 1922–1930), tj. Spółki Akcyjnej „Olej Skalny", włączonej w 1925 r. do koncernu naftowego Standard Nobel. Mimo odejścia z PIG w 1920 r., nadal był z nim związany jako współpracownik tymczasowy, prowadząc w latach 1924–1926, 1931, 1934–1935 prace kartograficzne w Karpatach. W okresie 1936–1938 pełnił funkcję kierownika Wydziału Kartografii PIG. Pracownikiem Instytutu był także podczas okupacji niemieckiej (z przerwą spowodowaną osadzeniem go w Auschwitz) aż do śmierci w 1943 r.

Na podstawie artykułów o geologii Karpat Pokuckich i tektonice Karpat pogranicza polsko-rumuńskiego w 1928 r. habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) u prof.

Jana Nowaka. Jako docent prowadził wykłady z geologii Karpat i kursy geologii polowej w Beskidzie Wyspowym i w paśmie skałkowym koło Szaflar. W 1936 r. uzyskał profesurę tytularną (bez katedry) na UJ.

W 1938 r. został profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Geologii i Paleontologii na Wydziale Przyrodniczo-Matematycznym Uniwersytetu Poznańskiego, którą reaktywował i sprawnie rozwinął.

Bohdan Świderski był wybitnym przedstawicielem szkoły alpejskiej prof. Maurice'a Lugeona, świetnie wyszkolonym w geologii terenowej i kartografii, bardzo dobrze przygotowanym do badań geologii gór typu alpejskiego. Już podczas pierwszego geologicznego pobytu w Tatrach, w 1919 r., odkrył korzenie fałdu leżącego Czerwonych Wierchów i przedstawił pogląd na temat jego genezy w pracy pt. *Korzenie leżącego fałdu Czerwonych Wierchów oraz nowe elementy budowy trzonu Tatr* (Świderski, 1922).

Głównym obszarem badań Bohdana Świderskiego były Karpaty fliszowe, zwłaszcza Karpaty Wschodnie. Jego rozprawa pt. *Budowa geologiczna Karpat Pokuckich* z 1925 r. w latach międzywojennych stanowiła jedną z podstawowych pozycji w literaturze geologicznej Karpat Wschodnich. W 1933 r. opublikował krytyczną rozprawę o podziale i rozwoju tektonicznym głównych jednostek Karpat Zachodnich, wychodząc z teorii kontrakcji i powiązanej z nią koncepcji Nowaka o tzw. przetrwałości tektonicznej (Prakarpaty). Uważał, że w neogenie blok centralny słowackich Karpat nasunął się na istniejące w podłożu fliszu Prakarpaty i spowodował odkłucie i przefałdowanie serii fliszowych ku północy i północnemu wschodowi, a wcześniej w podobny sposób powstały płaszczowiny reglowe, wierchowe, skałkowe i cieszyńskie. Było to rozwinięcie pierwszej tektogenetycznej koncepcji pasma fliszowego Karpat autorstwa Nowaka (*Sur l'arc des Karpathes occidentales*, Świderski, 1933).

W swoich badaniach Bohdan Świderski stosował ilościową analizę tektoniczną, opierając charakterystykę stylu tektonicznego Karpat fliszowych na liczbowo wyrażonych stosunkach między różnymi parametrami jednostek tektonicznych (fałdów). Podsumowanie jego badań tektonicznych w Karpatach stanowiła obszerna rozprawa pt. *Rozważania tektoniczne nad łańcuchem Polskich Karpat*, którą zakończył po opuszczeniu Auschwitz w 1942 r. Maszynopis rozprawy nie przetrwał wojny w całości, jednak ze względu na wartość naukową zachowana część pracy została wydana przez PIG po wojnie, w 1952 r.

W jego naukowej działalności ważne miejsce zajmowała geomorfologia. Najważniejszą pracę w tej dziedzinie stanowi jego monografia z 1938 r. pt. *Geomorfologia Czarnohory*.

Bohdan Świderski był cenionym wykładowcą i organizatorem cieszących się uznaniem kursów terenowych, które ukończyło wielu wybitnych geologów. Był zauroczony Huculszczyzną, którą poznał podczas prac w terenie. Pełnił funkcję sekretarza generalnego Koła Naukowego Towarzystwa Przyjaciół Huculszczyzny oraz organizował sekcje tego koła w Warszawie, Lwowie i Krakowie. Jego życie wypełniała nauka.

Jerzy B. Miecznik

Henryk Świdziński
(1904–1969)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1927–1949

Urodził się 8.09.1904 r. Strzyżowie Lubelskim, zmarł 23.06.1969 r. w Naucznoje na Krymie. Został pochowany na Cmentarzu Salwatorskim w Krakowie.

Do szkoły uczęszczał początkowo we Włocławku, następnie w Skierniewicach. W 1922 r., po zakończeniu edukacji w kieleckim gimnazjum matematyczno-przyrodniczym, rozpoczął studia geologiczne i geograficzne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego (UW). Jeszcze jako student, w latach 1925–1927, opracował jurajskie utwory zachodniego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich. W 1929 r. obronił pracę doktorską pt. *Utwory jurajskie między Małogoszczą a Czarną Nidą*, której promotorem był prof. Jan Lewiński. W latach 1928–1929 objął stanowisko asystenta w Katedrze Geologii Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ). Jako tymczasowy pracownik Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG) kartował w tym okresie południowo-wschodnią część arkusza Sanok. Od 1930 r. pracował w Wydziale Naftowym PIG. W 1937 r. pełnił funkcję kierownika sekcji karpackiej i kartografii w Wydziale Geologii Regionalnej PIG. W 1938 r. był kierownikiem Pracowni Kartograficznej PIG i redaktorem jego wydawnictw kartograficznych.

W 1937 r. na UW otrzymał stopień docenta w zakresie geologii na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. *Uwagi o budowie Karpat fliszowych.* Zmobilizowany w kwietniu 1939 r. brał udział w kampanii wrześniowej. Po powrocie do Warszawy wraz z innymi pracownikami zabezpieczał materiały i zbiory PIG. Podczas okupacji pracował nadal w Instytucie (w Amt für Bodenforschung) w Warszawie, zajmując się geologią karpacką (rejony Stróż, Gorlic i Krosna). W 1945 r. uczestniczył w organizowaniu siedziby PIG w Krakowie, pełniąc obowiązki wicedyrektora i naczelnika Wydziału Geologii Regionalnej, rok później – kierownika sekcji karpackiej Instytutu w Krakowie. Prowadził także wykłady z geologii, kartografii i geologii złóż węgli i nafty na UJ i Akademii Górniczej. W 1949 r. został profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Zakładu Kartografii Geologicznej Akademii

Górniczo-Hutniczej (AGH), a w 1951 r. – pierwszym dziekanem organizowanego przez siebie samodzielnego Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego. W 1957 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Od 1960 r. do końca życia pełnił funkcję kierownika Katedry Geologii AGH.

Henryk Świdziński miał niezwykły dar i umiejętność szczegółowej pracy analitycznej w terenie i syntetycznego ujmowania problemów. Wyrazem tego była rozprawa dotycząca budowy Karpat fliszowych (1934) będąca jego pracą habilitacyjną. Do osiągnięć naukowych zaliczyć trzeba opracowanie *Słownika Stratygraficznego Północnych Karpat fliszowych* (1947), *Mapy geologicznej Karpat polskich* (1958) w skali 1:200 000, której realizację rozpoczął jeszcze przed wojną. Jego zainteresowania zawodowe obejmowały zagadnienia dotyczące stratygrafii osadów fliszowych, zwracał uwagę na znaczenie zmian facjalnych i konieczność ich uwzględniania przy ustalaniu stratygrafii. Uchodził za wybitnego znawcę zagadnień naftowych i wód mineralnych, specjalistę w dziedzinie geologii uzdrowiskowej i balneologii. Interesował się problematyką ochrony przyrody, stąd opracowany przez niego projekt rezerwatu Prządki.

Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1956). Cieszył się ogromnym szacunkiem i sympatią studentów, sam przywiązywał ogromną wagę do prowadzonych przez siebie zajęć dydaktycznych na uczelni i w terenie. Punktualny, wymagający, stanowczy, powtarzał: „*zanim się podejmie (decyzje) trzeba się dobrze zastanowić, rozpatrując zagadnienie pod różnymi, nie tylko formalnymi aspektami*".

Małgorzata Garecka

Henryk Teisseyre
(1903–1975)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1950–1975

Henryk Teisseyre urodził sie 21.03.1903 r. we Lwowie, zmarł 29.10.1975 r. we Wrocławiu, gdzie został pochowany na Cmentarzu Komunalnym na Grabiszynku.

Był synem geologa Wawrzyńca Teisseyre'a, znanego i powszechnie cenionego profesora geologii Politechniki Lwowskiej. Szkołę średnią ukończył we Lwowie w 1922 r. i podjął nieukończone studia chemiczne na Politechnice Lwowskiej. Od 1925 r. studiował geografię i geologię na Uniwersytecie Lwowskim (ULw) pod kierunkiem prof. Eugeniusza Romera. W latach 1928–1939 prowadził badania tektoniczne w Karpatach Wschodnich i Środkowych, pracując jako geolog dla przedsiębiorstw i spółek naftowych. Tytuł doktora w dziedzinie geografii uzyskał w 1928 r. na podstawie rozprawy pt. *Powierzchnia szczytowa Karpat*, przygotowanej pod kierunkiem prof. E. Romera, a w 1936 r., na podstawie pracy pt. *Zarys budowy geologicznej Karpat Dukielskich*, habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim. Był członkiem Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności, Towarzystwa Naukowego we Lwowie i innych stowarzyszeń naukowych.

W pierwszych latach wojny oraz pod jej koniec wykładał geologię na ULw. Na początku 1945 r. wyjechał ze Lwowa. Początkowo pracował w Węglówce koło Krosna, jako geolog Instytutu Naftowego, a następnie objął Katedrę Geologii na Uniwersytecie Poznańskim. W 1946 r. przeniósł się do Szczawna-Zdroju. W tym samym roku został profesorem nadzwyczajnym geologii na Uniwersytecie Wrocławskim (UWr), w 1956 r. – profesorem zwyczajnym tej uczelni, w 1975 r. otrzymał tytuł doktora *honoris causa* UWr. W dniu 30 kwietnia 1949 r. została powołana regionalna placówka PIG we Wrocławiu pod nazwą Instytut Dolnośląski – inicjatorem jej powstania i pierwszym kierownikiem był Henryk Teisseyre. Instytut Dolnośląski od 1951 r. nosił nazwę Stacji Terenowej Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG), a od 1965 r. Oddziału Dolnośląskiego (od 1989 r. im. Henryka Teisseyre'a).

W 1955 r. zorganizował Pracownię Starych Struktur PAN we Wrocławiu, którą kierował. W 1954 r. został członkiem korespondentem, a w 1970 r. członkiem rzeczywistym PAN.

Głównym tematem badawczym Henryka Teisseyre'a była początkowo tektonika Karpat, a po 1946 r., Sudetów. Był twórcą tzw. wrocławskiej szkoły tektonicznej. Działalność naukowa Henryka Teisseyre'a na obszarze sudeckim dotyczyła w pierwszym okresie, po zapoznaniu się z wynikami prac geologów niemieckich i rekonesansach terenowych, obszaru depresji śródsudeckiej, a następnie depresji Świebodzic i struktury kaczawskiej. Był twórcą nowego, nasunięciowego modelu budowy tej ostatniej jednostki.

W końcowym okresie swej aktywności naukowej zajmował się problematyką geologii regionalnej Dolnego Śląska, publikując prace na temat wieku formacji metamorficznych Sudetów i prowadząc dyskusję naukową z Józefem Obercem, który w odmienny sposób interpretował ewolucję jednostek metamorficznych Dolnego Śląska. Był autorem lub współautorem pięciu arkuszy mapy geologicznej Sudetów w skali 1:25 000 oraz autorem około 130 publikacji naukowych, a także ponad 100 opracowań archiwalnych.

Był promotorem i opiekunem wielu prac doktorskich, wychował dużą grupę wrocławskich geologów, którzy już w latach 60. i 70. XX w. kontynuowali jego dzieło. Nie wychodził w teren, jeśli na niebie były chmury. „Geolog pracujący na kwaterze jest więcej wart, niż moknący w deszczu" – mawiał. Był znakomitym geologiem, świetnym nauczycielem i życzliwym przyjacielem.

Był odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim (1954) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1960). Był laureatem Nagrody I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1972) oraz członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Jego imieniem nazwano Dolnośląski Oddział PIG oraz Muzeum Geologiczne UWr.

Stefan Cwojdziński

Henryk Teisseyre drugi z lewej w pierwszym rzędzie

Wawrzyniec Teisseyre
(1860–1939)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1923

Wawrzyniec Teisseyre urodził się 10.08.1860 r. w Krakowie. Zmarł we Lwowie 2.04.1939 r., gdzie został pochowany w rodzinnym grobie na Cmentarzu Łyczakowskim. Pochodził z rodziny o francuskich korzeniach, jego ojciec, Henryk de Teisseyre, był inżynierem kolei żelaznych, matka była Julia z d. Belina Węgierska.

Uczęszczał do szkół w Krakowie, Lwowie i w Tarnopolu, gdzie uzyskał maturę w 1878 r. W tym samym roku rozpoczął studia geologiczne na Uniwersytecie Wiedeńskim, jednocześnie kształcąc się w geologii praktycznej na Akademii Górniczej w Leoben. Po otrzymaniu w 1881 r. absolutorium pracował na stanowisku wolontariusza w C.K. Państwowym Zakładzie Geologicznym w Wiedniu. Rozprawę doktorską o amonitach jurajskich pt. *Ein Beitrag zur Kenntniss der Cephalopodenfauna der Ornatenthone im Gouvernement Rjasan (Russland)* obronił na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Wiedeńskiego w 1886 r.

Dzięki dalszym funduszom Zakładu Geologicznego mógł podjąć badania na Podolu. W latach 1885–1886 pracował jako asystent-demonstrator w Katedrze Mineralogii Uniwersytetu Jagiellońskiego, u prof. Alojzego Altha. Po jego śmierci wyjechał do Wiednia, gdzie uczestniczył w porządkowaniu zbiorów paleontologicznych Muzeum Historii Naturalnej. Rozpoczął także współpracę z Komisją Fizjograficzną Akademii Umiejętności w Krakowie. W latach 1886–1890 przygotował 5 arkuszy mapy geologicznej w skali 1:75 000, obejmujących wschodnią część Podola galicyjskiego, które wraz z objaśnieniami ukazały się w VIII zeszycie Atlasu w 1900 r. W latach 1890–1893 kartował na zachodnim Podolu i Przedgórzu Karpat (arkusze map ukazały się w latach 1912–1913). W 1891 r. uzyskał na Uniwersytecie Lwowskim (ULw) habilitację w dziedzinie paleontologii i tytuł docenta prywatnego. Pracował jako zastępca nauczyciela (suplent) w szkołach we Lwowie i Krakowie, a w 1893 r., w nagrodę za prowadze-

nie badań naukowych i dobre wyniki w pracy nauczyciela, otrzymał stypendium im. Śniadeckich przyznane przez Akademię Umiejętności, które umożliwiło mu podróż naukową do Niemiec, Francji i Szwajcarii.

Po powrocie wyjechał w 1895 r. do Rumunii na zaproszenie królewskiego rządu, aby prowadzić rozpoznanie formacji naftowych w tym kraju. W utworzonym w 1906 r. Rumuńskim Instytucie Geologicznym był głównym geologiem Komisji Naftowej. Zajmował się kartowaniem geologicznym, badaniami faunistycznymi, stratygraficznymi i tektonicznymi neogenu przedgórza Karpat Wschodnich i Południowych. Niektóre z publikacji naukowych tego okresu stały się podstawą do rozszerzenia o geologię jego habilitacji na ULw (1907). Po powrocie z Rumunii w 1910 r. został profesorem nadzwyczajnym na Wydziale Filozofii ULw.

W 1918 r. opracował na zamówienie Kasy im. Mianowskiego program organizacji prac geologicznych w odradzającej się Polsce. W następnym roku został zaangażowany do pracy w tworzonym Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) w Warszawie. W 1921 r. objął stanowisko wicedyrektora Instytutu, a później został także szefem powołanego w 1923 r. Wydziału Naftowo-Solnego. W 1920 r. został członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności. Wobec nagłego zwolnienia go przez ministra przemysłu i handlu w listopadzie 1923 r. z pracy w PIG, w lutym 1924 r. przeniósł się na Politechnikę Lwowską, wykładał także na ULw. Swoją działalność naukową i dydaktyczną prowadził aż do śmierci.

Najtrwalsze osiągnięcia naukowe przyniosły Teisseyre'owi badania tektoniczne. Podczas prac kartograficznych na Podolu rozpoznał wgłębną budowę płyty podolskiej i stwierdził, że tworzy ona zrąb tektoniczny ograniczony dyslokacjami fleksurowymi, a jej południowo-zachodnia granica stanowi fragment granicy kratonu wschodnioeuropejskiego i pokrywa się z wytyczoną przez niego linią Berdo-Narol o szerszym rozprzestrzenieniu. Dzisiaj nosi ona nazwę strefy Teisseyre'a-Tornquista (strefa T-T) i jest uważana za jedną z najważniejszych granic tektonicznych w Europie. Obok badań tektonicznych przeprowadził na Podolu wnikliwe, prawdziwie pionierskie studia facjalne neogenu, zaliczone do ważnych osiągnięć polskiej myśli geologicznej przełomu XIX i XX w.

Odznaczał się polemicznym temperamentem, jego śmiałe koncepcje naukowe, opisywane trudnym językiem, bezkompromisowość i ostrość sądów prowadziły do gorących dyskusji m.in. z Marianem Łomnickim, Karolem Bohdanowiczem, Stefanem Czarnockim, a zwłaszcza Janem Nowakiem.

Za zasługi dla nauki i gospodarki polskiej na wniosek senatu Politechniki Lwowskiej Teisseyre został mianowany w 1935 r. przez prezydenta RP Ignacego Mościckiego profesorem honorowym tej uczelni. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika i Stowarzyszenia Polskich Geologów Naftowych.

Jerzy B. Miecznik

Konstanty Tołwiński
(1876–1961)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1919–1931, 1935

Konstanty Tołwiński uodził się 24.12.1876 r. w Krepkowie na Wileńszczyźnie, zmarł 16.05.1961 r. w Krakowie, został pochowany na cmentarzu na Salwatorze w Krakowie.

W 1893 r., po przeprowadzce do Warszawy, rozpoczął naukę w dwuletniej szkole rzemieślniczej im. Jerzego Kuhna. Po jej ukończeniu w 1894 r. przeniósł się do Zagłębia Dąbrowskiego, gdzie odbył praktykę w kopalni węgla kamiennego „Mortimer", by następnie wstąpić do szkoły dla sztygarów w Dąbrowie Górniczej. W latach 1895–1899 wziął udział w wyprawie górniczej na Kaukaz, w czasie której po raz pierwszy zetknął się z praktyką górniczo-geologiczną. Zdobyte doświadczenia w zdecydowany sposób wpłynęły na dalszy kierunek jego edukacji i życie zawodowe. W 1899 r. za udział w robotniczym ruchu rewolucyjnym Zagłębia został aresztowany przez Ochranę. Przez dwa lata był więziony w Kaliszu, Piotrkowie i Warszawie, a następnie trzy lata spędził na wygnaniu w Archangielsku.

W latach 1904–1910 studiował geologię na uniwersytecie w Zurychu, na którym w 1910 r. uzyskał tytuł doktora. W latach 1911–1912 pracował na Sumatrze w przedsiębiorstwie holenderskim, rozpoczynając w ten sposób karierę geologa naftowego. Stan zdrowia nie pozwolił mu jednak na dłuższy pobyt w Indonezji. W 1912 r., po powrocie do Europy, odbył podróż po Skandynawii, Francji i Anglii, po czym rozpoczął pracę w szwajcarskiej służbie geologicznej. W 1914 r. powrócił do kraju, a od 1916 r. rozpoczął pracę w Borysławiu. Początkowo pracował w prywatnych firmach naftowych, a w 1919 r. objął kierownictwo Stacji Geologicznej. Dzięki jego ogromnemu zaangażowaniu Stacja rozwinęła się w Karpacki Instytut Geologiczno-Naftowy z własną piękną siedzibą w nowoczesnym gmachu i licznym personelem naukowym. Równocześnie zakładał zręby pod Wydział Naftowo-Solny Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie, którego był kierownikiem do 1930 r.

Przedmiotem pierwszych studiów geologicznych Konstantego Tołwińskiego była budowa geologiczna całego łańcucha polskich Karpat Wschodnich, a ich owocem były dwie

mapy geologiczne w skali 1:200 000. Opracowania te na długie lata stały się drogowskazem dla geologów prowadzących badania naukowe i prace poszukiwawcze w tym rejonie.

Drugą ważną tematyką jego badań były zagadnienia strukturalne i fizyko-chemiczne polskich złóż ropy naftowej i gazu ziemnego. Opracowania poszczególnych kopalń w Karpatach zostały zebrane w trzytomowym dziele pt. *Kopalnie Nafty i Gazów Ziemnych w Polsce*, które jest pierwszą monografią polskich złóż. Osobną kartę w historii geologii i odkryć złóż gazu ziemnego zapisał Konstanty Tołwiński jako doradca przedsiębiorstwa „Polmin", które dzięki jego wskazówkom dokonało odkrycia złoża gazu ziemnego w Oparach i Roztokach. Wynik tych prac przedstawił w studium pt. *Problemat rezerw gazu ziemnego w Polsce*. Inwazja wojsk sowieckich w 1939 r. zahamowała tylko na krótko jego pracę zawodową i już w 1940 r. z jego inicjatywy grono geologów przygotowało nowe monografie pól naftowych Karpat Wschodnich.

W okresie niemieckiej okupacji Borysławia przeniósł się w 1943 r. do Zakopanego. Po wojnie wrócił do geologii naftowej jako stały doradca Centralnego Zarządu Przemysłu Naftowego oraz Zarządu Przedsiębiorstw Geologicznych i Przedsiębiorstwa Poszukiwań Naftowych, gdzie pracował do śmierci. Ostatnia praca Konstantego Tołwińskiego pt. *Zagadnienia naftowe w Polsce na tle naftonośnych regionów europejskich* zawiera wiele głębokich obserwacji i analogii złożowych w Polsce i Europie. W latach 1958–1960 był również przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Naftowego. W 1958 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu tytuł profesora. W 1957 r. został członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

W dowód uznania jego pionierskiej pracy w budowie polskiej geologii naftowej i wybitnej twórczości naukowej Konstanty Tołwiński został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Kawalerskim Krzyżem Orderu Odrodzenia Polski. W 1960 r. podczas obchodów 40-lecia jubileuszu Instytutu otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

Był człowiekiem niezwykle prawego charakteru i dobrego serca, co uwidoczniło się zwłaszcza w trudnych latach wojny. Był ogromnym entuzjastą pracy, której poświęcał się bez reszty.

Anna Bagińska

Henryk Tomczyk
(1925–2005)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1952–1996

Henryk Tomczyk urodził się 16.01.1925 r. w Siedlcach na Podlasiu, zmarł 17.07.2005 r., został pochowany na cmentarzu w Milanówku k. Warszawy.

W Siedlcach ukończył szkołę podstawową i uczęszczał do gimnazjum oraz liceum ogólnokształcącego. W czasie okupacji kontynuował naukę na tajnych kompletach, a po wojnie w 1946 r. ukończył liceum w Siedlcach. Tego samego roku rozpoczął studia geologiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego (UW). W 1950 r. został zatrudniony jako młodszy asystent w Zakładzie Geologii UW, ale po uzyskaniu dyplomu magistra filozofii w zakresie geologii i paleontologii w 1952 r. podjął pracę w Wydziale Świętokrzyskim Instytutu w Warszawie, gdzie prowadził badania nad stratygrafią syluru świętokrzyskiego. Wkrótce ożenił się z Ewą Linde (Ewa Tomczykowa). We wrześniu 1953 r. oboje zostali przeniesieni służbowo do Świętokrzyskiej Stacji Terenowej w Kielcach, gdzie po uzyskaniu stopnia adiunkta Henryk Tomczyk od 1955 r. kierował Pracownią Stratygrafii. W latach 1953–1955 wykładał też geologię historyczną w kieleckim Technikum Geologicznym.

Podczas dziesięcioletniej pracy w Kielcach zajmował się stratygrafią ordowiku i syluru Gór Świętokrzyskich. W tym okresie opublikował wiele ważnych prac: *Wenlok i ludlow w synklinie kieleckiej* (1956), *Problem stratygrafii ordowiku i syluru w Polsce w świetle ostatnich badań* (1962). Ta ostatnia była jego dysertacją doktorską i w 1962 r. Rada Naukowa Instytutu nadała mu stopnień doktora.

W 1963 r. został przeniesiony wraz z żoną do Instytutu w Warszawie, gdzie pracował w Zakładzie Geologii Niżu, zajmując się stratygrafią i tektogenezą starszego paleozoiku w Polsce. W 1974 r. prezes Centralnego Urzędu Geologii powołał go na stanowisko docenta. Od 1992 r. do przejścia na emeryturę w końcu 1995 r. pracował w Muzeum Geologicznym. Później jeszcze przez rok pracował tam w wymiarze pół etatu.

Henryk Tomczyk opublikował ponad 200 prac oraz opracowań archiwalnych w kraju i zagranicą. Opracował utwory syluru i starszego paleozoiku w około 300 profilach głębokich otworów wiertniczych. Był też współautorem *Mapy tektonicznej Polski w epoce waryscyjskiej* (1992), a także współautorem *Atlasu map geologicznych ścięcia poziomego* (1997).

Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi oraz Złotą Odznaką Zasłużony dla Polskiej Geologii.

Krystian Lisiak

Ewa Tomczykowa
(1928–2001)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1953–1990

Ewa Tomczykowa urodziła się 6.11.1928 r. w Stanisławowie, jako najmłodsza córka Bronisławy, z domu Rygiel i Juliusza Lindów. Zmarła tragicznie 21.07.2001 r. w wyniku wypadku samochodowego, została pochowana na cmentarzu w Milanówku k. Warszawy.

Rodzina mieszkała początkowo w majątku Czeremchów pod Kołomyją. Szkołę podstawową ukończyła w Kołomyi. W styczniu 1945 r. ojciec jej został aresztowany i wywieziony do więzienia w Stanisławowie, gdzie zmarł. Starsza siostra została zesłana na Syberię, skąd wróciła dopiero po 11 latach. Ewa Tomczykowa została również aresztowana i spędziła ponad pół roku w więzieniu we Lwowie.

Pod koniec 1945 r. wraz z matką i starszą siostrą zostały przesiedlone do Zabrza. Tam w 1948 r. uzyskała maturę i rozpoczęła studia geologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Gdy w 1949 r. rodzina przeniosła się do Warszawy, studia geologiczne kontynuowała już na Uniwersytecie Warszawskim. Ukończyła je w listopadzie 1952 r., po przedstawieniu pracy magisterskiej pt. *Geologia okolic Zawiercia*. W czasie studiów, od września 1950 r. do sierpnia 1952 r., pełniła obowiązki młodszego asystenta w Zakładzie Mineralogii i Petrografii.

W październiku 1952 r. zawarła związek małżeński z Henrykiem Tomczykiem, który był zatrudniony w Instytucie. Ewa Tomczykowa zaś przez rok pracowała w biurze Głównego Geologa w Ministerstwie Gospodarki Komunalnej. We wrześniu 1953 r. oboje przenieśli się do Kielc, gdzie rozpoczęli pracę w Świętokrzyskiej Stacji Terenowej Instytutu. Pracowała tam na stanowisku starszego asystenta w Pracowni Stratygrafii i zajmowała się badaniem świętokrzyskiego syluru, ordowiku i kambru, a zwłaszcza ich fauny. Jednocześnie prowadziła zajęcia w kieleckim Technikum Geologicznym.

W 1963 r. wraz z mężem została przeniesiona służbowo do siedziby Instytutu w Warszawie, podejmując pracę w Zakładzie Stratygrafii. W 1966 r. otrzymała tytuł doktora na podstawie rozprawy pt. *Stratygrafia osadów najwyższego kambru w Górach Świętokrzyskich*.

W latach 70. i 80. XX w. zajmowała się przede wszystkim utworami syluru górnego i jego fauny, głównie na obszarze kratonu wschodnioeuropejskiego. Szczególnie interesowała ją granica sylur/dewon. Opracowała faunę trylobitów kambru górnego, ordowiku, syluru i dewonu dolnego do *Atlasu Skamieniałości Polski*. W 1989 r. z powodzeniem zdała kolokwium habilitacyjne, a podstawą postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego była całość dorobku oraz opublikowana w 1988 r. praca pt. *Biostratygrafia syluru i dolnego dewonu Polski*.

Po przejściu na emeryturę w 1990 r. uczestniczyła w opracowaniach profili głębokich otworów wiertniczych. Opublikowała ponad 80 artykułów naukowych; była też autorką przeszło 100 opracowań archiwalnych. Została odznaczona medalem Zasłużony dla Polskiej Geologii oraz Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego.

Krystian Lisiak

Stanisław Tyski
(1913–2002)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1937–1945, 1947–1978

Stanisław Tyski urodził się 17.04.1913 r. w Warszawie. Zmarł 10.04.2002 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim. Pochodził z rodziny Ignacego Tyskiego, urzędnika państwowego, i Janiny z d. Mierzejewskiej, nauczycielki.

Maturę uzyskał w 1934 r. w Państwowym Gimnazjum im. A. Mickiewicza i rozpoczął studia geologiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. W 1935 r. został powołany do Szkoły Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim, której nie ukończył z powodów zdrowotnych. Podczas studiów w styczniu 1937 r. podjął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) jako młodszy pracownik w Wydziale Muzealnym i w Grupie Świętokrzyskiej, pod kierunkiem Jana Czarnockiego.

Studia przerwała wojna, do ich ukończenia zabrakło egzaminu magisterskiego. Stanisław Tyski znalazł się w zespole Józefa Zwierzyckiego, który po ewakuacji załogi pozostał w Instytucie w celu chronienia majątku. Po reaktywacji Instytutu pod zarządem niemieckim (Amt für Bodenforschung) pracował w Dziale Muzealnym jako preparator, prowadził także badania kredy rejonu Radomska i Przedborza. W 1941 r. rozpoczął działalność konspiracyjną w Związku Odwetu ZWZ (Związku Walki Zbrojnej), a od końca 1942 r. w Kedywie (Kierownictwo Dywersji) Komendy Głównej AK. Organizował i nadzorował kursy szkolenia sabotażowo-dywersyjnego („Zagajnik", „Filtry"), pod pseudonimami „Stefan", „Tomek". Awansował na podporucznika, był odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami. Podczas wybuchu Powstania Warszawskiego zdołał dołączyć do macierzystego oddziału, przedostał się do PIG i uczestniczył w akcji ukrycia najcenniejszych materiałów geologicznych. Po powstaniu został wywieziony do Halle, skąd dotarł do Kielc. W styczniu 1945 r. stawił się w PIG i brał udział w zabezpieczaniu ocalałego mienia. W lipcu został przeniesiony do tymczasowej centrali Instytutu w Krakowie. W obawie przed

aresztowaniem przez UB odszedł z Instytutu w listopadzie i wyjechał na Ziemie Zachodnie, gdzie łatwiej było zniknąć z pola widzenia służb bezpieczeństwa. Zatrudnił się najpierw w Zjednoczeniu Energetycznym Okręgu Dolnośląskiego we Wrocławiu, a w 1946 r. w Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego w referacie geologii. Po uzyskaniu informacji, że UB zna już jego nazwisko i powiązania z Instytutem zwrócił się o pomoc do swojego dyrektora, ustosunkowanego w sferach rządowych, który doradził mu ujawnienie się, umożliwiając dokonanie tego na bardzo wysokim szczeblu (Stanisław Radkiewicz). Uniknął najgorszego, ale wezwaniami na przesłuchania i groźbami aresztowania był jeszcze nękany przez lata.

W lipcu 1947 r. powrócił do Instytutu i objął kierownictwo Stacji Geologicznej w Solicach (Szczawnie Zdroju), po roku został ściągnięty do Warszawy i powołany na stanowisko naczelnika Wydziału Stratygrafii i Paleontologii i jednocześnie pełnomocnika dyrektora ds. budowy nowego budynku (dziś im. J. Wyżykowskiego), którą doprowadził do końca w 1952 r. W 1954 r. dostał polecenie zorganizowania Zakładu Geologii Niżu Polski i objęcia jego kierownictwa (mimo braku magisterium był jednocześnie awansowany na adiunkta). Choć formalnie funkcję kierownika pełnił krótko (w 1954 r. i w latach 1965–1966) to faktycznie kierował zakładem ponad 12 lat. W latach 1962–1964 powierzono mu jednocześnie organizację i prowadzenie Zakładu Złóż Ropy i Gazu z Laboratorium Analitycznym Bituminów. Pod naciskiem przyjaciół zdecydował się w 1965 r. na formalne dokończenie studiów i obronił na Uniwersytecie Łódzkim pracę magisterską. Wskutek zachodzących w PIG zmian politycznych został w następnym roku odsunięty od wiodącej tematyki geologii regionalnej Niżu Polskiego i geologii naftowej i skierowany do Zakładu Ekonomiki Prac Geologicznych na stanowisko kierownika Pracowni Ekonomiki Badań Regionalnych. W 1972 r. powrócił do Zakładu Geologii Złóż Ropy i Gazu i został powołany na stanowisko docenta (1973). Był krótko związany z Zakładem Rozwoju i Planowania Badań Geologicznych (1974–1975), w 1977 r. objął kierownictwo grupy problemowej do badań genezy i migracji węglowodorów w Zakładzie Złóż Ropy i Gazu. W 1978 r. przeszedł na emeryturę, ale nadal utrzymywał związki z Instytutem.

Stanisław Tyski uczestniczył w przygotowaniu *Projektowych założeń geologicznych badań ogólnych podłoża Niżu Polskiego. Polska północna*, był współautorem monografii obejmującej wyniki tzw. I etapu badań Niżu Polskiego (*Budowa geologiczna Niżu Polskiego*), za którą wraz z zespołem uzyskał Nagrodę Państwową II stopnia. Był inicjatorem pierwszych badań sejsmicznych podłoża polskiego akwenu Bałtyku, inicjatorem, współautorem i redaktorem pierwszego syntetycznego opracowania geologii syneklizy perybałtyckiej (*Synekliza perybałtycka. Budowa geologiczna),* autorem i współautorem projektów głębokich wierceń. Stanisław Tyski wyróżniał się niepospolitym talentem organizacyjnym, który ujawnił w konspiracji i jako pracownik Instytutu czasów okupacji, po wojnie budowniczy zniszczonego Instytutu i współorganizator życia naukowego. Uchodził za prawą rękę powojennych dyrektorów Instytutu: Jana Czarnockiego, Stefana Zbigniewa Różyckiego, Edwarda Rühlego.

Cieszył się wielkim mirem wśród podwładnych i opinią niekwestionowanego lidera. Był bardzo barwną postacią, za życia stał się legendą Instytutu.

Jerzy B. Miecznik

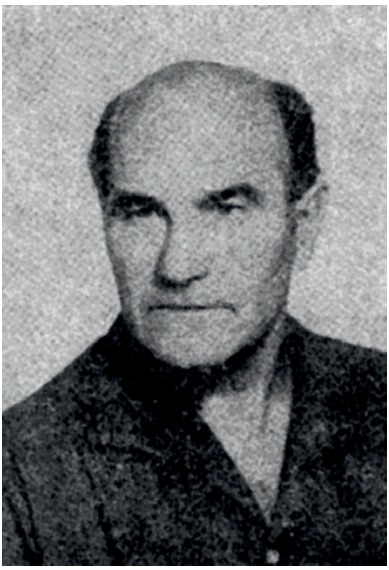

Ludwik Watycha
(1909–1976)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1937–1976

Ludwik Watycha urodził się 8.07.1909 r. w Nowym Targu, zmarł 1.06.1976 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na cmentarzu parafialnym św. Katarzyny na Służewie.

Pochodził z chłopskiej rodziny. Wychował się i ukończył w 1929 r. szkołę średnią w Nowym Targu. Po zdaniu matury podjął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie w 1935 r. uzyskał tytuł magistra filozofii w zakresie geografii za pracę pt. *Kras Pienin i pasa skałek* pod kierunkiem prof. Jerzego Smoleńskiego.

W 1937 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym, gdzie pracował do ostatnich dni życia. Stopień doktora uzyskał w 1960 r. po przedstawieniu rozprawy pt. *Budowa geologiczna okolic Birczy, Olszan i Rybotycz*, a 1963 r. objął stanowisko samodzielnego pracownika naukowo-badawczego.

W blisko 40-letniej działalności naukowej Ludwika Watychy zaznaczyły się dwa zasadnicze kierunki – jeden dotyczący problemów geologii regionalnej, drugi zaś geologii inżynierskiej. Prace regionalne, głównie kartograficzne, obejmowały obszary Karpach fliszowych, Podhala i Tatr. Po krótkim okresie badań jezior tatrzańskich w 1935 r., prowadził w latach 1937–1945 badania płaszczowiny magurskiej w okolicach Rabki, Szczawnicy i Krynicy. Od 1942 r. aż do śmierci zajmował się kartowaniem geologicznym różnych obszarów Tatr, fliszu karpackiego i fliszu podhalańskiego. Jako współwykonawca mapy geologicznej Tatr polskich w skali 1:10 000 był autorem opracowań obejmujących doliny Rybiego Potoku i częściowo Białki oraz północne przedpole Tatr – od doliny Białki po Bystre i Antałówkę.

Od 1960 r. jako uczestnik Polskiej Ekspedycji Geologicznej przez rok prowadził prace kartograficzne na terenie Wietnamu przy poszukiwaniu i dokumentowaniu złóż rud żelaza. W późniejszych latach zajmował się także problematyką utworów kenozoiku, a efektem tych

badań były liczne publikacje dotyczące obserwacji odsłonięć w Warszawie i dające przegląd dynamiki zjawisk glacitektonicznych oraz sedymentacji osadów czwartorzędowych.

Drugi kierunek zainteresowań Ludwika Watychy stanowiły zagadnienia geologiczno-inżynierskie. Pozostawił po sobie dorobek liczący kilkaset orzeczeń geologiczno-inżynierskich, z których wiele miało duże znaczenie gospodarcze, jak np. opracowania dotyczące Huty Warszawa, zbiorników wodnych Dunajca i trasy W-Z w Warszawie. Pod jego redakcją powstała *Przeglądowa Mapa Geologiczno-Inżynierska Polski* w skali 1:300 000, składająca się z 29 arkuszy, z czego 10 z nich opracował osobiście.

Za swoje zasługi w 1957 r. został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi.

Był geologiem wszechstronnym, łączącym w sobie cechy teoretyka i praktyka o szerokich zainteresowaniach naukowych. Ci, którzy zetknęli się z jego opracowaniami kartograficznymi, zgodnie podkreślają wielką precyzję tych prac.

Krystian Lisiak

Ludwik Watycha drugi z prawej

Stanisław Wdowiarz
(1911–1987)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1954–1968

Stanisław Wdowiarz urodził się 23.07.1911 r. w Rogach na Podkarpaciu, zmarł 14.01.1987 r. w Krakowie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

Po ukończeniu szkoły powszechnej w Rogach i gimnazjum w Krośnie, śladami starszego brata Jana podjął studia geologiczne na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, które ukończył w 1936 r. Za pracę pt. *Budowa geologiczna Karpat Środkowych* otrzymał tytuł magistra geologii i paleontologii. W tym samym roku rozpoczął pracę w Towarzystwie Naftowym „Galicja". W maju 1938 r. uzyskał tytuł doktora geologii i petrografii za pracę pt. *Budowa geologiczna Karpat brzeżnych na południowy wschód od Rzeszowa*.

W czasie II wojny światowej sprawował nadzór geologiczny wierceń dla sowieckiego przemysłu naftowego i Instytutu Geologicznego w Borysławiu, a następnie dla niemieckiej firmy Karpathen Öl. Jednocześnie był żołnierzem Armii Krajowej – pseudonim „Śmigło".

Po wojnie do 1951 r. pracował w Przedsiębiorstwie Państwowym Kopalnictwo Naftowe w Sanoku. Efektem tych prac było monograficzne opracowanie pt. *Geologia fałdu Grabownicy* (1953), za które otrzymał indywidualną Nagrodę Państwową III stopnia.

W latach 1951–1954 zajmował stanowisko naczelnego geologa w Centralnym Zarządzie Przemysłu Naftowego w Krakowie, kierując poszukiwaniami ropy naftowej i gazu ziemnego. Pod koniec 1954 r. swoją karierę zawodową związał z Akademią Górniczo-Hutniczą (AGH) i Karpacką Stacją Terenową Instytutu w Krakowie. W tym samym roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego.

Jako pracownik obydwu instytucji zajmował się analizą zagadnień naftowych i budową geologiczną strefy fliszowej Karpat. Prowadził również zajęcia dydaktyczne z geologii naftowej i seminaria dyplomowe. W latach 1956–1960 pełnił funkcję dziekana Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH, a w latach 1960–1968 kierownika Oddziału Karpackiego Instytutu. W kwietniu 1966 r. został mianowany kierownikiem Katedry Geolo-

gii Naftowej na Wydziale Górniczym AGH, aby po dwóch latach objąć stanowisko dyrektora Instytutu Wiertniczo-Naftowego AGH. W 1968 r. decyzją Rady Państwa został mu nadany tytuł profesora zwyczajnego nauk technicznych. W latach 1974–1979 zajmował stanowisko prodziekana Wydziału Wiertniczo-Naftowego AGH i wicedyrektora Krakowskiego Oddziału Instytutu.

Zainteresowania naukowe Stanisława Wdowiarza dotyczyły przede wszystkim zagadnień naftowych, budowy geologicznej Karpat fliszowych i zapadliska przedkarpackiego, tektoniki fliszu i stratygrafii utworów fliszowych, znaczenia horyzontów przewodnich, hydrogeologii.

Niechętnie uczestniczył w jubileuszach i obchodach, natomiast aktywnie brał udział w sesjach, kongresach, konferencjach naukowych, ponieważ widział tam możliwość zdobywania informacji i wymiany poglądów. Uczestniczył w pracach Karpacko-Bałkańskiej Asocjacji Geologicznej, Komitetu Geologicznego w Bukareszcie oraz brał udział w międzynarodowych kongresach geologicznych i naftowych, m.in. w Meksyku i Indiach. Współpracował przy opracowywaniu mapy tektonicznej krajów zrzeszonych w Karpacko-Bałkańskiej Asocjacji Geologicznej, mapy geologicznej Europy, a także w pracach poszukiwawczych złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w Maroku i Algierii.

Dorobek naukowy Stanisława Wdowiarza to ponad 100 prac monograficznych i artykułów, w tym liczne materiały niepublikowane. Słynął ze swojej fenomenalnej pamięci, pracowitości, systematyczności i jasnego, precyzyjnego formułowania tez. Dobry dydaktyk, promotor i recenzent wielu prac doktorskich. Swoją wiedzą i spostrzeżeniami dzielił się chętnie ze swoimi uczniami i współpracownikami. Był szczególnie związany z Karpatami, a zwłaszcza ze swoją rodzinną ziemią krośnieńską, aktywnie działając na jej rzecz w Stowarzyszeniu Miłośników Ziemi Krośnieńskiej.

Za zasługi dla polskiej nauki i geologii został odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi i Kawalerskim Krzyżem Orderu Odrodzenia Polski.

Małgorzata Garecka

Zbigniew Henryk Werner
(1925–2013)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1997

Zbigniew Henryk Werner urodził się 2.08.1925 r. w Krakowie, w rodzinie podpułkownika Wojska Polskiego. Zmarł 30.10.2013 r. w Pilaszkowie, został pochowany na Cmentarzu Wojskowym w Krakowie.

W Krakowie ukończył sześcioletnią Szkołę Podstawową im. Św. Wojciecha. Naukę w Gimnazjum im. Króla Jana III Sobieskiego przerwała II wojna światowa.

Podczas niemieckiej okupacji ukończył kurs przygotowawczy do szkół zawodowych stopnia wyższego oraz Szkołę Techniczną Górniczo-Hutniczo-Mierniczą. Następnie został zatrudniony jako kreślarz w Staatliche Technische Prüfanstalt, u prof. Andrzeja Bolewskiego. Świadectwo dojrzałości z tytułem technika hutniczego otrzymał w 1946 r. Studia wyższe ukończył w 1951 r. na Oddziale Poszukiwawczym Wydziału Geologiczno-Mierniczego Akademii Górniczo-Hutniczej (AGH), gdzie na podstawie pracy pt. *Złoże solne okolic Rybnika* otrzymał dyplom magistra nauk technicznych i inżyniera geologa. AGH była również pierwszym miejscem jego pracy zawodowej. Pracował w niej w latach 1945–1953, po czym został przeniesiony do Instytutu w Warszawie, gdzie objął stanowisko kierownika Zakładu Złóż Soli, przekształcanego następnie kolejno w Zakład Złóż Ropy i Soli oraz w Zakład Soli i Surowców Chemicznych.

W latach 50. i 60. XX w. prowadził prace związane początkowo z dokumentowaniem złóż soli kamiennej i potasowo-magnezowych kopalni w Kłodawie oraz w wysadowych złożach soli kamiennej w Mogilnie, Górze, Damasławku i Bełchatowie. Nadzorował też badania prowadzone na wysadowych złożach soli kamiennej w Rogóźnie oraz w Lubieniu i Łaniętach. Następnie Zbigniew Werner skierował poszukiwania soli kamiennych i potasowo-magnezowych na monoklinę przedsudecką oraz nad Zatokę Gdańską. Poszukiwania te doprowadziły m.in. do odkrycia i udokumentowania złoża gazu ziemnego w Otyniu, złoża ropy naftowej w Lelechowie, złoża soli kamiennej nad Zatoką Gdańską oraz

czterech złóż soli polihalitowych, co zostało uhonorowane przyznaniem zespołowej Nagrody Państwowej II stopnia.

W 1966 r. Zbigniew Werner uzyskał na AGH stopień doktora nauk technicznych, na podstawie rozprawy pt. *Poszukiwania i badania złóż soli na Niżu Polskim na tle stratygrafii i tektoniki zagłębia cechsztyńskiego* (promotorem był prof. Józef Poborski).

W latach 1968–1970 był polskim zastępcą koordynatora Projektu UNDP *Poszukiwanie złóż soli potasowych w Polsce*. W ramach tego projektu był w latach 1967–1968 stypendystą ONZ w USA i w Kanadzie. Po powrocie Instytut powierzył mu rozwijanie uczestnictwa w eksporcie prac geologicznych. Zajął się organizacją i działaniem Zakładu Badań Geologicznych za Granicą, Zakładu Geologii i Prognoz Surowcowych Świata i wreszcie Zakładu Geologii Gospodarczej. Działał także za granicą jako konsultant: w Libii (1976), Algierii (1977, 1984–1987) i Iraku (1982). W międzyczasie (1973) został mianowany docentem w Instytucie w Warszawie.

W latach 1988–1989 sprawował funkcję sekretarza naukowego.

W końcowym okresie zawodowej działalności Zbigniew Werner wspierał Instytut swoim doświadczeniem w zakresie planowania prac badawczych, ich organizacji oraz promocji. Kierował wówczas instytutowym Działem Planowania i Koordynacji, a następnie Działem Organizacji i Promocji. W 1997 r. przeszedł na emeryturę. Był współorganizatorem Stowarzyszenia Emerytowanych Pracowników PIG.

Był autorem około 60 publikacji i 80 opracowań archiwalnych. Został uhonorowany Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz licznymi odznaczeniami, w tym Złotą Odznaką Państwowego Instytutu Geologicznego.

Maciej Podemski

Zbigniew Werner trzeci z prawej

Tadeusz Wieser
(1922–2005)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1953–1995

Tadeusz Wieser urodził się 19.08.1922 r. we Lwowie, zmarł 28.08.2005 r. w Krakowie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

Uczęszczał do szkoły ogólnokształcącej we Lwowie. Okres okupacji spędził w Krakowie, gdzie w 1942 r. ukończył Techniczną Szkołę Górniczą i uzyskał stopień technika górniczego. Po odbyciu praktyki rozpoczął pracę w Zakładzie Badania Materiałów w Krakowie na Krzemionkach.

Absolwent szkoły podchorążych, w latach 1942–1943 kopiował mapy topograficzne (1:25 000 i 1:100 000) dla partyzantki obwodu krakowskiego. W 1944 r. wstąpił do AK. W jego mieszkaniu znajdowała się baza przerzutowa dla kurierów z kraju do Europy Zachodniej. W 1944 r. był więziony w obozie koncentracyjnym w Płaszowie.

W 1945 r. zdał egzamin maturalny, objął stanowisko asystenta-wolontariusza w Zakładzie Mineralogii na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) i zapisał się na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy UJ.

W 1948 r. ukończył studia, uzyskując tytuł magistra filozofii za pracę pt. *Egzotyki krystaliczne w kredzie śląskiej okolicy Wadowic*, napisaną pod kierunkiem prof. Mariana Książkiewicza. Następnie podjął pracę w Zakładzie Mineralogii i Petrografii UJ na stanowisku, kolejno, młodszego asystenta, starszego asystenta i adiunkta. W 1950 r. otrzymał stopień doktora za pracę o siarczanowych produktach wietrzenia w złożu dwusiarczku żelaza w Górach Świętokrzyskich, której promotorem był także prof. M. Książkiewicz.

W 1951 r., w stopniu adiunkta, przeszedł do Zakładu Mineralogii i Petrografii UJ, a od 1953 r. do Instytutu w Warszawie, gdzie został kierownikiem Sekcji w Zakładzie Złóż Kruszców, Geochemii i Petrografii. W 1954 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu tytuł docenta. W 1957 r. podjął pracę w Karpackiej Stacji Terenowej Instytutu w Krakowie, jako kierownik Pracowni Geochemiczno-Petro-

graficznej. W 1960 r. pełnił funkcję doradcy-specjalisty delegacji polskiej na Naradę Geologiczno-Kartograficzną państw RWPG.

W 1965 r. Rada Państwa nadała mu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1975 r. – profesora zwyczajnego nauk przyrodniczych.

W 1977 r. objął stanowisko kierownika Pracowni Petrografii i Geochemii w Zakładzie Geologii Regionalnej i Badań Podstawowych w Oddziale Karpackim Instytutu, a w latach 1982–1987 – stanowisko kierownika tego Zakładu.

Od października 1987 r. Tadeusz Wieser, na wniosek kierownika Oddziału Karpackiego Instytutu, został zatrudniony na stanowisku profesora jako emeryt w wymiarze ćwierć, a potem połowy etatu. Pracę w Oddziale Karpackim zakończył 30.09.1995 r.

W 1996 r. Prezydium Oddziału PAN w Krakowie przyjęło Tadeusza Wiesera w poczet członków honorowych Komisji Nauk Geologicznych.

Ogromna, niemal encyklopedyczna wiedza z zakresu mineralogii i petrografii oraz szerokie zainteresowania sprawiały, że jego badania obejmowały różne pod względem geologicznym regiony Polski. Większość prac dotyczyła Karpat, regionu śląsko-krakowskiego czy Sudetów, poza Polską były to Grecja i Wyspa Św. Jerzego (Antarktyda). Dotyczyły one m.in. piroklastów i produktów ich przeobrażenia, takich jak bentonity i skały bogate w klinoptylolit, pochodzenia materiału klastycznego w piaskowcach fliszowych, mineralogii i geochemii skał karpackich bogatych w materię organiczną, występowania barytu, minerałów siarczanowych i arsenianowych. Na potrzeby obserwacji mineralogicznych Tadeusz Wieser wprowadził pewne ulepszenia w metodach mikroskopowych.

Wyniki prac prezentował na konferencjach, kongresach, m.in. w Bukareszcie, Paryżu, sesjach naukowych Towarzystwa Mineralogicznego. Był aktywnym członkiem różnych organizacji naukowych, m.in. Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego (którego był członkiem honorowym), Karpacko-Bałkańskiej Asocjacji Geologicznej, Komitetu Geologii i Mineralogii PAN, International Natural Zeolite Association. Brał udział w redagowaniu czasopism mineralogicznych i petrograficznych.

Został odznaczony: Złotym Krzyżem Zasługi (1960), odznaką Zasłużony dla Polskiej Geologii (1980).

Małgorzata Garecka

Eugeniusz Wutcen
(1909–2004)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1952–1979, 1981–1982

Eugeniusz Wutcen urodził się 11.05.1909 r. w Będzinie. Zmarł 27.10.2004 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Północnym.

Rodzice pochodzili z Łotwy. W wieku 7 lat stracił ojca, który pracował jako referent w magistracie w Będzinie. Matka pracowała dorywczo jako krawcowa.

W 1922 r. Eugeniusz Wutcen ukończył szkołę podstawową, a w 1928 r. gimnazjum matematyczno-przyrodnicze w Sosnowcu. W tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej w Krakowie. Trudna sytuacja finansowa i kłopoty zdrowotne zmusiły go do przerwania studiów w 1931 r. Podjął wtedy pracę m.in. w charakterze woźnego w Urzędzie Skarbowym w Będzinie i dozorcy w miejscowych kamieniołomach.

W 1935 r. powrócił na studia, utrzymując się z zasiłku dla bezrobotnych i z prac kreślarskich. Zaliczył IV rok studiów, ale nie zdał egzaminów końcowych. Dzięki pomocy Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej w 1936 r. otrzymał pracę w charakterze topografa w Karpackim Instytucie Geologiczno-Naftowym, którego kierownikiem był Konstanty Tołwiński. We wrześniu 1939 r., po okupacji polskich ziem wschodnich przez sowietów, placówka ta otrzymała nazwę Karpacki Naukowo-Badawczy Instytut Geologiczny. Po zajęciu Borysławia przez Niemców w czerwcu 1941 r. Instytut działał pod nazwami Beskiden Erdöl AG oddział geologiczny oraz Karpathen Öl AG oddział geologiczny, zmieniając siedziby na Jasło i Gorlice. Eugeniusz Wutcen pracował tu do grudnia 1944 r. W marcu 1945 r. wrócił do Krakowa i objął funkcję młodszego asystenta w Katedrze Górnictwa i Przeróbki Mechanicznej Akademii Górniczej u dr inż. Witolda Budryka. Zdał także brakujące egzaminy i ukończył pracę dyplomową z dziedziny przeróbki noworudzkiego łupku ogniotrwałego, aby w listopadzie 1946 r. zdać z wynikiem bardzo dobrym egzamin końcowy na inżyniera górniczego.

W grudniu 1946 r. podjął pracę na Dolnym Śląsku w kopalni węgla „Nowa Ruda", obejmując stanowisko kierownika prażalni łupka ogniotrwałego, a następnie kierownika Działu Mechanicznej Przeróbki Węgla. W latach 1951–1952 pracował w Biurze Projektowym Dolnośląskich Zakładów Przemysłu Węglowego w Wałbrzychu oraz Centralnym Biurze Projektów Przemysłu Węglowego w Świętochłowicach, zajmując się projektami rozbudowy prażalni łupka ogniotrwałego w kopalni „Nowa Ruda". W październiku 1952 r. został przeniesiony do pracy w Centralnym Urzędzie Geologii, aby w grudniu zostać zastępcą dyrektora ds. surowcowych Instytutu w Warszawie, na którym to stanowisku pozostał do września 1970 r. W lutym 1955 r. został mianowany na stanowisko docenta przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną.

Jako zastępca dyrektora ds. surowcowych był jednym z organizatorów szeroko zakrojonych prac geologiczno-poszukiwawczych i geologiczno-rozpoznawczych w zakresie licznych surowców. Pod jego kierunkiem i przy czynnym współudziale dokonano wielu znakomitych odkryć, z których najważniejsze były złoża miedzi w utworach cechsztynu w rejonie lubińsko-głogowskim. Inne, ważne prace badawcze i poszukiwawcze dotyczyły węgla kamiennego w południowej części Górnośląskiego Zagłębia Węglowego, węgla brunatnego, złóż soli potasowych nad Zatoką Pucką (których to E. Wutcen był koordynatorem), suwalskich złóż żelaza, a także surowców wielu złóż osadowych rud żelaza (złoże/kopalnia Łęczyca) czy fosforytów, które obecnie nie mają znaczenia ekonomicznego, ale w ówczesnych warunkach ustrojowych Instytut musiał prowadzić prace poszukiwawcze.

We wrześniu 1970 r. zrezygnował ze stanowiska zastępcy dyrektora. W latach 1970–1976 kierował Pracownią Prognoz Surowców Mineralnych, a w 1979 r. przeszedł na emeryturę. Już jako emeryt, wykorzystując wielkie doświadczenie w zakresie geologii złóż, w okresie od stycznia 1981 r. do marca 1982 r. został zatrudniony w Zakładzie Ekonomiki Zasobów Złóż i Prac Geologicznych.

Za swoje dokonania został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1954) i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1959). Ponadto otrzymał w 1966 r. zespołową Nagrodę Państwową I stopnia za odkrycie i udokumentowanie złóż rud miedzi.

Eugeniusz Wutcen był tytanem pracy, pracował po 16 godzin. Nieliczne wolne chwile spędzał malując martwą naturę, głównie kwiaty.

Ryszard Strzelecki

Eugeniusz Wutcen pierwszy z lewej

Stanisław Wybraniec
(1936–2009)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1963–2006

Stanisław Wybraniec urodził się 23.10.1936 r. w Kisielowie, pow. cieszyński, w wielodzietnej rodzinie kierownika tamtejszej szkoły. Zmarł 7.06.2009 r. w Warszawie, gdzie został pochowany w katolickiej części prawosławnego cmentarza na warszawskiej Woli.

Spośród rodzeństwa wyróżniał się dociekliwością i ciekawością świata. Sam nauczył się czytać, oglądając uratowane przed Niemcami oprawione roczniki *Słonka* i *Płomyczka*, pytając matkę o znaczenie poszczególnych liter. Potem przyszła kolej na literaturę piękną i wydawnictwa encyklopedyczne. I to zamiłowanie do książek zostało mu do końca życia. Współpracujący z nim podkreślali jego niebywałe wprost oczytanie, nie tylko w literaturze zawodowej. Pomagała mu w tym niezła znajomość angielskiego, francuskiego i rosyjskiego.

Skończył szkołę podstawową w Kisielowie i Skoczowie, a maturę zdał w 1954 r. w liceum ogólnokształcącym w Cieszynie. W 1955 r. rozpoczął studia na Akademii Górniczo-Hutniczej na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym, gdzie w 1960 r. na podstawie pracy pt. *Mineralizacja cynkowo-ołowiowa na kopalni „Waryński"* wykonanej pod kierunkiem doc. H. Gruszczyka otrzymał tytuł magistra inżyniera geologii.

W lutym 1963 r. rozpoczął pracę w Przedsiębiorstwie Poszukiwań Geofizycznych w Warszawie, w lipcu 1963 r. zaś w Zakładzie Geofizyki Instytutu, gdzie w styczniu 1977 r. został kierownikiem Pracowni Geoelektryki. Nadzorując prace geoelektryczne zlecane przez Instytut Przedsiębiorstwu Poszukiwań Geofizycznych, jako pierwsza osoba w Instytucie zainteresował się technikami komputerowymi stosowanymi na Zachodzie. To zdeterminowało jego dalszą pracę zawodową w dwóch kierunkach: zastosowania metod komputerowych do transformacji danych geofizycznych na potrzeby geologii oraz nowych sposobów wizualizacji w postaci rzeźby cieniowanej. W tej ostatniej dziedzinie osiągnął poziom światowy.

W 1980 r. obronił w Instytucie pracę doktorską pt. *Obraz geoelektryczny rejonu Strzegom-Sobotka i jego interpretacja geologiczna przy wykorzystaniu metod statystyki matematycznej*. Nowatorskie podejście do sposobów wizualizacji i transformacji pól potencjalnych przedstawił

w rozprawie habilitacyjnej pt. *Transformations and visualization of potential field data* w 2001 r. w Instytucie Geofizyki PAN. W 2003 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego, a w 2004 r. został mianowany na stanowisko docenta.

Był inicjatorem stworzenia i jednym z trzech głównych autorów *Mapy magnetycznej Polski* w skali 1:500 000 oraz założenia banku danych magnetycznych. Jego współpraca z firmą GETECH z Leeds umożliwiła ujednolicenie danych magnetycznych z obszaru Polski i włączenie Instytutu do Wschodnioeuropejskiego Projektu Magnetycznego (*Eastern Europe Magnetic Project).* Jako niekwestionowany lider w kartowaniu pól magnetycznych współtworzył podstawy nowoczesnego programu badań geofizycznych i geologicznych obszaru Polski. Osiągnięciem na miarę światową były kompilacja i opracowanie nowej mapy grawimetrycznej Europy. Inne sposoby interpretacji danych dla wybranych pól geofizycznych Europy rzuciły nowe światło na budowę geologiczną tych obszarów.

Jego metoda wizualizacji danych znalazła zastosowanie przy sporządzaniu, wraz z Jackiem Majorowiczem, pierwszej mapy strumienia cieplnego Europy. Był współautorem z Jeffrey'em D. Philipsem oprogramowania do przetwarzania danych pól potencjalnych udostępnionego 1997 r. przez USGS do użytku publicznego. Aktywnie uczestniczył w projektach międzynarodowych np. EUROPROBE-TESZ, PANCARDI, GEORIFT, EUROBRIDGE, CELEBRATION 2000, *Atlas południowego basenu permskiego* czy badaniach kratonu wschodnioeuropejskiego.

Jego pierwsze kontakty międzynarodowe to staż we Francji w 1968 r., gdzie poznał metody badań magnetotellurycznych, w czasie zaś pobytów w Finlandii (1971), Bułgarii (1974) i Czechosłowacji (1976) pogłębiał swoje doświadczenie w stosowaniu metod geofizycznych w poszukiwaniach surowców stałych. W 1981 r. wraz z grupą ekspertów uczestniczył w projekcie UNIDO pt. *Study on the industrial exploitation of black sands along the Mauritanian Littoral.* Profesjonalizm i postawa polskiej grupy zostały bardzo wysoko ocenione w liście pochwalnym wystosowanym przez kierownictwo Programu Rozwoju ONZ m.in. do ambasady polskiej w Dakarze.

Był człowiekiem rzadkiej uczciwości i bezinteresowności, oddanym nauce aż do ostatnich swoich dni. Po przejściu na emeryturę w 2006 r. nawiązał owocną współpracę z Instytutem Geofizyki Uniwersytetu Warszawskiego i z Instytutem Geofizyki PAN, a na dzień przed pójściem do szpitala martwił się, że nie będzie na spotkaniu naukowym. Kochał przyrodę, zwłaszcza ptaki, które karmił i obserwował. Cieszył się każdym napotkanym i rozpoznanym gatunkiem.

Grażyna Niemczynow-Burchart

Jan Wyżykowski
(1917–1974)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1974

Jan Wyżykowski urodził się 31.03.1917 r. w Haczowie na Podkarpaciu, w licznej rodzinie chłopskiej – miał sześć sióstr i trzech braci. Zmarł 29.10.1974 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Po ukończeniu szkoły powszechnej w 1930 r. w Haczowie, uczęszczał do gimnazjum, najpierw w Rozwadowie, a następnie w Krakowie, zdając eksternistycznie egzamin dojrzałości w 1936 r. w Liceum im. Króla Jana III Sobieskiego. Będąc w liceum, studiował jednocześnie filozofię jako alumn u księży kapucynów, którą ukończył w 1937 r. W styczniu 1938 r. wystąpił z zakonu i uczył prywatnie oraz pracował dorywczo.

Miał piękny operowy tenor, który podczas okupacji kształcił konspiracyjnie u prof. Bronisława Romaniszyna, lecz choroba krtani przekreśliła jego plany artystyczne. W latach 1941–1946 pracował w Ubezpieczalni Społecznej w Krakowie. Równocześnie, od 1945 r., studiował na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej. W latach 1948–1950 był zatrudniony w Bytomskim Zjednoczeniu Przemysłu Węglowego, początkowo w Kopalni Łagiewniki, w charakterze asystenta kierownika ruchu górniczego, a następnie w Kopalni Radzionków, jako starszy referent inwestycji. Pracę magisterską pt. *Rozpatrzenie problemu celowości budowy centralnej płuczki dla węgla z kopalń Radzionków, Andaluzja i Julian ze względu na wielkość wychodu koncentratu i na jakość węgla* przygotowaną pod kierunkiem prof. Witolda Budryka obronił w 1950 r.

1 stycznia 1951 r. Jan Wyżykowski z nakazu rozpoczął pracę w Instytucie na stanowisku referenta do spraw miedzi i planowania w Wydziale Rud z siedzibą w Krakowie. Wkrótce objął kierownictwo Pracowni Złóż Rud Miedzi w Zakładzie Złóż Kruszców. Poszukując złóż miedzi, początkowo weryfikował dane geologów niemieckich dotyczące zawartości miedzi w łupkach antrakozjowych czerwonego spągowca niecki śródsudeckiej oraz w cechsztynie niecki północnosudeckiej. W swoich badaniach i pracach poszukiwawczych zwracał

uwagę na bliskość cokołów waryscyjskich, a wiążąc luźne przesłanki geologiczne założył, że utwory cechsztynu powinny rozprzestrzeniać się na przedgórzu Sudetów od Wrocławia ku północnemu zachodowi. Na początku lat 50. XX w. zaplanował wiercenia wzdłuż linii profilu sejsmicznego Bolesławiec-Głogów. Gdy pierwsze trzy otwory nie osiągnęły skał cechsztynu, a wśród decydentów zaczęła przeważać teza o bezcelowości prac poszukiwawczych, pojawiła się Uchwała Rządu Nr 1018/55 z 1955 r., zobowiązująca Instytut do odkrycia i udokumentowania dwóch złóż miedzi, minimum po 200 000 ton każde, w określonych terminach – do 31 sierpnia 1958 r. i do 31 sierpnia 1959 r.

Zespół kierowany przez J. Wyżykowskiego 23 marca 1957 r. natrafił w otworze Sieroszowice S-1 na rudy miedzi o znaczeniu przemysłowym. Na głębokości 655,95–658,70 m stwierdzono obecność margli o zawartości 1,4% Cu. Do 1959 r. wykonano i zbadano rdzenie wiertnicze z 24 otworów, z których 18 było pozytywnych. Umożliwiło to zespołowi Jana Wyżykowskiego opracowanie pierwszej dokumentacji złoża Lubin-Sieroszowice o zasobach miedzi 19 339 tys. ton, powierzchni 175 km^2 i zawartości 1,42% Cu.

W następnych latach poszukiwał miedzi na sąsiednich obszarach przedpola Sudetów. Jan Wyżykowski został adiunktem w Instytucie w 1954 r., a samodzielnym pracownikiem naukowo-badawczym w 1963 r. Pracę doktorską pt. *Zagadnienia miedzionośności cechsztynu na tle budowy geologicznej strefy przedsudeckiej*, przygotowaną pod kierunkiem prof. Stanisława Jaskólskiego, obronił rok później. W 1966 r., wraz z dziesięcioosobowym zespołem, został laureatem zespołowej Nagrody Państwowej I stopnia w zakresie geologii, górnictwa i energetyki za odkrycie złoża miedzi i opracowanie pierwszej dokumentacji geologicznej. Efektem spektakularnego odkrycia Jana Wyżykowskiego i jego zespołu była zmiana statusu Polski na rynku surowcowym na świecie – nasz kraj stał się potentatem miedziowym. Powstał ogromny Legnicko-Głogowski Okręg Miedziowy, w którym oprócz miedzi i srebra eksploatowano także Au, Ni, Pb, Pt-Pd, Se, Re.

W uznaniu za zasługi Jan Wyżykowski otrzymał Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1959) i Order Sztandaru Pracy I klasy (1970). W 1972 r. otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Lubina. Imię Jana Wyżykowskiego noszą szkoły w jego rodzinnym Haczowie, a także w Krotoszycach, Głogowie, Polkowicach i Lubinie oraz Uczelnia Jana Wyżykowskiego w Polkowicach, powstała z połączenia Uczelni Zawodowej Zagłębia Miedziowego w Lubinie i Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach. Jego imieniem nazwano również szyb kopalni Polkowice-Sieroszowice.

Krystyna Wołkowicz

Jerzy Znosko
(1922–2017)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1950–1999

Jerzy Znosko urodził się 20.01.1922 r. w Łodzi, zmarł 11.01.2017 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Północnym.

Szkołę podstawową i gimnazjum ogólnokształcące ukończył w Wilnie. W 1939 r. zdał tzw. małą maturę w Gimnazjum im. J. Piłsudskiego w Łodzi i uzyskał promocję do liceum.

28.08.1939 r. został zmobilizowany do batalionu wartowniczego Podlaskiej Brygady Kawalerii. W trakcie marszów odwrotowych dotarł ostatecznie pod Kock. 4 października jego oddział został wcielony do Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie" pod dowództwem gen. Franciszka Kleeberga. 5 października brał udział w bitwie pod Kockiem, gdzie dostał się do niewoli. Krótko był w obozie jenieckim w twierdzy Dęblin. Pozostałe lata wojny przepracował jako robotnik, m.in. w zakładach Simensa-Schuckerta w Berlinie.

Do Polski wrócił w 1945 r. i kontynuował naukę w Liceum im. B. Nowodworskiego w Krakowie. Jednocześnie, jako wolny słuchacz, studiował chemię i leśnictwo, zaliczając pierwszy rok studiów. W 1946 r. zdał maturę i rozpoczął studia geologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1950 r. otrzymał tytuł magistra geologii na podstawie pracy pt. *Trias, retykolias i dogger na obszarze między Okradzionowem a Błędowem i Niegowonicami*, napisanej pod kierunkiem prof. Mariana Książkiewicza i prof. Franciszka Biedy.

W 1950 r. z rekomendacji prof. M. Książkiewicza podjął pracę w Wydziale Złóż Rud Żelaza Karpackiej Stacji Terenowej Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG) w Krakowie. Od 1953 r. został przeniesiony do Instytutu do Warszawy. Współpracował przy dokumentowaniu złóż rud żelaza jury krakowsko-wieluńskiej i na północnym obrzeżeniu Gór Świętokrzyskich. Efektem tych prac było udokumentowanie złoża w osadach jury środkowej antykliny kłodawsko-łęczyckiej. Za to odkrycie otrzymał w 1955 r. indywidualną Nagrodę Państwową III stopnia.

W 1957 r. na podstawie pracy pt. *Retyk i lias między Krakowem a Wieluniem* uzyskał stopień doktora. W 1958 r. otrzymał nominację na stanowisko docenta. W tym samym roku zaprojektował wiercenie Szlinokiemie IG 1, które miało wyjaśnić przyczynę regionalnej anomalii magnetycznej, występującej na obszarze Suwalszczyzny oraz możliwość występowania tam osadowych złóż żelaza. Kolejne wiercenia, wchodzące w podłoże krystaliczne tego obszaru, doprowadziły do odkrycia w 1962 r. złoża magnetytu tytano- i wanadonośnego w Krzemiance i Udryniu.

W latach 1960–1967 pełnił funkcję sekretarza naukowego Komitetu Nauk Geologicznych PAN. W okresie 1967–1969 kierował Zakładem Geologii Regionalnej Polski i Świata na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Na początku 1966 r. zajął się w Instytucie organizacją Pracowni Badań Tektonicznych, przemianowaną następnie w Samodzielny Zespół Badań Tektonicznych, którym kierował do 1972 r. Zajmował się problemami południowo-zachodniej granicy platformy prekambryjskiej, występowaniem wzdłuż niej pasma górskiego i deformacji kaledońskich. Badał również pozycję tektoniczną Górnośląskiego Zagłębia Węglowego i Gór Świętokrzyskich. Zajmował się też znaczeniem tektonicznym strefy Teisseyre'a-Tornquista. Podsumowanie jego prac stanowiła *Mapa tektoniczna Polski* w skali 1:500 000 opublikowana w 1968 r.

W 1972 r. uchwałą Rady Państwa został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1990 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

W latach 1972–1980 był dyrektorem Zakładu (później Instytutu) Nauk Geologicznych PAN. W 1976 r. został mianowany członkiem korespondentem PAN, a w 1986 r. został jej członkiem rzeczywistym. W 1981 r. objął kierownictwo Pracowni Tektoniki w Zakładzie Stratygrafii, Paleontologii i Tektoniki Instytutu, które sprawował do 1991 r. W latach 1991–1995 był przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu.

W 1988 r. otrzymał indywidualną Nagrodę Państwową II stopnia za osiągnięcia w dziedzinie geologii regionalnej i tektoniki kaledonidów Europy Środkowej, w 1989 r. został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Był promotorem 8 prac doktorskich, autorem 83 monografii, rozpraw i artykułów, 12 atlasów i map geologicznych oraz 21 atlasów i map tektonicznych. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

Krystyna Wołkowicz

Józef Zwierzycki
(1888–1961)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1938–1947

Józef Zwierzycki urodził się 12.03.1888 r. w Krobi (Wielkopolska). Zmarł 1.05.1961 r. we Wrocławiu, gdzie został pochowany na Cmentarzu Św. Wawrzyńca.

Swoją edukację rozpoczął w 8-klasowej szkole niemieckiej w Krobi, którą ukończył w 1902 r., naukę kontynuował do 1906 r. w progimnazjum w Trzemesznie, a następnie w gimnazjum staroklasycznym w Gnieźnie, gdzie zdał maturę w 1909 r.

W 1909 r. otrzymał stypendium od Towarzystwa Pomocy Naukowej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, które umożliwiło mu podjęcie studiów w Berlińskiej Akademii Górniczej. Ukończył je w 1914 r. i otrzymał tytuł inżyniera. Do 1911 r. studiował też geologię na Uniwersytecie im. Alexandra von Humboldta w Berlinie. W 1913 r., po napisaniu pracy o faunie głowonogów w warstwach Tendaguru znad jez. Tanganika, uzyskał stopień doktora filozofii – promotorem był prof. W. Branc. W 1914 r. Józef Zwierzycki wygrał konkurs rządu Holandii na stanowisko geologa-eksploratora i wyjechał na 24 lata do Holenderskich Indii Wschodnich (obecnie Indonezja). Na Sumatrze zajmował się wulkanizmem wyspy, jeziora Toba i Archipelagu Malajskiego, ale także poszukiwaniem złóż ropy naftowej. Sporządził przeglądowe mapy geologiczne w skali 1:1 000 000. Od 1920 r. przebywał w holenderskiej części Nowej Gwinei, gdzie opracował 7 arkuszy mapy geologicznej w skali 1:100 000. Zajmował się surowcami mineralnymi oraz warunkami tworzenia się pokładów węgla, na przykładzie lasów bagiennych. W 1925 r. wziął udział w paleontologicznej wyprawie do Djambi (Sumatra). Opracował ekspertyzę o epitermalnym złożu złota i srebra Redjang-Lebong. Badał złoża rud cyny na wyspach Banka i Billiton. W 1933 r. został dyrektorem służby geologicznej Holenderskich Indii Wschodnich oraz sprawował urząd doradcy rządu holenderskiego w sprawach naftowych.

Józef Zwierzycki w czasie pobytu w Indonezji opublikował 47 prac, a także kilkanaście map geologicznych w różnych skalach. Opracował wiele ekspertyz geologiczno-górniczych, przemysłowych i hydrogeologicznych. W 1938 r. został odznaczony przez rząd holenderski najwyższym odznaczeniem cywilnym – Krzyżem Oficerskim Orderu Oranje-Nassau.

W 1938 r. powrócił do Polski i został wicedyrektorem oraz Naczelnikiem Wydziału Nafty i Soli w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG). Plany naukowe Józefa Zwierzyckiego przerwał

wybuch II wojny światowej. Po ewakuacji większości pracowników warszawskiego Instytutu dyrektor Karol Bohdanowicz przekazał Józefowi Zwierzyckiemu kierowanie załogą Instytutu pozostałą w Warszawie. Głównym zadaniem pracowników w oblężonej Warszawie było zabezpieczenie zbiorów i archiwów, co w ogromnej części udało się wykonać.

W wyniku oskarżenia przez jednego z geologów niemieckich, współpracownika z czasu pracy w Indiach Holenderskich Wschodnich, został aresztowany nocą z 28 na 29 kwietnia 1941 r. i osadzony na Pawiaku, następnie przewieziony do obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau, gdzie przebywał do 3 lipca 1942 r. Dzięki wstawiennictwu kilku zaprzyjaźnionych z nim wpływowych geologów niemieckich został przetransportowany do Berlina, gdzie, będąc więźniem politycznym, pracował jako tłumacz w Niemieckiej Służbie Geologicznej (Reichsamt für Bodenforschung).

W sierpniu 1944 r. Józef Zwierzycki był przewożony przez Niemców pod eskortą w Karpaty, by poszukiwał tam ropy naftowej. Podczas podróży uciekł i ukrył się w Krakowie w mieszkaniu Kazimierza Maślankiewicza.

Po wojnie, 16 sierpnia 1945 r., Józef Zwierzycki na podstawie pracy pt. *Geologia złotonośnej kopalni złota i srebra w Indonezji*, uzyskał habilitację na Akademii Górniczej (AG). W 1945 r. przez krótki okres był jeszcze pracownikiem PIG, ale wkrótce przeniósł się do Wrocławia, gdzie organizował szkolnictwo wyższe. Jako docent geologii stosowanej został pierwszym dziekanem Wydziału Górniczo-Hutniczego i kierownikiem Katedry Geologii Złóż Minerałów Użytecznych na Uniwersytecie i Politechnice we Wrocławiu.

W 1948 r. objął kierownictwo Katedry Geologii Stratygraficznej na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego, prowadził zajęcia na Politechnice Wrocławskiej. 31 maja 1948 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. W latach 1948–1949 prowadził na AG w Krakowie wykłady z wybranych działów geologii naftowej.

W 1948 r. Józef Zwierzycki opracował *Studium planu krajowego – bogactwa mineralne* i sukcesywnie, w ślad za tym, popularyzował wiedzę ten temat w czasopismach. W 1951 r. opublikował pierwszą polską mapę geologiczną regionu wrocławskiego w skali 1:500 000.

Równolegle prowadził eksplorację geologiczną i kartograficzną Dolnego Śląska. Zainteresowania swoje koncentrował w szczególności na obszarze monokliny przedsudeckiej, poszukując głównie złóż soli potasowych i ropy naftowej. Wydatnie wspierał Jana Wyżykowskiego w poszukiwaniach złóż miedzi na Dolnym Śląsku.

Józef Zwierzycki znalazł się (pośmiertnie) wśród członków zespołu, który w 1966 r. otrzymał Nagrodę Państwową I stopnia w zakresie geologii, górnictwa i energetyki za udział w odkryciu złoża rud miedzi Lubin–Sieroszowice i opracowaniu pierwszej dokumentacji geologicznej. Został również odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Józef Zwierzycki świetnie władał wieloma językami obcymi (łacińskim, greckim, niemieckim, francuskim, angielskim, niderlandzkim, norweskim i malajskim), miał talent narratorski i potrafił w znakomity sposób dzielić się swoją rozległą wiedzą ze swoimi studentami, za co był podziwiany i szanowany.

Krystyna Wołkowicz

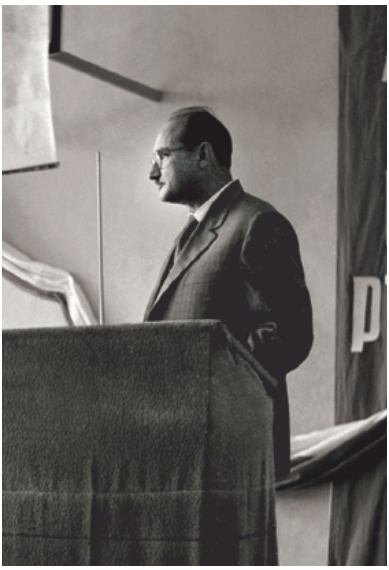

Czesław Żak
(1921–1992)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1982

Czesław Żak urodził się 27.08.1921 r. w Brzeszczach w powiecie oświęcimskim, zmarł w 02.03.1992 r. w Kielcach i tam został pochowany na cmentarzu komunalnym Cedzyna.

Pochodził z rodziny inteligenckiej. Po ukończeniu szkoły powszechnej podjął naukę w gimnazjum, a następnie w Liceum im. S. Konarskiego w Oświęcimiu, które ukończył, uzyskując świadectwo maturalne wiosną 1939 r. Bezpośrednio przed wybuchem wojny szkolił się na junackim obozie przysposobienia wojskowego, na wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej, gdzie po agresji ZSRS dostał się do sowieckiego obozu jenieckiego. Następnie, przekazany Niemcom, przebywał przez krótki czas w stalagu w okolicach Monachium. Po wyjściu z obozu powrócił na Śląsk, gdzie podjął pracę, najpierw jako robotnik w kopalni dolomitu, a następnie w dziale geodezyjnym kopalni „Janina" w Libiążu. Bezpośrednio po wojnie rozpoczął naukę na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej, ale bardzo szybko przeniósł się do Wrocławia, gdzie kontynuował studia geologiczne na nowo zorganizowanym Wydziale Nauk Przyrodniczych. Był jednym z pierwszych trzech studentów geologii na Uniwersytecie Wrocławskim. Już jako student dał się poznać jako bardzo dobry organizator i został asystentem (początkowo nieformalnym) szefa Katedry Geologii Ogólnej, prof. Henryka Teisseyre`a.

W 1951 r. został pracownikiem Państwowego Instytutu Geologicznego, zatrudnionym od razu na stanowisku zastępcy kierownika Dolnośląskiej Stacji Terenowej. Związki Czesława Żaka z Instytutem są jednak nieco wcześniejsze, gdyż już w 1949 r., jako student, a następnie pracownik uniwersytetu brał udział w organizacji dolnośląskiej komórki PIG, która tymczasowo mieściła się na uniwersyteckim Wydziale Przyrodniczym.

Jego nieprzeciętne zdolności organizatorskie spowodowały, że w 1955 r., wraz z żoną Haliną, również pracownikiem dolnośląskiej placówki Instytutu, został służbowo przeniesiony do Kielc, obejmując kierownictwo Świętokrzyskiej Stacji Terenowej Instytutu.

Kielecka placówka była wówczas w fazie intensywnej reorganizacji. Czesław Żak na nowym stanowisku dbał o rozwój kadr, zatrudniając wielu nowych pracowników. Pomagał także w odnalezieniu się w codziennym życiu osobom prześladowanym przez reżim komunistyczny, jak gen. Kazimierzowi Załęskiemu-Bończy. Organizował zaplecze logistyczne dla świętokrzyskich geologów. Przyczynił się do zaprojektowania i z wielkim zaangażowaniem uczestniczył w budowie, bardzo nowoczesnej jak na owe czasy, siedziby Instytutu w Kielcach i zadbał o jego urządzenie i wyposażenie. Na stanowisku kierownika Świetokrzyskiej Stacji Terenowej, przemianowanej następnie na Oddział Świętokrzyski, pozostawał aż do przejścia na emeryturę w 1982 r. Jako jego długoletni kierownik, wspierał często nowatorskie inicjatywy i programy badawcze, jakie rodziły się w świętokrzyskiej placówce Instytutu. Z uwagi na swój bardzo otwarty charakter i zaangażowanie w działalność różnego rodzaju lokalnych instytucji zawodowych i społecznych, przyczynił się do bardzo dobrego postrzegania Instytutu wśród lokalnych świętokrzyskich władz i społeczeństwa ziemi kieleckiej.

Niezależnie od bardzo licznych obowiązków organizacyjnych, prowadził regionalne badania geologiczne w Sudetach i przede wszystkim w Górach Świętokrzyskich. Był to czas, gdy specjalizacja w geologii nie była jeszcze tak rozwinięta jak obecnie, a Czesław Żak podejmował problematykę badawczą w różnych jej dziedzinach. Zajmował się geologią regionalną, a praca pt. *Budowa i rozwój zachodniej krawędzi Niecki Śródsudeckiej* była tematem jego rozprawy doktorskiej, którą obronił w 1958 r. W 1963 r. otrzymał tytuł docenta.

Wniósł znaczny wkład w rozwój wiedzy o tektonice Gór Pieprzowych w Sandomierzu poprzez publikację pt. *Wstępne studium tektoniczne środkowego kambru Gór Pieprzowych*. Zajmował się także problemami sedymentologii, stratygrafii i geologii surowcowej. Najwięcej pracy poświęcił jednak problemom hydrogeologicznym. Był autorem kilku arkuszy *Mapy Hydrogeologicznej Polski* w skali 1:300 000, a także wielu projektów i dokumentacji hydrogeologicznych. Opublikował ponad 90 publikacji i komunikatów naukowych i przygotował ponad 100 opracowań archiwalnych.

Za swą działalność został odznaczony: Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz bardzo licznymi odznaczeniami branżowymi i regionalnymi.

Zbigniew Szczepanik

Halina Żakowa
(1927–1996)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1951–1996

Halina Żakowa z d. Boruszak urodziła się 19.07.1927 r. w Katowicach, w rodzinie o tradycjach patriotycznych (jej ojciec był powstańcem wielkopolskim) i artystycznych. Zmarła 19.06.1996 r. w Kielcach i tam została pochowana na cmentarzu Cedzyna.

Odebrała staranne wykształcenie muzyczne w klasie fortepianu. Szkołę powszechną ukończyła w Chorzowie, a następnie naukę kontynuowała w Krakowie, dokąd jej rodzina przeniosła się na początku II wojny światowej. Najpierw podjęła naukę w szkole handlowej A. Liberdy, a po jej ukończeniu, jako szesnastoletnia dziewczyna, rozpoczęła pracę w hurtowni warzywnej Trunkenpolz, gdzie była zatrudniona do końca wojny, a mimo bardzo młodego wieku, dzięki swoim umiejętnościom i perfekcyjnej znajomości języka niemieckiego, otrzymała posadę księgowej. Pracując, kontynuowała naukę na poziomie średnim na tajnych kompletach, a także w działającej w podziemiu szkole muzycznej.

Po zakończeniu wojny wróciła na Górny Śląsk, gdzie dokończyła naukę w Miejskim Liceum Ogólnokształcącym w Chorzowie, a po uzyskaniu świadectwa maturalnego w 1947 r. rozpoczęła studia medyczne we Wrocławiu. Szybko jednak odkryła w sobie pasję przyrodnika i przeniosła się na Wydział Przyrodniczy Uniwersytetu Wrocławskiego, gdzie rozwinęły się jej zainteresowania paleontologiczne. Jeszcze jako studentka, w 1951 r., podjęła pracę w nowo tworzącej się placówce Instytutu we Wrocławiu, gdzie poznała geologa Czesława Żaka, za którego wkrótce wyszła za mąż.

Po ukończeniu studiów w 1951 r., kontynuowała prace badawcze nad fauną karbońską Sudetów, szczegółowo dokumentując paleontologicznie skamieniałości ramienionogów i innych bezkręgowców karbońskich. Swoją pierwszą monograficzną publikację z tego zakresu pt. *Fauna kulmowa z Jabłowa na Dolnym Śląsku* przedstawiła na łamach „Biuletynu Instytutu Geologicznego" w 1953 r. i był to początek bardzo długiej serii publikacji, jakie opracowała

w trakcie swojej kariery naukowej. Będąc we Wrocławiu, uzupełniła także swoje wykształcenie muzyczne i ukończyła szkołę muzyczną II stopnia.

W 1955 r. Halina Żakowa została przeniesiona służbowo do Kielc, gdzie jej mąż stanął na czele reorganizowanej w tym czasie kieleckiej placówki Instytutu. Przez pierwsze lata pobytu w Kielcach kończyła opracowywanie swoich sudeckich zbiorów, publikując kolejne ich opracowania paleontologiczne, a następnie rozpoczęła i kontynuowała przez następne dziesięciolecia badania głównie, bardzo słabo wówczas jeszcze rozpoznanych paleontologicznie, osadów karbonu Gór Świętokrzyskich.

Łącznie, w czasie trwającej prawie 45 lat kariery naukowej, opublikowała 143 monografie, artykuły i komunikaty naukowe, przygotowała ponad 70 opracowań archiwalnych. W swoich pracach koncentrowała się głównie na problemach paleontologicznych, ale często uzyskane dane wykorzystywała do celów ustalenia biostratygrafii osadów karbonu i dewonu. Sama organizowała także lub włączała się w działalność zespołów badawczych realizujących badania regionalne i złożowe.

W 1959 r. uzyskała stopień doktora, w 1970 r. – doktora habilitowanego, a w 1981 r. – tytuł profesora nadzwyczajnego. Była opiekunem czterech prac doktorskich, recenzentką kilku prac habilitacyjnych, przez kilka lat wykładała paleontologię na Uniwersytecie Śląskim. Była bardzo aktywną działaczką Polskiego Towarzystwa Geologicznego, aktywizując kieleckie środowisko geologów i organizując Zjazdy PTG, liczne sesje naukowe i konferencje terenowe. Dzięki jej osobistej determinacji powstało w kieleckiej placówce Instytutu muzeum geologiczne.

Dla współpracowników i podwładnych w Pracowni Stratygrafii Oddziału Świętokrzyskiego Halina Żakowa była wzorem zaangażowania w prace naukowe, konsekwencji w realizacji programów badawczych, sumienności, wnikliwości i wielkiej pracowitości. Cechy te pozostały przy niej aż do jej odejścia na emeryturę w 1995 r. Niestety podupadające zdrowie nie pozwoliło jej już wziąć udziału w obradach XIII Kongresu Geologicznego Karbonu i Permu, który był organizowany w Polsce, a do którego intensywnie przygotowywała materiały, opublikowane w syntetycznym dziele pt. *The Carboniferous System in Poland* (1995).

Zmarła wkrótce po przejściu na emeryturę. Była odznaczana m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką Zasłużony dla Kielecczyzny, Odznaką Zasłużony Działacz Kultury.

Zbigniew Szczepanik

Antoni Maria Żelichowski
(1936–1996)

Praca w Państwowym Instytucie Geologicznym: 1958–1996

Antoni Maria Żelichowski urodził się 25.12.1936 r. w Warszawie, zmarł 21.12.1996 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Jego ojciec były urzędnikiem i działaczem samorządowym. Został zamordowany w 1941 r. w obozie koncentracyjnym w Neuengamme (Niemcy). Matka zajmowała się paleontologią. Była pionierką badań brachiopodów. Doktoryzowała się w 1932 r. u prof. Romana Kozłowskiego. Po wojnie pracowała w Państwowym Instytucie Geologicznym (PIG) jako kustosz Muzeum Geologicznego. Mieszkała razem z synem na terenie Instytutu.

Antoni Żelichowski świadectwo maturalne uzyskał w 1953 r. w Liceum TPD-3 na Mokotowie (obecnie Liceum im. Jana Kochanowskiego). W latach 1953–1959 studiował na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Dyplom magisterski otrzymał na podstawie pracy pt. *Utwory kulmowe na północno-zachodnim obrzeżeniu Zagłębia Górnośląskiego* wykonanej pod kierunkiem prof. Jana Samsonowicza.

Jeszcze jako student, w 1958 r., został pracownikiem Instytutu. Pracował w Zakładzie Geologii Niżu jako p.o. asystenta, asystent i starszy asystent, a od 1964 r. jako adiunkt. Przez wiele lat pełnił funkcje kierownicze. W 1972 r. uzyskał stopień naukowy doktora na podstawie rozprawy pt. *Podłoże paleozoiczne Lubelszczyzny.* Dorobek naukowy, zdobyty po uzyskaniu stopnia doktorskiego, stał się podstawą rozprawy habilitacyjnej pt. *Geologia karbonu brzeżnej strefy platformy wschodnioeuropejskiej* – w 1989 r. otrzymał stopień naukowy doktora habilitowanego. W 1990 r. został mianowany docentem w Instytucie.

Od początku swojej działalności naukowej prowadził badania regionalne na obszarze Lubelszczyzny i przyczynił się do określenia wgłębnej budowy geologicznej tego obszaru. Jako pierwszy przedstawił zręby analizy stratygraficzno-formacyjnej obszaru lubelskiego. Był też autorem podziału litostratygraficznego karbonu tego rejonu. Dostrzegł znaczącą rolę ruchów przesuwczych w kształtowaniu struktur kompleksu karbońskiego. Był wysokiej

klasy specjalistą w zakresie geologii regionalnej i zagadnień litologiczno-stratygraficznych oraz strukturalno-tektonicznych karbonu. Kierował badaniami geologicznymi obszaru platformy prekambryjskiej oraz badaniami regionalnymi związanymi z poszukiwaniem ropy naftowej i gazu ziemnego na Lubelszczyźnie i Pomorzu. W odwierconym z jego udziałem otworze Niedrzwica IG-1 uzyskano po raz pierwszy na Lubelszczyźnie przypływ ropy naftowej. Uczestniczył też w odkryciu i udokumentowaniu pierwszego w tym rejonie złoża gazu ziemnego Komarów.

Antoni Żelichowski był autorem ponad 50 publikacji oraz około 100 opracowań archiwalnych.

Za zasługi dla rozwoju polskiej geologii otrzymał odznakę Zasłużony dla Polskiej Geologii. Przyznano mu także Złotą Odznakę Państwowego Instytutu Geologicznego..

Anna Bagińska

Źródła

Bażyński J., Paczyński B., 1994 – Jan Malinowski. *Prz. Geol.*, **12**: 1075–1077.

Ber A., 2005 – Profesor Edward Rühle twórca polskiej powojennej kartografii geologicznej. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, **414**: 71–74.

Bohdanowicz K., 1937 – Działalność Państwowego Instytutu Geologicznego w roku 1937. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, **1** (1): 1–39.

Bórska S., Smoleński S., (red.), 1960 – Czterdzieści lat Instytutu Geologicznego 1919–1959, część I. Wydaw. Geol., Warszawa.

Brochwicz-Lewiński W., 2008 – Profesor Stefan Kozłowski 1928–2007. *Prz. Geol.*, **56**: 30–31.

Bujalski B., 1942 – Życiorys dr. Bolesława Bujalskiego. Arch. rodzinne, rękopis, s. 2.

Bujalski L., 1966 – Mjr dr. filoz.-geolog Bolesław Dominik Ludwik Bujalski h. Kościesza. Arch. rodzinne [maszynopis].

Burchart G., Grad M., Krysiński L., 2010 – Stanisław Wybraniec 1936–2009. *Prz. Geol.*, **4** (58): 294–297.

Ciuk E., 1975 – Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki (1888–1974). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **45**: 469–476.

Ciuk E., 1976 – Jan Wyżykowski (1917–1974). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **46**: 573–577.

Cwojdziński S., 1995 – Wspomnienia. Jerzy Jerzmański (1927–1994). *Prz. Geol.*, **43**: 277–278.

Czarniecki S., 1964 – Zarys historii geologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Kraków.

Dadlez R., Marek S., 2002 – Stanisław Tyski 1913–2002. *Prz. Geol.*, **50**: 579–581.

Dadlez R., Jaworowski K., Marek S., 1999 – Jerzy Znosko – pięćdziesiąt lat pracy twórczej. Z sesji i konferencji naukowych. *Nauka*, **1**: 217–229.

Dąbrowski A., 1991 – Wspomnienia o losach wojennych pracowników i współpracowników Państwowego Instytutu Geologicznego w czasie drugiej wojny światowej. *Kwart. Geol.*, **35**: 263–264.

Dębowiecki M., Werner Z., 2005 – Wspomnienie. Eugeniusz Wutcen (1909–2005). *Prz. Geol.*, **53**: 279.

Doktorowicz-Hrebnicki S., 1971 – Stefan Czarnocki (1878–1947): przewodniczący Polskiego Towarzystwa Geologicznego w latach 1945–1947. *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **41** (1): 44–47.

Frankowski Z., Sadurski A., 2001 – Wspomnienia Józef Bażyński 1927–2001. *Prz. Geol.*, **49**: 573–574.

Garlicki A., 1998 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Józef Poborski (1912–1998). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **68**: 295–296.

Garlicki A., 2010 – Profesor Antoni Łaszkiewicz (1904–1980) – Wspomnienie w trzydziestą rocznicę śmierci. *Prz. Geol.*, **58**: 386–388.

Gaweł A., 1956 – Czesław Kuźniar (1889–1955). *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **26** (4): 337–348.

Geroch S., Kotlarczyk J., Żytko K., 1991 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Wiesław Nowak (1928–1987). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **61**: 111–115.

Goetel W., 1949 – Ferdynand Rabowski (1884–1940). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **19**: 241–248.

Goetel W., 1949 – Bohdan Świderski (1892–1943). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **19**: 263–271.

Goetel W., 1966 – 40-lecie pracy naukowej prof. Stanisława Sokołowskiego. *Prz. Geol.*, **14**: 56–58.

Graniczny M., Miecznik J.B., Mikulski S.Z., Urban H., 2013 – Wspomnienie o Jerzym Kanasiewiczu w 20. rocznicę śmierci. *Prz. Geol.*, **61**: 178–181.

Graniczny M., Urban H., Wołkowicz S., Wołkowicz K., 2014 – Karol Bohdanowicz (1864–1947) – dyrektor dwóch służb geologicznych: rosyjskiej i polskiej (w 150. rocznicę urodzin). *Prz. Geol.*, **62**: 130–134.

Graniczny M., Wołkowicz S., Wołkowicz K., Urban H., 2015 – Józef Morozewicz. Pierwszy Dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego. Seria Wokół Geologii. Państw. Inst. Geol.-PIB, Warszawa.

Grocholski W., 1976 – Henryk Teisseyre (1903–1975). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **46**: 579–584.

Heflik W., 2009 – Hubert Sylwestrzak (1933–2009). *Biuletyn AGH*, **20/21**: 30–31.
Heflik W., 2009 – Hubert Sylwestrzak (1933–2009). *Prz. Geol.*, **57**: 952–954.
Hrebnicka M., 2011 – Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki – życie i podróże geologiczne w świetle dzienników żony. Seria Wokół Geologii. Państw. Inst. Geol.-PIB, Warszawa.
Hrebnicki S., 1949 – Arnold Makowski (1876–1943). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **19**: 125–130.
Jaskólski S., 1947 – Karol Bohdanowicz (1864–1947). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **17**: 301–314.
Jaworowski K., 2005 – Edwarda Rühle Żołnierz polski podziemnej (1940–1945). *Biul. Państw. Inst. Geol.*, **414**: 63–69.
Jureczka J., 2007 – Adam Kotas (1931–2007). *Prz. Geol.*, **55**: 310–311.
Jureczka J., 2019 – Adam Kotas (1931–2007) – geolog trzech epok. [W]: Wspomnienia o ludziach i geologicznej służbie. Stowarzyszenie Emerytowanych Pracowników PIG, Warszawa: 73–78.
Kardymowiczowa I., 1964 – Stanisław Małkowski. *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **34**: 621–628.
Kielan-Jaworowska Z., 2001 – Ewa Tomczykowa 1920–2001. *Prz. Geol.*, **49**: 1121–1122.
Kijas A., 2017 – Bohdanowicz Karol Nereusz / Богданович Карл Иванович (1864–1947), geolog, geograf i podróżnik, profesor Instytutu Górniczego w Petersburgu i geologii stosowanej Akademii Górniczej w Krakowie, jeden z najwybitniejszych badaczy Azji. Dostęp: http://www.polskipetersburg.pl/hasla/bohdanowicz-karol-nereusz
Kleczkowski A., 1956 – Romuald Rosłoński (1880–1856). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **26**: 353–360.
Kleczkowski A.S., Wilk Z., 1994 – Roman Krajewski 1906–1993. *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **63**: 365–367.
Koledzy i Przyjaciele, 2009 – Wspomnienia. Franciszek Józef Lis 1934–2009. *Prz. Geol.*, **57**: 28–30.
Kowalczewski Z., 1997 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Halina Żakowa (1927–1996). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **67**: 108–110.
Kowalczewski Z., 1997 – Zbigniew Rubinowski (1929–1997). *Prz. Geol.*, **45**: 660–661.
Kowalczewski Z., Rubinowski Z., 1993 – Wspomnienie o doc. dr. Czesławie Żaku. *Geol. Quart.*, **37**: 121–126.
Kowalczewski Z., Wróblewski T., 1997 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Zbigniew Rubinowski 1929–1997. *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **67**: 467–469.
Kowalczuk J., 2001 – 100-lecie geofizyki polskiej 1895–1995. Kalendarium. Wydaw. Arbor, Kraków.
Kowalczuk J., 2011– Edward Walery Janczewski (1887–1959); Życie i działalność naukowa. *Prz. Geol.*, **56**: 297–304.
Kowalski W.C., Mikulski Z., 1994 – Jan Malinowski. *Prz. Geol.*, **39**: 407–409.
Krajewski S., 1949 – Ludwik Horwitz (1875–1943). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **19**: 45–52.
Krajewski S., 1952 – Jan Czarnocki (1889–1951). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **22**: 515–521.
Krzysztoforska B., Wójcik Z., 1977 – Materiały do biografii naukowej Józefa Morozewicza. *Prace Muzeum Ziemi*, **27**: 97–137.
Książkiewicz M., 1956 – Jan Wdowiarz (1903–1956). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **26**: 361–367.
Langier–Kuźniarowa A., 1981 – Prof. dr Antoni Łaszkiewicz – wybitny mineralog polski. *Kwart. Geol.* **25**: 1–10.
Lindner L., 1989 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Stefan Zbigniew Różycki (1906–1988). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **59**: 533–543.
Lugeon M., 1954 – Kilka słów o działalności Ferdynanda Rabowskiego w czasie pobytu w Szwajcarii. *Biul. Inst. Geol.*, **86**: 9–12.
Łaszkiewicz A., 1966 – Nowy Profesor Instytutu Geologicznego. *Prz. Geol.*, **34**: 51–52
Łaszkiewicz R., 2000 – Prof. Antoni Łaszkiewicz – życiorys. Maszynopis, s. 1–9. Warszawa.
Majorowicz J., 2010 – Kilka wspomnień o Staszku. *Prz. Geol.*, **58**: 297–298.
Makowski H., 1961 – Jan Samsonowicz (1888–1959). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **31**: 167–178.
Maliszewska A., 2017 – Anna Langer-Kuźniar (1931–2016). *Prz. Geol.*, **65**: 148–149.
Małkowski S., 1949 – Józef Morozewicz (1865–1941). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **19**: 137–155.
Małkowski S., 1952 – Józef Morozewicz. W dziesięciolecie zgonu 1941–1951. *Wiadomości Muzeum Ziemi*, **6**: 1–56.

Maślankiewicz K., 1947 – Stefan Czarnocki (1878–1947). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **17**: 315–326.
Maślankiewicz K., 1973 – Profesor Józef Zwierzycki i Jego działalność naukowa. *Biul. Inst. Geol.*, **264**: 7–10.
Michalik A., 1970 – Badania geologiczno-inżynierskie prowadzone przez Profesora Stanisława Sokołowskiego. *Biul. Inst. Geol.*, **248**: 45–75.
Miecznik J.B., 2011 – Stanisław Kubicki – jeden z pionierów badań podłoża krystalicznego północno-wschodniej Polski. *Prz. Geol.*, **59**: 551–554.
Miecznik J.B., 2013 – Ferdynand Rabowski – wybitny tektonik i człowiek gór. *Prz. Geol.*, **61**: 172–177.
Miecznik J.B., 2014 – Tadeusz Depciuch – pionier badań geochronologicznych w Polsce. *Prz. Geol.*, **62**: 503–509.
Miecznik J.B., 2015 – Stanisław Tyski – Człowiek Instytutu. *Prz. Geol.*, **63**: 1443–1449.
Miecznik J.B., 2016 – Profesor Bohdan Świderski – niestrudzony badacz tektoniki Karpat. *Prz. Geol.*, **64**: 881–888.
Miecznik J.B., 2017 – O losach polskich geologów. Seria Wokół Geologii. Państw. Inst. Geol.-PIB, Warszawa.
Miecznik J.B., 2017 – Profesor Kazimierz Guzik – zasłużony geolog kartograf, geotechnik i tektonik. *Prz. Geol.*, **65** (10/1): 616–624.
Miecznik J.B., 2017 – Profesor Stanisław Sokołowski – klasyk geologii tatrzańskiej. *Prz. Geol.*, **65**: 211–218.
Miecznik J.B., 2018 – Profesor Jerzy Znosko – tektonik, stratygraf, odkrywca złóż. *Prz. Geol.*, **66**: 742–751.
Miecznik J.B., Wołkowicz S., 2013 – Bolesław Bujalski – geolog o bohaterskim życiorysie. *Prz. Geol.*, **61**: 230–233.
Mierzejewski M.P., 2012 – O splataniu się codzienności z wielkością na przykładzie życia i działalności Śp. Profesora Józefa Zwierzyckiego. *Prz. Geol.*, **60**: 593–595.
Miłaczewski L., 2014 – Sylwester Marek (1927–2013). *Prz. Geol.*, **62**: 73.
Mioduszewska W., 1970 – Stanisław Krajewski (1890–1968). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **40**: 489–494.
Mizerski W., 2019 – Ewa Tomczykowa 1928–2001. Dostęp: pgi.gov.pl/jubileusz/100-naj/postaci
Mizerski W., 2019 – Henryk Tomczyk 1925–2005. Dostęp: pgi.gov.pl/jubileusz/100-naj/postaci
Młynarski S., 1995 – Jan Skorupa (1912–1994). *Prz. Geofiz.*, **40**: 175–176.
Mojski J.E., 1988 – Badania czwartorzędu w dorobku naukowym profesora Edwarda Rühle. *Kwart. Geol.*, **33**: 127–144.
Morozewicz J., 1938 – Życie Polaka w zaborach i odzyskanej ojczyźnie 1865–1937. Nakładem autora, Warszawa.
Narkiewicz M., 2008 – Ryszard Dadlez (1931–2008). Obituary. *Geol. Quart.*, **52**: 197–198.
Olczak T., 1960 – Profesor Dr Edward W. Janczewski (1887–1959). *Acta Geoph. Pol.*, **7**: 36–40.
Orkisz H., 1961 – Prof. dr Edward Walery Janczewski. Wspomnienie pośmiertne. *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **31**: 189–194.
Passendorfer E., 1980 – Na skalnej drodze. Wydaw. Geol., Warszawa.
Passendorfer E., Hakenberg M., 1973 – Kazimierz Guzik (1911–1970). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **43**: 585–594.
Paul Z., Poprawa D., 1999 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego: Jadwiga Burtan 1904–1999. *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **69**: 87–89.
Pawłowska K., 1961 – Jan Samsonowicz – badacz Gór Świętokrzyskich. *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **31**: 179–188.
Pawłowska K., 1970 – Kazimierz Kowalewski – wspomnienie pośmiertne. *Prz. Geol.*, **18**: 224–225.
Pawłowska K., 1971 – Jan Czarnocki (1889–1951). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **41**: 62–64.
Pawłowska K., 1987 – Stanisław Pawłowski – geodeta – geofizyk – geolog. Publikacja z okazji ekspozycji zorganizowanej w Muzeum Techniki wg programu przygotowanego przez Główną Komisję ds. Muzeum i Wystaw Stowarzyszenia geodetów Polskich, Warszawa.

Pazdro Z., 1949 – Wawrzyniec Teisseyre 1860–1939. *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **19**: 273–281.
Pazdro Z., 1960 – Wawrzyniec Teisseyre 1860–1939. *Prz. Geol.*, **8**: 638–640.
Peryt T., 2005 – Zbigniew Kotański 1927–2005. *Prz. Geol.*, **53**: 631–632.
Peryt T., 2008 – Władysław Pożaryski 1910–2008. *Prz. Geol.*, **58**: 359–360.
Peszat Cz., 1981 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Marian Kamieński (1901–1980). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **51**: 601–610.
Piątkowski J., Pachucki Cz., 1962 – Józef Zwierzycki, uczony i człowiek (1888–1961). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **32**: 659–667.
Pieńkowski G., 2004 – Władysław Karaszewski 1911–2003. *Prz. Geol.*, **52**: 101–103.
Piwocki M., 1995 – Edward Ciuk (1909–1995). *Prz. Geol.*, **43**: 530.
Piwocki M., 2008 – Stanisław Przeniosło 1935–2008. *Prz. Geol.*, **56**: 193.
Poprawa D., Wójcik A., 1995 – Jubileusz 90-lecia urodzin doc. dr Jadwigi Burtan. *Prz. Geol.*, **43**: 98.
Porzycki J., Jachowicz A. 1987 – Profesor Karol Bojkowski. *Prz. Geol.*, **35**: 288–289.
Pracownicy Katedry Geologii AGH, 1971 – Henryk Świdziński (1904–1969). *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **40**: 459–480.
Przeniosło S., 1988 – Franciszek Ekiert (1921–1987). *Prz. Geol.*, **36**: 254–255.
Rodzina i Przyjaciele, 2009 – Hubert Sylwestrzak (1933–2009). *Prz. Geol.*, **57**: 954–956.
Roniewicz P., 1977 – Ludwik Watycha (1909–1976). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **47**: 631–633.
Rubinowski Z., Kowalczewski Z., 1993 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Czesław Żak (1921–1992). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **63**: 197–198.
Rühle E., 1960 – Czterdzieści lat Instytutu Geologicznego 1919–1959. *Pr. Inst. Geol.*, **30**: 5–55.
Rühle E., 1972 – Antoni Morawiecki (1903–1971). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **42**: 459–464.
Rühle E., 1976 – Jan Czermiński (1923–1976). *Roczn. Polsk. Tow. Geol.*, **46**: 591–599.
Rühle E., 1984 – Notatki z rozmów z prof. K. Bohdanowiczem i tło ogólne z nimi związane (pisane z pamięci). Maszynopis, 1 –21. Arch. Sekcji Historycznej PIG, Warszawa.
Rühle E., 1986 – Pioneer of modern sedimentology in Poland – Zbigniew Sujkowski (1898–1954). *Prz. Geol.*, **34**: 181–184.
Rühle E., Tyski S., 1989 – Wspomnienie o losach wojennych pracowników i współpracowników Państwowego Instytutu Geologicznego w czasie drugiej wojny światowej. *Kwart. Geol.*, **33**: 13–27.
Rutkowski F., 1956 – Romuald Rosłoński (Wspomnienie pośmiertne). *Prz. Geol.*, **4**: 137–138.
Rydzewski A., 2007 – Historia odkrycia złoża miedzi Lubin-Sieroszowice. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, **423**: 7–10.
Ryka W., 1992 – Stanisław Kubicki 1932–1991. *Prz. Geol.*, **40**: 197–199.
Rzymełka J., 1990 – Wspomnienie o profesorze Aleksandrze Jachowiczu, geologu i paleontologu. *Prz. Geol.*, **38**: 46–47.
Salski W., 2020 – Prace geologów Państwowego Instytutu Geologicznego za granicą. *Prz. Geol.*, **68**: 437–448.
Samsonowicz J., 1951 – Wspomnienie pośmiertne: Jan Czarnocki (1889–1951). *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, **44**: 140–143.
Sawicki L., 1999 – We Wrocławiu przed pięćdziesięciu laty. *Prz. Geol.*, **47**: 529–533.
Sikora W., 1970 – Profesor Stanisław Sokołowski jako geolog karpacki. *Biul. Inst. Geol.*, **248**: 11–44.
Skoczylas J., 2012 – Bohdan Świderski (1892–1943). [W:] Marciniak M. i in., (red), Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu. Tom II: Biografie, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań: 65–67.
Smulikowski K., 1994 – Droga po kamieniach. Wspomnienia. Warszawa.
Sulima-Samujłło J.M., 1970 – Z dziejów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1919–1967. Wydawnictwa Jubileuszowe, Kraków.
Stępniewski M., 2008 – Jerzy Borucki 1928–2008 (Wspomnienia). *Prz. Geol.*, **56**: 735–736.
Sylwestrzak H., 1993 – Jerzy Kanasiewicz (1934–1992). *Prz. Geol.*, **41**: 468–469.
Sylwestrzak H., 1994 – Wspomnienia. Henryk Pendias (1921–1994). *Prz. Geol.*, **42**: 417–418.

Sylwestrzak H., 1996 – Wacław Ryka (1933–1996). *Prz. Geol.*, **44**: 885.
Szafran S., Zubrzycki A., 1988 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Stanisław Wdowiarz (1911–1987). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **58**: 495–510.
Teisseyre B., 1998 – Uwagi o życiu Wawrzyńca Teisseyre`a z okazji jubileuszu 150-lecia Politechniki Lwowskiej. *Acta Universitatis Wratislaviensis*, 2004; *Pr. Geol.-Miner.*, **64**: 11–46.
Teisseyre B., 2018 – Wspomnienie o Wawrzyńcu Teisseyre w 80. rocznicę smierci. *Prz. Geof.*, **58**: 375–382.
Teisseyre R., Teisseyre B., 2002 – Wawrzyniec Karol de Teisseyre: A Pioneer in the Study of „Cryptotectonics". *Eos*, **83** (47): 541–556.
Tokarski J., 1948 – Nauki mineralogiczne w Polsce. Polska Akademia Umiejętności. Historia Nauki Polskiej. [W:] Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Ewa Tomczykowa (1928–2001). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **72**: 103–104.
Trzepierczyński J., 1996 – Jubileusz pracy naukowej Profesora Stanisława Bukowego. Siewierz 8–9 listopada 1996. Materiały konferencyjne.
Twarogowski J., 1974 – Jan Czarnocki – Poczet wielkich geologów. Nasza Księgarnia, Warszawa.
Tyski S., 1994 – Praca i przyjaźń. [W:] Wyczańska K. (red.), Żołnierze Komendy Głównej Armii Krajowej wspominają. Oficyna Wyd. POMOST, Warszawa: 13–27.
Tyski S., 1988 – Pamięci profesora dr Edwarda Rühlego (1905–1988). *Prz. Geol.*, **36**: 686–688.
Tyski S., 1999 – Wspomnienia: Borys Areń. *Prz. Geol.*, **44**: 665–666.
Uberna J., 2012 – Gobijska przygoda. Stowarzyszenie Emerytowanych Pracowników PIG, Warszawa.
Urban J., 1997 – Zbigniew Rubinowski (1929–1997). *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, **53**: 52–54.
Urban H., 2017 – Jerzy Znosko (1922–2017). *Prz. Geol.*, **65**: 147–148.
Urban H., Zdanowski A., 2016 – Sonia Dybova-Jachowicz 1930–2014. *Prz. Geol.*, **64**: 148–149.
Wagner R., 2018 – Stanisław Depowski 1924–2017. *Prz. Geol.*, **66**: 602–603.
Wagner R., Marek S., 2009 – Ryszard Dadlez (1931–2008). Życie i działalność naukowa. *Prz. Geol.*, **57**: 381–386.
Wdowiarz S., 1949 – Bolesław Bujalski 1888–1945. *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **19**: 13–19.
Werner Z., – Zwierzycki Józef. Dostęp: https://www.pgi.gov.pl/jubileusz/100-naj/postaci/11467-zwierzycki-jozef.html
Wołkowicz K., Graniczny M., Wołkowicz S., Urban H., 2017 – Blaski i cienie sukcesu, czyli o życiu Jana Wyżykowskiego i odkryciu „Wielkiej miedzi". *Prz. Geol.*, **65**: 304–311.
Wójcik Z., 1970 – Regina Danysz-Fleszarowa 1888–1969. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, **15**: 791–796.
Wójcik Z., 1984 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Antoni Łaszkiewicz (1904–1980). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **54**: 437–440.
Wójcik Z., 1986 – Rabowski Ferdynand. *Polski Słownik Biograficzny*, **29**: 555–557.
Wójcik Z.J., 1992 – Rutkowski Feliks Zdzisław. Polski Słownik biograficzny. Dostęp: https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/feliks-zdzislaw-rutkowski
Wójcik Z., 1997 – Karol Bohdanowicz, szkic portretu badacza Azji. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Oficyna Wydawnicza „Biblioteka Zesłańca", Państw. Inst. Geol., Warszawa–Wrocław.
Wójcik Z., 2000 – Stanisław Euzebiusz Sokołowski (1900–1990). *Polski Słownik Biograficzny*, **40**: 195–197.
Wójcik Z., 2004 – Józef Morozewicz – uczony i współorganizator Akademii Górniczej w Krakowie. Stowarzyszenie Wychowanków Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica, Kraków.
Wójcik A., 2010 – Wspomnienia. Irena Gucwa 1932–2009. *Prz. Geol.*, **58** (8): 660–661.
Wróblewski T., 2020 – Zbigniew Kowalczewski (1938–2018). *Prz. Geol.*, **68**: 165–166.
Zdanowski A., 1999 – Józef Porzycki 1932–1998. *Prz. Geol.*, **47**: 216–217.
Zdanowski A., 2006 – Zdzisław Dembowski 1925–2005. *Prz. Geol.*, **54**: 115–116.
Zdanowski A., Rejman A., 2010 – Badania geologiczne profesora Stanisława Doktorowicza-Hrebnickiego (1888–1974) w regionie zabajkalskim. *Prz. Geol.*, **58**: 31–41.

Zieliński J.J., 1962 – Prof. Dr Konstanty Tołwiński (1876–1961). *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **32**: 637–644.
Znosko J., 1976 – Wspomnienie pośmiertne o profesorze Janie Czermińskim. *Prz. Geol.*, **24**: 175.
Znosko J., 1989 – Kronika Polskiego Towarzystwa Geologicznego – Edward Rühle (1905–1988). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **59**: 527–534.
Znosko J., 1992 – „Staś". *Prz. Geol.*, **40**: 199–201.
Znosko J., 1992 – Stanisław Sokołowski (1900–1990). *Roczn. Pol. Tow. Geol.*, **62**: 105–109
Znosko J., 1997 – Kronika Polskiego Towarzystwa – Maria Leokadia Pajchlowa (19919–1996). *Ann. Soc. Geol. Pol.*, **67**: 111.
Znosko J., 2002 – Stanisław Tyski 1913–2002. *Prz. Geol.*, **50**: 577–579.
Znosko J., 2002 – Władysławowi Karaszewskiemu z okazji 90-lecia urodzin – naukowcowi i towarzyszowi broni. Tribute to Władysław Karaszewski on his 90th birthday – a scientist and combatant (in Polish only). *Prz. Geol.*, **50**: 389–391.
Znosko J., 2007 – Wspomnienia i rozmowy z milczeniem, część pierwsza. *ANALECTA Studia i Materiały z Dziejów Nauki*, **16** (1–2): 353–432.
Znosko J., 2008 – Wspomnienia i rozmowy z milczeniem, część druga, XI Retrospekcji. *ANALECTA Studia i Materiały z Dziejów Nauki*, **17** (1–2): 155–300.
Znosko J., Marek S., 2002 – Ryszard Dadlez and his scientific career. *Geol. Quart.*, **46**: 227–233.

Materiały i źródła zakładowe/instytutowe/rodzinne:

– Archiwum Zakładowe OD PIG we Wrocławiu (o J. Jerzmańskim);
– Archiwum Zakładowe Państwowego Instytutu Geologicznego;
– Dokumenty z archiwum rodzinnego (o A. Jachowiczu);
– Księga Absolwentów AGH internetowa – historia.agh.edu.pl (o F. Ekiercie);
– Materiały archiwalne z zakresu historii nauk o ziemi w zbiorach Muzeum Ziemi PAN, Warszawa 2004 (o K. Koniorze);
– 50 lat Zakładu Geologii UMCS 1946–1996, Lublin 1996 (o K. Koniorze);
– Ocena pracy dr S. Dybovej – przez promotora prof. dr K. Zapletala z Katedry Geologii Wydziału Przyrodniczego Uniwersytetu Masaryka w Brnie, 3.11.1959;
– Potwierdzenie o zakończeniu aspirantury – Rektorat Uniwersytetu w Brnie (o S. Dybova-Jachowicz);
– Teczki osobowe, Narodowe Archiwum PIG;
– Informacja ustna Władysława Wybrańca (o S. Wybrańcu);
– Wspomnienia pracowników OŚ PIG PIB w Kielcach (o C. Żaku, H. Żakowej);

Strony internetowe:

– https://historia.agh.edu.pl/wiki/Roman_W%C5%82adys%C5%82aw_Krajewski
– https://pl.wikipedia.org/wiki/Sylwester_Marek
– pl.wikipedia.org/wiki/Henryk_Pendias
– https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Wacław_Ryka&oldid=51146426